

32101 073446963

**La visió delect
table de Alfonso
de la Tora,
Bachaller.**

¶ La visió delectable.

Edició de 100 exemplars numerats

Exemplar núm. 47

destinat al subscriptor En Antoni Castells

Torne, Alfons de la

La visió delectable de Alfonso de la Torra, Bachaller.

Reproducció en fac-
símil de la única e-
dició catalana
Barcelona
1484

Per Henrich y Cia, S. en L.
Barcelona. Any M.dcccc.xj

PC 3137

, T56V5

142427

Nota editorial:

Lo llibre que la «Societat Catalana de Bibliòfils» publica avuy reproduït en fac/simil cologràfic es devingut, ja fa temps, una de les més rares estampacions espanyoles del quinzen segle: perseguida per l'Església la producció del batxiller Alfons de la Torre, hagué d'esser destruïda dejorn la més gran partida d'exemplars d'aquesta única edició catalana de la «*Bisió delectable*»

A propòsit d'ella diu lo senyor Conrad Haebler en sa «*Bibliografía Ibérica del Siglo xv*» (nùm. 643):

«*Dénde parece que conoció más de un ejemplar de este libro: yo no he visto más que el del Archivo General de Aragón, de Barcelona, que es probablemente el procedente del monasterio de San Lugat del Vallès.*»

Procedint, en efecte, de la biblioteca de Sant Lugat l'exemplar de l'Arxiu que vegé 'l senyor Haebler, es molt possible que l'altre exemplar de que ha pogut servir-se la «Societat Catalana de Bibliòfils» pera aquesta reproducció sia 'l que 'l P. Billanueva, en son «*Viaje literario*» (vol. xx, pág. 129), diu haver vist, l'any 1808, á Santes Creus: aquest segon exemplar, qui 's troba avuy a la Biblioteca de l'«*Institut d'Estudis Catalans*» (fons Aguiló), es l'únic del tot complet, puix lo de l'Arxiu apareix mancat de la darrera fulla del plec signat «a».

1117 N19052

Robrica dela visio delectable de
Alfonso dela torra;

Capitol primer en lo qual poetica
ment y per figures declara los mals
y perturbacions del mon;

Vin les

Capitol segon: on parla dela gra
matica e diu quals trobaren les letres
y per q son la diuersitat deles lengues
en lo mon: y per que Adam parla
mes cbraych que altra lengua: y de
clara que no es al home vna lengua
mes natural que altra;

Venguts

Capitol terçen: on declara com la
logica es pes y mesura de conxer veri
tat y falsia: y quantes maneres hi ha
de proposicions;

Anada

Capitol quart: on tracta dela re/
torica y de los inuentors: y dela sua
manera y del seu profit;

Anant

Capitol cinque: on tracta dela
arismetica y de los inuentors/ y de la
utilitat/ y manera. y toca secrets molt
singulars;

passada

Capitol sisce: on tracta dela gen/
matria: de los inuentors/ y de la vi
lilitat: y toca dela perspectiua;

Venguts

Capitol setce: on tracta dela mu
sica/ y de la utilitat. e diu de los inue
tors y de la manera

Anada

Capitol vuyte: on tracta dia sto
logia breument p quen enten aparlar
en la philosophia natural:

Vengut

Capitol none: on tracta del con
sell que tengueren la veritat: la saniesa
la naturelesa: y la rabo. y parla pri/
mer la veritat;

Partida

Capitol debe: com parla la saniesa;

Senyores

Capitol onze: com parla la nau
ralesa;

Gran plet

Capitol dotze com parla la rabo

No crech

Capitol tretze: com la rabo par
la ab lo enteniment;

Venguda

Capitol .xiiii. on declara com
son cinc causes per que los homens
no saben la veritat y certut deles co
ses;

Cinch

Capitol .xv. com lo entenimēt
respos ala rabo;

Axi deus

Capitol .xvi. com lo enteniment
entra en lo sacrat munt: e quines co
ses vehe alli;

Uberta

Capitol .xvii. com la veritat y la
rabo menaten lo enteniment a casa o
la saniesa;

Sabuda

Capitol .xviii. com la rabo prepo
sa la questio denant la saniesa y la ve
ritat;

Segons

Capitol .xviiii. com lo entenimēt
afirma la oppinio: per altres rahons
maiors;

No sabcu

Capitol .xx. com parla la sanie
sa e dix la orde ques deu tenir en lo
disputar;

En totes

9.11

Capítol. xxi. coz la veritat prepo-
sa. xxvi. principis veritaders : e infallí-
bles/los quals atorga lo enteniment p
tots los que alli stanen: per a prouar
quey hauiá deu/ p que era bu/ y que
no era cois; **Ent es**

Capítol. xxii. com la sancta pro-
ua al enteniment quey hauiá deu/ p q
era bu/ y que no era cois; **Dix la**

Capítol. xxiii. com mostraren al
enteniment lo poder de deu;

Aço acabat

Capítol. xxiiii. com mostraren al
enteniment la sancta de deu;

En la sancta

Capítol. xxv. on parla dela bon-
tat de deu : e diu coses maruellofes
per que deu no feu les coses millors
que no son; **Parlem**

Capítol. xxvi. on tracta dela pro-
uidencia / p fat p fortuna : p declara
maruellofos secretis: y destruhix mol-
tes opinions d cas/ p fortuna/ y fat.

Dela pro

Capítol. xxvii. on declara la oppi-
nio verdata en la prouidencia de deu
Aquestes

Capítol. xxviii. on tracta de vna
maruellofa questio ço es per que deu
no feu totes les coses en manera que
noy hagues dilomutat ni varietat

Après

Capítol. xxviiii. de altra marue-
lofa questio: ço es com se comença lo
mon **Dix**

Capítol. xxx. on toca moltes
questions de natura angelica
Dix len

Capítol. xxxi. on toca vna questio
dela causa final del mon **Demana**

Capítol. xxxii. com lo enteniment
entra en casa dela naturalia p q vee
alli **Venguts**

Capítol. xxxiii. com la naturalia
declara al enteniment (per vna figura)
tot lorde del mon **La mia**

Capítol. xxxiiii. on declara tues
maruellofes questions : ço es ço pot
haueu bu mes coneixença de deu que
altre : p com li pot bu esser mes acco-
stat que altre/ com ell sia infinit

Demana

Capítol. xxxv. on toca vna qsti-
o dela permanencia dela anima apres
del cors **Dix len**

Capítol. xxxvi. en recapitula tot
ço que vee en casa dela naturalia

E prime

Capítol. xxxvii. co lo enteniment
entra en casa dela rabo **Après**

Capítol. xxxviii. co lo entenimēt
dix los vedordes del home/ particula-
ment **Après**

Capítol. xxxviiii. com la rabo dix
al teniment lo engan dels homens/ p
on se prenha la flaqueza p fallacia del
seu argubir **Ellant**

Capítol. xxxix. en lo qual la ra-
bo posa. xliii. proposicions per pro-
uar qual era la fi del home

Dix la

Capítol. xxxxi. com la rabo d
clara al enteniment / les tres maneres

del viure que eten en lhome: ço es se
gons angel/segons home/ y segons a
nimal irrational; Per que

Capitol. xxxii. com la rabo se a
parda en dit al enteniment en quina
manera lhome deu regir allí mateix /
y com deu moderar les passions;

Ja bauem

Capitol. xxxiii. on es lo compte
de les passions naturals; Deu ha

Capitol. xxxiiii. qui tracte de les
passions que porten ab si les edats y
les dignitats y los stats;

Gran

Capitol. xxxv. on toca vna qstio
marendlosa p q tots los homens no
son bons si es p que nou volen/o per
que no ho poden; Aquestes

Capitol. xxxvi. on toca altra qstio
o: per que son tants homens viciosos
y tan pocs los virtuosos; Altra

Capitol. xxxvii. on declara per
que deu no feu lhome que no peccas;

Dix

Capitol. xxxviii. on declara que
les complexions y reuolucions del cel
poden donar moltes inclinacions al ho
me pero que nol poden forçar/ans re
ste al home la voluntat de fer lo que
li plan; Si be be

Capitol. xxxviiii. com la rabo
declara esser quatre virtuts molt neces
saries al home: ço es prudencia: ius
ticia: fortaleza: y templança;

per a

Capitol. i. com la prudencia par
la ab lo enteniment; Era

Capitol. ii. com la iusticia parla al
enteniment; Demana

Capitol. iiii. com la fortaleza parla
al enteniment; Comença

Capitol. v. com la templança p
la ab lo enteniment; Acabat

Capitol. vi. com se deu regir ca
sa: poblacio: ciutat: o regne;

Cessades

Capitol. vii. com lo enteniment ve
he tot lo regiment dela vida politica
en lo spill dela veritat;

Aquestes

Capitol. viii. com declara la laneta
se catolica/ y verdadera Dix la

Capitol. ix. qui tracta dela fi del
home segons la oppinio oda rabo/ y q
aballaren los pphetes dela antiga ley
y los sants veraders aconseixer de a/
quella. Dix la

Capitol. i. x. on demostra p co
clusions necessaries / com la fi del ho
me es la vicio de nostre senyor deu.

Parla

Capitol. xi. com la veritat par
la al enteniment. Deu

Capitol. xii. com lo auctor son ex
citat oda visio/ y se scusa dela impetfec
cio oda obra. Senyor

a. lli.

Comença lo libre appellat visio de
lectable. compost a instancia del molt
noble senyor don Johan de beamunt
Cançeller y Cambret maior del illus-
trissimo senyor don Carles Princep
e Primogenit de arago : y de navar-
ra . Compilat per Alfonso dela torra
bachaller del dit senyor Princep;

Prohemí

I **D** **E** **L** **D** **E**
guanyat p
diuersitat
de meritis
vostres e
virtuts q
precept ha-
uien / tant
son a vos
mes con-
iunct quant lo desig vostre sabut / era
a ell mes semblant . E quant sabi q
tenien afeccio y voluntat immensa / de
saber qual era la manera del tractat o
quiscuna sciencia breument : ne quina
delectacio era trobada en aquelles : co-
vescu que molts homens illustres y de
loable memoria : hauien en adquirir sci-
encies guastada la vida . E no pensa-
neu allo esser sens causa rasonable .
D'altra part veieu lo men tenir gira-
da la cara ales utilitats y mundials p-
lits : y no solament menysprear / e in-

crepar lo inuestigar de les sciencies :
mas abominar / y perseguir aquelles .
E per aquella causa volien per minus
fos fet vn breu compendi / dela fi de
cascuna : que quasi problemalment co-
tengues la essencia del que en les cien-
cies ere tractat . Morement vos pla-
guera molt saber si fos possible : q en
tengueren los naturals / y que podien
atenyer per rabo : del fi final del bo-
me : y que digueren los tal de la bena-
uenturança . si per auentura la posaten
en aquest mon : o en laltre . E si en a-
quest en quines coses sta : com veiam
que diuersos son los fins dels homes :
e quasi infinides les maneres del viure .
E com tots no treballen p vna fi : ni
per hauer vna manera o bens . quens
semblana tal benauenturança no esser
en aquest mon . E si era : no esser v-
na mas moltes . E si peruentura ellis
vien q es apres quell home es mort : la
tal beatitut si es en lo cors / o en la ani-
ma . Car primerament veiem que lo
cors del home se corromp : allí noy
ha benauenturança ni maluentu-
rança : e si es en la anima : en quina
manera es : o qual es aquella benauē-
turança : si es de neguna de aquelles
coses les quals conexem p la vista : o
son notories per los altres sentiments
e si son aqstes : com poden star en la
anima : e quina certitud pogueren ellis
hauer en rabo de esser anima : després
quell home mor : e quina manera te-
nen en prouar aço : ne sis poden aqui-
atenyer pues necessaries . E estes ten-
les coses en suma : ques notificauen ser
desigades per vos affectuosament . les
quals no crec q sens assenyalada con-
nexença / y profunda inuestigacio de mol-
tes assenyalades coses : ser per vos i re-
a.iii.

nistes : son vengut allimitació de inq̄
 n̄ passos tant assenyalats : com haia
 rocat en la turbació del mon : ignorā
 cia p̄ abominació de les sciencies / que
 es trobada en los moderns temps :
 de on procceixen totes les vicioses
 custumes . P̄ haian tocat en la vida
 angelica que tenien los predecessors
 nostres : en los passats : p̄ benenentu
 rats segles . E haian volgut saber lo
 q̄ rasonablement tot hom deuria tre
 ballar per a conèixer : es a saber : la
 veritat de la sua fi : per la qual final
 ment son creat . Gran vergonya es a
 la creatura racional / pus deu la aparta
 da dels altres animals : voler metre la
 fi : que se semblant a aquelles . E molt
 es de loar aquell : qui ab inquisició no
 mediocre : la profunditat de les tals co
 ses treballa de conèixer : en special es
 de grabir / anos : que en les fluctuaci
 ons e periclitacions mundanes nau
 gau : les quals nosalament los senti
 ments forans / p̄ strans : mas tots los
 interiors trabuquen p̄ ofeguen . E fo
 he parat finet en la manera del vostre
 euptat : tant al enyalat / p̄ tant dissint
 per orde : que quasi la maior part de
 la veritat / mostre set ya en vostre cor
 concebuda . Car no solament dema
 nau : mas argubiu en vna molt ocul
 ta / p̄ molt asenyalada manera . E tant
 me ha plagut haure vist en tan noble
 home / p̄ tant asenyalat : set vengut lo
 semblant de fig : que tantost en hun
 punt (i atia be vehe^r que era cartegua
 sobre les forces am̄ possibles) no spe
 rant mes temps : volia començar a scriu
 re la tenebraria ma . Ll̄i stant de la v
 na part lentement lo qual me retra
 bia : axi per la dificultat de la cosa / cō
 per causa dels mordedors enuegolos

e no participants / mas apartats d tot
 be . De la altra part / lo verdader a
 mor : lo qual no te terme p̄ lo momēt
 li par alongament : me cōstrenyic sens
 sperar altre consell : a complir p̄ satisf
 set a v̄stre loable de fig : e p̄posit molt
 singular . P̄ stant en aquest debat :
 de voluntat p̄ de enteniment : los se
 n̄ts corporals se amagaren : e foren
 venguts d vna molt pesada e vigorosa
 son . de on me apatague claramēt
 haure vistes totes les subsegüents co
 ses ;

Capítol primer en lo qual poética
 ment p̄ per figures declara los mals p̄
 perturbacions del mon ;

In les canemes de les
 Eoles illes per lōga
 erat dels fars tanca
 des : set vbertes p̄ e
 ruptat p̄ proceyr de
 aquelles vents de innumerables oppi
 nions p̄ duptes : engentant numolsu
 molos de gran s̄ureat p̄ tenebres :
 les quals cobrien tota la abitabile part
 de la terra pesserda per racionals cria
 tures : en manera q̄ eten priuats de
 veure la acostumada cara del molt lu
 minos Apollo . E vin la força del
 Boicam / qui era entrada en les ama
 gades parts p̄ periferies de la terra : e
 baula dissecades les aygues de les pen
 pes fonts e rius : en manera q̄ la ter
 ra era cremada altra vegada : axi coz
 en lo temps dels caualls de feronte .
 E viu que la oppinio de les coses acu
 stumades : baula vengut / p̄ desterrati
 tota la veritat del mon . e viu la discor

eia e infernal compania/regnat sens
 contradicció en tota la terra . E esset
 arguydes/p perseguides les cares d'les
 celestials virtuts . Un la pus sublime
 corona e pus alt septe : lo qual pri/
 merament era de or pur : convertit en
 metall molt aultat de plom . Un lo
 patrimoni dels leuites: possehit per les
 belues perseguidores/e enemigues ca/
 pitals de minerua . Un lo ofici dela
 Sibilla : p dels clarissims vates : oc/
 cupat per la vil companyia natonica .
 Un los fauts de Apollo/denuncia/
 dors dels ldeuenidors setgles: calfigat
 per multitud innumerable de besties/
 deuallants del olímpit munt . Un les
 argues dela font de Castalio : set va/
 nudes quasi per negun preu : p porta/
 des en abominació . Un les agulles
 que ab vil de vinacitat trespasauen p
 penatruen mes auant del acostumat
 ventre : tenit vils simortits/p caducos:
 p ventre menys q's altres ocells . Un
 los terrefichs mostruos : per la ma ce/
 lica de Alçides vençuts : set tornats
 en lo primer stament: p ab maiors for/
 ces que primerament no tenien: iastia
 Eracles no fos trobat entre los vi/
 nents . Un lo cel menaçar carguda
 total : iastie fallgues Atlas manciat
 los muscles/ p sostenir lo . Un les ca/
 les dels stopchs : academichs : picta/
 gorichs : e pipateichs : les quals pme/
 rament eren en veneració admirable :
 fetes domicilis ales peitieres/ p vene/
 noses serps . Un perturbada la iure/
 dicció del Neptupne : p Atupne de/
 starrada de son prosper regne: per la
 multitud de centaures portats armes
 fabricades per infern Bolcam . Un
 abominació vniuersal en lo mon: fins
 ala pcurancació d'aqlla/qui pmeramēt

era santuari : la qual les gent's tenien
 per numen/o diuinitat : set convertit
 en diuinitat de malicies : excedents
 les vulgars/ en principi hi scandal de
 mals/p enormes exemplis: p'ior' quel'
 acostumats de cir; E amí paregue
 subitament estes diformitats e abomi/
 nacions vistes / elict portat al peu de
 hun molt alt munt : lo cap del qual
 paria pmitat e p'gualat se ab lo globut
 e altura p'mera d'la luna . E sobtosamēt
 hoy vna celestial veu/qui d'bia les pa/
 raules següets; Foginhabitració la d'
 Babilonia : car confusio es : e los q'
 hauran set/beuran argua d' santia sa/
 ludable : p los q'stan en tenebre veu/
 ran lum p claredat infinita . e lo qui
 vindra amí : vendra ala ppetua p be/
 nauenturada vida . E viu que era
 difícil e quasi impossible de puat a ho/
 me corporal algu : ni les forces sensib/
 les bastarien a fet tal ascenció e puat/
 da . E preguí al enteniment y natu/
 ral ingeni quey volgues prouayr : e
 pendre carrech : de aquest iastia trebal/
 los : tan beneuenturat camí . P tan/
 tost viu lo enteniment / en forma de
 foch de cantitat de hun petit fadori : e
 lo ingeni natural axi coz vna claredat
 de vna candela : lo qual stava circuv/
 bint li tota la cara . p ell ab cupidia
 gran/ volguera sobtosamēt puat: ma'
 de vna part lespantava la immensa al/
 titud del munt: e lo no saber del innot/
 eamí . D'altra part temorejava fallir
 li les poques p debils forces sues: p lo
 ingeni na'al/stava enuiat raigs: p qua/
 si descobrint e illuminant les primeres
 parts del munt: en les quals veheren
 vna cadena molt fort: p vna molt spā/
 table bestia: la qual era impediment p
 obstacle als camins : empo dls ab for

tales o cor/trencaren la sobredita cade-
na : y mataren aquella molt fera bestia
a . E de aquí comensaren la primera
tornada;

Capítol segon: on parla dela gra-
matica e diu quals trobaren les letres
y per q son la diversitat de les lengues
en lo mon : y per que Adam parla
mes abtarch que altra lengua : y de-
clara q no es al home vna légua mes
natural que altra;

Ençuts los sobredits
perills : y romputs a
quests obstacles/ y ca-
dena . lo natural de-
sig de son principal fi/
guia al enteniment/ per bun cami molt
pedregos : y estra molt aspre : dela
qual absente eren tote les delectable
coses y hauey gran abundancia als
coses contraries ala agradable vida. y
en la fi dela primera tornada plegatē
a vna vall/quis feya en vna gran pu-
gada del munt: en la qual hi haia ar-
bres de molt amargoses rebels: iasia
los fructs fossen al gust molt suaus. E
lo natural desig y l'enteniment huma-
axí per la fatigacio dela treballosa ior-
nada : com per la ignorancia del len-
guatge de aquella terra : eren posats
en congoxes prop dela desesperacio.
Encara la acostumada boyra / iasia
no fos tanta com de primer: pero en-
cara era en tanta quantitat : que ve-
daua la maior part del cami seguent:
y noteménys los prohibia la vista de
les abitacions/les quals eran en aquila

vall bedificades. Pero finalment ab
voluntat del sobiran e final be : subi/
tamēt entraren en vna antiga y ben
bedificada casa : en la qual abitaua v-
na molt honesta donzella . En la ma-
dreta dela qual haia scrit vn titol de
letres latines : les quals debien en a/
questa manera; *Eloq literata et ar-
ticulata : debito modo pronunciata;*

Y en la ma esquerra tenia vna pal-
matoria ab açots: y era vna cosa ma-
rauellosa/ y molt admirable: que essent
verge: li ptochien dels pits dos fonts
de molt dolça let: la qual ere en refec-
cio e nodriment de aquells/ qui encara
no hauien acōseguit la nativitat e pāu-
ccio de les dents: qui son insēment p a-
trēcat y ameniar les coses dures. De-
to la donzella molt agradablament lo
rebe : y ab la gran pietat q bague del
seu treball/ rebut en edat tendra : lon-
guament etia l'enteniment / e tenint lo
en sos (molt mes profitosos que delec-
tables) nodriments. E apres del molt
lonch rebut repos : la donzella vench
molt subtilment/ y torqua les dents al
fadt: y començall a mostrar de parlar
no tant plabent be compost/ com era
necessari al rabonar . Pus que lo fa-
ori bach entes los terminens del rabo-
nar: ella comensa ensenyar e notificar
li les coses següents; Fill meu molt
agradable: tant ami mes amable: quāt
es maior lo treball rebut per tu : pus
que jo veig que ab tu ve lo natural
desig de treballar: e la facilitat de la cō-
prensiō bona de ton enteniment: vull
que sapies les coses no solament vul-
gars: mas aquelles qui son amagades en
la pfunditat de mon cor: axí del effici-
meu: cō dela causa final p q iuy pola-
da y trobada en aquila abitacio: fins en

los idenehidots segles: segons amí bā
 dit/ p so certificada per los qui son de
 uallats el sacrat munt: al peu del qual
 sta n. quel senyor vniuersal deies visi
 bles e invisibles coses: e produidor
 de no esset al esset/ p peccio de aqlls
 en si deies coses creades/ crea lhome:
 dret per que entengues la veritat: p en
 tement amas: p amant rebes la bena
 uenturança: p vñs dela delectacio/ de
 la qual no es digne lo lenguatge per a
 dir la: per no hauer cosa semblant la
 qual se pogues a ella acompanyar. P
 en esta rectitut e dreturea d'enteniment
 rebe lhome totes les coses possibles o
 rebre a creatura racional/ p corporal:
 en manera que la sua perfeccio son de
 tanta excellencia posat en aquell grau
 q p lo propheta l'2 e p son comperat a
 la angelica e intellectual natura. Lo
 qual enganat per la dona o sensuali
 tat: aiutada la maçana o delectacio:
 e la suggestio p fallacia dela antiga ser
 pēt/ p cōcupicēcia deies coses cōtraries
 p stranyes a la natura: son deuallat o
 aqll sacratort/ del paradís. o claredat
 p pfectio de entenimēt: p laçat p que
 fligues p obras/ en les d'eter e fins la
 uostet es no abitades les quals pme
 rament eren stades formades en abstrac
 cio deies irracionals fetes p brutes. en
 manera quel sobredit propheta/ q pri
 merament l'havia acōparat als angels
 en lo primer stament. En lo segon la
 cōparat ales besties. p tanta es stada
 la continuacio e vñança del trist el ho
 me en les momentanes p falles delec
 tacions sensibles: que la oblidat la fi
 per que finalment son fet: p la perfec
 cio/ p honor/ en la qual son creat. E
 quasi tota la gēt es en aquest nombre
 sino alguns als quals nostre senyor

vol mostrar aqst camí. Encarēt vull
 dir altra cosa pus secreta. Notori es
 q p entendre lhome es apartat deies
 besties: p esta es la causa de acostar
 se a nostre senyor p semblar li: car no
 li sembla en alguna material ni corpo
 ral cosa. E com aquest sia lo seu be p
 perfeccio final: lo qual primerament
 era per inuisio: p dret per lo peccat nos
 pot hauer sino que lhome lo rebe dal
 tri: per manera d'ensenyança. la qual
 nos pot fer l'ens paraula. E la parau
 la no pot esser sens veu. p la veu: se re
 quer set significatiua de alguna cosa/
 la qual se imprimida en lo cor del ho
 mit. E si perventura lo q sab hu: nou
 saben sino sols los de aquell temps:
 seria perduda tota aquesta doctina e
 profit/ en los successors. E per tant lar
 tifici ha trobat/ la manera del scriure:
 per la qual veu hom: la intercio dels
 passats/ p absents/ axi co: si fossen pre
 sents. E sens dūpte necessari es que
 bage art que mostre les lletres/ e silles/
 bes/ e diccions: deies quals se compon
 la scriptura: que es spill del rahonar
 p lo rahonat del entendre/ p lo enten
 dre dela eleccio deies virtuts: que son
 camí ala eternal benaueuturança. P
 esta es la causa per que finalmēt p o so
 aci. Atrat vull dir qui foren los qui
 han fet aquest camí que has anat: p
 han edificades les posades p cients.
 E apres te dire quin es lo meu offici.
 e començament de aquests edifici /
 cis: p a veus com son lletres. les quals
 Abraam troba primerament: es ala
 bet les caldees. E Moyses troba
 primerament les ebraiques. Ja sia
 que ans de estes: iay hania vs o lletres
 en fancia. Eptes hun fill de Egi
 nor / porta lus de aquelles primer en

grecia. E la Reginia Isis filla Inacho dona vs de lletres als egipcians. Hi colitata carmentes musa; troba les lletres latines. E apres lus de aquelles fonch vniuersalment en tot lo mon; exceptat entre les nacions barbares/p brutals. Los inuentors e fabricadors daquest artifici son stats/lo Donat: p lo Sertio: lo Precia: lo Robert: lo Ugucio. Lo meu offici es tractar dela diciplina/p artifici de lletres: es a saber de les latines: p de les parts de oracio: de les sillesbes: de les peus: de les accens: de la ortogrofia: de la etimologia: de la dialectica: del barbarisme: del soleisima: p de les altres vicis p del metaplisma: del scma: del tro po: de la fabula: de la prosa: del metre: p de la ystoria; Lenteniment demana senyora dieu me permerce entre les gens que es la causa dela diuersitat de les lengues. que ami par seria mes rasonable que tot parlasen vna lingua: p fora mes vtilitat ala comunicacio dela vida: p crexeria en gran part de amistansa: co vegam ser mes amichs los qui sentenen/p son concordes en la lingua; Respos la donzella: gran pler he dela bona manera del demanar. plagut bagues a nostre senyor deu foses vengut ala detrecta p feccio. car lo duptar: es fiat causa en gran part de saber la veritat. La ra bo comuna p pus certa dela diuersitat de les lengues: es fiada la bedificacio dela torra. car primerament tots parlauen vna lingua: co es la abraha. E apres son partida en setanta p dos principals: p cascuna d'elles son partida en multitud no sabuda; Lenteniment dix Moyses son primer que la bedificacio dela torra; Respos

la donzella fill no; Dix lenteniment donchs co me haueu dit q Moyses troba les lletres abrahas: p apres dieu q ans o Moyses fa plauen abraha; E la donzella respos fill primerament parlauen la lingua: mas encara noy haura vianca de scriptura: bi era rasonable pus tot deuallauen o hun pare/ e abuanen en vna terra/ q tots parlauen en vna manera. E aquella forma de parlar los mostra Adam/ a pres q fonch exil de paradys; De mana lenteniment veiam en paradys haue pausat; Respos la donzella si; Dix lenteniment qui li haura mestrat aqll lenguatge: com no bagues bagut participacio de altre gent o qui bagues apres. E si el lo troba: p que mes aquest que altre. E si lor mostra deu es la mateixa qstio; Respos la donzella demanar coses dela voluntat de deu p de los secrets: no p tanp ami declarar. Apres que barbas purgat en lo munt: setas digne de tals secrets. basta que la sacra scriptura te q deus parla en marauiles: quant dix fiat lux/p altres coses semblants que en la creacio del mon parla: ab quina lingua/o dix co; no tengues lingua. Idet q Adam tria mes vna q altre. Naturalment vchem/quells orientals totes les paraules/p la veu/ p les lengues/pnuncien en les goles: axi com los ebreus: caldeus: indians: e sirians p totos aquelles encontrades. p vchem q tots los mediterrans refiten les paraules / p lingua en los paladats: axi com los asians: frigiens: p grechs P totes les gens occidentals refiquen les paraules ab les dents: axi com los Italians: francos: p Spanpols. lo siria p lo caldeu vchem

son al ebreu : en la pronunciació de moltes lletres / y cōformes en moltitud de paraules . Una lengua no es mes al home natural que altra . E per tant erren los qui diuen que dextant l'home s'ert desde son son naiximent : que parlaria lo caldeu . y aço no es veritat : cō vegam lo contrari en les barbares nacions . veritat es que la naturalesa infliga al home cercar manera de entenores ab altres : o per signes / o crits : o ciutats : o paraules : y aquestes maneres totes son en lo mon . Item notori es que la lengua caldayca es perfecta y cert es que la naturalesa del home comensa per lo que es menys perfect : y mes confus . donchs coz poden ells dir : que vna lengua sie mes natural q' altra . Del parlar de Aday : de creure es que ell que bague perfecció d' saber : que com troba d'fer bo que les coses baguessen nom : necessari era de trobar lo lenguatge ab que les nomenas . E puentura la lengua abrayca fonch a ell pus facil y mes conuenible : per la causa demunt dita . Del parlar de deu sublim y glorios : quant sera tēps veuras / o sabras quina cosa es parlar ab deu los prophetes seus : y com parla ab ells migantant la lum intellectu al : la qual es dita visio . E be crech quel parlar de deu ab Adam fonch en aquesta manera ; Damana len teniment : de tanta diuersitat de lengues hay lengues que sien mes dignes o mes excellents que les altres ; Respos la donzella : los sauls e mes pōderosos homens de sentencia se son acortats en afcimar q' tres lēgues entre totes les altres son dites sacres . ço es la abrayca : la grega : y la latina . Pero entre les lengues d'les gentes la gre

ga te mes excellencia : per que es pus bella : y molt sonant . la qual es de cinch maneres . La primera ha nom comedom . que vol dir comuna . La segona es atbica : que vol dir Atbenes : en la qual scriuiren lo' actors . La terça es dorica . La quarta ionica . La quinta eolica . y calcuna d'estes parla la manera de gentes . Les lengues latines son stades quatre : es a saber . Presta . Latina . Romana : e mixta . Presta es aquella que parlaren en lo tēps de Jano / y Saturno molt antichs l'leys de ytalía : la qual era molt mal bornada : axi com les trobaren y les bucoliques / y scriptures de Encealia . La latina comença en lo temps d'la destrucció d' Troya : en lo temps del rey Latí y d'els reys de tucia : y en esta lengua foren scrites les dotze taules : en les quals foren scrites les leys que Solon haue dat als d' Athenes . La Romana comença apres que defalliren los l'leys en Roma : y foren d'ls poetes : Enio : e Plauto : Menio : e Virgili . y d'els oradors : Graco : Lato : e Licron . los fundadors / e componadors de aquesta lengua . La mixta comença en Roma : apres q' l'imperi fonch dilatat / e abitaren en la ciutat gentes de tantes prouincies / que corromperen la lengua / per barbarismes / y soldismes / y de aqui isqueren les lengues que vuy se parlen en Italia : y en spanya per la gent vulgar y comuna . E si puentura yo no fos per que moltras apartat y artifici : y la lengua latina seria pūda de tot . mas yo mostre la pronunciació d'els l'lets y com tenen los sons / y los accents diuersos : y mostre la distinció e lo d' partiment de aquelles / en vocals y en

minres/consonants/e líquides. E mostre com vna de les vocals se loch de dos consonants: p ategñades val per vna. E mostre com lo nom es regit del verb: p en quantes coses han de conuenir. axi matex del relatiu ab lan tecedent: p del adiectiu ab lo sustentiu. p mostre les distincions dels noms/p dels verbs/p dels participis/p pñoms e multitud de species. p conuenen en vna amisslāca/e ligadura ab les altres parts menrs principals dela oracio;

E aquestes coses per orde declara des la donzella donāt si a son parlar: stech en bun molt agradable silenci. E auos lentement para liment en les parcs dela casa. e vee totes les coses demant dites per orde pintades. Ali li vee les natres dels verbs: per que son dits actius e passius. E per que alguns se dien neutres/p altres depo/ nents/p comuns. E vee per que lo nom era dit pñti/p per que appellatiu: p per que los pronoms son primitius p altres derivatius. E per que los participis son distints segons la distincio dels tres temps. Ali per que les lletres son comparedes als daments. Staue alli pintat com lo Porcia banta tene gat la fe: p hania commutat la anima per la fama. Ali lo Donat cariscat que quasi de les cauetnes p profunditats dela terra hania tret les pedres p bedificar aquella casa. Ali l'Abreart p lo Alexandre de nilla dei: p lo Pe re Elies: que quasi de confusa hauen reduit tota la casa en orde. E lentement ab lo que hania ort ola bocha dela donzella: p lo que hania vist pintat pa era content quant ala congru tat del parlar: p lo natural ingeni lo cupia que seguis lo camu començat

p no uolgues pñte mes temps. p pres comiat humilment dela dōzella: retet li gracies del benefici rebut. lo ingeni natural lo qual pa era de maior quantitat que primer de lum: p lo entenumet pa era mes robust: començaten la segona tornada no menrs aspre. pero pus facil que la primera;

Capitol tercer: on declara com la logica es pes p mesura de conixer veritat o falcia: p quantes maneres piba de proposicions;

¶ Nada la segona torna da plegaten (pa gran tros en lo munt purgate) en vna vall de gent molt enganosa p stuta a prima fas: p apres de tractar eren molt agradables de conuersacio: ab tot que tostemps eren bun poch letigioses. E viste vna casa en mig dela vall/corregueren a ella: on trobaren la senyora de aquella terra: la qual era vna donzella que be mostraua en sa disposicio dela cara: haueu guasta/ des vellant gran multitud de canels. E aço mostrana los bulis/p la blancor / p grogor de son gest en la cara. les iunctures als dits/ tāt eren primes que nos mostraue alli vestigi negu o la carn. los cabells (iatse fossen en forma conuenient de larguaria: p color molt agradable) ab la p imaginacio q tenia haues oblidat de pentinar / e di stingir los per orde. En la ma dreta tenia vn maniple de flors: p vn titol ab lletres gregues qui debsa; *Es um et salum*. En la esquerra tenia

vn verinos scorpí : qui a molts men-
 tre se deligau en mirar la diuersitat
 de les flors p odorat les : no cravaci
 a l'altra ma de inferir nocument p grā
 dan . La qual degudament saluda /
 da : l'enteniment comença de parlar
 en tal manera; Elb gran desig q tincb
 de puia al sagrat munt p bagudes no
 nes de vostre ingent p altesa : he pres
 lo treball fins ahi rebut . per la qual co
 sa vos suplich me vullau dir vostre
 principal fi e offici; p vostra vida per
 orde; La donzella apres fet lo re-
 cebiment segons a ell era necessari: co
 mēca li a dir les següēt coses; La
 ra cosa es que tota la utilitat p profit
 es vil en comparació dela benauentu-
 rança eternal: la qual sta en dos coses
 principalment. Es alaber : que sia de
 neçada la anima de les enzanoses oppi-
 nions e vils fantasies: primerament q
 sien en ella pintades les certificacions
 dela veritat: ala qual nos puixa cōtra-
 dir . Notemienys que sien en ella pla-
 tades / p radicades les morals / e intel-
 lectuals virtuts . Cert es que al spill
 si perauentura li podiem dir benauen-
 turat : seria quant fos denaiat de tota
 brutesa / p fossen en ell presentades fi-
 gures de belles formes . axi laia quant
 de les intellectuals e morals virtuts acō
 segueix les practiques . Cert es que p
 distingir entre lutzet p bonest : vici / e
 virtut: bo / o mal: l'home ha mester co-
 nexça . e aço no pot esser sens clar en-
 teniment: en lo qual bage veritat sens
 duple / p sens temor del cōtrari . E po
 sola so aquella : qui se distingit p ser
 diferencia entre veritat / p falsia: dōch
 com fa bage dit : po esser causa del
 entendre / p lo entendre causa d' obrar:
 p aquestes dues coses junctes lien cau

sa dela benauenturança: manifesta co-
 sa es po ser al home no solament pro-
 fitosa : mas encara necessaria . Veri-
 tat es q nostre senyor ha creades tan
 bones disposicions de enteniments: q
 veuen la veritat facilmente sens negun
 artifici / o doctrina : pero si l'artifici hi
 fos : seria semblant a un home q te
 bona força: p puia pedres a vna tor-
 ra sobre los muscles : mas si apres li
 donauen l'artifici dela cortiola / o torn:
 molt pus leugeramet puia aquelles
 pedres sens comparació : p ab menys
 treball . E axi es que quant po vincb
 sobre l'enteniment ben disposat : lo que ell
 ab gran dificultat p molt t'art sabria:
 fas quen sab molt facilmente / p promp-
 ta . po ço axi com lo pes : ab lo qual
 se conxen les coses ponderoses / o leu-
 geres . E so axi com la linea / o cordell
 del geometric : ab la qual se coneix
 la directura / o desuiament de les lines .
 E tu deus saber que po sola notifique
 les coses innotes : es alaber : les ima-
 ginatorie / ab visinico / o discrecio . Es
 afirmatiues / o negatiues / o duptoses:
 ab argumentació silogistica . E vull
 metre aço en practica p que millor ho
 entenes . Cert es q la moneda pot
 esser falsa en vna de dos maneres : o
 que la materia d' que es lo dinet sie d'
 metall no pur : o que la marca o em-
 premta sie falsificada . E axi es de les
 argumentacions p tabons en que los
 homens deptexen : que algunes vega-
 des pequen en la materia: altres vega-
 des en la manera d' tabonar; Len-
 teniment demana ious suplich que p
 apertament p mes plixa me vullau de-
 clarar aço : com conexere bo eistingi-
 re entre veritat / p falsia / o mentira / p
 duple en apartar la vna de l'altra . Ho

refinenys en lo tabonat quant conexe
re que peque en la materia/o en la for
ma; La donzella respos dos fins
son principals los mens. Lo primer
es fer saber la veritat. Lo segon es
podet ho manifestar al qui ment. E
p tal yo aportant les tabons y la va
lor o aquelles segons lo preu y valor
deles monedes: les quals son en qua
tre diferencies generalment. La p
mera diferencia es q sie de or pur sens
mixture neguna: e tinga la forma p
empremta veradeta: la qual si era
posada a examen de focb nos pliora
ria en neguna manera: nis poria res
vela perfectio sua. E lanors no dup
taria negu de: ella encara que fos en
lo nobre o aquells quiu entenen molt
poch. La segona diferencia deles
monedes es que sia de or: mas que
bage alguna liga / la qual no conega
fino lo qui sera molt saui: que quant
fos posada a examen se mostras aql
defecte. La terca es: que sia la
mitat de or y l'altra mitat de altre ma
tall: pero q fos dissimulat en tal ma
nera/que puixa enganar als mes dels
que no son sauis; La quarta es: q
sie tota o contre/y defora en tal mane
ra daurada/y simulada: que puixa en
ganar a molts dels simples: y auu
guades no auertint al saui; L'ente
niment dix aquin proposit es aco dit
que mens entenchara que o primer;

Respos la donzella gran secret
te vull ara descobrir en la declaracio
del exempli demunt dit: y gran boy
ra apartate denant tos vlls: y gran
part del munt per tu cupidiat puia
re sera descubert/ y molts obstacles/e
impediments seran remoguts de tu;
Dix l'entenim: entornez suas plan

ala declaracio del exempli; La do
zella dix lo quds homens parlen: y pre
nen per mig per aprouar lo que vien
es en quatre maneres ya dites: y a
quells migs son nomenats proposici
ons: e son aximateix yguals als di
ferencies del diner. La primera difere
cia es de aquelles les quals vien: pri
meres: spectimentals: sensibles: y famo
ses: e aqlles que tenen en prompte lo
mig de la proua. Les primeres son
axi com aquesta: que tota cosa es ma
ior que sa part: y com aquesta: que
dos mes son que hu: y com aquesta:
que dos coses yguals a al tratercera: en
tre si son yguals; Spectimentals son
les quals saben per l'enteniment/ y per
lo sentiment axi com sabe que lo focb
es calent: y la ygua freda: y com sa
ben que la calor affuixa les coses: y
la fredor les streny: mes saben q lo
vi embriaga qu'il ben sens retgla: y al
tres coses semblants; Sensibles
son axi com aquesta: quel sol es luent
y clar: y que la mel es dolca: e el fel
amargua. Famoses son aquelles en
les quals noy duple negu: y a tots co
ne aserimar les en vna manera. Aixi
com aquesta. que ha vna terra que
dien egipte: o vna gran ciutat que ha
nom l'Roma/o Atila/o Paris. La
qual fama per tants testimonis es di
uulgada: que no duple en neguna
manera/ni per atorguar speram altra
proua. Pero vull que sapies que
ha altres proposicions crehibles / e o
pinables: les quals semblen als de
munt dites: per que molts les aserimen
axi com es aquesta. Quey baura dia
de iudici: o resurreccio de morts. les
quals no son en nombre deles altres:
ans son molt distants/ per que les pro

nes son molt diferents . les proposicions que tenen ab si les proves son axí com aquesta : que tot triangle te tres angles / yguals a dos rectes . E que les línies portades / o tretes del centre ala circumferencia : son yguals . y com aquesta , que cinch es la tercera part de quinze : y la dotzena part de sexanta : y vintena part de cent : y la centena part de cinch cents . Mas estes proposicions y dites exceptes les famoses : qui stan en 'opinio sens proua / totes causen conclusio verdadera de necessariat . y lo contrari seria mentiro e impossible . y estes vsen la taumetria larismatica : la musica : y la stologia per la maior part : y la philosophia natural : y la mathephica . y en aço vien demostracio / y son profit es adquirir certitut dela veritat / sens temor del contrari : y ab certificacio que lo contrari es impossible . Així coz es veritat que lo sol es luent : y lo cel incorruptible : y lo foc calent . Es impossible natural lo sol stant sol esser fent : y lo cel stant cel corrompres : y lo foc stant foc esser fent . E ten be es impossible dos no esser la mitat de quatre : y deu de vint . y ales sciencies y sabers adquirides per semblants proves / no ha dubte negun : sino prop de aquell lo qual no es en lo grau dels homens rasonables : y lo que nega les tals proves : atorga prop dels homens sans que ell no es home rasonable . E aquestes principis son necessaris : incorruptibles : y eternals : y no desfer se per negun poder : per que implicaria contradicció . E nos pot rebre lo compte de deu / que cinch no sien la mitat : encara que deu / o pogues ser . així coz no pot rebre la criatura esser deu : aca

bat que deu ho pogues ser . E los q lo contrari tenen menys son y pus baixos que los bruts / a irracionals . car aquells segueyen la natura : y aquests pervertexen en la sua : y contradien esser homens percebents dela raso . E aquesta manera de proves es comparada ala primera manera de dir / en que noy havia mixtura neguna . La segona manera de proposicions son dites maximes : les quals son manifestes / y atorgades per tota la gent esser veritades : y los simples doctors dela ley pensen que noy ha en elles dubte / y que sien semblants ala manera primera : talie bagen estes bun poch o dubte . així com es aquesta . quel innocent no deu esser punit . E la iusticia que es necessaria . E la iniusticia inhonest . E així com aquesta . que alguns membres dela persona deuen anar cuberts . E com aquesta que la mentida es mala . E com aquesta . que entre lhome y la dona noy ha de haver aiustament public en lacte del engendrar . noy ha dubte que si deu creas ara vn home qui fos saui : y no bagues bagut comunicacio de neguna gent : dubtaria per q buns membres se han de cobrir mes que altres : y bun acte hauria de esser mes cubert que altre . E no dubtaria que ell tot es maior que la part . Mas que dos no fos la mitat de quatre . Donchs segueix se aço no ser ver com allo : que si així fos : noy bague re mes dubte destes que de aquelles . mas ajuda les a creure la custuma / e criament en aquelles . y tambe bi auen les propries custumes : y la amor : temor : y vergonya . E aquesta manera de proposicions se prauque en la sciencia moral . Així dich per que quāt

b.l.

pugaras en lo factat munt : p entra-
 ras en la casa dela rabo / que es dela
 fi dels homens: conegues aquesta ma-
 nera de parlar . Lo silogisme qui de
 tals proposicions se fa : se diu dilec-
 tich . la utilitat del qual es conèixer lo
 presumptuos / e quis facte saber . La
 segona utilitat : es ensenyar al qui no
 sab : p radnyr lo a estes maximes en
 les quals es stat nobrit: p pensè que si
 en necessaries de rebre : e axil tiram
 fins que tingue enteniment per saber
 quina cosa es veritat absolutament: p
 sens condicio neguna : p quina cosa
 es veritat en altra manera : p la veri-
 tat en aquesta manera es comparada
 ala segona manera del diner demunt
 dit : en lo qual haula vna pocha deli-
 ga : que non perlabia sino el qui era
 molt saui . La terça manera de pro-
 posicions son dites receptables: p son
 aquelles les quals han dites aquells
 qui son stats sancts homens: p los sa-
 uis : o los vells : quant sera manifest
 esser stats de loables vides : p son ra-
 bues ab crebença . la qual proua la
 auctoritat de aquells . p en aquest ma-
 teix grau son les proposicions dels ac-
 cidents comuns : qui tenen proua per
 coniectura que solen ldeuenir axi com
 son estes . Que lo q va denit: es mal
 factor . p la qui va molt pintada : sie
 adulteta . p lo qui acompanya mon e-
 namich : que sia mon enamich . Cert
 es que aquestes tan be poden stat me-
 tida com veritat . Car aquells bons
 homens pogueren dir alguna cosa per
 bon zel: per portar les gentes a ben viu-
 re: la qual no seria veritat absolutamet.
 Floresimenys pot algu anar denit: p
 complir alguna obra de pietat . E pot
 alguna dona pintar se : per apartar

son matit de peccar ab altres dones: o
 per altre bon fi . p pot algu acompanyar
 mon enamich : per portar lo a bona
 concordia / ho amistat . E aquesta ma-
 nera de proposicions son trobades en
 casa de ma germana la Rethorica . lo
 silogisme compost de aquestes : se no-
 mena rethorica / o persuasora . la utili-
 tat dela qual: es amonestar los homes
 als actes virtuosos: p retraurels deles
 vils concupiscencies . p aco en pre-
 cacions / o en leys: p molt ajuda al sem-
 blant la eloquencia: gessis: p gracia: bo-
 spant del que parle . p esta manera ter-
 cera : es comparada ala terça manera
 del diner : en quey bage la mitat deli-
 ga . La quarta manera de proposi-
 ons: son totes falses . pero aparen ver-
 daderes: per rabo dela ymaginacio . a-
 xi com es aquesta . que dalla lo cel hi
 ha un cors infinit: o que sie tot buyt .
 o com aquesta . que noy ha cosa que
 no tinga cors . aquestes son falses . mas
 la ymaginacio no pot rebre altre cosa
 fins quel enteniment la consistengua p
 força dela demostracio . p en aquest
 linatge son altres que fan pensar ço q
 lhome sab que no es veritat . pero mo-
 uen la ymaginacio: fins que hom auct-
 reix be en la cosa . Aixi com aquesta .
 Ajuda a ton ierma quant li fan mal
 o ell ne fa . Al principi par rabo au-
 dar hom a son ierma quant li fan mal .
 tantost par q serie iniusticia : quant ell
 matex es lo faedor del mal . p aquesta
 manera de proposicions: conuenen ala
 susfistica / p temptatiua: la utilitat dela
 qual : es conèixer als qui volen esser
 vils aparents molt mes que existents
 aguardar nos dells . p aquesta es tal
 com la quarta manera del diner : la
 materia del qual : ere tota falsa pero

la forma era mole asimulada; . Et
 aci en la declaració el exemple quât
 misteris te declarats / y descuberts : y
 fa temps es que continues lo camí co
 mensat : que nosaltres som com los
 lauradors / q ab gran treball se nbren
 lo pa / y les senyores qui alt stan en lo
 munt : son axí com los senyors : que
 fatia no treballen han les coses quasi
 per notes; . E ab tant lentement
 tengue liment en los parets de la casa :
 y ve pintats los fabricadors de aquila
 posada. Allí la obscuritat / e subtilitat
 del Aristotil . Allí los predicables de
 Porci . Allí lo treball de Boeci se
 ueri . Allí les condicions de les argu
 mentacions / y les maneres distinctes
 per figures . Allí les regles dels filo
 sófics / y conseqüencies. Allí los lochs
 de arguhir . Allí les maneres de di
 fensir . E ab tant lentement pres co
 munt / y lo ingeni natural pa tenia tan
 ta luz que paria dia clar : sino que nos
 mostrava lo sol . E veren com era molt
 prop el munt . E anant per vna vall
 plana y molt delitosa : plegaren ala ter
 ça mendo : la qual era molt prop / y
 sens treball : molt alegres de la lum y
 força queis era crecudas;

Capítol quart : on tracta de la re
 thorica : y de los inventors : y de la
 manera / y del seu profit;

PARA lo camí a /
 qst ab gran goig : ple
 guaren a vna vila per
 marauellos artificis o /
 brada . Les cases de
 la qual : mes sumptoses eren en lo ar

teament accidental de pintures : que
 no en los intrínsecs fundaments prin
 cipals . E entrant en vna molt gran
 y bella sala : lentement vehe vna
 donzella la qual iardia no fos de tanta
 profunditat / ni subtilitat com la segona
 ere infinitament molt mes aparent : a
 xi en lo gest de la cara : farsons y pro
 porcions / de la propia persona : com
 en lo preu y similitut de les vesti
 dures. A prima fas los cabells sembla
 uen or : distints / e disposits en orde
 molt singular : vna color en tota la
 cara / la qual nos distingie de luy si e
 ra rosa : o alguna color peregrina . pe
 ro be mirada de prop : lo mes de ella
 era subtil e simulat . Les parades
 de aquesta donzella eran tan dolces / y
 tan delectables : que passava la mane
 ra humana en lo rahonar . Aueguat
 des sabia hun gest en tant exactes de
 alegria : que semblava riure tota la ca
 sa. Altres veguades fera hun gest tan
 torbat : que tots tremolauen deuant
 ella . Arcus loaua fins al cel : y apres
 vos abaxaua fins als abismes. Arcus
 sabia creure alguna cosa / y atorguar
 ser bona : y tantost vos fehia auorrir
 aquella per mala . En la ma dreta tenia
 a hun anafila : y en l'altra hun libre ta
 cat . Demunt de les vestidures tenia
 lletres gregues y latines en que deia .
 Ornatus / y persuasio . La qual sa
 ludada ab deguda reuerencia : lentem
 ent marauellat de la mutacio / y gest
 hi del poder hi eficacia : q la eloquen
 cia tenie : comença molt humilment
 a parlar en aquella manera; . Les
 noues de nostra fama sabat lo cas el
 comensat camí : nos ha aportats en
 estes encontrades innotes possibides
 y vos : y sostenes a vostra senyoria .
 b.ii.

E per quant fins aci en les formades passades haueu hagut aculliment del qual lo guardo quel homens no abastauen : sic remunerat per deu : ab la figura de benignitat e caritat vostra : nos attemm ademenat vos / qual es la principal fi de vostra aturada : ne que es la causa de les sobtoses mutacions vostres; La donzella apres que bagueren reposat los comensa a parlar en la saguent manera; Uer gonra es(p no de poca quantitat) retraures hom de atenyet les coses de gudes ala natura : per temor de paslat treball . E no pertany a cor generos ni a animo fort : dexat les comenades : si la fi de aquelles es vil / p ho nestia . E com fo vege que lo vostre desig sie posat per atenyet la perfeccio a uosaltres possible inhumanitat / p cru cia seria : negat vos ajuda e spediunt a tant salutable camí . He crech que haueu ort per les senyores termances : com per necessitat gran / p profit del home : li son donada la paraula : ne cessaria en la comunicacio dela vida.

Eat si paraula no era : per ventura impossible serie haueu cosa ben ordenada entrells homens : ni hauria administracio de les coses necessaries . E quant cessas la possibilitat de manifestar son cor : cessarien en lo mon los consells : per los quals la vida es distincia per orde : cessaria norelmenys lo descobrit dels secrets : cessaria la causa dels artificis : ni hauria comunicacio entre la gent d vna cosa per altre . Perdtres norelmenys lo fuyt de les sciencies : que per paraula se ensenyen . Tan de cessaria la delectacio que les gent han en les dulcissues / p delitables paraules . E lo que mes es : que

perdría la utilitat bla / persuasio / p amonestacio : la qual es de tanta virtut p eficacia : que quant se perdes : mes valria a humana natura vingués totalment la destruccio : p eradicacio final . E quants homens / p dones haueu vist per amonestacio o increpacio p suasoria de altres : dela vida sutzia p bestial : esset apartats e conuertits ala virtuosa p honesta . Quants desliurats dela vilea p desfrenacio dela gola / p dela sutzetat p turpessa del ladro naci . Quants tirats p apartats dela dissolucio : e difamatoria carnalitat . Quante reprimits los cruels e irregulats mouiments dela ira . Quants exits p apartats dela vergonyosa couardia . Quants conuertits dela inhumanitat dela auaricia . E aquells tots foren apartats per força dela eloquencia : lancant los al denant lo desig dela honra : p dela fama : p conuidant los en aquells : p demostrant los lo tan de la difamacio : desonor : p vergonya . Ja quates batalles en les quals se speraua perills de gent / p sens compte : foren per mi leuades . Que dire : que tant es lo profit del ben parlar en lo mon : que senyoreia los cors atroces : deis humans e inhumans homens . Lo que demanau de les mutacions : necessaries son : per que les causes : ni les persones : ni los temps : ni les ocasions : no son rguals . P pertant a les persones religioses p honestes nol han de parlar com a les publicanes . ni a les potestats : com a les persones comunes . Ni als de auctoritat : complaure de leugera sentencia . Ni tan poch en lo temps de alegria : deuen mostrar paraules prouocatues a plor . Ni en lo temps de tristor : paraules lo

goses hi provocatiues a riure . **A**l en les causes humils : deuem parlar com en les litgioses . **A**l hauem de fer tal gest en la cosa feta y temerosa : com en la bella y delectable . **A**l semblant en la laor : com en lo vituperi . **A**l tal en lo managar:com en la demostracio dela amistança . **P**estes maneres totes son de considerat : abacompanyament de paraules y gests conuenients ala bellesa e conueniencia del principi e delectacio dela continuacio del mig: e subsecucio del salutable e profitos fi: e agradable . e per tant son necessari (per les rahons ya dites) la habitacio y aturada mia en lo present Deb. e no seria bo que lo scient y lo polota : haguessen manera comuna en lo parlar **A**l seria honest los secrets sciens e scientifics q tot preu excedeixen : fossen bagats en menyspreu en les paraules vulgars . **E** p ço no solament son necessari lo parlar sacrestat y apartat del vulgar : mas encara son necessari palliat y cobrir aquelles ab ficcio : e diuerses linatges de paraules figurals. **E** aço no solament viaren en la scriptura sancta: los elegidors prophetas y santis mas encara los qui volgucien amarguar los naturals secrets als pobles: iastia la gent pensa que dins aquella literal y seguardat de scorça : no se amaga alguna dolçor de molt delectable gta . **E** pertant se fan scarn de aquelles. **P**ero la intencio dels sauis es en contraria manera . **E** aço acabat de dir la donzella feu fi: e lententment gira los vlls d dret en la primera part dela casa. **E** vebe pintats los bedificadors de aquella vila : y progenitors de aquella donzella . **P**rimeralement Gogies: y Ermegola: y De

mostenes grechs: primers anis y habitants de aquella terra. **E**n altra part stanen los latins: primerament **A**datco tullio: al qual semblaua la donzella mes que a ugun altre . **A**lli lo Quintilia : que deual vna ymage d veritat cobrie les ombres de les causes y sens contendre/volie viure ab contentesa . **A**lli el Simacho : el **P**olinio: auats en les paraules y molt abundos en les sentencies. **A**lli los cantars de Sidonio : tanta tenien de dolçor: que paria altre **R**ex e senyor entre los ocells menuts. **A**lli lo viticia y florit eloqui de Virgili : tant excedien en ornament e bellesa als altres cantars: q semblaua altre pago en la excellencia dela pintura : y altre signe en la modulacio entrells ocells . **A**lli lo Titius liuius: detata admiracio en lo mo q aclipsas en son temps la molt illustre fama romana . **A**lli Lactanci : que com tractas la generacio dels passats deus per les errors dels gentils : entre ells semblaua altre deu : passant en lo parlar: no solament la comuna mas encara la humana natura . **E** ia sia fossen alli moltes altres entulats : aquests semblauen dela mes illustre fama y assenyalada memoria . **D**e la altra part stanen pintats los tres linatges de les causes : **D**eliberatiua : **D**emonstratiua : e **J**udicial. ab la **D**eliberatiua : **S**uasio e **D**esuasio . ab la suasio : **V**til : **H**onest : y **D**electable . ab la **D**esuasio: **S**perança y **T**emor : ab la **D**emonstratiua : la laor y lo vituperi : **A**lli lo doble stat de les causes : y les cinch parts dela oracio. **A**lli lo exordi qui inclinava lo animo del oynt a borde de benuolença . **A**lli la narracio : que totes les coses nac

b.iii.

rana per orde. Allí la Argumentació que quasi sostenia tota la força del raonar. Allí la Conclusió: en la qual reposauen tots los coratges suspesos per sperar aquella. Allí la Causa honesta: la qual feuoteiaua lo cor sens pus sperar rabo. Allí la Causa admirable: en la qual los coratges dels oys stauen alienats. Allí la causa humil: dela qual menyspreaue lo hoym. Allí la Causa duplosa: en la qual yguat era la sentència: de aparer odis o benivolencia. turpitud o honestat. Allí los filogismes de induccio e racional: los quals prenallen en los linatges de les questions. Allí flors de molt admirables colors. allí el Tropo: on se fundanen los parlars dins los quals stauen amagats multitud de molt marauellosos e innumerables segrets. allí los linatges dels questions. allí la Elocucio: que consideraua les coses: lo loch: y lo temps. allí les tres maneres d'ordenar. allí lo vici dels lletres. allí la iunctura dels verbs. allí les figures dels paraules y sentencies de aquelles. allí tot lo ques pertanyia a gentil y bell ordenar. E apres quel enteniment bague mirat ab los vils interiors totes aquestes coses per orde: pres licencia dela donzella: retent li gracies del benefici rebut. E ella dix li com les altres dues donzelles eren icmanes sues. E com aquell camí se acabaua en aquell loch. E p apuiar al munt per allí era difficultos y quasi impossible. mas que aquella li mostraria vna cenda / que traustaria a bun altre camí: on trobaria altres quatre termans: per les quals cre necessari passar. E en aquesta manera guiats:

lo ingeni natural / y l'enteniment par
tiren molt alegres de allí;

Capítol cinque: on tracta dela Ar
istimatica y de los inventors y de la v
tilitat y manera. E toca secrets molt
singulats;

Assada y trançada a
questa cenda: vengue
ren al cap del munt/
on se començaua bun
marauellos camí. Lo

qual los guia: en bun loch de cases y
palans molt singulats. E ala porta
dela vila trobaren vna sacratissima: y
molt profunda donzella d' sciencia. La
qual iastia cobris los membres ab ha
bit femeníl: semblaua dins aquell a
magar se cor de home molt penetrat/
y molt ingenios. En la man dreta te
nia bun glaui de acer: hi en l'altra v
na taula emblanquida. Demunt les
vestidures: tenie vnes lletres gregues
que debien. Par e impar. ala qual
acortegueren ab molt gran goig de
manant li la causa de la habitacio en
aquella terra. Y ella ab gran benigni
tat amorosament los rebe: els mes en
la propria habitacio y posada: e co
mençats a dir les següents coses. A
quell qui es necessari y gloriola font e
principi don tots los bens preceben
tores les coses ha fetes en còpte: pes
y mesura. Tanta es la profunditat
e subtila d'la intencio d'esses paraules.

que pocs enténiments homens hà abastat a entendre les: per esser tad e fundament pncipal de tots los saber^r per que les coses compostes: p còp/te/pes/p mesura/dels elements q allí entren: per aquella causa son distinc tes/en diuersos linatges de esser. E lo donador de les formes/influeix e di stribueix aquelles/segons la disposició de la matèria: la qual es susceptible d aquelles: migeniant les coses ja dites.

E aquesta es la causa efficiet p ma terial/per que vna cosa es arbre: altra pedra: p altra animal: desta especia: p de aquella. Per que si la matèria de ques fa la rana/no tengues los el aments comptats proporcionats/p pe sats p cert nombre: en natura sabut: nunca rabria la tal forma. E axi d les altres coses cotidianament engen rades p corrupçions. Encara no solament en les coses ja dites lo neces saria: hoch encara en la profunditat de mos pits iacn admirables p molt marenellosoz segrets. Car per mi se atenp lo còpte de les lletres/de les qual^s se constituexen es componen los nò bres de quaranta: e dos: e dotze: e quatre lletres/per la pronunciació de les quals se atenpen marenelles: no tich home per explicar les. Car en mi es lo còpte de geomatria: lo qual comptaren los necubelins. en mi son les pfundes de Caballa: en les qual^s es gran part de la prophècia. Qui po ne explicar los mistèris que itan ama gats en lo seny literal de la sagrada sc riptura: en lo metre dels comptes: axi en la fabricació de les coses: com en la disposició del orde del mō: qui en lo primer libre del pentatecum se comp/te dels sis dies de la obra p hun de re

pos: que en los anys de les vides de aquells qui eran en la edat primera: qui en lo segon libre significana los anys de seruitut passada en egipte: que los dies quaranta: que Moyses ocu na al rebre de la ley: Que vol dir lo compte dels deu manaments morals: p sis cents p tretze sirimontals: e axi en los altres com en lo compte de les pas chas: p dels iubilis: hi en los libres dels prophetes esser trobats los sen/ blants comptes. Don fondo es font tancada. E qui bastara a beure argua tant dificultosa de atenper. Que dire de tanta multitud de secrets: com lo creador de les coses sola en mi ha vol gut metre. Car si los homens basta nen perfectament saber me: sabrien les virtuts de totes les erbes del mō. Car segons hauez trobat en los libres molt antichs: Atalo: Lecina: Trigumif co: p Zoroastes: les fulles de les erbes totes son lletres indicatives de la virtut de les rahels de aquelles. Los que e xerciten la anima en saber la distanci a de la terra als cels: p los cels quant han de hun al altre: p la diferencia q es entre les steles: p lo nombre de a quelles: sens mi nos pot atenper. per nombre son ligats los elements: ab cadena de totes les coses naturals. Sens mi les gentes no sabrien los sets dels antichs: dels quals prenen doc trina/p exempli. Jo sola partelch los temps: en segles: generacions: edat^s anys: mēsos: setmanes: dies hores moments: e minimes. E aquesta es la causa final de ma habitacio.

E aço acabat de dir: en la primera part de la casa L'enteniment vebe Apicta goras: p Placomaico grechs: e Al pulexor: p Serenio latins: progenitors b.iii.

de aquella donzella . Stana Dicta
goras ab tanta profunditat trobat en
los comptes : quel constituïssen vni
uersan / y natural principi : de totes
les coses generables e corruptibles. I
Pico masco tant sobre pugane en a/
quella : que quasi per compte prophe
tizeu les coses sdeuenidores . Allí el
Erisipio tant se donane en lart : que
paria comptat entre sompnis . Allí lo
Gibert tant passaua los altres : que
semblaua vn satellita entre los Caval
lers . Allí com la Virtut : la Rabor
Lorde : L amor : y Concordia dels
nombres : componie totes les coses :
regia lo mon:ordenaua lo poblat: mo
ula los cels : ligaua los elements: a
sustaua les animes als corsos . Allí
la unitat restant verge / paria de
fills nombre infinit . Allí la diferencia
els nombres nombrants y nombrats.
Allí la raho per que lo compte par es
tenent : y lo senar es masculí. Allí la
raho del punt quin nombre sie : quin
la línia : quin la planícia : quin la fi
gura: o quadrat: cubico : e axí dels al
tres nombres. Allí la diuissio dels nò
bres . E prioritat e dignitat de aqua
dòzella entre les altres germanes . E
estes coses per orde vistes lentement
pres comiat : e vench en la casa dela
segona donzella que era quinta en or
de : y no son dificultos lo camí per q
la bofra totalment era lauada: e qua
si era puçada la maior dificultat dela
altura;

Capítol lisc : on tracta dela Gen/
matría : de sos inventors / y de la ví

litar : y toca dela perspectiua;

ENCONTRE en la
quinta tornada : en v
na pradeta molt pla/
na trobaren vnes ca/
les molt ben fetes : y
tant eren ben pporcionades : que noy
hauia sinena neguna lathie no fossen
molt hornades de molta pintura . E
en mlg ó vna casa stana vna molt cò
posta donzella : que quant ales natu
rals saysons dela ppria psona : no po
dia natra neguna perfeccio ainstar.
En la mandeta tenia vna corda pma
ab vn tros de plò: en altra tenia vn cò
pas molt consertat . Les paraules su
es no eren moltes: ni molt hornades.
mas eran tan certes : que impossible
era fer lo contrari/ del que ella aserma
ne. La qual rebe lentement segons
les altres hauien rebut . Y ell ablo q
sabia : y era informat en casa dela A
rismeticha : no cura de demanar li la
fi. sino que mira: y en la primera part
dela sala ell vebe allí : lo punt : la lí
nia : y la superfície . vebe allí les ma
neres dels triangles : equilatere/ sic
reny pfoeles/ y gradat/ y agut vebe
allí lo triangle : quadrangle : la pen/
tagona : exagona : figures fins als cor
sos nomenats vicocedron/ que son de
molts angles/ y moltes superficies . E
vebe la capacitat esser maior dela cir/
cular figura que de altres . e los mouí
ments dels corsos speticos: quadrats:
colupnals: e parimidals e ta leuaria /
y la tardança en los mouimēt ó aqlla.

p' veu allí les ptes infallibles demostra
tines/ les quals la logica primer li ha
uía demostrat . E lenteniment sen
volia partir vistes estes coses. e la do
zella li dix que li volia mostrar altres
coses mes sacrees . E dix li com la
generacio bantia començat en egipte :
que com lo r. n. d. Fil del qual tota la
terra d' egipte se regaue/ cresques p' co
bris totes les heretats : p' leuas totes
les senyals : començaren a dividir e
partir la terra mitunt . E de allí son
pres lo men nom : fasia que primera
ment lo molt antich Tales hauia tro
bat lartifici de midir/en lo alt : pla : p'
fondo . E apres son posat lartifici per
orde : per Eoclides . E aço acabat
de dir mes lo en vna cambra tancada
bon li mostra la filla ala qual ochien
prespectina . E veu allí lenteniment
la manera del veure : p' que es la cau
sa p' q' huns animals veuen mes que
altres : ni per que los vils com sien
dos no veuen sino vna cosa . E veu
allí lart dels spils/ p' lo recebiment de
les ymages en aquells en gran distan
cia de legues . E veu que era la cau
sa del sortir deles colors en les pintu
res/que vnes semblauen altes / altres
baixes : fasia totes fiquessen en un
gran situades . E estes coses acaba
des de veure(ab la causa sabuda de
venir al vil vna paramidal figura d'a
cosa visible) lenteniment se parti molt
clegre de aquell loch;

Capítol sete : on tracta dela adu
sica/p' dela vilitat . E d'a de los in

uencios p' de la manera;

PARA la fissa tor
nada: foren priats so
bre tota la altura del
mund . E començaren
de boyt sons de armu
nia molt medidiosa : tant que be per
sebreu ser allí lo paradís terrenal: del
qual hauen bagut les noues . p' stais
marenellats dela melliflua dolçor d' ta
ta diuersitat de sons : p' tanta concor
dia de veus : soptolament los apare
gue vna donzella. ab tanta excellencia
de alegría en la cara : que representa
ne lo loch don vent . La qual era
clauera de vna porta: p' la qual se en
trana al sacrat munt . E la celica don
zella : tenia en la vna ma un la
bur bi enlaltra un clausimbol . E
desq' allí foren plegats/ p' per la don
zella rabuts : apres quel delectable re
pos hagueren pres/los dos sentiments
milors: demana la causa de son offici
p' posada: la donzella los parla en la
seguent forma . Ja hauen sabut com
les coses naturals: totes son acadena
des e ligades p' vna molt ingeniosa ar
monia : axi les comistes : es alaber
les congelades : com totes les al
tres complexionades/ p' organizades .
Dochs com los elements sien ligats
p' esta manera: p' lo cors d' tote les
coses compostes : uecessari son proce
bir lartifici de saber les tals proporci
ons . Tanta es la necessitat mia : q'
sens mi nos sabria neguna disciplina/
ni sciencia perfectament . E es encara
la speta voluble de tot lo vniuersal : p'
vna armonia de sons pottada: p' son

refeccio, y singular nutriment: de la a
nima: y del cor: y dels sentits. per
mi se exciten: y despetren los coratges
en les batalles: y se animen y prouo/
can a coses ardues y fortes: per mi son
desliurats y relleuats los coratges pen
sosos: de la tristor: y obliden les acu
sumades congoixes. Per mi son
exercitades les afeccions: y bones de
nocions: per loat deu sablume y glo/
rios. Per mi leua la forca intellec
tual: a pensar: transcendent en los co
ses spiritalis: benauenturades y eter
nals. E aço acabat de dir: seu si per
vna taciturnitat: e admirable silenci.
E lentement vebe en la superficie
de la parer: pintats primerament Atu
bal fill de Cabín: primer inventor y
trobador de aquesta art. Apres hi ve
be Anotebeo: y Aulion: y Zeto ad
mirables y gloriosos: en lo profit de
la modulacio de la veu. Y mes anât
vebe a Membror: que no era menys
la dolçor y temperament de sa veu: q
la forca y quantitat gigantea de son
cors Allí Pictagoras: que consider
rant lo lo dels ferrers ab los martells
product: y lo carment dels gotes en
la gual: consideraua les primors de
aquest tan dolç artitxel. Allí lo Gre/
gori que satisia vingues ab los detres
en temps: semblaua esser els pmetes en
gran. De la altra part ueeles tres parts
de la Musica: ço es la Organica: La
Armonica: y la metrica. Allí la di
uersitat dels instrumens: y la conue
niencia dels sons: y la modulacio de
les veus: y la proporcio e distancia els
nombres de aquells. E axi son vber
ta aquella porta: y vench a altra por
ta: mes alta y mes ardua de puar
que aquesta;

Capítol vuyte: on tracta de la Sto
logia breument per quen enten a par
lar en la filosofia natural;

E Agut ja ala scena
mansio no restaua res
apuar del munt: sino
solament que la don
zella que allí era vol
gues obrir la porta: la qual semblaua
que les iermanes passades / molt mes
habitar dins lo mut que defora. E
per tant ella desque vebe lentement:
y la afeccio gran que tenie de entrar:
recorregue (o pietat moguda) ala lle
gina subitana de aquell munt glorios
e benauenturada habitacio: la qual ha
ua nom la Veritat. E ab la qual sta
nen: la Saneia: la Naturalisa: y
la llabo: e axi matex lo collegi dels
etorques: intellectuals: y morals vir
tuts. E la donzella la suplica per la
entrada del enteniment: lo qual tant
treball hauia sostengut en les passades
torrades. E que bo lletia: que sa mer
ce li donas licencia que entres:
pus ab tanta afeccio o desigaua. E
que no era vengut allí dies hant sen
blant oste: conuidant atotes les sen
yores: e inclinant les a benivolencia.
E que ella haute vist en la agudea
dels vils: e en la disposicio de la cara:
que dies haren per sa venguda gran
goig: y pendrien plet en la manera el
seu parlar. La llRegina (antmiga
de bestialitat) li respos pendrie consell
ab les altres iermanes: sobre la entra
da daquest home. E ab tant mana
ala donzella que sen tornas: y quel o
tengues fins que haguessen hagut res/
posta. E la donzella sen torna: e dix

al enteniment que se speras: e dix li cō
a ella deien Strologia: p que lo ofici
sen: era considerat la altura: moni/
ment p quantitat dels cels: p steles.
mas q̄ los secters no podia be veurels
de fora: p per ço que speras lentrada;

**Capítol noue: on tracte del cōsell
que tengueren la Veritat: la Sauer
sa: la Naturala: e la Rabo. p par
la primer la Veritat;**

P **ART** Ya la Stro
logia per detenir lo en
teniment: la Veritat
paltra al collegi glori
os de les benauentura
des hermanes e dix. Germanes mies
p senyores: deus es sabedor: p vosal
tres: quant goig seria en mon cor len
trada del enteniment: lo qual saben
be com es venallat de nostre linatge
p progenitura: de que es a uosaltres
parent molt prop. Mas per la conti
nuacio que en la terra ha feta li son sta
des aiusades abominables opinion
les quals te per fermes. E tant son
repgades en son cor: quels accidents
se son convertits en substancia. E di
ficultos seria aell: p crech no possible
apartar se de les opinions acostuma
des en les quals es stat nat e criat. E
si ia les opinions impossibles: fanta
sticas: e implicans contradicció ell de
si no apartare: en va seria la sua en
trada. Car no solament seria possible

de veurens: mas encara fingint se ha
uer nos vistes: nos defaria per lo mon
per mentirofes: ens per eguie ab pa
raules dient nos maluades p cretges.
E la error que ell porte ab si: seria im
putada a nosaltres. E si peruentura li
deiem algunes bones rabons: seria lā
cat pedres precioses entre les porchs.
Car no reb faysants lo ventrell stant
ple de faues: ni reb la ampolla la pre
ciosa licor del balsem si es plena de al
guna cosa vil: ni iames vol la bota
lo fin vi: fins que es burda de les feces
o vinagre. E p tant bo seria senyorc
(si par auoltres) enutar li a dir: si li plau
despullar se de aquelles disformes vesti
dures p antigues: de multitud e diuer
sitat de opinions. Lavors me par
ser honesta: instā: e profitosa la sua
entrada. E aço acabat de dir feu fi
la veritat: dient li seria bo que vna
de les hermanes loy los a dir. Encara
dix com ella volenters pendria tal car
rech: mas que sabien elles quell ente
niment indispost no la podia veure: ni
parlar ab ella. e fols paria bi fos la
Saueria;

**Capítol dehe: com parla la Sa
ueria;**

F **EVAPORES** (dix
la saueria) vostra mer
ce no ignora: com la
ymaginacio es causa
de la maior part de les

errors preses per les homens. Car la primera regla del orat es : intgar segons lo que p magina: p pensa que ço que ell no sab: nou pot saber altre ne gu . axi com si lo sech pensas que la seguedat que sta en sos vlls e prinaci o oda vista: fos comuna atots los altres vlls . E comunament com ells no vegem cosa que no tinga cors : pensen que noy ha deu : ni angel : ni poden star sens cors. E com yo sie a quella que declare los primers principis infalibles : prop dels quals es la cognicio / p demostrament de les eternes causes / lins al primer / lo qual es deu glorios . E lenteniment no podie parlar ab mi sino forçaua la voluntat o sensualitat / e p imaginacio : ab les p ues necessaries de atorgar p les quals atenper : li seguen los vlls: les opini ons fantasticas que te . mas ami par ria que la naturalesa la qual te proues pus sensibles / p palpables : deuria a / nar e dir li esles paraules;

Capítol onze : com parla la natu /
lesa;

IRAMA piet hauria &
portar tal embaxada:
dir la naturalesa, mas
pa saben que quasi yo
so aquella qui ell mes
pot anortir: en leuar me falsos testimo /
nis : dient que yo pose la eternitat al /
mon : lo qual diu que es contra la ve /
ritat. E ab la error que te: no sab di

stingit entre primera causa / p causat :
e primera de naturalesa / p de temps.
La qual error posa ami : dient que p
ne la omnipotencia de deu. Car diu q
deu pot fer de les pedres homens : e
yo dich que veritat es: empo q prime /
rament ha deu de primar lesser de la pe /
dra / de aquella materia: e dispondre p
que sie susceptible de forma humana.
Car en altra manera no faria deu be /
primar les pedres de esser homens: pus
fos possible de esser ho : com infini /
tament mes val sol bun home que to /
tes les pedres del mon. E per que yo
dich quell poder de deu veridader: es
segons la volunt : p la voluntat : es
segons lo millor orde que esser pugues
ordenat pa en eternitat de causes. car
no coue adell : esser la voluntat en cau /
ses incertes / p variables : mas que es
en les causes que no reben mudament.
E tan be ha per inconuenient: que si
en per deu ami les coses acomades. a
xi les engentables com les incorrupti /
bles . E yo dich: que deu glorios sen
pot p regidor meu : be poria destrui /
re e anichilar les coses que son : si fer
ho volie : mas se que non volra . car
gran defalliment seria de la altesa : te /
nir voluntat mutable . E pensa quel
loa: e vimpetel e aminuel si fos axi co /
ell pensa . mas luy es de mon pen /
sament en aquell cas : p en altres : p
pren lin coz a bun pastor que li dema /
naren que era lo IRe: e dix que sta /
ua en vna baracha de fulles verdes
p que menaue miques de pa blanch
en molt grex de molto: e que tenia al /
tres aqui manaua que li guardasen les
ouelles: peiant q noy hauria altra cosa
bona si no aquella. tal lin pren al enten /
met ab les deceptories opini ons: q pesa q

axi com lhome te voluntat mouible :
que deu la tinga semblant . E pença
que son poder y sa voluntat sien di /
uerces coses / y discordes : y es per lo
contrari . E per quant ell finge tenir
rabo : vage sius par la RRabo : per
quel vençe ab multitud de rabons;

Capitol dotze : com parla la RRabos

O DIRECTO po
ste meus auortida q
vosaltres : dix la RRa/
bo. Peto pensant cos
es stat en casa dela lo
gica : y dela RRetorica : y Genmatri
a : hon li demostraren quāt valen les
protes : y de quin linatge son : yo so
contenta de anar e dir li tot lo que cal
cuna de vosaltres ha dit . E so certa:
que satisfa al present nos hage en abo
minado : apres ques hage despullat
les pascions : y lançades les males o
pinions que te: el nos amara mes q
sa vida : e nūque de nosaltres se vol
ra partir; Totes digueren que bo
serie . Y ab tant la RRabo sen parti:
e fon ala porta on la sperauen lo En
teniment y la Strolologia;

Capitol tretze com la RRabo par la ab lo enteniment;

ENQUANT la ra/
bo a on lesperaua len
teniment : dix li que
hagues paciència:que
lo tardat no era stat p
son dan/mas per son profit . E dema
nals la causa principal de la venguda
Lentement respos : que per saber la
veritat de tot lo esser vniuersal : e ma
torment la certitud de haure hi den .
Aoreliment saber la veritat dela si fi
nal del home . RRespos li la RRabo e
dix : desig de tals coses : natural es
al home saber lo per que sa natura sea
es complida . Car lhome sens saber :
es axi com lo cors sens anima . Que
axi com lanima es perfeccio final del
cors : axi lo saber es perfeccio final de
la anima . E benauegurats son aqlls
qui conexen la fi / y la atenyen . Aixi
son en respecte dels altres homens cō
es lhome entre les feres besties . E axi
com lo que porte la nau per la mar e
va en companyia de cent naus : y to
tes se perden sino la sua / y tots se
ofeguen sino ell y los seus . Que dire?
tanta es la excellencia dell verdader sa
ni que te sobre lo put y diota : com la
lum sobre la tenebre : o tant com te
la bondat sobre la malicia; E dix
lenteniment si tant be es:que es la cau
sa per que tots los homens : maior/
ment los poderosos en la potencia / ci
uil: axi com : RRexs : Nobles : Ba
rons : y Canallers : no la atenyen : q
aquests par que si bo era lo saber : en
tant grau treballarien per atenyet lo:
que nol lexarien . E vebez lo contrari;

Capitol . xliii . on declara cos son cinch causes p que los homens no ha ben la veritat y certitud de les coses;

Tercera causes son
 dix la raho per que
 los homens no saben
 la veritat / p certitud
 de totel les coses. La

primera es ignorancia de la fi : ço es
 no saber per que son creats. Certa co
 sa es que si los homens sabessen qual
 es lo seu be final / p la perfeccio: trebal
 larien per ell : axi com treballen per fa
 ma : honors : e riqueses. Idero pren
 los ne com al fill de hun Rey de edat
 de tres o quatre anys : que qui li de/
 manas que amaria mes : cireres / o lo
 regne : no es duple que triana les ci/
 reres per jugar segons lo que co
 neix : p ha experimentat. Aixi es els
 homens : que sils demanau que vol/
 rien mes esser : poderos : richs : o sa
 uis : triarien ans la riquesa : o lo po
 der. E no saben sol lo sauí esser pode
 ros : e rich . E que es necessari q ell
 bordeni p regescha : quell poder sens
 saber no es poder : ans es impotenci
 a e privacio de poder : ni la riquesa
 sens saber no es riquesa : mas es pos
 sessio de bestialitat : ab multitud de pre
 sumpcio / p compliment de gresseria :
 car sol lo sauí es per sumateix sufficient:
 com dñs de ell sfigua complidament
 lo thesor p abundancia sens falliment.
 E aquesta ignorancia dela fi : es la p
 meua causa del no saber; La sego
 na causa del no saber es lo vs de les
 delectacions corporals / voluptuosas/
 e sensibles . Car aquestes embenen p
 amaguen los sentiments : no solament
 los corporals : mas encara los spiritu
 als o intellectualls . E los homens en
 segats p embolcats en estes concupi /

cencies / sensibles : semblen ala filla de
 hun Rey molt bella / ala qual perue/
 nia lo regne de son pare : p adultera/
 ab hun sclau molt negre e diforme :
 per la qual cosa perde lo heretable pa
 trimoni; La terça causa es la indi
 sposicio dela materia : la qual fa auar/
 guades los homens no esser capaces
 de les sciencies: p aço sdeue auengades
 per causes dels lochs o regions a on
 naixen mal complexionats: car a taca
 des les regions son tant excessives en
 calor : quels homens de allí tenen vn
 grau mes de ignorancia sobre les me
 oulles setenement : no bastant a
 esser capaces de raho ninguna . E a,
 quels son los orientals o gran parti
 da de ells : p los que habiten prop o
 les creues e torrida zona . E algunes
 veguades son tant excessives les regi/
 ons en fredor : que engenten homens
 fers p no domables per raho ninguna
 com son los que habiten en la part el
 septentrion en les illes fredes coz gois
 e vigots : sregots : p altres semblants.
 Car aquestes son tan baixos en lo gran
 huma : p tant excessius en bestialitat:
 que molts dells mengen les carns hu/
 manes . Encara ajuda aqsta terçera
 causa lo menjar e nodriment de vian
 des sriptiques / grosses / fumoses / p ma
 les : axi com carn salada : formatge:
 cebes : alls : faues : p altres viandes
 semblants . Moremenys hi aunda la
 practica dela grossera gent : sino mi/
 tau los pastors . E aquest linatge de
 indisposicio : es semblant a vna agui
 la ala qual liguare vna pedra als pen/
 per que no volas : dient la natura e
 la fi de volar fins a passar les visibiles
 fumoses / e humides nuus; La quar
 ta causa impediua del saber : Es

la difficultat y arduytat de les coses científiques: q̄ iatse l'home vege la sua anima cobeïosa y inuoluntat y saber la veritat de les coses profundes y altes: es senta afectuos en allo: es axí com lo vll no volent mirar lo sol de ferm: la claredat del qual es tanta que p̄ q̄ set gran loy torba e li eclipse la vista. E moltes coses hi ha quel enteniment atenyria / sino per la difficultat y subtila de aquelles: y que les portes de la inquisició li son tancades. La quinta y derrera causa: es mes prohibida que les altres sens comparació: y es ser los homens efecionats p̄ amor los / a les coses a les quals son stats no dits e infinits en a puerícia. la causa de aço es: que en la anima del home es vna afecció peregrina y admirable / en les coses en la souentut opdes: en special si lonch temps es stat detingut en aquelles: car de fet / la custuma se conuerteix en natura: y causa en la anima del home: veradeta credulitat / y molt ferma: ab vna singular amor en aquelles. E vna habomina / cio e hoy / sens rabo: pres a les coses contraries. En tant que veureu tot lo mon: o per la maior part esser empedit de aquesta quinta causa: e tant en aquest sepulcre de mortal error. Ja vechem los fadrins dels moros ans d̄ bauer vs de rabo: auortir la sancra fe cristiana. y axí de les altres gentes que vechem los mistechs per esser acustumats en los lochs despoblats / y als vilas nodruments e viciofes custumes e vestits furijament: auortir les habitacions de les ciutats / y les poblacions e ciutls corteses / y les neredats / e primors de la vida politica. Voleu mes que pa los fadrins de bun regne: a

notrexen les nacions franpes y altres regnes per esser acustumats bort mal dit de aquelles: cert es que fins los traïos de les robes: y en los ligats de les dones / es stes aquest dan: quels plau lo acustumat: acabat que sia error: y auortixen lo contrari acabat q̄ sia millor. E axí es vniuersalment en lo parlar de les lengües: y en lo saber de les sciencies: y lo vlat dels artífis / cis: y en la distinció dels officiis: y en los bandois dels regnes / e ciutats que tots segueixen lacustumat. E aquesta es la causa principal de ma venguda: a notificar vos p̄ part de la Veritat y de les altres sermanes: que vos no poden entrar: ni veure les en ninguna manera si primer no son despallat de les semblants habituts consuetes. E si permentura los tals obstacles se tan de vos apartats sereu digne de atenyet corona: la qual multitut d̄ anys ha a poch la atorgaten les immortals deïesses. E axí seu la rabo si al parlar començat;

Capítol . xv . com lo Enteniment espos ala Rabo;

A **Y** **D**EUS me alit
ox lentement rabo
nable e iusta cola es la
que demanau: e po la
venia persequit de semblant cosa. Car be veig quells latoradors quant volen laturar bun camp: primer lo denegen de les spines: y altres erbes dampnoses / y arbres infructificants que allí son: apres lo

sembren de fructuosa sement : e axí ve-
nen a son degut fi . Així mateix veem
que quant lo merge vol induir sanitat
sobre algun malalt : primerament lo pu-
ga en lo ventrell de les males humors
excessives e nocives . E per la manca/
mateixa veig que lhome rasonable no
còsentir ala rabo : e lo pont no star en
lo riu : o la nau star en la muntanya : p-
que aquestes coses son venudes de la fi .
E així es lo home (a mon semblant)
quant nega la rabo . e p tant ben plan
esser despullat de tota fantàstica opini-
o : e no mouem mes la veritat dita p-
la boca del chrestia q del iuheu moro /
o gentil : si veritat es lo que diu : ni na-
gare menys la mentida dita per boca
de hu que de altre . P en aquell in-
stant la R obo torna ab resposta . p
sens pus tardar mana la Veritat que
obrissen la porta : p que entras lo En-
teniment tota bota que li plagues;

Capítol . xvi . com lo Enten-
ment entra en lo sacrat munt/e quines
coses veu allí;

BERTA la por-
ta lo enteniment entra
molt alegre : p veure
re la Veritat p la R a-
bo/les quals lo p ngue-
ren per les mans : p comensaren lo s-
portar per hun ort de delectacio . Ve-
nia la Veritat vestida de vna precio-
sa vestidura : p de mes sumptuositat
quels mortals s'imar no podien . Tã-
ta era la certitud e credulitat que ses
sentencies tenien : que no era possible
negar les : a home rasonable ne n.

Tantata era la amor p bennolença q
lon gest mostrava : que be era bona/
ventura mirar la en la cara . La
statura p quantitat era limitada / p p-
porcionada : segons la ygualtat e lon-
guea de son enteniment . Les para-
les lues eren tant certes : p tanta ferme-
tat dexauen en lo cor del boyn : que
noy restava negun dubte : ni temor d
la contrarietat . En la man dreta por-
taue hun spill de hun molt gran / p
molt clar diamant : guarnit ab multitud
de perles / p pedres precioses . En l'al-
tra tenia vn molt concertat p molt
lustre : tot de or fi/sens mixtura de
negun altre metall . La rabo era molt
semblant a ella sino que portava les
vestidures molt mes aparents . Iardia
lo preu no fos maior . Però era vna
cosa maravellosa de la rabo : q auaga-
des paria tan alt star son cap q toca-
ua los cels : auagades los nuols : al-
tres voltes se yguallava ab la quantitat
p forma humana . los vlls semblauen
fides : p los cabells or : les cares de-
fies dos lemanes : mes semblauen
spill que altra materia corruptible ne-
guna . E l'enteniment tant era alegre
del mirar : que no girava la cara en
altra part ninguna . E elles veuen lo
axí en ectasi : e quasi mig smortait o
spasmat : manaren li que miras la o-
culra habitacio / p ort no calfigat per
los homens mortals . P l'enteniment
mira : p vebe delectacions no crehi-
bles ni estimables . Primerament en
aquell loch may si sabia demit : ans to-
ta hora era dia clar : p lo sol se mostra-
ua set vezades pus resplendent ql acu-
stamat sens obstacle ni impediment ne-
gu . La calor era tant temprada p a-
gradable : q agradava p delectava tot

Los sentiments : els alagran en vna
 molt temprada / p suau manera : que
 quasi era admirable que com la clare
 dat fos tanta : noy hagues calor ex
 cessiua : ni dampnosa fredor : y destruc
 cio : ans era lo mig possept entre a/
 quests dos. Los arbres de aquest ort
 eren tant fructificants / y tant odorifi
 cants y bells / y d vns fruyts tan delec
 tables y tant suaus als gusts : que da
 uen refecció a abdos les virtuts : in
 tellectuals e sensitives. Totes les ma
 les erbes e nobils : eren de allí apar
 tades . E eran allí plantades les bo
 nes hí odoríferes sens comparacio ne
 guna : deles quals era ple tot lo sol de
 aquell delectable verger. tots los ani
 mals nobles / feroces / e diformes : e
 ren fore de allí : sino huns ocells los
 quals eren citatizans : y les veus vimpli
 en aquell loch de vna angelica melodia :
 y cantars molt dolcs . En mig del dit
 ort stava labre d'or : y de la scienci
 a del be / y del mal : al peu del qual
 raiaua vna font per canons de argent
 molt fi : y en lo loch on cabia era tot
 Eliofat : safirs : robins : y balayxos.
 E labre tenia fruyts per leuar la fam
 per asempre : y largua tenia virtut d
 leuar la set : y los dos dauen perpe
 tua y benaueturada vida. En lo qual
 loch noy hauria malaltia : ni corrupció
 o neguna : ni mort : ni tristot : ni ne
 gun defalliment . Ans eran allí la a
 legria : la salut : la vida : la abundanci
 a e compliment de bens sens fretura /
 y sens defalliment : y sens humana mí
 seria . No era allí la persecucio : ene
 miga deles enuioses y venenosos len
 guas . Ne la hostil persecucio deles op
 timos vanes . Ni la infernal discor
 dia : o fraterna zizania . No la inia

etable anaricia . No la menysprecha
 da pobresa . No la velleja flacca : tre
 molosa e trista . No la ignorancia de
 la puericia . no lo temerari argull de la
 iouentut . No la sperança vana . No la
 tristesa de la pavor . No neguna cosa
 que no fos afable . gentil : licita : bo
 nista : iusta : profitosa / y bona . tot e
 ra concordia viscera / y caritatiua . tot
 benuolença e amistat sens simulacio :
 on totes les coses proceexen que han
 de stat virtuosos : loables y ben orde
 nades . y desque bague lentement
 estes coses per orde vistes . Les con
 selles li demaren la causa de la sua ven
 guda . E ell los dix que tenia molt
 gran delig sens comparacio : de saber
 quina cosa era la causa final per que
 lhome era stat fet . Que segons son
 parer : la causa final era millor que ne
 guna deles altres causes : es a saber : ma
 tetial : formal : y efficient. els demana
 ne de gracia lo certificassen de aço : en
 la millor manera que adles fos possi
 ble . car (segons son uy) tantes eren
 les diformitats / e abominacions que
 en los homens eran trobades : que li
 parien no esser stats fets p neguna fi
 special : o apartat dels altres animals
 com maior desordenança fos trobada
 en los homens que en aquells . E q
 iatua que li haguessen dit quey hauria
 deu : y retribucio de be y de mal : que
 ell nou crehia com ves lo contrari . car
 veia los iusts sofetir penes / e morir
 crudiment : y los virtuosos esser perse
 guits : y los mals esser premiats per
 los malificis / e viure bonrats : amats :
 e rics : e morir en aquells stats : E
 que aquesta era la causa principal de
 la venguda ;

c. i.

Capítol . xvii . com la Veritat y
la Raho manaren lo enteniment a ca
sa de la Saniesca;

Alhora Ja la in
tencio del enteniment :
la Veritat / y la raho
portaren lo a casa de la
Saniesca : la qual era
vna verge que son pare havia engen
rada sens mare. la qual era en la figu
ra molt semblant a les altre dos ierma
nes : y en l'ornament y ornament de
les vestidures. La sua casa era feta d'
vna natura de pedre de balaxos : y
smaracdes : e robins . En mig de a
quella havia carboncles de quantitat
molt gran . La claredat deles quals
era tanta : q' quasi lenteniment no po
dia veure ni discernir les donzelles la
vna de la altra : com primerament se
bia . Empero aplegant se pus prop:
vehe allí vna companyia gran molt ho
norable : y molts sauis ab les cares in
flamades : que semblaia lum de ste
les . entreis quals conegue alguns d's
antichs . Aixi com Atalo : Lecaia :
venustissims indians/e lottinugistis . E
allí Janies : apres nomenat Jupiter .
Vehe allí Plato : ab altres còtempo
rans seus . Dels moderns vehe allí
lo Leraño : Gozel : Auicenna : y
Moyses egipcia : y altres de gran ve
neracio que eran en la companyia . Esti
llant lenteniment en aquella gloria / y
repos : lo qual lengua ninguna expli
car no poria : La raho parla denant
aquella benaventurada companyia : e
gitant se al enteniment comença ve
dir tals paraules;

Capítol . xviii . com la Raho pre
posa la qüestio denant la Saniesca / y
la Veritat;

Ebons me pat (dir
la Raho) lo duple q' l'
enteniment te : no sola
mèt tocha la fi d' ho
no esser ninguna bena
uenturança : mas encara tocha altra
cosa mes perillosa : es alaber en lo qui
es principi e fi de totes coses . E que
li pat q' per causa de natura humana
esser desordenada en totes les obres:
que axi sie en lo esser vniuersal . E es
tot per lo contrari . Que segons ell ven
a ara clarament : totes les coses que
nostre senyor ha fetes en lo mon : son
bones / y ordenades en la mill et ma
nera que ser p' en . Que qui be m'i
ra totes les ca . . . vniuersals del m'ò
superior : axi com les intelligencies se
parades : y los cels : y les formes su
stancials : e quiscuna deles planetes / y
stels : veura que noy ha desorde ne
gu . ans totes guarden lorde perpetua
sens mudament . E qui volra veure
la materia : los elements : les planetes
les species dels animals : veura q' guar
den vna ley de natura manada p' deu .
E si per ventura algu be considera
ra : veura que la bondat de deu boni
fica y les fa esser bones totes : que la
malicia no pot tenir esser complit . E
pertant si les coses fossen prinades d'a
bondat : serien prinades del esser . E
deu nos guard p' la merce de vna tal
error : presumir solament que per vn
poch de desorde ques troba en los ho
mens : que tot lo mon sie desordenat

p' sans reglement : e per tan poch han
venit en tant gran perill . E aço les
pres no mirat sino en les coses parti-
culars : e deixar de pensar les vniuersi-
tals . E dix a les ierimanes . Senyores
amí par que seria bo(ara quey ha dis-
posició) si plan anolaltres mostrar la
fi per que lhome son fet : p' que es la
causa dels seus desordes : p' purgar lo
dels opinions erronees p' maluades .

E mana al enteniment que mes lar-
guament digues/ com era vengut en-
duptat en coses tant certes / p' tant
manifestes ;

Capítol . xviii . com lo enteniment
afirma la opinio: per altres rasons
majors;

S Aben quanta a-
legria sta en mon cor:
dix lo enteniment: coz
ali ha quins entendia.

E stat les senyores alt
en los strados: p' tots los sauis entorn
als peus de aquelles: l'enteniment par-
la en aquesta manera . Perventura
senyores p' senyors p'elaten que senfra-
bo e ignorancia : me han mogut en-
duptat oda si del home : p' de bauer
deu en lo mon : ans deuen pensar lo
contrari : com grans rasons me han
mogut en aço : e son aquestes . Po-
be pensat que siy hagues deu com la
raho ha dit : que sententes les coses
ben fetes axi en lo cel coz en la terra :
e veem tot lo contrari . car lo primer
desorde son en l'angel p' en les altres i

telligencies . p' dels fides/ p' cds ve-
bem que fan molt mal : car moltes
vegades Saturnus corrompra lo e-
lament del ayte: p' ennerinara la gent
axi los iusts com los iniusts : q' si deu
hi hagues nos deuria fer . ans guarda-
ria los bons p' los mals mataria . Y
tem vebem lo sol descarregar tant en
vnes regions ab des temprada calor: q'
despoble aquella terra : p' la fa inhabi-
table . P' en los elements vebem mol-
tes veguades per la commixtura de a-
quells: fer se raigs : trons : lampas : p'
altres tempestats : les quals destruxen
los fruits p' los animals . Auegades
crexen tant la mar p' los rius : que o-
stroexen les poblacions prop de aquelles:
p' tantes perden les cases de oracio /
com les altres . E fa terratremol que
derroqua la casa dela vella sancta / p'
pobre . vebem lo pastor iust fer oraci-
o : p' enretant mengar li lo lop les or-
velles : que si deu hi hagues non han-
ria fet . Encara vebem lo iust fer al-
monya p' dir pobre per allo . com de
bona rabo si hi hagues den lagueta
fet rich . Ades vebem lhome sanct pre-
gar deu p' la salut de sos fills e moren
li: q' deuria esser lo contrari . En los ho-
mens non cal dir: q' alguns se diamen
a deu dles sentabos q' reben : e may
deus los dona vegades: as cotinua met
los creix mes mal . E aquestes p' altres
semblants : me han aportat en aque-
sta opinio . E digui en mon cor : cert
tot es cas incert/ e ventura mutable :
la qual traforma les coses : e noy ha
altre regidor ni governador : ni home
no ses fer sino per merit se . car apres
dela mort noy ha cosa ninguna;

c.ii.

Capítol . xx . com parla la Sa-
niesa e dix la orde ques deu tenir en lo
disputar;

E **A** Totes les coses fac-
tibles (si han o haure
perfeccio) ha de proce-
bir orde. Axi par dix
la Saniesa : Quel en-
teniment en summa tres coses diu. La
primera y mes perillosa obsurda y a-
bominable : diu que nos ha deu. La
segona que totes les coses se han sens
regiment : y sotlinecs al cas de for-
tuna . La terca quels homens no si
en fets per neguna fi . E pertant pus
ell es be disposst per a disputar : nega-
ra / o atorgara lo que sa de negar / o
atorgar : primer li prouarem com bi
a deu : e aquis prouara com ell es re-
gidor del mon e destruyt se ha la op-
inio del fat cas y fortuna . E apres li
mostrarem com deu axi co es començ
es si de totes les coses : y com lhome
es stat fet per ala benaueuturança : e
quina es aquella : y com no pot esser
sino apres ql home es mort. La Ve-
ritat y totes diguren que molt bo seri-
a . La Saniesa dix ala Veritat que
per que en tota disputa e sciencia ha-
uen o procebir algus pncipie necessa-
ris : que li plagues dar alguns princi-
pis e cōclusions / les quals entenimēt
no pogues negar : y fossen p' cambols
y declaratoris per al sul seguent . La
Veritat respos que li pleria . E lentes-
niment dix que era content;

Capítol . xxi . com la Veritat pre-
posa . xxv . principis veraders : e in

fallibles / los quals atorga lo enten-
ment y tots los que alli staen : per a
prouar quey haura deu / y que era bu-
y que no era cors;

E **L** **R** **T** es dix la Veri-
tat que nos ha cors de
quantitat infinita
Dix l'enteniment com
es axo . Dix la Veri-
tat vna corda ne vna biga : nos pot
ymaginar que no tingua principi e fi.
E axi del cel com sia circular: no pot
esser infinit. Dix l'enteniment arauueig
clarament. Dix la Veritat not dona-
re eximpis en estes proues q son molt
certes y atorgades per tots los que sa-
ben / y nos poden contradir sino per
lo ignorant; La segona proposicio
es posar corsos de certa quantitat in-
finita en nombre. es vanitat si vien q
son en hun temps: axi com los qui de-
vien los atomos: ço es aquelles coses
que hom veu oda polç oda terra en
la raia del sol : ser principi de totes
les coses . Respos l'enteniment beu-
ueig; La terçera es: posar causats
en causes que no tinguen quantitat el-
ser infinitus vanitat es . L'enteniment
dix nou veig. La Veritat dix que vn
enteniment lie causa de altre: e aquell
de altre : e axi en infinit no es possi-
ble . L'enteniment dix arauueig . La
quarta es quatre son los mouiments /
e mutacions : en la substantia genera-
cio e corrupcio : en la quantitat di-
minuacio: y segons la qualitat alteracio:
segons loch mudament de loch. veus
axo . L'enteniment dix si; La sin-
quena mudament es eximent de pote-
stat en acte atorgues bo . Respos dix

lenteniment que en altra manera no se
ria mudament; La sisena: tot mu
dament es substancial/ o per si mateix
axí com quant se muda l'home / o es
accidental e per altre : axí com quant
lo que es blanc se muda en negre.

Item tot mudament es natural/ axí
com lo deualament de la cosa pesada :
o es violent axí com se lança la pedra
per amunt; La setena: tota cosa q̄
es mouible es partible : e tota cosa
partible/ e mouible es diuisible . Item
pos lentenimēt no se quens dir. Tot
dire dix la Veritat . aquelles coses q̄
no tenē cors axí com deu : p̄ sagel no
muden naturalment : per que conuen
dria q̄ fossen temporals/ e no eternals;
e tots los corsos son mouibles segons
natura; en alguna manera de aquelles
ia dices; La vuytēna tota cosa
ques mou segons accident algun temp̄
reposarā; La nouena tot cors que
mou a altre : nol mou sino en quant
es mogut de altre La debena es :
tota cosa que sta en lo cors : o es ac
cident/ o es forma substancial; La
onzēna: tot accident que sta en lo cors
se partex segons la diuisio del cors: si
no lenteniment lo qual es indiuisible
dix lenteniment plet be de axo; La
dotzena noy ha specie de mutacio cō
tinua sino la mutacio de loch a loch;

La tretzena que tota potestat en
cors es finida; La quatorzena: lo
moniment segons los lochs es lo p̄mer
dels moniments; La quinzena tot
temps acompanya al moniment: e noy
pot trobat la un sens laltre; La
setzena: totes coses que no tenen cors
no poden esser moltes : sino son cau
sa causant; La desetena que tota
cosa ques mou te mouedor dins si a

xi com lo aial quāt se mou : o fora de
si axí com la pedra quant la llançan: e
pertant com se mor l'animal resta lo
cors sens moures; La deuuytēna
tota cosa q̄ ve de potencia en acte e d̄
no esser a esser : ha mester altra cosa q̄
la tragua de tal potencia/ e si done tal
esser : e si te impediment : lo quill ne
leua se diu traurel de potestat en acte;

La deuouena : tota cosa que te
causa/ lo seu esser es possible : e tota co
sa que es possible te causa; La .xx.
que tota cosa que es necessaria d̄ esser
absoluta/ no te causa del seu esser;

La .xxi . tota cosa composta en
dos maneres : la sua composicio es
causa de la substancia; La .xxii .
tot cors es compost en dos maneres:
ab materia forma e accidents; La
.xxiii . tota cosa que es possible/ e no
necessaria/ pot stat algunes vegnades
de no esser; La .xxiiii . tota cosa
que es en potencia se acostia ala mate
ria : per que la potencia es dela part
dela materia; La vintycinquena.
tota sustancia singular es composta de
materia, e de forma : e conuenible de
hauer necessari mouedor . e aço es fo
nament p̄ a puar lo que volen; La
.xxvi . que lo cel no es engendrable ni
corruptible. E estes proposicions (dix
la Veritat) son tant veredades q̄ no
es possible esser lo contrari : per que
tenen prones necessaries e absolutes:
talhe algunes de aquelles se vegem leu
gerament: e altres hagen mester inqui
sicio mes larga . E axí acabat la Ve
ritat de parlar seu si : e resta la dispu
ta entre la Sauda e lenteniment . E
totes digueren que en les proposicions
noy haue dubte negu;

c. lii.

Capítol . xxi. com la Santesa p
na al enteniment quey hauria deu/p q
era bu/p que no era cors.

Dix la Santesa: pa ha
neu oyt lo que ha oyt
la Veritat: p ella no
pot manir: e tn pau
bas atorgat; **R**es/
pos entenimen veritat es; **D**ix la
Santesa ia has vist com totes les co/
ses engentables / e corruptibles tenen
monedor p la pposicio . xxv. **D**ix
enteniment si; La Santesa e aqst
monedor te monedor altre de sa speci
a en les quatre maneres ia dices en la
proposicio quarta; **E** enteniment si;
La Santesa e aco no proceber
en infinit axi com la proposicio . xxi.
diu enteniment veritat es; La Sa
ntesa dix tot mouiment es causat del
mouiment del cel; **R**espos entenim
ment nou entench; **D**ix la Saue/
sa lo basto mou la pedra: lo qual mo
gue lo bras: ques mogue per los ner/
uis: los quals son meguts per la ca
lor natural: la qual ve per la complec
cio: e aquella dels elements / e quali
tats les quals son per causa del moui
ment del cel. **R**espos enteniment
arau veig. **D**ols altre exmpli pus
cutt: lo basto les cremat: si demanen
per que: direm que per que es cargut
en lo foch: e si vien per que la cremat
direm que per que ara calent: e si ou
en per que era calent: direm que per q
era prop del mouiment del cel / p tot
mouiment es causa d calor: e ia nora

pus qnello . Mas necessari es que
pusque lo cel se mouingue altre mone
dor quel mogue: axi com diu la pro
posicio . xvii. dins o defora: que sia
defora: o es altre cors/o no: que si
a altre cors: tambe te monedor: e ne
cessari es ques mogue quant moutra
altre cors: axi com diu la proposicio
 . viii. **E** com lo cors quint se mogues
del lise: p lo lise del setc: axi sera pro
ces en infinit / que es imposible segon
diu la proposicio segona . **P**er que
lo cel cors finit es axi com diu la pro
posicio primera: p sera la sua potestat
finita segons diu la proposicio . xii. la
qual se partex segons la raiiso com
diu la proposicio . xi. **E** si lo mone/
dor fos virtut difusa en cors: e impar
tible axi com es lanima en lo cors: aco
no pot star: per que ell se mou ria per
accident segons la proposicio . vi. p
q es necessari hi hage primer monedor
lo qual no sia virtut corporal: ni hage
en ell mudament substancial: ni acciden
tal: ni sia partible: ni mutable en ne
guna manera segons la preposicio
inquena / p setena . **E** segueix se que
no poden esser tos los monedors pri
mers: axi com diu la proposicio . xvi.
E segueix se q no cargue lorts lo teps
per enuellir se/o alterat se segons la p
posicio . xv. **E** aquesta speculacio nos
ha apotrat atorguar d necessitat quey
haue monedor del cel: lo qual es vn
que no es virtut corporal . **E** aquest
dien deu glorios: e beneyt. Mas vist.

E entenimet respos vist ho be: en
tant que ara le ferrament quey ha deu.
Per queus pch parlez mes desta ma
ter'a. **R**espos la Santesa e dix:
quant senulla que sien dues coses que

solen stat inncres : si trobam la vna a partada de la altra : trobar em necessariament l'altra. **R**espos l'ententimēt non entenç; **D**ix la Santeda lo aximel se compon de mel/ e vinagra: quant seuilla que trobaran per separat la mel necessaria: nent trobaran lo vinagre. **A**xi es que nosaltres trobam co la composta demouiment/ e mouedor e trobam cosa que es moguda / e no mou a altre/ aquest es lo derrer mobile segueix se de necessitat que hage mone dor que nosia mogut: p/ aquest es deu glorios: lo qual es sempiternal/ y bena uenturat. **V**eus aço; **R**espos l'ententimēt beu be vii. **E** molt me ba plagut de fals prones que son necessari de atorgant; **T**ercera proua dix la Santeda. nosaltres vebam moltes coses exit o potencia en acte e o no esset a esset : e vebem algunes coses engentat se/ y corrompres: e aço es per que tenen potencia per a ser alio : y tota potencia es o de la part de la materia. **E**certa cosa es que tota potencia es ra/ dyda en acte en algun temps: sino se tia frusta la tal potencia com aquella: p en va. **E** pus es manifest que tota cosa que bix o potestat en acte ha mestat qu'il ne faça exit : e aço no procedeix en infinit axi com dit haurem : p que es necessari haure hi bun mouedor/ y donador de formes / y de esset y de perfeccions lo qual nunca falgue. **A**das quel seu esset sia necessari en totes maneres: e aquest es nostre senyor deu; **D**ix l'ententimēt pa so be fundat en les prones o haure hi deu: mas com me prouaren amī que noni hage sino bun : cat amī par seria millor fos sen molts: axi com dels homens que

millors nī hage molts de bons que no bu; **R**espos la Santeda: imposible es haure hi molts deus : e la raho es aquesta. **B**igam quey hagues dos deus/ o mes: aquells dos deus serien yguals en poder ho no : si tiem queu son : cascu de aquells es bastant p ala produccio del mon iordança e regiment de aquell : per que laltre seria superflui pus la bu bastue per fer ho. **L**a qual cosa seria abominable q la cosa tant necessaria/ e primera : fos superflua/ e inutil. **A**donchs digam que no fossen yguals en poder : ne bastassen per a produhir lo mon la bu sens laltre : y que abdos hi bastassen. **A**quest seria maior inconuenient quel primer y mes abominable de dir. p q seguiria que cascu dels fos impotent/ e tengues defecta : e deu per la merce nos guard de possar en ell tal defecte com ell sia font e principi de on procedeixen totes les perfeccions. **E**ncara altra raho te dire per la qual veuras manifestament com nostre senyor deu no pot esset sino bu: y es eia. **E**certa cosa es que deu es infinit/ en poder/ en bondat y en saber: y nosaltres dibem infinit lo qui nes pot mesurar ab ninguna mida : e si fossen dos infinits seri en abdos yguals: e la bu seria mesura del altre : cat bun infinit no es maior que altre : e seguiria necessariament q no fos negu dels infinits. **E** aquesta pena es necessaria/ absoluta/ o atorgada: que deus es infinit; **D**e fet dix l'ententimēt po conech be quey ha deu: y que es necessari que sia bu. **A**das donem de parer que sia algu dels cosos dels cels que vebem : axi com lo sol : la luna : o alguna de les steles;
C. III.

Respos la Santesa e dix. No es possible en ninguna manera : que be fahs m per la preposicio . xxii . q tot cors es causat : p ha mester causador necessariament . E si deu fos cors hantie mester altre deu qui lhagues fet : p altre mouedor quil mogues necessariament ; Per les quals proues se proua necessariament / e manifesta : que p ha deu : p que es hu : p que no es ne gu als corsos visibles ni sensibles . ans incorporeo : inuisible : immortal : omnipotent / e benauenturat . Mas guay dels trills p malauenturats dels gentils : que no solament se apartaren de aquest be : mas encara adoraten les creatures : es a saber los qui cregueren a Tales milcso : adoraten la ygua . E los qui seguien Anximenos : adoraten la yre . E los qui seguien a Crisipo : adoraten lo foc . Los qui seguien la oppinio de Alcino : adoren lo sol : la luna : e les steles . E de aquests foren los sants que foren en lo temps de Abraam : los quals debien que tots los bens del mon deuallaren als mortals per lo sacrifici que fahien als cels / p a les steles . E Abraam comensals a contradir : dient com lo sol e la luna e ren axi com la axa / o la delital en la ma del fustet : e que deu fahia ab dls les coses del mon : axi com lo manefstral obra ab los instruments . E ells meteren lo en la preso : dient q destrodia la ley . E Abraam no cessaua de prebicar los e amonestat : ala crehenca de hun sol deu . riuries te sit comptaua los sacrificis que fahien : los hun sacrificauen al sol : set talps : p set rates : p set pollastres . ala luna sacrificauen altres animals immundes : e donanen li oli de granotes / en hun cresol de set plchs . Scam es com aquella

gent foh tant arrada . E compongueren libres : en que digueren dela eternitat del mon . E de Adam digueren que hantia bagut pare : e comptauen com Adam era sacerdot oda luna : e deien coz hantia nom son pare : e comptauen de la generacio . Tamb debien de Noe : que era hun lantador p que no volia servir als fdoles . E debien mentires no solament impossibles : mas logoses . E comptauen q quant Adam vengue de terra de orient : que porta maraudles inaudites . axi com hu arbre de or : e altres coses q es searn obir les . haguey altre gent apres q seguien Macrobio : aquests adoraten lo Sol . e altres que seguien atebodoncio : adoraten la terra e nomenaren la demogorgon . e hague en les gents altre error : que pensaten q quat era trobat hu home famos en algu saber / o virtut : e moria : se tornaua itela ala qual apellauen deu e adoraten lo . axi com los italians a Saturnus e / Jano . los cretences : Jupiter . los egipcias : a Isis . los Abantos : a Juba . pp los Romans : Quirinus . prop los de atenes : Minerva . prop los de xipre : Venus . pp los astos : Juno . prop los Sicilians : Volcam . prop los Judians : Libee . prop los de Lico : Apollo . los rebas : Hercules . altres mercuri : e Bacus . e axi dels altres : es a saber : Neptuno : Pluto : Tets : e molts daltres . e alguns dels tals foren Inuentors de algunes arts . Axí com Scolapi : qui troba la medecina . E Volcam : troba lobrat ol ferro . Aderenti : vende e comprat . Titis : lo nauegnat . E molts de aquests homens foren grans edificadors de ciutats . E lo vs deles p mages comeca : que com algun gran bo Sam : o ffort home moria : fahien vna

ymage en la memoria: e lo que ells fa bien solament per memoria: los succedors/oprenqueren per deu. e vengueren a tanta de oraduria que adoraren les ymages de pera mortes. e tant son aquesta error: que son vniuersal p tot lo mon: o p la maior part. lauors dix lenteniment beneyt sia deu glorios: quins ha deslitrats de tals. E inatg's de errors e vanitats: ens ha donats a coneyxet lo cami dela veritat: q se ferra ment quey ha hū deu omnipotent: ver dader: Beneyt e glorios: Lo qual sia loat en per tostemps. E mira en l'espill que la veritat tenie en la ma e vee q noy haia negun defecte en les coses sobradites;

Capitol xxii. com mostraren al enteniment lo poder de deu

ço acabat de dir: demena lo Enteniment. lo poder d deu en quina manera es? Respos la Santa e dix: lo poder de deu no es limitat en mesura ni en manera ninguna. E nosaltres entenem q hū home sie tot poderos quant tot lo q vol fa: e axi es lo poder de deu: que totes les coses q vea fera millor lo luy esser que la luy puia cio: totes aquelles son: e no fall sen poder en ninguna manera; Dix lo Enteniment amí par lo contrari: que moltes coses vol deu que no sen fa ninguna. Be li plaguera a deu que tois los iubeus que isqueren dela terra de Egipte fossen ala terra de promissio: los quals eren siscent's mil: e no men traren sino tres. Item vol deu que tots los homes se saluen: e vinguen a coneyxença dela veritat: e no sen sal-

uen sino molt poch's. Item (segons los philosophs) deu no poria corrompre lo cel: donchs par quel poder de deu no sie en la manera que tu dius;

Respos la Santa e dix: lo poder d deu es en dos maneres: axi cō la sua voluntat es en altres dos maneres: vna voluntat de deu hia la qual es absoluta: e hāi altra la qual es cōparada p causada e consequent en aquella. la absoluta tostemps se compleix. la causada complex se segons lo compliment de les causes: p en aquesta manera volia deu q los iubeus isquessen de Egipte e entrassen en la terra de promissio: ço es que no feliē idolatria: e axi vol ques saluen tenit la sancta fe catolica e complint los seus manaments: com vol q sie fa lo quis regeix be: p que culla forment lo quil sembre p no lo qui no sembre. Al q dius del cel: pot dich certament que si deu ho volgues lo cel se corrompie: axi com es veritat que si lo asse vola ques mouria en l'ayre. Adas la voluntat de deu no es com la dels homes que calcuna hora se muda: ans es en vna molt ferma p molt constant manera: e totes les coses que son possib les de esser deu les pot fer: p encara les que son impossib les al enteniment. E aci eren los que diē que deu no e tot poderos per que no pot fer vn altre deu semblant de li: o per que no pot lobre les coses que impliquen contradicció manifesta. e aço no es veritat: q no diem vn home no esser poderos per q no pot fer les peores maldades: o p q nos pot tornar en forniga. Pero hay altre error d gē's no d menor cantitat q aqsta: los quals di en q deu absolutamet p sens negū maldiciens pceyt legitima causa pone fer

quel asse fos asse/p home : p quel boz
fos home/p angel sens profit negu. E
aço es manifesta falcia que si deu vo
lia fer vna cosa de altra : primeramet
ha de priuar la essencia p forma de a
quella : e apres induyt la forma / p
substancia de altra. Hasta conclubint
que totes les coses que deu vol pot fer
si son possibles/p no impliquen contra
diccio : ni deroguassen al seu poder.

Capitol . xxiii . com mostrarem al
enteniment la Santesa de deu.

E la Santesa de deu
dix lentement volria
esser informat: en qui
na manera sab les co
ses/ni com es la pro
videncia: si sab o crea les coses baixes.

Respos la Santesa/e dix : deus
sab totes les coses que son e han po
ssibilitat de saber se : que la impossibili
tat absoluta no pot star en natura. E
si eren impossibles : implicarien contra
diccio saber se o no . Pa bauem dit q
de ell procehexen totes les coses:segos
fos linatges e perfeccions que tenen.
Donchs gran inconuenient seria:que
deus fos lo creador/p fabricador : e no
sabes qui era la creatura : ni aqui da
na la perfeccio . Pero not pensasies
q aquesta sciencia sic en la nostra ma
nera . car en deu : noy ha cola negu

na que tot no sic deu . E si la scienci
a dela formiga es en deu:segons son
esser incorruptible : p no gens en altre
mauera . Ai menys cregueses que en
son saber hage passat present ni s'acue
nidor : p aquestes coses sabien errar a
molts . E sabras de mi bun secret:coz
los actes liberals de eleccio voluntari
nos saben en la manera quds homes
se pensen . e aço fa errar als mes par
lers : p fer grans libres de predestina
cio . E no han per inconuenient ator
gar contradiccions.E aço es q pensant
que leuen algun defecte a deu : posen
lin bun altre maior.de que deu per la
merce nos liure e pensant ser en la sel
la entren en leberinto e dir te aço coz
serem a solcs apattats . p es lo pus
precios secret que esser pugua en los
sabuts. E declarare en altra manera :
quina cosa es necessitat : e quina con
tingencia/segons la veritat. E dire cõ
erren los mes de ells de bun fals pre
suposit que fan . Ades te dire la cosa
que no te causa si es ignorada/o sabu
da : p portal al spill dela veritat . E
dix lentement apres que bague vist
les coses damunt dites. gracies sien a
la font dela Santesa : ara veig que
li ha plagut comunicar los seus secrets
amagats : ala claredat: e occultar los
ala tenebra : E veu lo principi deies
bestialitats de bon procedexen;

Capitol . xxv . on parla dela bon
tat de deu: e diu coses maravelloses

per que deu no feu les coses millors
q no son;

Allem fins plan o
la bondat de deu dix
p lo Enteniment : que
dela Saulesa ab los
punts quem haueu de
clarat: y lo quem haueu dit en secret
e lo que he vist en lespill : son sitch
molt alegre sens comparacio . Mas
dela bondat sitch molt duptos: quem
par sia maior la malicia deles coses: q
la bondat de aquelles : per les coses
que ta he dites en lo precedent : es a
laber: per les abominacions e disorini
tats que en lo mon veiz . que quasi
nom par qu' y baze cosa ben bordera
da nenguna. Respos la Saulesa
e dix . Paria en lo cor deles gens a/
questa maldada error no solament en
los vulgars e ignorants : mas enca
ra en les quis pensen los homens es/
ser sauis . E aco veper vn fonament
molt erroneu que tenen : axi com di/
gui dela Saulesa . E per que aco no
es tant amagat com laltre. ne de tat
pneu ab gran part : nom peria star
de no dir to . E apres ho hages sa/
but te rituras de tu mateix: no ab de
falliment de gran ignorancia . Pen
sen los homens quels angeles: los cels
les fides : les elements: e totes les co
ses que son que totes son fides fetes
per ells . E no pensen quant pocha co
la son ells : entre les coses creades . E
no solament ells: mas tota la redonc
sa dela terra. e la sua quantitat : com

p arada ala grancia dels cels . Car no
es sino axi com qui fes hun cercol que
tingues vna braca de vogi : y en lo
mig li fassen hun senral ab vna pun/
a de agulla : y que aquell punt fos la
terra : e lo restant fos los cels . E a ces
lab per demostracions strolologiques /
absolutes que no poden star en altra
manera . Donchs mira quina cosa es
lhome en respecte dels angels: e deles
aitres coses creades . Al ells los ne pren
en respecte del vniuers : lo que ideuen
dela ales formigues si pensassen que to
ta la terra fos feta per a elles . E aco es
seam per oyt ho : y sol presumir ho
E per tant : fet aquest erroneu fona/
ment atribuint totes les coses asi : di/
en que son males . E consideren que
Saturnus sie mal : per que en algu/
na conuuncio causa pestilencia . y no
consideren com en la mundanal reuo
lucio : ell regnant per centenars e mil
lenars de anys : es causa dela Sa
ulesa : dela Veritat: dela iusticia : y dela
pau . E co3 en son exalcament atengen
los naturals magichs molt amagats se
crets . Mas consideren quel foch sia
mal: per que crema la casa dela dona
sancta . E no consideren los bens q
fa en lo mon : axi com lo illuminar
que fa en les nits Car iay ha terra po
blada on fa sis mesos de nit: e veuen
e viuen ab la lum del foch . E anosal
tres quant benefici es lo que de ell re
ben continuament : per lo illuminar
deles nits : y scalfar dels freys: y en lo
coure e rostit eles coses crues: y altre
coses innumerables: tan be vien q la
pluga es mala: p que ha desfet les re
goles q hanta posades al sol lo rego
let pobre . E no pensen que es causa

del nodrit dels vegetables : axí com arbres / y erbes . E es causa de la vida dels animals: que sens argua no hauria fonte : ni rius: ne seri la terra poblada Encara dien q laire es mal p q algunes vegades se corromp e es tanfort que derroque los arbres . E no consideren que si noy bagues ayte no viuen alguns animals: e sobtament lo foc crema la mar : e tota la terra. E sils diu aquestes coses als voluntaris : dien que deu ben podia fer sens tots aquests inconuenients . E no ve ben q deus ho ha fet en la millor manera que esset puix en lorde mes conuenible : y en la maior perfeccio que les coses rebre podien . E no pogue esset ayte : ni foc : ni plua : que diu fernis si la cala : o latbre : o la telola e ra del home pobre : ni rich : bo : o mal. car p a discernir : baguera mestet enteniment y deccio. e lenteniment no potie star en cors / sens anima sensitiua e vegetatiua : e sens esset animal sensible / e racional e aquest necessariamet seie home. Donchs si totes les coses fossen homens : seria arorgat contradiccio manifesta . que com los homes no puxen viure sens estes coses : necessari seria que noy bagues homens. mira donchs com se condou necessariament que les coses hauen de esset axí com son per força: e no podien esset en altra manera millor : ni mes ordenada del que son . Per que aqstes coses bagudes per pressuposit : necessariament p q ploque / ha de purar la vapor : e no pot esset que no sengente en la comixtio del vapor / foc / e homitrons : focs / piramidals / e telupnals relamps / raigs: e altres coses semblats. E del vapor humit: es necessari ques

engente pedre : calabrxo : neus pluges: ros: e axí d altres coses : eno potia esset que no fos axí . Ni pot esset menys en la comixtio / e comixtura dels tals elements : que no prenguen distincio de species de animals : e diuersitat de proprietats : segons la disposicio de la mataria / e la calitat del loch / e la influencia de les sicles / y la latgitat del donador de les formes. q los ocells : y los animals : son de proprietats diuerses / y quasi infinites. Mas nosaltres referit anosaltres matexs : lo dan. o lo profit de les coses : diem a buns mals / y altres bons . diem que es mal lonso : per que menge les colmenes . y lo lop: p que menge les ouelles. e lo mula : per que menge les gallines . e diem que es bona la legonya: per qu mata la serp. e lo cricorn : per la medicina . apropiant lo dan o lo profit anosaltres. que no diem esset mal lo spectet per que mata los perdals. ni tan poch dels peixos: ques mengen los buns als altres . E aço es per no considerar : com lorde del viuete es complit per la diuersitat dels animals . e com los animals son mes los bons (en infinit) q los mals. E com aquells que diem mals: tenen proprietats molt bones: mes que males . E les males: no esset sino en respect de nosaltres . E axí es de les erbes : que si en bun camp ni ha vna dampnosa al home : nia cent milia q li son profitoses / e medicinals . E axí dels altres materials : axí d el reigat y altres linatges de sicles: lo quals so causa de corromper les vapors: per que sengente en les menes diuersitat d metalls / e pedres precioses: dles quals ve gran vilitat / e profit: e lo dan d qsties

coses es molt poch / en respecta dela utilitat sua .també los vicis, y peccats quels homens fan : no poria ésser en altra manera sino com es : que lhome es necessari que tingue libertat e apetit de les coses conuenients: e abominació de les desconuenients. Les conuenients son lo desig que ha enguardar sinateix lhome en conseruat se: y per ço es lo menjar : lo beure : lo vestir y altres coses : en lo conseruar de les species es de hauei apetit de acostar se los homens ales bones : e per lo contrari. E en lo mon es necessari que hage homens temprats : y altres que fassen excessos : en gola : embriagueja : e luxuria . Y es necessari sobre los diners: lo parlar : y la honor: hauei bi discordies : bandols : y males voluntats: enueges : morts : y altres abominacions. Pero estes coses no son en tots los homens: hi en los que son: son per la menor part. E no pot ésser un home tan mal que no tinga molt més de bondat que de malícia. Car la sua malícia : no es sino fora de si en comparació de altre home : y la sua bondat: es dins si mateix. Empero com seuilla sie : no es trobada en totes les coses inncies : lo delme dela malícia que en lhome sol es. Car les altres coses no serien males : sino en comparació del home. Que en los angs : ni en los cels : ni felles : que son la millor e molt maior part no es trobada malícia ninguna : ni en los elements sino en la terra sola : y en aquella no ha malícia : sino sol en lo home y en molt poch linages de coses: en respecta de les quals la bondat es més q la malícia. E també en los homens no es en tots : y en los que es : sobrepuja la bondat ala malícia : q

en altra manera no seria. E la es vist com la bondat de deu es ales coses comunicada : per la llargua e magnificancia sua; E dix lencheniment loat y exalcat sic per tostemps e glorificat lo donador de totes les perfeccions y bondats. Car ara veig clarament la error en que primerament stava : y la causa en que ell me havia aportat. E mira en lespill : e vehe que no havia defalliment en lo que la Santesa li ha uie dit : e prega la efectuosament q li declaras ola prouidencia d deu en ves les coses : en quina manera era. E ella li dix que de bona voluntat;

Capitol. xxvi. on tracta dela prouidencia /tat/ y fortuna : y declara marauellosos secrets : y destrubex moltes opinions de cas y fortuna y /tat/;

ELA prouidencia d deu dix la Santesa sordes diuerses opinions en lo mon. E algunes dles errors reuel cobrite y dels secrets dela prouidencia fare com en lo capitol dela Santesa: es asaber: que callare algunes coses y en descobrire altres per gran caritat q a mi tinch. E cobrit te alguns secrets de gran excellencia : los quals no es licit parlar y por dels voluntaris ignorants. Pero lo que restara de dir: la Veritat to mostrara en lespill. Sapi es que no son stats menys errors los bestials dels homens en la prouidencia de deu: q en lo poder: bondat: e saueja sua. Car entre els homens son stats alguns qui viuerten q ninguna cosa no e

ra regida ni governada per deu/en lo
 cel ni en la terra: ans que totes les co
 ses eren sotmeses al cas/p fortuna. E
 vengueren en tanta de follia: e absur
 ditat tan enorma: que negaren lo re /
 gidor p guouernador de tot lo mon.
 E aquests feren vn temple en lo qual
 posaren la pimage dela fortuna: ala
 qual compongueren diuersitat de can
 çons/ e multitud de sacrificis e oblati /
 ons. E pintaren li dos caixes grans:
 la vna plena de bens/p l'altra plena d
 mals.ala ma esquerra stauen los mals
 p ala man dreta los bens. E pensa /
 uen que de fet quant lhome naxia: la
 fortuna li donaua lo be o lo mal q ha
 uie de haure en la vida. p portauen
 los infants al temple: ab cerimonies
 que mouen los boynts a riuire. E la
 Aristotil destruy aquesta secta/e oppi
 nio maluada/ e impossible per rason /
 p demostracions necessaries absolutes
 e veras ho quant intraras en casa d
 la naturalesa; La segona oppinio
 son de altre linatge de gent:les qual
 pensant que donen molt gran perfec /
 cio a deu: dien p aserimen que nos fa
 neguna cosa sens causa. E que totes
 les coses pqualment son prouaydes d
 deu. Aixi lo caute de vna fulla de ar
 bre: p lo matat de vna atanya ab lo
 peu/p calfigat e matat vna formiga:
 com lo cremar de vna ciutat: p la de
 struccio de vn Regne: o la mort de
 vna gran multitud de gent. Alla qual
 oppinio se segueixen molts inconueni /
 ens.que si lo que dien fos veritat:tots
 los mouiments dels animals serien ne
 cessaries: e priuat sie la natura dela pos
 sibilitat: e seguir sie totes les coses se
 necessaries/o impossibles. E no seria

en poder ne liberrat del home cõternat
 la sanitat per medicina: ni a latruar
 la vida per bon regiment: ni seria en
 son poder guardar se dela mala obra
 per rabo: ni seria possible ordenar le
 les coses millor per bon consell q sen /
 eli: ni aprofitaria a hom treballar p
 esser rich. per que segons ells estes co
 ses ya son prouistes p ordenades per
 deu. p los que aquesta fantasia p bru
 talitat tenen: aserimen que no aprofi /
 taria fogir dela pestilencia: que dien
 que tambe ha prouayt deu quel home
 muyre fora d' l'apre corrupte cõ tins.
 E es axi com si diguessen que no ap
 fitaria fogir dela casa q3 crema: diet
 que tambes cremaria lhome ab foc: e
 com sens foc. E es vn terrible spant
 o scarn: deles contradiccions que a
 torquen aquestes besites. Car dien los
 de aquesta secte: que la hauia proua
 yt deu eternalment quantes vegades
 lhome irie ala plaça: p quantes vega
 des se lançaria de costat: p quantes
 paraules parlaria: p quantes vegades
 mengaria: p beuria: p quantes passos
 daria. E aço: que denecessitat haura
 esser axi. E q no era en liberrat del
 home ser mes ni menys sino allo pus
 ta staua ordonat eternalment. E se /
 gons aço:seguit sia que los manamets
 e prohibicions eran: o son inutilis p
 en va: ni seria segons ells en poder d
 home: en fet aço e dexar se de allo.
 Encara se seguirien de aquesta malua
 da oppinio altres innumerables incõ
 uenients: que be atorgnarien ells se /
 gons aço:q lo q semblaiga beuer:lo vi
 no era en ell apartarse en lo ladre del
 ladronic: ni l'formicador dela formicacio.
 E serie dmes lo bõs cõsells p le bonc

amonestacions: doctrines: costums:
y bones companyies. per que segons
ells tot era ja preuist y ordenat p deu.

E dix la Sautesa par te que sia esta
opinio de homens rasonable? En
teniment mouent lo cap rís se: e dix:
no ha semblant la oradura daquesta
gent: que besties no atorguaren lo
que ells atorguen. La terça oppi
nio dels qui mes patien sentir es sta/
da: que la prouidencia de deu era en
les intelligencies separades: es a saber
en los angels/ y en les stels/ y en los
cels: y segons dls nos fentrie pus
la prouidencia: sino fins al cel dela lu
na. E les coses engentables e corrup
tibles dins la spera del actiu e del pas
siu: debien que eran acompanyades a/
la natura: que prouahia a les species
e individus de aqelles. Mes debien
q si alguna cosa se fidentia la qual no
fos acostumada de fer se sino poques
vegades: axi com naxer hun home
ab dos caps la qual cosa era p sobres
habundancia dela materia: ho si na
xia no ab mes de vna cama: que es
per diminucio. Debien que aço
puy no era entres dela natura ques fa
bia a cas/o fortuna. E axi passauen
dels accions: les quals son fora del
preposit: axi com si hun home cauas
en la vinya per hauet guany de hun
somal: es trobas vna olla de florins.
E hun altre cauas per aquella mete/
ra causa: e caygues hun lamp quel
matas. tot aço vien esser cas o fortu
na. Tanbe vien esser cas: hun home
anar a fer oracio ala lglesia/ e caure v
na regola y matar lo: com a hun al
tre que va matar algu: es troba en lo
camí vna vestidura de brochat. E a
questa oppinio encara que sia mes ra

sonable que neguna dels altres ja di
tes: pero no es pus verdadera. que se
gons dls: seguit sic que noy hauria
diferencia entrela mort de vna rata q
anant a beure la mata hun gat: entre
hun propheta que anant a pregar lo
mata vna serp/o bestia en lo camí. Al
quest serie hun gran enconuenient: car
seguit sic que noy haurie diferencia en
trebucar se vna nau en la qual hauria
homens iusts y ofeguar se: que crexer
lo riu y ofegar se los conills que allí e
ran. Ni hauria diferencia encante lo
temple y matar los deuors que etenal
li: o caure la casa dels formigues, y
matar les. E sils demanau si ven en
tenia mes en aço que en allo: vos di
ran que no. E aquella raho iustieba
ge fundament de alguns philosophes:
pero tanbe la sofregueren y la aserma
ren pus forment alguns blasfemadors
del bishabietich poble: dient que deu
hauria descompurada la terra. E no es
rasonable nis deu atorgar de enten/
ment negu que aquesta oppinio no sie
abominable: car molts grans incon
uenients serien los ja dits que la pro
uidencia no fos en les coses ja dits
inferiors: en spectral en les coses cerca
la natura humana. La quarta oppi
nio de gentes es fada que totes les co
ses que son en lo mon: es a saber bo
nes/ y males y les occasions que en lo
mon se fidenten en ço es fochs: terrate
mols: e diluis: tempestats. y totes
les coses quels homens sofren: axi
com fains: pestilencies: pobrees: bā
daiments: persecusions: malalties:
aduersitats: y tot lo que han de be a
xi com saueia: poder: salut: riqueza
fortalea: y gracia de parlar: de can
tar: y altres coses semblats axi ppetu

tats com aduersitats. tot aço bien que
 repet vn ligament hi encadenament
 irredissoluble de causes superiors : al
 qual nomenen fat : lo qual bien ques
 fenda principalment en la costillacio
 e virtut de les siles . E bien mes que
 les mutacions dels regnes : de vna
 gent en altra : ho la durada de aquells
 e lo fonament e principi de noues sec-
 les : e opinions . e lo naiximent de no-
 ues deuocions : religions : y noues cre-
 dulars . E tanbe en la vida dels ho-
 mens : e duracio de cascuna cosa . tot
 afermen que te certa durada : cert pu-
 tament : certa destinacio : y certa fi .
 Encara nosolament en estes coses ya
 dites posen ques sienta la virtut de les
 siles : mas tan be afermen que sia en
 los actes voluntaris : axi com en los
 artificis humans : edificis : y fundamē-
 de ciutats : castells : cases : y lo fet d
 les naus : y altres semblants coses . a-
 xi com lo tallar de les vestidures : y lo
 vestir de aquelles . Pero lo q e mes
 marauella de aquesta gent : que bien
 que tant basta la virtut de les siles . q
 tenen poder sobre los actes electius . a-
 xi com es sobre lo anar de camins per
 la terra : y lo neuegar per la mar : y
 sobre lo anar a parlar ab los lires : y
 ab los homens poderosos . Encara
 bien mes que tenen fortuna bona / y
 mala : sobre les mercaderies : sobre
 los officis e arts mananiches : y sobre
 lart de laurar : del cassar : del pescar :
 dela medicina : e axi de les altres arts .
 E que tenen virtut sobre les colors : y
 sobre les figures : y altres innumerable
 coses . E de aquesta intencio son stats
 homens de gran auctoritat : en speci-
 al los principals fundadors d aquesta
 opinio : son stats los caldens : e los

egipcians . E apres han bagut gran
 sequeda de gent : en special los romans .
 E aquests han fet libres en que scriue
 los principis dels regnes : y de les sec-
 tes : e credulars . E bien quant han
 de durar . E tanbe feren libres on se cō-
 sideren les natiuitats dels homens : e
 debien segons la opinio : que lo qui
 naxia en tal planeta ho en tal signe / y
 en tal cōiunccio / y en tal oposicio y en
 tal putament : banya tal art / o tal offi-
 ci / o tal ventura . E aquests son nome-
 nats geneatichs . E hay entre los so-
 bredits altres libres d les eleccions d les
 actes voluntaris : per bon se regixen .
 y tant se sienta aquesta opinio p lo mō
 quells mes sauis entre ells digueren q
 eren ttes iermanes les disposicions fa-
 tals : a les quals digueren Eloto : La-
 ibelis : y Antropos . E innuy en que
 aquells treguessen senyoria sobre totes co-
 ses : entāt q vn d molt gran auctoritat
 entre ells altres : les nomena Parcas :
 dient que no pardonauen a negu . Y
 vn altre molt ingenios les acompara
 al q sta en la filosofia : y entre los dits :
 e lo fus : e lo del fus debie que era cō
 lo passat . e lo fil entre los dits : com
 lo present . e lo dela filosofia : com lo d
 deuenidor . y debie que aquest orde
 nos podia desfer per negun poder :
 y que deu glorios no podia impadir
 la tal ligadura e coneximent d causes
 encara queu volgues fer . E haue ni
 daltres que parlant desta disposicio de
 fat : porticament la acompararen a v-
 na scriptura : la qual era escrita y scul-
 pte ab punta de diamant : en taules
 molt fortes de incorruptibles metalls :
 les quals eren guardades en vn lloch
 molt segur : en lo qual no banya perill
 de lamp : ni de aygua : ni de foc :

ni de altre tempestat ninguna. donant
entendre: que incorruptible era la dis-
posicio dels fets: E aço volien dir a
quelles ficcions e net açí la opinio de
aquests: com negauen la prouidencia
de deu acomenant totes les coses als
fets. E segueixen se a disgrans incon-
uenients: q segons ells no te mes causa
de durar vn regne q sia ben regit per
reys iusts/ e sanets: que altre que fos
regit per maluats e tirants. Ai segons
ells tendria mes causa de durar vna
opinio o credulitat verdadera: que al-
tra opinio fantastica/ e mentirosa/ e in-
possible: ni faria mes causa de esser fa-
lit lo que apren la sciencia en leitur: q
lo qui resta a gnardar les ouelles en
la muntanya. E seguirie se tots los in-
conuenients q hanem nomenats alt en
la opinio segona. E vols veure com
manifestament es gran error la lura: q
al que penien no li calia esser ladre per
a peniar lo: que segons ells necessaria-
ment hauia esser peniat: e altre necessa-
riament hauia esser mal home. e altra
mala dona. E vet açí la quarta opinio
o la intencio de aquella en suma;

Capítol . lxxvii . bon declara la
opinio verdadera en la puidencia d deu

Questes opinions re-
citades per bocha de
la fauicia. Parla len-
teniment e dir. Grans
errors procexen dela
ignorancia . e fort cosa es lo fundamēt
fals: e gran pertinacia e profidia es

en los pobles: en defensar les opinions
falses e vanes. per vn sol ou te suplic
que tum tragues la opinio verdadera
entre tants linages de falses. axi com
qui aperta per centrada lo metall pur
del impur: e axi com qui tran lo gra a
megat entre gra multitud d palia. En
aço respos la fauicia. yo fare com te di-
gui al principi: algunes coses dexare oc-
cultes/ y altres te dire manifestament:
e not penles que les te amague per el
castell: ni per enuega. mas per que los
preciosos secrets no sien fets vils: en
qui no es dispos per a rebels; Dix
lenteniment. lo queus plaura dirne p
paraula/ e sia licit de dir se segons la dis-
posicio mia: sius plaura bo sera queu
sapia. car dels pus secrets foumirare
en lespall; Respos la fauicia e dix les
opinions de les gentes que dites haue;
be has vist com no son veritaderes. pe-
ro pensa que no son del tot falses: as
tenen alguna part de veritat. No es
veritat que totes les coses sien per cas
o ventura e sens regiment negu. axi
com dien los primers. pero hay algu-
nes coses les quals son fortimeses al
cas e ala ventura: e pot declarar
quals son. No es veritat la opinio se-
gona que totes les coses eternalment
eren la ordenades per deu: axi com
quantas vegades vn home hauie de
tancar e obrir lull. Mas es veritat q
totes les coses ques fan en lo mo que
ringuen causes febudes: encara que si
en occultes les causes y amagades a
nosaltres: a ell son certes: e prouabia
les segons la prouiso necessaria a ell:
ni es veritat tot lo dela tercera opinio
ni dela quarta. les quals defen del fat
mas son veritat en part que algunes
coses son fortimeses al fat: e altres le
o. l.

raoes al franch arbitre. **E** dix **L** enteniment com pot star aço: que libertat de artitre puga star ab preciença de deu/ o ab prudencia: ni ab disposiç o ò fat; **R**espos la **S**ancta e dix . al guns eximplis te posare en los quals iustia no sta total pcomputat: pero no son molt luny dela verdadera similitut per los quals se mostrara: com hia al gunes coses proueydes e ordonades p deu: e altres leixades al fat/ e ala natura: e altres ala eleccio e uoluntat òl homens: e altres ques següen per cas e per ventura. **P**encatec declarare com vna cosa mateixa / diuersament considerada: se pot dir feta per prouidencia: e aquella mateixa se dita causada per lo fat: e se iugada per acte voluntari: e se dita cas o fortuna . e yet ne vn eximpli . **U**n rep ordona la casa vna vegada per a tota la vida en aquesta manera: el que tendra tal ofici haura tant/ per cadaun dia/ mes/ o any . lo qui fara tal cosa haura tant **E** continuament se despendra tant e per aço null que pera / o iuban que son homens sauis/ e homens iuste: preguen catterch de proueyr mes particularment en aço . **P**el los dona tot son poder per als sobre tur' cassos . **E**xceptat ques atura per si: vn offici . **P**orelmenys li resta la libertat si volta de ordenar la casa o ordenar la en altra manera: e donas renda certa: de que pagassen tot aço . **P**orelmenys que quant lo rep ordena la casa: no sabes que hauen soeuertit algunes etrades: per negligencia dels seruidors: e ques perdien algunes coses per mala cura e sen guastarien altres extraordinaria/ met e tanbe prouey en tot aço . **I**deuèc

se q ve **P**era o **J**ohan a aquells batles maiordomens e thesors p es collocat en algu de aquells officis nonamet sens constrenyer lo negu de la ppa uoluntat . e los altres lo reben uolentotament: sens forçat ne costrenyer lo . no es menys que si vben disposiç p aquell offici: que nol pregunen quel ònga: si l refuse: dient li lo profit e la honor que lin següen . **E** axi uoluntatiament rebut: ja saben lo q li han a donat ordinariament . car guarden la ordinacio que lo **R**ep los ha menada **A**ra digam que aquell stant en son offici e seruint a cap de vn mes ho vn any: paguen li lo que lo **R**ep haura ordenat ara ba . x . o . xx . o cinquanta o mes anys . tot aço se pot referir al **R**ep: que el pot dir que lo **R**ep la fet home p la fet de pobre rich: e la e xallar debix a alt: e fet lia gracies: p lo benefici rebut iustia que lo **R**ep no prouey en ell particularment en lordenat de la casa . ans prouey vniuersalment/ e indiferent en qual se vulle que tengues aquell offici . pero no es duple quel **R**ep nol conega: ans lo coney be es contenta/ os descontenta del seu seruey . **A**questa mateixa obra se pot considerar sens lo **R**ep: hauent respecte als batles thesors e maiordomens que li han donat lo offici / ho pegnat los diners . os pot referir aquella obra a limateix/ e la industria y enteniment que pot dir que per limateix es fiat p a guanyar la vida: y esser home . **E**n cara pot esser lo quart respecte del e tecte dela obra absolutament: no a propiant la al **R**ep ni als thesors ni a limateix: mas pot considerar que a bit era pobre e vuy es rich . e bit era

home d: molt poch stat: e vuy li fan gran honor: no refarint la obra a ne gu mas sola nent considerant l'estat e la mutacio de aquell tant presta. **E** dix la Seniesa bas vist aquest exempli: **R**espos l'enteniment molt benonchs sapies dix la Seniesa. que a quell **R**ex es deu glorios omnipotent e benanenturat: que eternalment sens comperacio de temps negu: vee que era bo fer vn mon: lo qual ell tenia y imaginat en sumatix. e volgue que li semblas lo mes que ser pugues. al qual comunica la maior bondat que pogue rebre. e los angels prengueren la maior perfeccio e la mes pura. e ve e totes les coses que hauien de esser en lo mon: es assaber los angels: aps los enteniments: e los corsos dels cels e vee tanta permutacio de coses es a saber: generables e corruptibles e tanta permanencia de coses: es assaber les celestials e incorruptibles. **E** dix vltra los Angels y los cels: que son creatures mes nobles que ser puxen per qu: noy ha error en eiles: tanta diuersitat de animals: e tantes species vull quey haie. y tantes linages de plantes: y tanta diuersitat vull quey haie de terres. **E** vull quey haie homens qui tenguen tabo e vsen d'aqlla e que tinguen enteniment ab lo qual me coneguen, obresquen / en seruesquen. e vull quey haie en ells profecia: **R**egne: Sacerdocis: **A**ulicia: agricultura: e altres coses que sien be tant a fer dells: vna cola que paregua ordenada segons l'orde a ells possible. **E** aquesta es la millor e la pus semblant encara que esser pugue a ell comunicade: que per esser molt apr

tats de son principi: seran molt mudables e poch hanran perfeccio de teniment ab quem semblen. **E** dix mes per aconseruar les species creades del mon: es necessari quey haie foch: que scalfa les coses fredes: e apre, per bon respiren les coses viues: e argua quey do humiditat a les coses seques: e terra que sostinga les coses pesades. **E** tan be vee que per rabello e inobediencia dela materia: haura de haue en lo mon fochs excessius e calors de part del foch. Corruptions e pestilencies de part del apre. e inundacions pluges e diuinis: de part de laigua: **E** terra tremol e daltres perills: de part dela terra. **E** vee que tan be hi haura haue monstruos e diformitats en los animals. de part dela materia. **E** vee que hauria en lo mon de part dela materia: males qualitats y males complexions: repugnants ala veritat y no obediens ala iusticia. e que no era menys que no hagues en aquella gent abominacions e deïordes. axi com ladronicis: adulteris: embriagues: discordies: persecucions: homicidis: bandols e batalles. **E** totes aquestes coses aco no obstant: vee que era bo esser axi. e que molt mes seria lo be de aco que la malicia. **E** vee que vn profeta o vn sanct: o iust: valia mes que tot lo reialt. **E** per aco crea la natura: es assaber les planetes: lo signes: e les altres steles: e los cels: e donals tot son poder de fer aquelles coses segons ell les tenia ordenades en la pfunditat del seu si. **E** per aco produy la materia: es en la diuersitat dels mouiments e maners que haquessen poder: sobre totes les coses creades

d.ii.

engendrables ecorruptibles. Peto que en l'anima del home : nos entremetem si no solament en lo dispondre de la materia bon signes . que ell volia esser lo brador de aquella : e que la volia fer que li semblas molt : e que fos incorruptible. E volia que l'home pus ell lo bonaria e li ajudaria : si se ajudane que li ajudassen : que ell lo faria son amich e li donaria la benaventurança perdurable . E digueren quels plahia . E de fer la natura vista la voluntat d' deu comença a obrar faent moniment : e informant los elements d'els primers qualitats : e faent la generacio e corrupcio en les coses . E com hague vist que elles nos podien conservar en simarixes : feu lo moniment que may cessas : asi q' durassen les species d'els coses per tot temps . E feu q' la generacio de vna cosa fos corrupcio de l'altra : e p' lo contrari . Alta metem dix la Samela la aplicacio d'els exemplis : q' en vna terra provincia regneo ciutat havia mal regimient y homes p'viores y grossers : e veem que ara se tomen sauts : monstrosos : iusts : o rics . Nosaltres o podem ala prouidencia de deu aplicar dient que volia que axi fos : e q' fos esta la voluntat : appat ho manifesta / ment que per aço havia donat lo enteniment al home y la raho : que en altra manera scrien superflues . E quant ho referim a deu direm que ell sia lo / at que ha l'urat aquella gent de error els ha donat seny y enteniment per e xir d'els vicijs e venir a les virtuts : e direm que lo at sie ell que ha cura d'els homes ds ainda y te la sua guarda /

y la sua prouidencia sobre los homes E aço es semblant an aquell qui refere / ria al Rey lo benefici rebut : y es dit prouidencia . Du podem considerar referimbo a tal planeta o signe lo qual dispon be la materia : y la quals ho / mens sien apes y de bons enteniments perque fassen les coses ben ordenades E que esta planeta ho signe te lo ascendent o senporia sobre aquella clima o terra . E aço sera semblant als theso / rers los quals conuocauen al altre per seguir lo Rey : y eren causa de sa detenguda e per ço dix Ermes quer havia y matines : e veritat dix q' tant vol dir com causes : per les quals fa la prouidencia tot lo que ha de fer : e aquestes planetes o signes no tenen ofici lino de Adalordoms ho Batles : perque els fan per los anys ho temps / lo que la prouidencia ordona ana de tots los temps : y esta tal consideracio es dita fat que vol dir : lligament de causes . E lu consideram no hauer respecte ala prouidencia ni al fat / lino ala gent mateixa y a sa prudencia e virtut : dir li em acte voluntari y electiu e sera semblat ala tercera manera . E si consideram la mutacio sola no referim la a causa ninguna : ny a prouidencia ni a fat ni a virtut ninguna : lino absoluta la mutacio de bun / stat en altre dir li em ventura . y esta es la quarta manera . Has vist dix la Samela quant es clar aq' : ximpli ? y de quanta profunditat ? y en aquesta manera : nos segueixen inconuenients neguns . E donam a deu beneyre e glorios omnipotent y etern la perfectio : y deixam al fat la consiliacio :

e ala voluntat / la libertat e ala fortuna
la mutacio. **E** dix **L**entement
deu g'oros sia 'oat : que ha abaxat se
gadat de nostres vlls : ens ha donat a
conixer esta materia tant transcendent
e tan delicada e tan scura : en paraules
tan planes tan familiars / e tan clares.
que per certara veig clarament lo que
ho corrigueria p'nt en mil anys; **D**ix
la Santa donaix tāt te ha plagut en
cater vull dilatar vn poch en aquesta
materia: vull te donar vn altre exam
ple en que venas com la p'scia de deu
o p'udencia : no constreny ni força la
libertat del franch arbitre: ni tanpoch
lo fat; ans lo lora en la libertat franch
e libre: per aquest.ia has nist com vo
luntat es de deu la permanencia de les
species dels animals. **E** per ço la na
tura vulla aquesta voluntat : la quals
animals se moguen al apetit del engē
rar. digam que fassa aço la s'eda de
Venus : que mou les co'ses humides
en lo animal e calentes. e que aquesta
planeta inclina a aquell acte vn home
vel o lebrós: pero que nol força gen
mes dar la gran apetit. moue aquest
e o ne ab la mulet per si de haueu fill.
lo qual lo sauech d'ame. e raste en
ella memoria. naix vn infant ab vna
cama : o vn bras : o vn vll. Ara a
ço se pot atribuyr ala prouidencia de
deu: al qual li pler que bagues ho
mens per les causes ja dites. e per a
ço haueu donat son poder ala natura
Des pot referir ala planeta la qual mo
gue al engénrar : p' la influencia no
basta per a disponora la materia e dir
sa que bague mal fat. **D**es referra a
loa paterdient que per que era vell o

lebrós o d'ilitat en aquella hora : o
ala mare si no era disposta. e com
son acte voluntari: e com noy vengue
ren per força: e que nols forçara negu
en aq'li acte e pots los im. repar p'ys
no eran disposits per engénrar : per q'
sainstaueu en vna. e vet a'li com se
ra acte voluntari. **E** si cōsideraras a
quell monstro esset fora dela. intencio
dela natura: e fora la intencio de son
pare e la mare : dir sea maleuocura e
ventura uol dir aquella cosa quis fa a
proposit raro. pero aço millor se diria
casos d'una mala occasio : per que
cas es fora del proposit. es ver quel
lenguatge comu no fa estes differēci
es com fa lo leu. liras vll l'etimpli.

Dix lentement si. La Santa
donchs quer par : par te que tenen
los homens causa de causacio de ses er
ros: dient que ia deu ha proueyt et
nament los saluats o los cōdemnats
e que p'ix deu ho sap no cal saber
ne fer obras virtuoses. e son semblant
als qui inguen ala pilota: si lo ller los
mitas elo: digues que daria mil flo
rins al que guanyas. o luytassen dos
p' donassen la mateixa quantitat al q'
derrocas al altre. o a dos que m'lassen
e fos axi mateix al que venies. p' ol
gues el qui m'ga que no cala fetir ni re
gessat les pilotes per a guanyar : pusq'
lo ller los mitaua p' tan be lo luyta
dor vigne : que no cala guardar se de
les manyes del altre. o lo inflador ol
gues: que no haueu mester engessat la
asta. pus lo rey lo veyra. **E** los bestis
no veyen que lo m'rat del ller no es
gens causa de guanyar mes vns que
altres: nas posa necessitat neguna. axi
v.iii.

es del saber de deu : que iustia totes
les coses vege axicom son .les necessa-
ries/ dera assa necessitat: e les possibles
a la possibilitat : e les contingents a
la contingencia . E axi es lo fat: que
acabat que hage poder de ordenar e
dispondre la materia segons los lochs
e les calitats : e hage poder per causa
dela complexio : puor o milor : sobre
les uides dels animals o plantes: aço
manifest es : que en altres temps mes
viuen que ara . Empero no pola ne-
cessitat en lo franch atortre : encara q
molt faça en la materia e causas grās
inclinacions e passions. Que los de v-
na terra comunament son de vna col-
tura : o superbiolos : o avars : o a-
uulticos : o enuetosos : ho grossers
pero vden que los dela tal terra van
en altres nacions ben moderades: e d
bones custumes/ en studis o en corte
hon se fan sauis e bons : encara q se
no fessa aquella inclinacio de apartar
pero no força. E segurex se pus los ho-
mens no poden acusar la promociencia
ni lo fat : ni la fortuna : per força es
que ells haen la culpa en esser mals p-
lo premi per esser bons . que en son
poder es pendre la vn e l'altre . e
ver assi lo que de boca te vola dir
en aquells matenias

Capitol .xxviii . de altra marauello-
sa questio: ço es: ço se comencia lo mon.

Pores que la. Sane
la bague declarat tot
aço. dir leueniment :
tot lo quem haen dit
me ha molt plagut tāt
que nunca pensan clarament veu-
re aquesta: materia dela psciencia e pui-
dencia de deu. pero ami resta vn molt
grandissim dubte hi es aquest. vos ha-
uen dit parlant del poder de deu: que
tot lo que deu vol se fa : e ara me ha-
uen dit parlant dela prouidencia : que
deu ans que ordinas lo mon vec eter-
nalment tots los mals: los bens: e les
ordenances : e desordes que hauen d
esser/ en lo temps s'ordenen dot. donch
si axi es que tot ho ve: per que no
feu que tot fos en tal manera ordenat
que noy bagues d'ormitar/ ni varie-
tar ninguna. que sin pogueser e no i sen-
pat me que fos error: com pogues fer
totes les coses bones : feu ne moltes
males entre elles . per a que es bona
la Serp : ni lo Lop : ni altres tals co-
les . ni per que es bo lestiu feuent q
mata los animals ab calor destempra-
da : ni liuen destemprat quels mat-
de fien ? E si diu queu vec : mas que
nou pogue destorbar . leues es amin-
uar lo seu poder : e no es de inculpar
pus noy pogue fer pus. declarau me
aço per merçe . Respos la sanidia
e dix : si has be mirat ia respongui p-
lant dela bondat dedeu : bon digui
que la bondat de deu son communi-
cada ales coses segons lo millor orde
e manera que a elles fos posible a re-
bre . E quant te parli del poder : te

digui que era poderos sobre tota cosa
 que es possible. e no digui que havia
 poder sobre les coses impossibles. car
 impossible natural es: que les coses
 engendrables e corruptibles compostes
 de materia e de forma: fessen en altra
 manera dela que son. E digam que
 deu les fes que no hague en elles mu-
 dament: ni alteracio: ni generacio: ni
 corrupcio: era necessari que deu les fés
 que no fossen materials ne compostes
 éla materia que son. per que seguit sia
 que noy hauna animals: ni terra
 ni elements. car en altra manera im-
 plicaria contradicció. e la te tít queso-
 bre la contradicció: no basta poder
 negu. E axí dich que deu be poria
 fer vn mon en lo qual no hagues ex-
 traordenari negu: e be poguera fer vn
 home que nunca peccar: mas lo
 mon ni home nou pogueren rebre: p-
 la inobediencia dela materia: e dar te
 vn exempli. vn fustet volia obrar vn
 fust del qual se fes vna biga molt dre-
 ta: lo qual fust era molt tort: e molt
 nuos: e posat que lo mestre fos lo p-
 sabent que esset pogués en aquella art
 ell mida ab la linxola per que fos dre-
 ta e la comenas a sos moços: que la
 obraen: segons l'itua aienyalat e com-
 passat. e los mollos tenguessen axes
 e destrals molt tallants e de fin acer:
 E començassen a obrar segons los sen-
 yals: e nos pertessen de aquells: pero
 lo fust nos pogué en tant dretar: que
 no restas tort a'gin poch. e axí mate-
 xi restaren moltes diformitats per cau-
 sa dels nuos: p' en alguns lochs dels
 dits nuos restaua algun buyt: p' en al-
 tre loch sebrana algun poch per la ou-

re'a que nos pogue obrar; Lo mes-
 tre aquell es deu: los mollos aqlla
 son les intelligentes motiues: les axes
 son los corsos del cel: p' lo fust es
 axí com la matetia: Ja has vist com
 les lineas son la providencia: e foren
 dretes. e noy hague falta de part del
 mestre que dretament medi: ni tan-
 poch en los mollos que tan be guar-
 daren les lineas: ni en les axes que
 molt be tallauen. mas totes les faltes
 foren de part dela materia. E no es
 menys quid mestre no vees que perbe
 que obras havia de star en aquella
 manera. E axí veu deu que de part
 dela materia: p' havia de haure aqlla
 desordes/p' excesos e disminucions. e
 be sabia que l'assia ell medis be ab les
 lineas dela sua saviesa: p' les intelli-
 gents (designant lo seruit) moguessen lo
 Cels e les steles: les quals eren los
 instrumens: p' de part dels cels noy
 hagues falta ninguna: e que tota la fal-
 ta era de part dela materia. Empero
 volgue consentir vna poch de leysa
 en ella: per la utilitat e profit que de
 ella se seguia: per a sostenir la genera-
 cio e corrupcio en lo mon: axí om l'al-
 tre havia messer la biga per a soste-
 nir lo reginat de la casa. E vet aço
 com les coses no podien esser en mil-
 lor manera dela que son: eno es de-
 dir que fos defalliment de deu que auís
 era tot de part dela materia. e conse-
 tu deu la poch error en aquella: per
 lo molt profit que de ella se leguere.
 Axí com qui consent tenir la mullet
 leue: si pareix vn fill cadun any: e es
 obediunt a son marit en quant pot.
 Mas alguna veguada se bix dels tet-
 d. lll.

menys dela obediencia com a dona : e
 enfallonex se vna reguaba en lo me
 o en lany: entant que ve a tenyir ab lo
 marit : e baralles ab les senyors o
 senyores de casa. e aqota los fills : e al
 tres semblants desordres. Empo apres
 queu ha fet: sen pinxe e plora e copex
 la falta: e demana perdo al marit: e fa
 laga los fills e als senyors: y donals
 donatius : e al marit obehex tot lany
 sino aquell die que senfallonex. E sen
 aco te altres virtuts : que es molt pla
 doia: molt deuota e molt casta. E guar
 dant lo molt pfit que de ella se ser
 guex en respecte del poch dan: lo ma
 rit sente molt p content. E dix la
 sancsa : Aquesta dona es la materia
 en la qual p virtut dela intelligencia e
 dela natura se engendren totes les co
 les que son. E dix lenyiment no
 vull la aplicacio del exempli que fol
 vex be clar : E loat sic lo rey de glo
 ria que ma lizarat de tants linages de
 grosseries. car p cert en esta materia
 no crech se poguessen dir paraules mes
 fructuoses. e veg que tot lo mon ne
 gue lo que hancu dit: pentant q pola
 tien gran defecte en deu. e lo defecte
 sia plantat dins sos caps : e en los en
 teniments. Mas volia dix lenyimen
 ment quem declaracu vna altra que
 sto. Dix la sancsa de mana que
 vo's

Capitol xxviii. de altra marencllo
 sa que sto : co es : com se comença lo
 mon :

Dix lenyiment la me
 hancu dit que deu es
 monedor sabedor e
 ordnador dels coses
 vclam aquell mon si
 son tostemps com ara es : es alabet :
 si p hague tostemps cases: E jurats ho
 mens: animals com son vuy: ol comen
 caten de nou. e sil comencaren coz ne
 quant: Ik espos la sancsa. sino q no
 tinch temps de dir to p quai las de
 anar acasa dela naturalesa e dela rabo
 molt maior pces hauries mester en a
 co que no en lo passat. E molt mes
 delectable te serie comtar les opinions
 dels passats: crepuar les: axi com siu
 en la prudencia. Empero tot he dit
 en les preposicions passades si bet te
 corden : que no podie hancu mes de
 vna cosa la qual fos necessaria de esser
 absolutament e que totes les altres co
 les eran possibles de esser. Don: bs e
 cert q tota cosa possible te causa p la

qual es: e sens aquella no seria: axí/
com es lo lum en l'ayre que es efecte
pouyt del sol/e dura outant la sua cau-
sa efficient/e preservant axí es lo mon
en respecte de deu glorios /e totes les
coses que en ell son. lo qual es efecte
e obra de nostre senyor deu: tret del
feu no esset ací / e pfectio que ans
no tenie: e de ell reb tota la pfectio / e
esser que te. que si deu so. traques les /
set: serie tornat lo mon en no res. axí
com quant sep. n lo Sol: se pue la llú
del ayre. Empero not peuses q es axí
lo mon pouyt de deu. com cauylat es
pouyt de la causa necessària. Alí
com lo focb es causa de la sua calor:
lo qual necessàriament calfe sens eleccio
e sens entenimēt. p alguns pèlaren q
d'as golrios fos en aqsta manera causa
de tot lo mon. p ell per la merçe nos
guarid tal error. ans certamēt son deu
coñxador de la bōdat q sobrepuiaua ala
malicia: e son elagidor e orador del
mon per voluntat. e. seu apes de la
sua pñacio absoluta. e vet ali vn exm-
pli. En vna terra havia vn home q
quant pmaginava tan tost era fet. E
pmagina vn dia que seria bo meniar
en vidre: e vce com lo vidre nos po-
dia fer li no de l'osa: la qual son feta
pmagināt la. e vce que nos podia fer
que nos congués al forn: e pmagina
lo forn e son fet. e pmagina que fora
bo quep bagues algues que anassan
al focb: p altres que portassen lenpat
e altres que obrassen lo vidre: e tan-
tost son fet. e nana que fos fet vn vi-
dre redo e gran: dins lo qual bagues
certs ap. taments que en la vn de a

quells metessan aygua: e en l'altra vi-
en l'altra farte: e en l'altra abelles que
fessen mel: p en l'altra diners: p en l'al-
tre lentilles: e fet lo vidre lo senyor lo
pres en la ma. cert es que ell es cau-
sa de aquest vidre. mas nol banta pro-
duyt necessàriament sino per son bell
plz. Si consideram aquest vidre en
respecte de aquell bon: en quant era
factura sua e dependia de ell. dicam
que aquell hom era causa efficient de
est vidre. Si consideram enquant era
fet: / per a seray e de ectacio del sen-
yor: dicam que era creatura e factura
ob dient adaquell. Si consideram en
quant stava en son poder d preservat
aquell vidre p destruyt lo: da se ha a
aquell bon causa preservant e conser-
uant sua. La aplicacio del exmpli es
aquesta. aquell home es deu. los ve-
dics: son los an. els. la Sosa es la
materia. lo vidre es lo mon. Lo sen-
yor te lo vidre en la ma lo qual es fac-
tura sua: e potel destruyt si volgues.
as vist l'exmpli; Respos lo cte-
niment de tot me plan sino de v-
na cosa. Dix la sancta de que?

Lentenimēt dix: per que aquell
home axí com pogue produir la So-
sa de no t e: per que no produy lo vi-
dre quant lo pmagina: e nol calguet
fer tantes burles. Respos la sa-
ntia: encara no est fora de ta modo-
ria. Dix Lentenimēt de qual?

Distia e no has vist ben farta mas
lo vidre no podia esser sino de l'osa:
e que natura ment pertinet es la cau-
sa que. lo causat. pero be se en quer-
enganes. Dix l'entenimēt en que?

Dix la Sancta que penses q axi
 fos lo de deu en temps com lo del vi
 ore: sapies que no fou axi que ta prest
 com fon la bu son laltre. empero na/
 turalment primer es la materia que lo
 que della se fa. ab tot que lo ques fa
 es primer en la p^{ri}maginacio e dertre en
 la executio. E axi son de deu: primer
 vee l'esser del mon esset bona cosa: co
 seguentment vee com no potie esset
 lo mon causat sens tenir causes: mate
 rials. efficient e final. per a les quals co
 ses p^{ro}duy deu la materia: a qual isque
 en esset apres dela sua p^{ri}uacio absolu
 ta. e de aquella sen totes les coles ex
 ceptes les intelligencies o angels: e sen
 los cels dela essencia quinta: e les co
 les baixes dela materia. E son necessari
 quey bagues primer angels: e apres/
 los cels: e de fet lo temps que acom/
 panha al mouiment: e tantost la ma/
 t^{er}ia. E vet aci com de aquella mate
 ria que es com la Sosa: se feu loc per
 als homens que son com les abelles:
 e p als peyxos: e per los altres animals
 empero en la primera produccio del
 mon: tot aco se feu sens primeria ne
 derraria de negun temps. E dix l'en
 timent ami crey bu gra duple Dix
 la Sancta quin. L'entiment dix:
 nosaltres vechm q l'home nos engentra
 sino de altre home. E tan be vechm
 que tota cola ques engentra se engen
 dre de alguna materia: que altrament
 serie imposible: que de no res nos en/
 gentra sino no res. E vechm q naixen
 cols o bledos en bu crt que es stat se
 mentiri la terra tel qual es stata carn
 de home: o des quals cols o bledos
 cricen bun molto: lo qual es meniat al

tre veguada de homens es torna en
 carn humana donchs cert es q la mate
 ria toticamps es portada circularment
 d vna forma en altra. donchs com me
 dieu ves ami que deu feu la materia:
 la qual es bun dels p^{ri}ncipis necessaris.
 car cert es q si la materia se engendra:
 se engentraria daltre materia: e aquella
 de altra: e axi en infinit lo qual p^{ro}ces
 es la negat p la p^{ro} tercera: Respos
 la Sancta e dix: guap de tants dola
 uenturats com han estat en aquesta /
 opinio dela qual deu nos guart: la/
 qual error no es stata sino en iutgar
 per les coles que ara son les passades
 car pensen los homens que al comen
 cament del mon es stat axi com ara. e
 vull te donar bun exmple. vn hom a
 naue ab la mullet prenyada p la mar
 en vna barcha: e per mal temps ven
 gue auna ylla: on baula moltes fruy
 res e ouelles e bones argues. E ve
 heren que era bona terra p aturat: p
 restaten se alli p esdeuench se que la
 dona uori de parir e lo pare cria son
 fill ablet de ouelles: lo qual peruenit
 en estat de. xx. anys: isque molt ingeni
 os e demana a son pare: ells com foren
 fets nats o criats. Respos lo pare: fill
 nosaltres som fills de altre tal animal
 com nosaltres al qual dien dona: e ella
 concep en tal e en tal manera: e stat
 en son ventre nou mesos embolcats
 en bun altre pell dix lo fill e que men
 iam stat alli ni quil nos dona? Res
 pos lo pare mantenim nos oda su/
 stancia dela mare: ala qual stat con
 lints per lo lombrigol com lo ram en
 lo arbre. Dix lo fill: e com sem
 les necessitat? Respos lo pare

no prenem mes de aquella substancia
fino quant nos es necessari per nobi-
ment : en manera que no reste supflui-
tar neguna. Lo fill dix p on alenam
Dix lo pare non haucm mester: e dix
lo fill marauell me pare de uos com
no haueu vergonya de creure tal's ho-
radores com aquestes : com negam q
si bñ home no mēge ab la boca mor-
ras de fan e si no alena de fet morta
en miya hora o menys. e vos me dieu
que stam non mesos sens alenar. aço
es leam. Ades dieu que bñ hom pot
star non mesos sens fer ses necessitats
p veem que en .x. dies selatar i bñ ho-
me aço son trufes. e npero lo pare ve-
ritat debla. E dix la Santia bas vist
latimple. Respos lo Enteniment
moit be. Dix la Santia a vens la
error de aquell fader era q intiane les
cofes quant se engenten segons quat
son feres. e axi pren a tu be a molts
daltres: que pensen. que axi son lo mō
en son comēçamēt cō es ara. Car els
be arguexen: que tota cosa ques engē-
te ha mester materia: e tot hom que se
engendre daltre. Ades aço condon a-
ra e no pas de lanos. L'anos dix
Enteniment: paraules de vida te-
nu tant me haueu farrat l'animo que
haueu apariat de una grandissima er-
ror: en q staua: e loat sie nostre senyor
deu que tant de be nos ha donat a co-
nexer. Pero voldria esser certificat de
una altra qestio; Demana que
uols dix la Santia.

Capitol .XXX. on toca mol-
tes qestions de natura angelica: ço

es: si son angels: que son: si son pec-
cables: ne si pogueren peccar en algū
temps: e diverses opinions dels an-
gels sobra natura angelica. E per q
ara no ha prophetes. E per que
son venades las diuinacions: e somp-
nis.

De lo Enteniment nos me
haueu dit moltes noi-
tes angels o intelligen-
cies: uoltia saber quia
cosa son. Respos la

Santia e dix materia es que hauria
mester bñ lōc tractar: e sette molt o dec-
table a matricula: en recitat las opini-
ons. pero not dardre: cert es que
quants son los monuments de les spe-
res: tantes intelligencies ha mester p
força: axi com cascū home ha mester
la anima per viure e los que den que
no son mester les intelligencies p a no-
tre los cels que tanbe fa: a deu que
mouen sens ells: fan be deuen dir
que no es mester la anima p al cors:
moues: ni entenimēt per ētenre: que
aço tal es la bu com laire. Les intelli-
gencies son almenys en nou diferenci-
es: Les vnes son causa dela lum: e
perfeccio de les altres. axi com lo sol
illumina laire. e cōtemplen e loen a
deu cō son tots encauiment ço es que
son molt semblants a deu: e alen se
cōtemplant lo seu poder: la sua Sa-
ntia: e bondat: e la bellesa: e la sua
gloria: e dien la voluntat: e numqua

se muden: car no fan en temps: ans
 per sempre son benaventurats e glori-
 cios sens fi. **Dix** l'enteniment: ve-
 tam els poden peccar? **R**espos
 la saviesa fo no car parlar de alta co-
 sa sino q tot lo mal es de part de la ma-
 teria. e biete co els no tigne maija no
 poden peccar en neguna manera. **De**
 mana l'enteniment e pogueren peccar
 en negu temps com deu que volgue
 esser la bu pus alt que deu: p alguns q
 contenten ab ell e que tots capgue-
 ren en l'uniern p en la terra? **Dix** la
 saviesa atq q ten par de aco? **R**espos
 l'enteniment auu sembla impossible co-
 berz el cosa la qual sabe que era ipo-
 sible delectar: Ell be sabe que creatu-
 ra no podie esser creador: e be sabe q
 segon no podie esser pmer. Item li deu
 que volgue semblar a deu: aco es ma-
 ior inconvenient: que com deu he infi-
 nit no te cosa que li temble: com po-
 die ell pimaginar ser semblant a deu?
 Si deu que pecca en auaricia scdm es
 lo dir ho: car ell quis omers tracta-
 ue: m en enucia: que ell no haura oo-
 lor dei be daltre: car no haura en ell ne-
 gu defallimēt. **Al** en luxuria. car no te-
 nie cors. **Al** en ira: car aquella es pas-
 sio aial. **Al** en gola: que nūqua men-
 sa. **Al** en superbia: cos superbia he p-
 lumpcio valz mes dei que ual. **E** cert
 es q ell clara conxexenca tenie dei que
 valie: com poie el peccar contra la
 veradeta conxexenca? **R**espos la sa-
 uiesa e dix: a la se donchs en aquex
 barzand iau la lebre. Car encara que
 hna home tingue lo ingení natural
 lo maior del mon: pot haure malicia
 en la voluntat / e delorde **Dix** ien

teniment veritat es q lome per les ma-
 licies de les passions que son en la ma-
 teria: pot errar contra lo q conex. mas
 l'angel no te passions ne materia que
 li repugne; **Dix** la saviesa l'angel te
 voluntat ab la qual ama deu: lo qual
 enten segons la possibilitat e natura
 creada. **Donchs** pot entendre be e
 nolet mal; **R**eplica l'enteniment / e
 dix: e qui li dona la tal voluntat de
 nolet mal: o la p dona deu e no son
 culpa dei angel: ol se troba ell. **Tot**
 peccar que es en l'home: ne per mal de-
 git en uniuersal o en particular: e aquell
 o per lo mal enteniment o per les pas-
 sions propies. **En** ell no haue negu-
 na causa dei tal peccar. **R**espos la
 saviesa e dix: aquesta es una de les qsti-
 ons que no se ateyen per saber sino
 per se: iabtas ho en son loch: p que de-
 xem nos de aco. enpero sino p alguna
 causa pot diria com bia spiritus alla en
 lo mon: e com ni ha alguns ques de-
 licten en les passions dels homens. **hit**
 vna lozeta cercats per iquisicions de
 speriencia fort: que es ueritat. **Ades** te-
 dia les opinions dels gentis: en los
 spiritus de lapre e del foc. e com alguns
 digueren q eren encinc maneres e com
 altres polaten q no eran mes de tres.
Altres en dos. **Altres** en una: encater
 dita quels mogue en polar aco. e co
 alguns digueren que eran engrables
 e corruptibles. e que naxien e morien e
 polate la duracio de la vida esset molt
 longa / per que eran molt prop e con-
 iunts ala simplicitat e digueren q eren
 de la materia dei apte e del foc. **E**
 polaten que hauien gran conxexenca
 odes coses naturals: per la subukia

del seu spirit / e per la leugeria dela
matèria . e fent los venir en aquesta o
pinio que vchien per les esperencies
magiques que lo fum de vna erba los
plapa la qual encesa venien : e veren
que laltre los obominaue els sabia
gran anuig. Tan be veren manifesta
ment que la sanch de vn animal los a
lagraua e laltre los entristia. e aço no
podien entendre legons natura que po
gues esset sens esset corporals : e tñit
potencies sensitives . Daltre part ve
bien que eran invisibles : e posaren ne
cessariament que fossen deia matèria :
del ayre : e del foch . e per ço hague
en lo mō secrets q̄ no es licit parlar de
aquells . Altes digueren que no era
veritat . mas que erā spirits los qual
eran stats angels : e que eran molt a
nemichs del home per que prenia e oc
cupava son loch en paradys : e que
tostemps li posaven laços y engans y
sempre : trabalauen en enganar lo . E
altres digueren que tot la vn e laltre
era vanitat e follies e vanes y imagina
cions : e per a dir los inconuenients d
aquestes opinions : axi com te digni
parlant dela prouidencia haure mester
maior formada que aquesta : e seria ma
teria molt mes do'ça cent mil veges
q̄ laltre . hay empo algunes coses que
nos coneix de parlar : per esset secrets
amagats . Basta dir la sancia que lo
que así coneix que sapias es : que los
angels son certament los bons : e que
ata son certament que no poden pec
car en neguna manera del mon . E
dir te hia que vol dir o ten peccar : si
no q̄ no es licit parlar se . Et dic certa
ment que tan be si ha entre les gens

p en larre : altres spirits enganador
e baradors dels homens . empero si
son dels bons o no : ja te dir que no
to puch dir ; Demana l'enteniment
e si es veritat q̄ guarden dos angels
los homes la vn bo e laltre mal ; Res
pos la sancia certament si ; Dix
l'enteniment : que tan gran es vn an
gel ? Tan gran dix la Sancia q̄
si fos cors seria tant gran com la ter
cera part del mon / e a tant se sten la
virtut : com oda anima de vn hom se
sten per tot lo cors ; Ades dema
na L'enteniment : qual es pus digne
l'angel o l'home o qual val mes ; Res
pos la Sancia mes val vn angel q̄
qui nomenam intelligencies se perades
que quants homens foren son e seran
en lo mon : in partibus naturalibus De
mana L'enteniment . hay altra mane
ra de angels sino la q̄ dicur ; Respo
la Sancia aquest nom angel no vol
dir altra cosa sino missatger . E qual
seuella propheta que era enuial al po
ble : era dir angel ; Venga dix Len
teniment los angels qui guarden l'ome
dequina manera son ? Respos la
Sancia de la primera ; L'entenim
dix com pot esset quel millor sia si de
pitot ; Dix la Sancia axi com
les ouelles qui son besties e tenan
vn pastor qui es home : e val mes la
sua anima que no totes les besties del
mon ; Dix l'enteniment . si tal cosa
es veritat deu nos deu dar lo bon an
gel : mas lo mal per aquer que los ho
mens posen pastor a ses ouelles mas
no posen allí lo lop ans ab lo pastor
meten lo ca . E axi nosaltres no hanē
mester angel mal ; Dix la sancia nos

portia feren altra manera; **L**entement dix cō nons podia dar deu lāgel bo e leixar lo mal; **L**a faulcesa dix e com tanta de inhabilitat sta en lo teu cap; e tanta grosseria q̄ penses que l'angel que guarda l'home se muda del cel; ne ques pertesca deuant la cara d' deu . dix lentement pensaue mo;.

La seniesa dix: pensa que axí coz en home sens mudar s: de vn loch: muda los dits del pen e de la ma; axí l'angel se poder de mudar tota la materia . e cert es que el que se poder pera mudar lo cel tendra poder per aço ;

Dix lentement veiam donchs: en quina manera es aquesta guarda :

Dix la seniesa noy ba be al mon ques compare al saber : ne tan gran seguedat com la ignorancia . a vn home dels voluntaris : si li dien que vn angel entraue en lo ventre dela dona : lo qual segons te digui es tan gran cō la terça part del mon : e que ell fara los vlls e lo nas al infant e los altres mēbres creieu: e si li debien q̄ la samē del home : tenia virtut informatiua fins al venit dela anima racional nou creua . **E** si li deyen que l'anima del home tenia la raho que era per l'angel bo que era enuia da del cel: es assaber dela intelligencia e donador de les formes : e creada per quel entengue / el anima : la qual tostemps la consella be . e que de part dela materia te la sensualitat : la qual la consella mal . e que aquest es l'angel mal . **E**mpero que axí l'angel bo com lo mal / ab dos son / moguts per la intelligencia; e algunes veguades es la lum dela intelligencia tan clara en lentement : que veu bō e la intelligencia les coses focuendo

tes : com qui ven ymages en l'espill . e aço es quant la anima es perfecta en lentendre e bones costumes: e aquest tal es profeta . **A**ltres vegades la anima es pus flaquea en la speculacio : e menys neta : e veyra sompnis veritaders . la profecia es en setantama maneres : e los sompnis son en tretza graus . e los sompnis veritaders son de setanta graus dela profecia lo mes baix . e tornant al proposit les obres bones e males quels homens fan : totes se fan per mans dels angels : pus ells son illuminadors dels entenimēts e mouedors dela materia on se aima la sensualitat . **E** los homens rustechs alguns que cupdaren saber : posaren aquestes dos angels esser donats al home en la nauitat : e nomenaren los gentios . altres los digueren lares . **E** diriet a on prengueren fonament: e cō lo baguerē de ficcions poetiques e quines sermonies los feren en general : ab vn grā fust que leniauen en lo foc e sett vi que beuen : e altres supersticions abusiuas . **E**mpero trobaren tots naturalment per les inclinacions naturals la vna bona e l'altra mala: la qual no es en altre animal sino en l'home . **E** tan be per los prophetes e sants . les animas dels quals son illuminades de special lum deles intelligencies . mas los homens nou poden entendre segons la veritat . **Q**ue quant se diu q̄ parla deu ab **A**dos: pensen se que deu criada: e no entenen que aquell parlar era interpretar, y empremtar li en lentement les coses clarament . axí com era quant se diu q̄ vey **A**braā los āgels: o loth no curdē q̄ bage altra secret e no pēsen q̄ son visio d' pfecti

'aquesta : e capdeu que peret un
 bon: propheta no ha mester ser home
 fust e fani . E capdeu que Abrahā
 ans dela propheta fos gresset . e ha
 uia pa amonstret Astrologia als egi
 cians . E pensen q Moyses era bñ
 poeta : p era lo mes sant hom: d E
 gipte . e sabia en la sculptura deles y
 mages . mes que home del mō en son
 temps : q ell feu dos anells en lo sig
 ne de Geminis quant se casa ab la E
 tiopissa la bu era de amor e laltre de
 obliança; Dix lo Entenimēt molt
 volria saber deli propheta per que a
 ra nop ha prophetes com solia: mes
 volria saber per que son verades les
 diuinations e los sompnis? Res
 pos la S miera pot puch ara distigir
 entre los prophetes: e com buns ba
 gueren la propheta: ycelāt altres dor
 mint: e com buns bagueren lo lu n
 axi com lo sol clar e altres com de bñ
 tellamp e prophetizauen vna cosa en
 gran temps . e altres la bagueren cō
 a molts tellamps dertes: e aquells fo
 ren nomenats Vates p: los gentils:
 e les dones libilles: e com alguns dor
 mint bñica aquesta visio: e altres uer
 iant . E qual se nomenau e pfecta: e
 qual visio? e qual somni? e qual ora
 culo? e qual simulacio? e qual meta
 phora? vull q vegesen lo spill. Per q
 nop ha profetes: tan be vull queu ve
 ges allí . sapies que mester bñ volun
 tat de deu: e influencia / per que nos
 fa neguna cosa sino en materia d:spol
 ta . axi com no reb iames les ymages
 lo spill: fins que es ben brunt e ben
 denciat . Per que foren vedats los
 sompnis: es per que han menester per
 ell: veraders: persona: temps: ofici

e d:lectio: vs: accioent: e influencia:
 p tantes son les errors en ells: que
 molts errarien y p drien temps . Per
 que les diuinations? pot dire: lo p
 pheta es sant e ve molt tarr: e vñet
 l'espirit maligne los homens molt in
 clinats en saber lo fuentidor: e les
 dones molt mes: mostals trobar in
 finits linages de diuinations e de sorts

La primera comença en lo R:ep
 Zoroastes lo qual feu .: xx. milia ver
 sos dela magica: lo qual mata Alino
 R:ep dels aspris en vna batalla. Als
 son aquesta art amplada per Dem e
 trito: e tant se fies aquesta mala dilusio
 q se deusauen los egipcians que Mo
 yses per aquella art fes los miracles:
 hey bague de ells: que tornauen los
 bñs is en serps: e argua en lanch
 Ey bague vna dona que para inuo
 car lantima de Samuel . E baguen
 altre malicia que conuerti tots los cō
 panons de Virxes en besties apatets
 e que se nblauen q: fossen. Mostals
 lo d:table altra dilusio: que cridauen
 los morts lentsant lanch e argua mē
 clada ab lanch sobre la fossa e inuoca
 uen . e aquests se nomenauen negto
 mantichs: e tal era lo qui inuoca so
 bre lo ossos de Virgili que li mostra
 los secrets de natura que sabia . e a
 quests d:ren que los spirts malignes
 amauen la lanch . Baguen daltres
 que febientalls de robes en certa ma
 nera: e meniauen viandes d:secati
 nes de los corcos o erbes: e preuen
 de certs animals o pedres: p itauen
 appattats dela companyia dels homē
 es sabien altres amdes e ffatellantes fā
 talsiqs: e semblauels q veren e bore
 algic: uens e figures e aqiles it:ptane

e aquests se nomenauen diuins : que vol dir plens de diuinitat . los quals ab vna simulada stucia se febien sants e les gentes accorien a ells. Hagueren tres que febien sacrificis ales ydols: e feyen certes oracions e pregarics . y e ten en tres maneres: es a saber: siconich lo comensador del qual son Apollino del fico : ydolatre lo comensador del qual son Elue: e Auolos : entre los strolechs ne bague vns ques nomenauen stromos: e altres strolechs m dicianans. De aqsts bi bague alguns quis nomenauen magos: e aquests diuinauen en les steles . e ni bague als qui. Antuspicos se nomenauen: e aqst tenien elment en les bores . altres : geneatichs que considerauē los naximēts e nomenauen se Mathematichs . Apres ne vingueren altres que considerauē los somnits e lo volat dels ocels aquests se nomenauen Alucros: e aço trobaren primerament los Alucros . Altres diuinauen en los membres els an mals vius: e altres en los del mort e los dels vius en limatex : axi com quant los bolia lo per : la ma. o lull. altres dels morts ans q's gela la sanc en lo cors del mēbre q' ferua. altres a diuinauen en los ossos ben llos e altres en les spales pedres o spalls: e aquests se nomenauen p'stigators: e aquesta manera troba Mercuri. Hagueren tres sortillers : qui a punts o quatre cases cascuna de quatre linies: e apres la sauen los punts sens compte: e apres sapen quinze cases: e aquests se nomenaren geomatichs. altres lensauen plō o sera a' forch: e nomenaren se eprimatichs. altres lensauen la cera en la ygua y en les ymages adiuinauen: o metien vn ou en vna ampolla d'aygua: e no

menaren se ydromatichs : altres posauen denit al ayt certe letres ab acastā en vna cosa lisa: e mirauen al primer v̄er e digueren se arcomatichs . Entre aqsts l'nages de sor s bague pans de sal d'olla en lo comensament del any: p veure quant plouria o faria bō tēp. Entre los ydromatichs ni bague q' denit anauen pp los rius: font' o mar e inuocauen los spirts malignes: e aço començaren los perçians: ço es los de pcia . E per causa de tantes erros la veritat dela qual era molt pochā : son bona cosa de vedar se . car en altra manera los homens simples foren enganats: e molts dells foren ydolatres empero als sauts resta lo saber de les coses qui no toquen en ydolaria : ni en supsticio . e aquests son les arts q' vlen sanch e s'ufumacions segons vlen los nigromatichs: que totes son mal uades. Mas lo auisar del passiu e d'actiu: o sculpir de les pedres / en tal o en tal signe: o lo diuinar en les steles licit es si es a bona fi. E lo p'nūciar del nom licit es: q' nomenen tauila: o cōtēter los spirts ab la virtut de aqles licit es: si per fi bona es fet. V̄er que pot l'istolech fer vna ymage e canar la e obrar la en lo signe de scorpi: per que guatefca los homens de tota mort dedura de serp . E licit seria a vn home fer vna ymage: per leuar los lops o la logoita de vna terra. e los que di en que aço no es possible: tan be confessen que no saben res. E per adiz te quines ymages se porien fer licitamēt en cascū signe: e declarat te quals nōs se porien licitamēt y honestament nomenar / e com se deuen scriure ni quant: ni les ymages de que deuen es ser cascuna: ni com obrades: ne quāt

venras en casa dela Naturalia lo
deles ymages: y en lespill dela ventar
lo dels noms: p que son los maïors
secrets apres dela pñcia. E ab tant
me despoesch de parlar dels angels:
requint te amemoria e certificant te cõ
son non diuines ordens de intelligen-
cies e graus. e com en lo mon hia sp-
rits malignes. E com son los pñtas
illuminats per les angels / e reben la
lum de deu glorios e la virtut: lofici
dels quals es contemplar e loar deu/
oïporent: e amar lo e moure los cels:
lesplanets: les Sicles: per les quals
se mon la materia de totes les coses/
corruptibles: e en aço noy ha dñpte;
Dix l'enteniment loat sie deu que es
illuminador dels augels E li plau co-
municar alguna part de aquella lum
a nosaltres. car scetament p lo quem
hauem dit moltes errors vanes hauem
aprades de men cor. E prech vos p
deu vos placia dir me: aquina si fou
creat lo mō: e lhome p quina si fou fet

Capitol . XXXI . on toca vna
questio dela causa final del mon.

O Emana l'enteniment lo
mon p que son fet: si
es veritat ço q los ho-
mens dien ço es que
angels: lo cel: e la ter-
ra: e tot quant es: esset creat p lhome
o p la necessitat de aquells. E lhome
finalment esset stat creat per deu;
ll'espos la sauiesa lo mon e totes les
coses que en aquellson: axiles altes cõ-
les baixes foren creades p deu: e ell/
son la causa eñcient e la causa final.
E p tal se diu Alpha et .o. qui vol dir
pmet e detret. E talie deu no bage me

ster mon p acompliment seu: pero vol
guel fer p q dela bondat: magnificen-
cia: e sauiesa qui en ell cren: baguessen
pticipacio algunes coses creades. E
aquesta son vna magnificencia e lar-
guea infinita dela sua bondat. E lo
que les gens pensen que ells son la fi
dels coses creades: en part dien veri-
tat / mas no en to: en quant dien q's
angels: cels: y les Sicles es bage fates
per ells: aquesta es vna gran error. car
cert es quel sol laltia se mostre vna po-
cha finestra en lo cel: es L'ent sceta
e cinch voltes e dos terços maior que
tota la terra. E si ells dien que tal-
sicles: e tan grans cels: e tan nobles
angels fossen a fi de ells: pendries ne
axi com si lo ll'ey dehic (quila sembla
fos) que volia fer vna nora molt grã
tota de or y de pedres precioses: e q
siguessen guadãt y adressant la: deu
cauallers los maïors de son regne: la
qual nora no seruis sino per a traure
argua de vn riu: per a vn laltareig on
siguessen granotes y peixos y begues-
sen rates: pat te que seria rasonable?
E lo l'enteniment risse mouent lo cap
quasi dient no. Encata semblatia a
li rey q volia fer tallar vnaroba p hũ
seruidor: e digueren li que per cosir la
hauia mestet la agulla: lo qual mana-
fet hũ adatrell quey bagues mil qui-
tars de or: sol p fer la agulla. L'ente-
niment dix be veig la de claracio del
Eximpli: e nom puch stat de rure en
pero en q tenien los homens veritat?
ll'espos la sauiesa: naturalment tota
cosa q es menys nob'e e inferiores su-
biugada ala supior e mes noble. y en
aquesta manera tots los animals sensi-
bles: e totes les coses engentables e
corruptibles: no va en tã com l'entenim-
e. i.

ment del home: en aquest respecte: re-
 titat es les coses creades ser subjugades
 des al home: ço es les materials e de
 materia sensible. car cetera cosa es qll
 Barbaruços que son pus baixos en/
 entendre quels mediterrans: e homens
 bencomplexionats: son seients p' sclat
 de aquells per dret natural. axi com
 sabras en casa dela raho. p' p tant por
 deman hui home si volria esser orat p'
 esser senyor de tot lo mon: R' espos le
 nteniment no. Per ço dix la saulesa
 donch saqueix se: quel enteniment del
 home es aqll p' lo qual ell es hōrat: e
 subjugue les coses inferiors e raho.
 axi cō ell es subjugat cōforme al' angel
 e aquells a deu glories: al qual se re/
 dueix e subordena tot lo de mūdenal
 e tornen totes les coses a ell. axi coz
 de ell pechexē e vet al' la causa final
 del mon. La causa final dels homes
 es entres maneres. la primera es quel/
 home conue ab les substancies sepa-
 des e ab los angles: e segons esta ma-
 nera li conue viure angelicament: spe-
 culant en les sciencies: e contemplant
 al senyor del mon e sabedor de aqll:
 e vagant prop dela conexença de les/
 causes pus altes que puguē esser. axi
 cō prop dela conexença de deu e coz
 ell sol: es necessari q' esser e saber q' es
 la natura del necessari: p' del possible:
 del contingent. e saber los secrets de
 la unitat: e dela multitud e dela causa
 e del causar. dela pōrtat: e posterio-
 ritat. dela inepcio. dela potencia. dela
 Sustancia. dela materia. dela forma.
 dels accidens. del vniuersal. e del p-
 rticular. del tot e dela part. del geñe. de
 la diferència. dela pōrtat. dela dūi-
 tat. de's mōnedors. del pmer mōne-
 cor. de les pōrtats: e de les condicions

.E com pōny les coses. e com partir
 pen les coses la bondat: e la virtut. e
 com es la sua prouidencia. e com se sin-
 gular cura (entre les altres coses) del
 home. com es lo seu poder. la sua sa-
 niesa. la sua bondat. la sua lum. dela
 p'ficia. dela gracia q' de ell reben los
 homens. e ab tot aqo esser obedient a
 ell e als se' manaments. La segona
 manera es quel hon e es considerat se-
 gons q' es animal: e segons aqo li co-
 ne esser tal com les besties e saqueix
 les passions del appetit concupiscit le/
 e dela p'ia. E segons aqo dels home-
 ns de ells son enuiciosos: de els quo-
 llats: en brachs: supblosos: temer-
 sos: e auars: e axi de les altres passies
 La terça manera es l'home conside-
 rat segons que es home: e axi li con-
 ue esser virt' esser frāc: prudent: tempra-
 fort: e ben ordenat. la primera se diu
 vida angelica. la segona bestial. la ter-
 ça humana. E daquesta vida huma-
 na se fara mencio en casa dela raho
 E ab tant la veritat crida l'enteniment
 e mostrali totes les coses la dtes per
 orde en l'esp'li. E mes li dix q' ans q'
 sen anas volie parlar ab ell: que non
 veyes la raho ne la saulesa. E l'entenim-
 ent pres comiat dela saulesa: e ella
 li mana q's tornas p' all: q' altres coses
 li volie dir: e molts dels senyors q' all
 stauen anaren ab ell acala dela natura
 leia: que staua all molt prop. E ven-
 guen ab ell la veritat dela raho;

Capitol xxxii. com lo enteniment
 entra en casa dela naturalia p' q' ve
 all;

v

enguts acala dela na-
 turalia: trobaren la/
 en vna casa tota de

alabaſtre molt lis : lenorat ſegós conuenia ala neceſſitat del edifici . la dona era antiga : e tenia la cara molt discreta . e tenia en la ma vna verga : e en l'altra ma vna paſta de terra . E tenia dela cinta amunt vna veſtunta de porpre blanca e algunes coſes colordes en aqlla . la falda dela veſtunta era tota d'vellut negre . e tenia eſta dona vna diſformitat : q'tenie les cames peloses del genoll en auall com a onſo . Emppo era molt prudent / e molt ſauiua : als pe' d'la qual ſtava Aristoſel : p' entorn ſtanen Tales mileſio : Empodocles : Parmenades : Anaxagoras : Pythagoras : Demetrio : Anaxandros : Alexandre paripatetic : Auerots : el Albert grã . e melclaren ſe ab ells aquells qui venien . E parla la Raba dient : entenimẽt ve de caſa dela ſancta : e ha ſabut pu coſes ben ſecretes . pregue' l'idiugu algunes coſes en q' ptengue p'ler . E en argo dix Aristoſel : ſenſora ſi res libauen adir començau p' los p'mers principis : q' acabat q' ſien mes vniuersals h' mes confuſos : millor los entendra l'ententiment : car nũqua ſeta content : ſins q' ſapia la coſa p' les p'meres cauſes e verdaeres . e demana al ententiment ſi uolie axi : e lo ententiment dix q' ſi dix la naturaſa : tantes ſon ſtades les opintions dels p'mers principis : que de elles mouen a riure : e de elles porten grãs ſpeculaciõs . Qz hũs ni bague q' poſaren q' la p'guia era lo p'rimer principi d'les coſes : dient q' totes coſes ſe creanen dela humiſtat . E altres poſaren la p're : dient q' era calent e humit : e les coſes viuen p' la calor : p' era principi d'la vida . altres digueren de dos Elements . altres de tres : altres poſaren infinits principis .

altres poſatẽ raritat p' ſp'nta eſſer d'os principis altres lo r'obre pat e ipar . altres los atòmos iſcrits en nomb're . altres les p'ores o ſemblances q' etenẽ la cauſa p'mera . altres poſaren dos principis la hũ d' diſcordia l'altra d' amitat : E digueren q' los Elements apres de mult tut d' anys no ſabuda conuenien p' grã amitat / e concordia : es venien a melclar en vna : es ſchie vn caos e cõfuſio : e q' altra vegada venia la diſcordia : e q' apres anauẽ caſcu ala p'p'ia regio . e q' en eſta manera ſe eren la poblars p' deſſes iſmits m'os . Encara hi bague altres que poſaren q' acap d' trentafis milia ays tornauen les coſes a eſſer p' la mateixa forma q' ara ſon : ço es : aq'les matexes ger' les matexes lengues / coſtumes poblacions e ofiſis . P' eſtes coſes acaba des d' dir : algũs dels que alli ſtanen hagueren vergonya . e Aristoſel dona de coſe a Plato que liſtaua alcollar e ſontia ſe hũ poch . p' l'ententiment d' mana donchs entre tantes opintions qual es la verdaera : Respos lanata e dix . la veritat es q' ſon tres principis . la mat'ria la forma : la p'uiacio . la mat'ria nũca es ſõ ofiſiſino put ſe d' vna forma e deſp'ularſe e veſtir ſe d' altra . E la p'uiacio d' aquell ap'etit la qual es vna ſutjerat e impuritat la qual ſe auiſta ala mat'ria en tal manera que ſi d'ella ſe pua nũqua ſe engendraria ne guna coſa . E p' quãt en lo cel noy ha p'uiacio ne guna : p'ço no ha alli generacio ni corrupcio . la forma es la qui dona compliment ala coſa : p' lo eſſer e la perfeccio . que ſens ella la mat'ria es p'ior quel bull ſens veure : e la orella ſens hoir . E aquells ſõ tres naturals principis p' de aquells ſe engenten totes les coſes es cõtõpen . La

mia cōsideració es tractar dels coscos que mouen en quant son mouibles e no es la mia cōsideració cerca d'elles coses en quāt son creatures/o factures de deu glorios : ni en quāt participen la bōtat e sauesia : e en quāt es sobre elles la sua puidēcia. mas la mia principal cōsideració es cōsiderar lo celen quāt se moue te mouedor. e tãbe es la mia speculacio en cōsiderar e dissigir q̄ quāts diuersos mouiments ha en los cels : tants mouedors hia de hauer p força. E no cōsidere po los mouedors en quāt son intelligēcies o angels qui loen a nostre senyor deu glorios . car aquesta cōsideració es dela sauesia . mas tracte d'ells com son mouedor e deualen del pmer mouedor. E tracte notemenys dela influencia que les Steles tenen sobre les coses baixes : car noy ha pedra : ni erba : ni aial al mō : q̄ no reba d'alt se influencia : la virtut : qualitat : ppietat . E ma cōsideració es en les coses baixes en quāt se mouen segons la sustācia generacio e corrupcio. y segons lo scendent e descedent : augment e diminucio : alteracio : e mutacio del loch . dōch segons aq̄si orō lo mea pces es en aq̄si manera . pmerament cōsiderar la materia : o la forma : o la p̄uacio : axi com a p̄cip's naturals. lo tractar deles causes ppiet' efficient : formal : e final : e material . notemenys notifiq̄ar lo cas e la fortuna aques sienen . E p que tot cors es finit e acabat : y sta en loch : is moue e tota cosa ques mou. en temps o en loch : ple o buyt : e tota cosa ques mou te mouedor . p tal tracte del infinit en quātes maneres se pren : e del loch quina cosa es. E com son situats los coscos naturals e col·locats dins lo cors del cel. E com la spa deterra es recepi

tade e loch de tots los coscos : acabat q̄ ell no sfigue en och. E per quāt al gūs digueren q̄ valla lo dexte cel hia baue buyt infinit : mō pposit es notifiq̄ar en quātes maneres se pren lo buyt : e q̄ tractaten dell los ātichs : e q̄ls mogue en aço : e com natura no cōsent res buyt . axi mateix declare com lo temps acōpanya al mouiment : e com es la sua mōsa. E com noy poria bauer neguna cosa corporal : si lo cel cessane de moues . e com lo mouiment e o temps son cōtinu' : e no poden cessar p negū poder. tãbe notifiq̄e quāts son los mouedors : y com hia pmer mouedor : e com lo mouimet del cel es perpeual : e com no es natural ni violent. E apres tracte dels mouiments dels Elements : e de ses formes : lo b : qualitat : ppietat : accio : ne : e passio : tãbe tracte del q̄ senyore del vapor humit e foch . notemenys de les maneres dels plātes : y dels animals y en aço es vniūsalment cōpre la mia itencio . Empero per q̄ millor ho entenes vull te donar hui Exmpli dela mia cōsideració :

Capitol. xxxiii. com la natura es declarada alentement (per vna figura) tot lotde del men.

Alma volūtat es declarada te en vna figura ra molt palpable : tot lotde deles coses del mon en la manera q̄ son . primerament has de pensar que aq̄si mō es axi com vn home y es hūço es com pe o iohā : lo qual es pporcionat en vn molt engenios orde e vicle indisoluble . e com en lome hia dissigat de membres e de virtuts : q̄ mouen e son magudes : e altres q̄ mauen : e altres que obedeixen : axi es en lo mō

car axí com en lome ha carn : e l'aire
 uis:osse:e diuísos ymos: axí la sfera
 del cel se compon de moltes speres :
 p de quatre elements . e lo q se compo
 de aquells.e axí com allí n'ha loch
 nengu buyt ans es tot ple : axí es lo
 maior mon tot ple : e lo cèrre denmig
 es la pilota dela terra:la qual es circu
 pda p la gha : e aquella es circuyda del
 ayre : lo qual es circuyt del foc lo
 qual foc es circuyt del cors quint
 qui es lo cel.E allí ha moltes speres:
 e n'ha res buyt entre vna e altra. ne
 ha res en lo mig : axí cō no ha mita
 entre la gha e lo. i q nada sobre ella
 e axí son aquelles speres o cels isepara
 bles e cōiuncts: en ta. manera q nos
 mouē vna vegada mes tost q altra :
 ne pus tant . mas totes son afixes en
 la natura e formes. E mpo entre elles:
 algunes se mouē mes tost q altres . e
 la q mes leugrement se mou es la spe
 ra o cel. detret e aço es pesser mes lu
 ny del centre:axí com en la roda: que
 pus leugrement se mou la circumfere
 cia q porte los poals: q no les parts
 que son mes prop al corro. E al mo
 nument de aquesta sfera se mouen to
 tes les altres. axí com quāt se mou la
 roda grā del reloge: se mouen totes
 les altres al monument de aquella. E
 les steles se mouen situades en les spe
 res o cels:axí com los dia^o o clauilles
 se mouen en la roda.E la materia d'
 aquest quint cors: no es materia dels
 quatre elements. p la qual cosa no e'
 calenta ni freds: com son les cantars
 actiues.ni humida ni seca:com es ca
 lents passius.E p quāt lo cel. es remo
 gut de tota cōtrarietat es apartat d' to
 ta corrupcio. Edins aquella sfera es
 la materia de ques fan los quatre ele
 ments:lo qual per luyat se re acostat
 se : a aquell primer monument:reben les

quatre formes e quatre qualitats pme
 res: les quals tenen ochs pps : en q
 naturalment reposen. E si per cas o
 violencia son d' allí apartats : leuada
 la violencia p lo loch pus tret e mes
 prop q poden:tornen a los pps lochs
 axí com lobre p e de vent: si p força
 lo tenien venall largua : aprada aquel
 la força tātost serie damut: per que a
 quell es lo seu ppi loch tātbe la segeta
 que lāsen ab la balesta.muta alt e nt/
 cō dura la força o violencia dela bal
 lesta e leuada aquella força : tan prest
 torna la sageta a son ppi loch. E de
 allí se causen dos mouiments drets:es
 asaber : dels dos Elements leugers a
 puat de mig. e los dos pesats adre
 ctat al mig: e en contren se aquells
 dos mouiments e mesclen se : e fan e
 solten los vns en los altres. E per a
 questa causa sen ganten p corrompen
 totes les coses engentables e corrupti
 bles . e algunes vegades se mesclen les
 parts p' subtils dela terra:axí com lo
 athomos que van p sol engrā cātitat
 ab la materia humida que es vapor d'
 la gha . e daquestes dues coses mescla
 d's: sen ganten los nuols. e aço fa lo
 so: lo qual calfa la terra ab los raigs
 mutansant la calor: e fa puat lo hu
 mit:vaporant: e lo sech humectant: lo
 qual vapor quāt puat es luyat dela
 terra:fan se ne^o per causa dela fredor
 del ayre . e p tant en l'estiu poques
 vegades se pessen les tals vapors:
 sino en les regions freds:la qual vapor
 si puata en l'estiu:p q va molt calenta
 penetrata lo fet de cascuna part: e en
 gantar fan pedres o calabruxo. e si la
 materia freds molt calenta: e puata molt
 (per la virtut del sol) en la regio freds
 o l'ayre se vençra la vapor humida a
 la seca : fet fan pedres molt grosses q
 los fruytes ne son guaitats del caure
 e.iii.

E q̄ aq̄o sic veritat̄ : p̄m̄s iēat en les-
 tiu se deue apetreiar mes vegades q̄
 en altre temps del any e aq̄o es per la
 altura del sol : la qual es causa de
 purar les vapors e d'escalfar les e cert
 es que la cosa calenta si la posan en la
 fredor : la fredor la penetrara p' tost-
 la veem banyer mes fructales mans lo
 ques laue ab aygua calenta : que lo q̄
 laue ab aygua freda : p' q̄ la calor e bre
 e la fredor penetre per los poros hu-
 berts. **E** si per ventura aq̄sta vapor e
 eluada ab poca calor : la regio del
 ayre espesex la vapor aq̄lla axi com
 a vello d' lana . e per q̄ la calor es po-
 qua : no pot penetrar la fredor : per
 que condensa e estrengua . mas cau
 cōdempsa en la forma en que sta : e
 nomenam la neu. **E** algunes vegades
 puia la vapor calenta en gran cantat
 e troba algū accident en lo camí : axi
 coz algū ayre de alguna mūtany a/o
 terra : lo qual no es tã frer quel pugue
 penetrar de quiscuna part : e lauors
 eualla la tal vapor en gotes d'aygua
 molt grosses : e anegades algū cala-
 bruxo merui en trescelles : altres vega-
 des puia multut de vapor : e lo sol
 sta molt baix q̄ no la pot desequar ni
 lauar en alt. e alguna causa accidental
 la cōdēpsa e nomenes plua . altres ve-
 gades vapora la terra per les plues/
 passades (car apres la calsa lo sol)
 e vaporen les erbes : e no es vengut
 encara lo sol que la dissequa : e nome-
 nes ros . algunes vegades resta laire
 molt clar e molt humit de les aygues
 e fan se en ell nuols humits e molt
 clars : axi com en l'esp'ill se mostre al/
 bome q̄ veu tres o quatre soles : e aq̄o
 es quāt bon pose hū baci d'aygua e/
 dins ell hū sp'ill : en lo qual clarament
 se mostre lo sol . **E** si p ventura aq̄ll
 ayre semelclas ab la vapor e los raigs
 del sol penetrassen per ell engendrar

ste larch d' dīuerses colors . lo qual sis
 mostre d' mati en la part d' occident :
 tronata e plouza laugerement . **E** sis
 mostre en lo mig die : significa gran/
 força d'aygues . e sis mostre en l'orient :
 significaba poca d'aygues e lo temps
 sera molt clar apres de aq̄lles . **E** si p
 ventura aquests dos vapors van mes
 clats : es asaber : lo sech ab lo humit e
 van ala regio freda : congeles e con-
 trenp se la vapor humida en fort con-
 gelacio e dura : p resta alli tãcada dins
 la vapor seque : e moue per exit : e fre-
 gues furs q̄s ensen : p ensen tōmp se a
 q̄ll nuol : e esclata aq̄ll foch . e v : a no
 saltres pmer aq̄ll foch ala vista que lo
 opt del tro : false tot se faça en hun
 temps . axi com veem pmer la lauane-
 ra da : lo colp ab la roba en la pedra
 q̄ oia : lo so . **E** aq̄o es axi com lo tro
 en lo qual posen lo foch inflamable
 del sofre Salnitre e carbo : p fa sortir
 la pedra e lance aquella e fa aq̄ll so e
 aquell fum : semblāt materia e semblāt
 foch es del tro natural com lo tro arti-
 ficial : e pucs p que les olores se n sem-
 blants . **E** si p ventura lo nuol sera
 negre o vermell : engendran se en a/
 quell pedres de gran quantitat : p es/
 perill ales gentes . mas si sera blanch de
 clinat a verdor : no serā grā les pedres
 que en aquell sengeren . **E** auagades
 eualla la vapor encesa e ne porta
 pedra ninguna : e mata los animals ab
 la olor del sofre en alguns regios . **E**
 aquesta materia vapor se ensen anega-
 des en laire per lo gran mouiment : e
 apar stela que cau . e no es impossible
 q̄ dela semblant vapor se ensena grā
 part e que semble foch amanta de pi-
 lar o de serp : e nomenen se dragons
E de aq̄o mateix se engendre la glassa
 p es la occasio de tot aq̄o que aquella
 vapor es virtuosa p declinat a seque
 la qual ab qualieuol mouiment se en-

sen : axí com la quintra o sofre. E alguna vegnada fessa lo tal foc de crenar : e resta assecurat axí com a carbó. e mostres en laire tottes negres. E aqsta vapor se qua si es molt grossa e terrestre : e lo sol obte los poros dela terra en l'estiu (special en les terres arenoses) ab les calors fetuents: e penetre aqsta vapor en les entranyes e cauernes dela terra e profunditat de aqlla : E si p ventura sobre ve lo puat molt fret: hi tanca aqlls poros: e la vapor pagna p exir: e no trobant loch moue molt forment e en flames : e fa terratremol : e hubertines en la terra. E axí pcheixen p alguna inflamacio : que si causa focs sotils fumejants semblaats als qui demunt hanem dit dels nuols. E aço ajuda molt la aygua dela mar batte en les grans muntanyes concaves : q p la surreccio dela vapor : se engenten multitud de vents: los quals si se amisten ab la vapor se qua: moue se fortment: sino troba respirall p bon exir: se causa gran terratremol com dit es : e si p ventura aqsta vapor grossa : es allenuada e no es la accio fort del sol p subtiliar la: puia ala regio freda : e la fredor empeny la fortment. e causes gran mouiment en laire p engenten se grans vèts. Empero tanbe sengenoren dela mar / e dels grans llurs : la vapor dels quals engrossix es conuirtex en ayre. E com laire tingue son mouiment natural si e contre alguna gran mstantya entra len p onclou se dauall dels munts aquells. p aquell tancar si la influencia del sol o dela luna: sera molt ferma sobre aqll loch engenzar sia or: o argent o balaxos : o safis: o diamants: o altres pedres precioses segons la purtat e la matritz: o lo respecte de la influencia. E si p ventura preualla la sequedat e sobrepuiaza aqlla vapor se qua ala humida: engenzar sia coute. e si sera terrestre e molt grossa. engenzar sia ferro e pedres fogueres: e de aqlla

mateixa vapor sengenzen los linatges d'alume : lofres: vidrios: e tintes. e si preualla la humidat al sech terrestre: engenzar sia d'alli la sal gema salmitra : e salar montach. E si p ventura la vapor se qua sera mesclada neta ab la vapor humida la feror sobrepuiaza ala calor: engenzar sia lestanp o alum gemmi. E si sera la terrestritat immunda fer se a plain p antimoní. E si la vapor se qua subtil sera ben mesclada ab la humida: e mancará de la decoccio : e bage stat en loch molt fret: stara en forma de argent viu lo qual no banya la ma tenit lo en aqlla per la sequedat dela terra mesclada. E si per ventura aquesta uapor es molt grossa e molt terrestre: e no pugu: eleuar p r uirtut del sol: engenzar sanlos grans munts e durca d'aqlls: axí com son l's llroqs ala qual generacio ajuda los pluuys e les mays e inundacions: los quals son causa de lapidificat e conuertir los lors en natura de pedra. E not mareuella per que te dit que la generacio dels metalls e d'les pedres: se face d'les uapos. car cert e maiormet en les terres orientals hon la uapor es pura: e la influencia del sol i finex pus fort conuertex aqlla uapor en or: com dit es. E ja han vist en altres terres caure fetsos del ayre axí com de fletxeres o de vites: als quals los philosofos nomenauen darts. E ja les cõten gut uerdadement caure (en temps de trons e nuols molt seurs e uermells) pecces de gran quantitat de ferro e d' coute. e puaten les gentes lo dit coute o ferro de regular lo: e james ho pogueren fer fins quep lencaren de sobre sofre e corpi ment. E la altura dels munts que ha aqll dit es causa de retenir los rays del sol e scalfar la terra: hon la uapor calenta e humida es molt cõuenient per a nodir aibres: erbes. e totes coses uegetables. les quals dos uirtuts es alabet: calor e humidat sis amisten mes viuament en

.ciii.

proporció mas pqual: prenenen d'aquí
 aials d'oules ipocies. E si la melcia
 sera flaca poch excedir: i ala dels ar-
 bres. engentrar san los aials carquilles.
 E si sera bñ poch pus fort declinant a
 la humiditat e lo loch sera fret: engen-
 rar san d'aquí totes les diuilitats d'ar-
 peixos. E si preualtra la calor e lo loch
 sera terrestre: engentrar sia les reptiles
 p serps e diuilitats mores d'aquelles. E
 si la comixtura sera mes fort e mes p-
 pinq ala pqualitat: engentrar san de a-
 qui los altres aials e los ocells. E si
 preualtra la humidat e l'eterna materia
 ponderosa: extran d'aquí los aials pe-
 sats e poch sensibles: axi com los asen-
 bo: e altres semblants. E si p veritat
 seran ocells: seran buyters: oques: anedets
 e tals. E si valtra o preualtra la calor
 molt ppinqua al temprament: extran
 de aquí aials molt futs: axi com la ra-
 bosa: la moneta. E si seran aials ma-
 lors e la calantura fora maior dediu at
 ala sequedat: extran de aquí los animals
 fers: axi com lo leo lonso: e semblants
 e los ocells de rapina. E si la mescla
 de aqsts dos spirus sera molt pqual e
 molt proporcionada, empero sera corrum-
 pida p alguna causa accidental: axi es
 p la influencia de març o d'altra stela
 es causa en ells seqdat ab calor im-
 moderada e humiditat supflua ab fredor
 excessiu: engentrar san homens d'ma-
 les costumes e malcoleccionats: segons
 la diuilitat de les influencies e comixtura
 de les materies mas si aqst mesclament
 sera molt pqual e la influencia bona p-
 lengegar: engentrar san homes de bo-
 na coleccion e de bon entement: si
 no es corrumput p alguna causa acciden-
 tal. e not marauella p q be dit los ho-
 mens segun les colecciones dels cli-
 mes e loch e terres e si influencies a bo-
 natenes enten: q en aqo noy ba dup-
 te: q axi com en les coloms p en la qua-

titat dels corsos: los de vna nacio son
 blancs: los altres negres: los altres
 grans de cos: e altres chichs. axi ma-
 tix buns son co'richs aduchs: altres
 sanguinis: altres fleumatichs mesclats
 o malenconichs puts: axi ni mes ni
 menys comunament los de vna nacio
 son enguanosos e futs los de a'tra
 supbiosos e cruels: los de altra bestials
 e fidiotes. enuicelos e gualafes: los
 de altra franchs e alegres: los de altra
 maliciosos e subtils: los de altra ami-
 gables e benignes. los de altres ladres
 e trapdors: altres temerosos e coarts:
 altres animosos audaces e totis. E vet
 aqst com de la comixtura dels elements
 ques fa p los dos mouiments q pmet
 batiem dir: son engendrades totes les
 coses. E tota cosa ques engendre de a-
 quests quatre elements: se torna en a-
 quella apra de corrupte. e com la cor-
 rupcio de vna cosa es generacio de
 altra: axi com la corrupcio de a terra
 es generacio del verme. E axi com lo
 mouiment del cel es circular e nūqua
 cessa: axi nūqua cessen de engendrar se
 a gunes coses e corrompre altres: q tam-
 be es aqo circular com allo. ara tornē
 al Eximpli: tu de' notar que axi com
 en lo cors del home ha algunes parts
 q son com a senyors e altres q beben
 eixen a aquelles: axi en la vniuersitat del
 mon ha cels: qui son senyors e moue-
 dors de totes les coses inferiors. e axi
 com lo cor del home es principi de to-
 tes les virtuts animals: e dona a cal-
 cuna la q li es conuenible: axi matex
 lo mouiment del cel: regix totes les
 parts del mon en lo seu mouiment: e
 retemet la virtut a quiscuna cosa q es en-
 gente: E migenant son mouiment se
 conseruen les coses engendrades en son
 estat. car axi cō lo mouiment del cor
 cōserua lo aial a vida: lo qual si cessa
 encōuent morria: axi es lo mouimēt

del cel: q̄ si cessava per vn pūt de vna
 ora: tot lo mon peria. E axi co: ena
 q̄l ha força e sensibilitat p on se mou
 bia vna virtut e armonia p on se colli
 ga es aïsta tot lo cors: e no es mes
 ter quey bage vnes parts sepades de
 altres: aximateix en lo mon ha vna
 virtut colligativa q̄ aïsta les parts se
 perades e les colliga e les fa star iunctes
 E aq̄sta força lo po: e sup per los sa
 nis nom nra nra. e p m se cōsuetu
 totes les species de les cels q̄ son en
 lo mō. E axi co: en lo cors del home
 ha algūs mēbres q̄ son per conservar
 lo inuiduozari co: los membres per
 on entra lo nutriment: co: es la boca
 e ni ha altres q̄ son per conservar la
 specia: axicō los vaxells genitals: e al
 tres qui entenen pp les coses conueni
 bles e apartat les contraries: axicō son
 lull: la orella: lo peu: e la ma: e al
 tres coses que segne xen la cōp. eccio
 axi co: los cabels e les vnals. axima
 teix en lo mon maior son les species
 les quals son pmet entdes de nra: e
 per conservar aq̄stes ha coses fermes
 q̄ nos poden corōpre: axicō los cels:
 e ay al ze q̄ talia se engendren vns de
 altres outen en ptoſtempe: axicō los
 elements q̄ son durables en les specie
 y formes. e aq̄stes son axicō les quatre
 humors en lhome: les quals fan excef
 sos e pugnē les vnes ab les altres: e la
 venç la vna: canſen se malalties e pesti
 lencies de q̄ moren les homenes: e aq̄
 es per algū empetiment de alguna de
 les quatre virtuts: o q̄ la attractiva p̄n
 mes del q̄ deu e cone ala retentiva: o
 la digestiva digereix mes del q̄ cone a
 la spulſiva: p la qual cosa se segueix al
 homens grās plagues e grās malalti
 es: e la causa es: per aq̄stes virtuts q̄
 talia sien fetes per conſervar la specia:
 moltes vegades corōpen lo inuiduozari
 e per quāt elles no entenen ne han ta

bo per discernir entre lo bo e lo mal ni
 entre lo podres e grā: e lo q̄ poch pot:
 moltes vegades mata al home tantō
 al ſoll: e al rey cō al laurador: cal bo
 co: al mal: Dix lenterment ami
 par vna cosa desordenada: q̄ semblan
 fora millor q̄ estes virtuts pogessen fer
 diferancia entrels homens: co es con
 ſervar los bōs e matar los mals. Res
 pos la nra eſa ed x nos pot fer en
 neguna manera q̄ aq̄stes virtuts fossen
 intellectuāls: q̄ lu fossen: no apſitarien
 per lo q̄ sonans ſerien per lo cōtrari:
 q̄ls homens quāt maior enteniment te
 nen mes los afleixen es debel ten les
 rals virtuts. co: vegam per ſperſencia
 q̄ls rustics e los qui molt dotinen te
 nen maior apetitiva e maior digestiva
 e son molt mes forts en los aials brut
 q̄ en los homens: p q̄ entenen menys
 dōchs segneix se que aquestes virtuts
 no poden haver concordença per a diſ
 cernir entre bo e mal: q̄ no apſitarien
 al que apſiten. Tal q̄ſtio es aquesta cō
 qui demanas que al peu per q̄ no li
 ſerā quey ves: que moltes vegades
 se guardaria dela pedra y dela Serp
 y de altres tals rocciments. E no ſa
 ben los tals: que lo peu per aquies ves
 de necessitat hauria mester aquella ma
 teria delicada: e aquella subtila e ar
 monia de tals odicats e humors p̄pi
 cius e transparents que son en lull. que
 en altra manera no porta venç: e la
 nora lo al peu no apſitaria p r anar
 car al pmet pas e traqueria. e per iāt
 y puab: la nra. y posa lull en lo mei
 alt loch per q̄s cōſervas: e donali en
 berta quel defensas: e en lo de macti
 a delicada p r que trāpessen e relurs
 ſen en ells les formes e images e co
 lors visibels. e vee la natura quel peu
 hauria de ſoſtanir lo cors: e per tāt lo
 ſen de ossos molt durs: ligats ab nre
 tis molt forts: car axi conuenia que
 fos e vet ali co: couench q̄ les forces

e virtuts naturals fossen de vna manera e les aials e intellectualls fossen de altra. E cōsentí la natura la destrucció dels particulars en algun temps: car p aq̄lles virtuts se cōseruarien les species p tot tēps. E volgue contentir lo poch dan p lo grā be ques seguia: pus no podia stat en altra manera. e ve'm la destrucció de vn boz o malaltia e corrupció coz dēt hauey: axi mateix es en lo mon vniuersalment: q̄ls elements e qualitat que cōseruen les coses creades: anega des fan excessos de argues: de fredors de calors: seq̄dat: e corrupciōs: e p v̄tura vençra e sobrapuara la vn. E la ment als altres en alguna disposició de aquells en grās millenats danyes: als quals no basten les croniques: que los lenguatges dels gentis se muden en los temps de q̄ no ha memoria. e crexera la lingua e cobria les terres poblades axicō feu en Edalia: e axicōz feu en lo temps d iacob patnarcha: p en lo tēps de Noe. E axicō en lo diluui de De celitō e pira: o axicō en Grecia en lo temps de: R̄cy e Eulfinos: e altres diluuis q̄ crā stats en Grecia p̄mets. E mostres p les antiquissimes r̄stors q̄ aq̄lla gent p̄mciament haue no f̄aci tot: e a p̄s haue no guoricos. e apres Argos e Danaos: e a p̄s Grabs. les quals mutaciōs de nōs signifiqn moltes mutaciōs de diluuis. E que aq̄o sia veritat mostres q̄ en lo temps de Eracles hī haura flays q̄ manauen aygua e p̄hibien lo cōrre de la terra: e de aq̄ls flays son la P̄dia q̄ manaua p̄ set lochs: e desitoni la terra: e Eracles p art d Ocumatria feu canar en certis lochs: e metre certs obstacles de roqs e pedres: e discequala. E p q̄o fingiren los poetes que haura mort la Serp de let caps. P̄ lo uench se ans dela R̄cy na l̄luis molt grā temps: q̄ egipre e la nomenat Nibella: axi cō o pola

meto en les lues p̄stoties antigues. a p̄t vench vn gran diluui q̄ la cobri tota e dura vn gran temps: e apres lo sol la discequa e leuaren se vapors molt l̄p̄sses: e en la enaporació sua causas grā scuredat en ella: e p̄tāt li mereren nō e gipre: q̄ vol dir tenc̄re. e la trobā moltes Ciutats e poblaciōs esser cubertes d'aygua sobtosament: e t̄abe algunes pl les de poblades. axicōz la ylla de leon e la ylla de Andro: axi mateix la destrucció de les cinch Ciutats entre les quals eran Sodoma e Gomorra: e axi coz se cobri de aygua la Ciutat de Troia: e la ylla de Calis q̄ de Eracles en sa la cuberta la mar ia quali tota p en la mar mediterranea en la part de pralia se troben edificis de grās poblacions d'auall la ygua: axi coz en la part de Bapa q̄u sta de pusol a dos legues de Napols: p en lo strech de Gibraltar se troba vn p̄t molt grā dins la mar p en algunes m̄tanyes se troben pachines marines pegades en les roques: axi com en les altures de Montpeller. e cert es q̄ la Andolofia ia es stada mar: e axicōz cia regió mhabitable. e ara es temprada: p habitable. e altres moltes poblacions e plles que cōtinuament se mostren en la mar: e no uament se cobren. Ja sabem q̄ en lo temps de R̄cy se lip se cobri de mar grā part de les poblacions de Egipte. E segueixen se aximateix destruccions de part dels Tetrazem ole: e moltes vegades en lo mō ha cōtengut en nostres temps: terratremors hauey de trocat grās poblacions p edificis p trober en les antigues istories e es veniat: q̄ algunes vegades ha f̄ra'gut lo element del foc: e cremat grā partida del mon: en q̄p̄an les scriptures e es croniques. Ja trobaren en Egipte en apres dels diluuis: Lenguatge scrit que noi sabien ne legit ni entendre

los de aquell temps. Pa es soenengne preualler e corrompres laire : e per la coniuncio de Mars o de Júpiter fer se pestilencia vniuersal corrompent se laire. e alguna vegada se corromp p causa dels aials morts. Pa es stat mont en una batalla molta gr̃e e oda pudor enfeccionat se laire e seguir se pestilencia en los lochs ppiques. Altres vegades se corromp p varins: axicō en lo temps del llyc Fa'ip pare de Alejandre: q̃ dos drachs corromperen laire entre ones mūtāpes: q̃ quāts p allí pe sauen morien soprosament : e Socrates feu vn artifici alt sobre les muntāpes ab vn cert Spill de asser / e cert enginy / en quels mata. Aixi mateix se corrompe vna vegada la terra de Egipte p que cargue vn drach mort en laigua . e axi son vna vegada Etiopia destruyda p la mateixa causa . e daço hauey perills vniuersals axicō tr̃s lāps neusfrets plinges: vents: calors destempra des: e altres mals. pero tot aço se cōsent per lo gr̃a be q̃ sen seguenx: que si en mil anys sen entre vna Ciutat : son millers les q̃ resten poblades : est lo. Lāp mata vn home resten ne cent milia vegades cent vñ: e si sen ofegan mil en la mar en vn āy: naixē ne molt mes sens cōpacio en aquell matar any. E latia als caminants semble q̃ seti a millor q̃ tot lo mō fos pla e noy baques mūtāpes per q̃ poguessen caminar sens treball: enpo es millor q̃ magē : sino en altra manera noy bautia terra poblada: co; sien causa dels for̃s e dels rius ppetu q̃ son per tota la terra: p mes son causa q̃ retenen los raigs del sol: es calfa / es tempra millor la terra: e per ço bā plantes p aials. e sō causa de la generacio d̃ molt vents: los quals viuifiquen totes les coses . e venç la nāa aquells tāt̃s p̃fets seu les mūtāpes : latia dles no poguessen esser q̃

no fossen altes e treballoses de mūtā e de denallar. car en altra manera no setien mūtāpes: nis seguitien aquells profits . e no cura la nāa del treball dels camināts. E vet aci cō lo mon maior semble al menor : en aço : p encara li semble mes: car axi com en lo maior mō bā vna intelligencia p̃meta la qual es dita vida dels segles / p aquell es deu glorios : qui stat ferm e imutable fa q̃ totes les coses se mouen segōs hā mēter: els dona les p̃fecsions a dles possibiles de rebre: lo qual es necessitat de esser . E si aquell sostrigues lesser: totes les coses tornarien a no res : e la virtut de aquell cōparada a totes les coses es axicō qui cōparana lo maior angel del cel a totes les formigues del mon en aquella mateixa manera ei en lhome la virtut del enteniment: per la qual es hōrat e cōparat als angels : e seguint aquell es semblant a deu : que no li sembla en altra cosa neguna: ans en totes les altres coses semble als aials bruts. E tāta excellecta te lo qui enten sobre lo ydiote: com te lhome sobre la mula car aquella sola virtut es incorruptible : e no es possible q̃s corrompe per q̃ no se cōtinerat ni es per lo cors: ans lo cors es per ella : e lo que viu segons esta virtut es angel: e quāt se mor fa intelligencia / e alogre en vida e en mort. L'altra es apassionat : e no te goig p fer sino lo deles besties . e son besties en vida e en mort. e no ha d̃vte q̃l entenimēt de lhome sia lo millor en la terra lo qual no es de la matēria de la dita terra: ans es de la lum e largea de la intelligencia. E lo que cura a enten d̃rer rabo p saber la p̃ esser excellent entreis altres homes inferiors de enteniment : tant ell es mes semblant a deu que dls: e lo q̃ mes li semble: a aquell es lo mes amat de deu: e sobre lo mes amat es la cura de deu maior: e

teniment : si; **Dix** la naturalesa :
qual de aqstl stua p'pp del l'ly lat
sia negu nol veer' **L**enteniment dix
nou cal dir q manifest es. **L**a na
tural'sa dix : tal es acostat se bō a deu
cat iustia siam cechs denteniment en
sa apucio e conexença: po vns mes q
altres. **Dix** lenteniment be veig
la declaracio el exemple e loat sia deu
q tātā conexença vos ha dada e al seu
no; sien gracies e gloria: per quem ha
fet tanta merçe qm ha illuminat. em
pero po volria esset certificat de vna
altra questio de vos. **Dix** la natura
leia demana que vols.

Capitol .xxxv. on toca vna ques
tio dda permanencia de laia apre' del
cors.

Dix lenteniment gran
alagria he baguda en
lo vostre parlar tant
dolç tan suau e tan
vertader. empero fons
soplich que; laicu de vn altre dupte
q po tincb. vos auen dit q entenimen t
del home es incorruptible e no puch
p'maginat coz aco sia veritat: coz vegā
q pusquel home mor nūqua torna a si
resposta ni misageria del' que alli van
ni nolaltres non veiam ni lentaz algu
na cosa ans coz algu mor:obra la bo
cha e axiran vn poch d'apre: lo qual
pensen los homens q sia lespitue mel
cles ab laltre apre e norba differencia
neguna de la vn al altre. e aco nos fa
entendre q la aia muypa enscmps ab
lo cors e no es coz hauez dit. **R**e
pos la natura'esa dix: aqsta error mal
uada es stada en dos linages de gens
La p'mera es stada en aqlis que fan
molis mals: es veen desesperats del
ques diu del altre mon. car(legōs les
males obres) veen q no es possible d'ls

atenper la tal benaventurāça e per cō
tentarse d'ien q aps ql home es mort/
norba neguna altra cosa. e de aque's
tals foren los seduccus q deyen q si
tal cosa fos veritat: q **M**or'ses ne ha
guera fetā mencio. e altres q opnt dis
putar als natals qui d'yen q pus los
natals puen q la aia es per tostemps
durable e incorruptible: e q p' no fan
mencio dda resurreccio: q les animes
se corōpen aps la mort. **E** altres ha
aportats en aqsta error maluada: cōfi
ar los homens de la p'maginacio. car
axicō d'ls no p'maginen sino coles cor
porals: desen q no; ha altres coles si
no les q tnen cors. e aco ve per gro
seria e desament e er teniment. **E** p
quant recitat les vanitats de les gens
en aqsta opiniō seria molt plux e qua
si p'ces infinit. abreuāt vncb ala rabo
Eccta cosa es q la aia del home es in
mortal p les reb's son estes. nor ha
dubte que laia o enteniment del hom
es fet a semblāça e p'mage dela p'mera
causa que es deu glorios. **Dix** len
teniment veritat diu; **E** dix la na
tural'sa encara aquesta anima segons
la 'ua essencia eternament es efecte p
dure) dela can'a p'mera; **Dix** lenue
niment axi es. **Dix** la naturalesa
cert es que si lo causat dependeix dela
causa e'ficient ce'seruāt durata lo tal e
fecte mentre durara la sua causa: axi
coz si tostemps duras lo sol en lo cel/
tosteps hi bantia lū en laire. p en aqst
ta manera es laia: cō sia efecte semblāt
p'durt dela causa p'mera. **E**n aco at
guex lenteniment dient: segōs aque'a
manera totes les coles duraran enper
tosteps p q totes son effectes p'durts
p deu. p en aqsta manera nom puan
vos durat mes la anima de vn hom
q la de vn caual; **R**e'pos la na

fàlesia: totes les formes se pònen en
 deu mitant altres virtuts naturals si
 no solament l'enteniment lo qual no
 es virtut en cors: mas lo cors es p' ell
 axi coz los filats p' a pendre lo peix: o
 axi coz son lo cauall e les armes insu-
 ment p' ala victoria: e adquirits los pe-
 xos e la victoria: no son necessari los
 filats: cauall ni les armes. E nostre
 senyor li enua dela sua lum e virtut
 materia el crea el conserva e noy ha
 causa de desitoyr se si nos corrompia la
 causa primera q' es deu: lo qual es inco-
 mutable e icorruptible. e dix mes la
 natura. Tota cosa q' es subiecte de
 coses icorruptibles es icorruptible aor-
 gues aço e dix l'enteniment p' força es
 mas cō es l'entenimēt del home subie-
 te de coses icorruptibles. La natura
 fa respos: noy ha dubta q' axi es e stan
 en laia la conexença de les substancies
 separades e de les causes de tot lo vniuers
 e dels principis icorruptibles e infallibles

Dix l'enteniment: axi es. La na-
 tura respos: dōchs aq'lla conexença
 icorruptible es. Dix lo enteniment: si
 Dix la natura: dōchs si la aia se cor-
 rōpes corōpes tot lo q' en ella es: e cō
 la conexença icorruptible en ella la
 nos lo icorruptible seria corruptible lo
 q' es impossible. Dix l'enteniment: axi es

Dix la natura: dōchs necessaria-
 ment se pua l'enteniment del home el
 ser icorruptible. Itz altra pua: tota
 cosa q' es aptada segōs la obra o es se-
 gōs la essència. L'entenimen dix ve-
 ritat es. Dix la natura: dōchs coz
 la obra dela aia sia aptada de tota co-
 sa corporal segueix se q' sia atada la
 essència dela aia dela del cos: eno' cor-
 romp la aia. e dix mes axi es la aia cō
 lo sonador: q' nos treu ca cō se treu qua-
 son laut. p' q' la aia es cō lo sonador: e

lo cors es cō l'essimēt. Dix l'entenimēt
 axi es de les aies de les besties: q' los cor-
 sos son cō instruments: p' q' nos pua lo q'
 vos dieu. Dix la natura: les aies de les
 bruts son formes reuy des del poder
 dela materia. e lo enteniment es cosa
 venguda dela lū dela intelligència. en
 esta ha altra diferencia: q' les formes
 dels bruts son p' aguarbar e setcar. p'
 fins p' als cosos: e los enteniments hā
 aço p' accider: e la si p'ncipal el enten-
 dre e cercar les costums honestes e fo-
 gic als cōcupiscencies e als actes bru-
 tals. e vet a si coz son diferents en lo
 p'ncip: en lo mitg: e en la fi: p' q' saguex
 q' l'enteniment el icorruptible. Itz altra
 pua: qualseuulla cosa q' segons la sua
 essència fa obres semblats als obres
 de deu: e dels angels: el necessari q' cō
 es semblat en obra o sia en la essència
 q' en altra manera pualtia l'accider a
 la substancia q' es inconuenient. car lo
 bra seria millor q' seu obrador. e cert
 es q' l'enteniment sembla adu e als an-
 gels en l'entendre: p' q' es necessari los
 sembla en la essència q' qual es calcu-
 tals coses ebre. E p' aço se segueix cla-
 rament q' l'enteniment sia icorruptible
 e noy ha cosa ques corrompe per la cor-
 rupcio del cors: cō no couenguen en
 materia ni cosa ninguna: hī son quasi
 tant separats com l'home ab la mula
 Al que dien los ques sien de la yma-
 ginacio pot dire a bon preuen la error
 Pota en lo cor dels ignorants que
 noy ha ninguna cosa sino corporal: p'
 q' no entren en los coratges sino coses
 corporals. e segons ells noy hauria
 deu: ni angels ni cosa ninguna. e lo q'
 te bon my el conueç la força dela p'
 na demostratiua nu se dels semblants
 E los que arguexen que no venen la a-
 nima en ells tal: es com si lo cecb ne

gas les colors per que ell no les ven;
e lo fort negas la melodia del cantat e
pensen se que los homens apres que
son morts tenguen les passions y ora
cions que tenien essent vius: e que son
en aquella manera: e quells resta la a
mor o loy de les coses los quals son
molt luyt dela veritat. De les altres
cofes que argueix no es mes sino als
ladres abhominar los iutges e la iusti
cia e viupetar la: y diffamar la. E a
xi per estes pues e altres que hauras
en casa dela rabo: veuras que la ani
ma del home es immortal; E aco
acabat de dir la naturalesa feu st: e la
veritat mostra l'espill q tenia en la ma
e allí vee l'enteniment les coses segues

**Capitol .xxxvi. Don recaditula
tot ço que vee l'enteniment en casa dela
naturalia**

**Primerament vee al
lí lo nombre dels prin
cipis. e la cōtrarietat
de aquells. e vee l'ar
prencio de les errors**

dels antichs: e vee en quina manera
los principis son hu: e son dos: e son
tres. E vee los secrets com la materia
simpla axia en esset: y en quina mane
ra differix dela primera causa. e mara
vellas l'enteniment per que la materia
deistaua e cobciaua tantes formes fuit
que vee la causa. e vee quina cosa e
ra natura: e quant se stenia lon poder
E vee la diuersitat de les causes: axi ac
cidentalas com substancials. e vee les o
pinions de ras e de fortuna: e quina
cosa es contingent moltes vagades e
contingent tant: e quina cosa era fat.
E vee co; la natura seya per si. e vee

les naturales del mouiment e com e
ra de aquelles coses qui stan en potē
cia solament. e vee les maneres del in
finit: e les errors que eran stades cer
ca de aquell. e vee co; no; hauria co;
que fos infinit de quantitat: e quina
cosa es infinit en poder e com se ente
nia. e vee les opinions dels que par
laren dels lochs e quines coses stan en
loch: ni quina son la sentencia dels
antichs en aco. E vee com solament
les coses corporals stan en loch. E
vee com lo dertter cel no stane en loch
ans era loch de tots los corsos. e vee
la opinio dels antichs en lo metra del
burt: e quina son la intencio de aquell
quel polaren ne com ho prouen. e la
error dels que posen vn cors tot sol
penatrar les dimencions de vn altre.
E vee les opinions del temps. y de a
quells qui dycen que lo temps era sola
ment en la anima. E vee co; la cog
nicio del temps: dependia dela cogni
cio del mouiment. E vee los secrets
dela eternitat: e cō sol les coses materi
als mouibles stan en tēps. e vee com
lo temps es causa dela corrupcio de les
coses: e quantes species eran de moui
ments. e vee la cōposicio del continu
co; era impossible cōpōres de no cō
tinu. e vee quina cosa era alteracio: ge
neracio: e corrupcio. e vee cō sentencia
lo mouimēt ser ppetual o hauer comē
fat. e vee la pmanencia e mutacio de
les coses. e vee lo mouiment circular
esset pmet d tots los mouiments. E
vee com los corsos de cel no son pe
sats ni leugers: ni poden minuar ni cre
xer. e nee cō lo mō era hu. e vee la er
ror dels que digueren los mons esset
molts. E vee com fora del mon
no; ha loch ni temps. E vee com

lo cel nos pot engendrar ni contompre
 E vee com lo cel es apartat de dan
 de treball e de contrarietat E vee qui
 na cosa se deya en lo cel baix p alt/
 dret o esquerra. e vee la diuersitat dels
 qui habitauen dauall lo dret del cel e
 lo esquerra: axi sobra vna terra com so
 bra altra. e vee la causa final per es
 conuenia los mouiments dels cels esser
 molts. E vee q era la causa p q lo cel
 era redó. E vee la causa dela diuersitat
 quantitat e figure dels corsos dels cels
 E vee que era la causa per que lo cel
 se mouia de orient en occident: e per
 que lo seu mouiment no era mes vna
 vegada que altra. e vee la natura: la
 figura: quantitat: e materia deles ste
 les: e marauellas lo enteniment de tan
 ta diuersitat de effectes com vee profe
 pt de cels. e vee com totes rebien la
 la lum del sol E vee lorde deles species
 e les distincions de les mouedors chro
 niments. e vee quina era la causa de
 bauer en vn cel moltes stels: p en al
 tre no mes de vna. Encara vee les
 proprietats p effectes seus. e loa e be
 nef deu glorios per la notificacio de
 tants secrets: en special quant vee la
 virtut dels mouedors coniuincta. E
 vee les errors dels que negauen aqoa
 bon se prenia. e vee la error dels que
 deyen que la terra stana sobra lagua
 nadant. E vee la error dels que dey
 en que stana en layre sostenguda per
 les grans concantats. e vee la error
 dels qui digueren que stana detenguda
 violentment per gran mouiment del
 cel. E vee la causa verdadera del seu
 repos. e vee les distincions deles cli
 mes: e la causa dela temprança o des
 temprança deles regions. e metuellas
 dela diuersitat deles tetres. E vee coz

los animals seguien les compleccions
 dels lochs bon naixien per la maior
 part. e vee la generacio deles muntan
 pes: e la causa verdadera deles grans
 penyes e llagues. e vee la causa de
 la generacio deles grans mars: e la di
 uersitat verdadera de aquelles: e per q
 vnes son de maior quantitat e profun
 ditat que altres. e vee la causa uerde
 ra dela sua saladura: de son creximent
 p de son amenuament. E marauellas
 lo enteniment quant vee que totes les
 argues procedien dela mar e perden
 la saladura. e vee virtuts admirables
 de certes argues: e marauellas quant
 vee quel beura de vna argua caniana
 oblit: altra memoria: altra hoy: a tra
 amistar: e axi deles altres proprietats
 admirables que troba en la diuersitat
 deles argues. e vee la natura del ayre
 la regio: e son mouiment. E vee la na
 tura dels vents: e marauella dela diuer
 sitat de aquells. e vee per que los uns
 eran forts e los altres flachs: ne per
 que uns eran calents e altres fets. E
 uns secs e altres humits: e vee perq
 uns seyen profit als fruytes e altres
 als animals e generacio de aquells:
 e per lo contrari. E vee de bon proce
 bien les corrupcions del ayre. e vee la
 causa dels diluuis/dels fochs. e vee cō
 aquests elements se engendrauen los
 uns dels altres: es corumpien uns en
 altres. E vee com la generacio e cor
 rupcio es emperitostemps. e vee la diffe
 rencia que es entra la generacio e alte
 racio: ni com se fa lo augment e dimi
 nuacio: ne quina cosa es accio e passio
 e vee quina era la material e la formal
 causa dels elements: e com no poden
 esser sino quatre. e vee com un element
 era contrari del altre. E vee que la

causa per que la prenen vna part era ca-
 lent 7 en altra fred. E vee com lo mo-
 nument era causa de la calor: e vee a
 causa de la generacio de la glaça. E vee
 com les cometes algunes vegades sig-
 nifiquen morts de grans homes o ba-
 tallas: ni quant se signa la veritat o
 falcia. e vee la causa dels grans focs
 engendrats en la pre. e la diferència de la
 generacio del ros 7 de la plua 7 de la
 scuretat e boya: e de la gelada: ni com
 aquestes coses conuenen ho differencien.
 E vee la generacio de la neu: ni que e-
 ra la causa per que quant neua se alere-
 nen los nuols. E vee que era la cau-
 sa per que les gotes de la plua en vn
 temps caben fort e en altre span. e vee
 que era la causa e diferenciar e quanti-
 tat del calabruxo: e dels peores. e ma-
 rauellas per que pechen molts rius e
 fonts de les grans muntanyes caltes: e
 per que no de les planes regions e vee
 que era la causa dels grans diluuis e
 inundacions terribles. E vee les causes
 veritaderes dels terra tremols: de les di-
 ferencies: species: e quantitats: e com al-
 gunes vegades son causa de grans di-
 luuis e de argues e de focs: e qualten
 la terra en dos o en tres maneres. E
 vee que era la causa per que moltes ve-
 gades se feya terra tremol en les illes
 marines: e en algunes climes. e vee les
 causes veritaderes del tro e del lamp e
 marauellas quant uel lo lamp regalar
 lor e no cremar la bossa: e escuar los
 oïls del hom e no penetrar lo curto:
 e altres vegades que no li cremaue ni
 no los cabels: e vee que cremant la
 bota e nos vessava lo vi. e marauellat
 com nos cremava la corda pus raga-
 laua la campana. E marauellas com
 lo animal mort per lo lamp en ell no

criaven vermens. E de totes estes co-
 ses vee les causes naturals. e alegrias
 molt per haure bo vist. E vee les cau-
 ses veritaderes del vent ques nomena
 remoli. e de les figures 7 colors del arch
 del cel. e de les vergues e lineas perpen-
 diculars ques mostren prop lo sol. e del
 cercle de la luna e de la macula que en
 aquella se mostra. e vee la causa de la
 generacio dels metalls e de les pedres
 precioses e propietats de aquelles. E
 marauellas quant vee star naturalment
 figures esculpides de alguns animals
 en aquelles sens proceper artificer. e ma-
 rauellas com la calamida tiraue lo fer-
 ro. e ve: en altres pedres admirables
 virtuts: que tabien dels lochs e de les i-
 fluencies dels stels. e marauellas quant
 vee les pedres com per stat molt temps
 fora dels lochs on foren engendrades
 perd'n les virtuts. E vee marauellosos
 secrets en la sculptura de les pedres: e lo
 ha deu que loy havia mostrar. E vee
 les causes de la materia: del loch: de la
 comuicio: de la duricia: de la pondrosi-
 tat: leugeria: de la claritat: e obscuri-
 tat: de aquelles. E apres vee lo loch
 de les generacions de les plantes: e la
 materia de aquelles: e les causes gene-
 ratives sues: e la diuersitat de aquelles
 e per que comunament les plantes to-
 tes son verdes e marauellas lo enten-
 ment per que vnes folles de les plantes
 eran grans altres petites. e marauellas
 per que les plantes dels arbres vnes
 son verdes en algun temps mes que
 en altre: e vnes son dures e altres mol-
 les: vnes lises a tres spinoses. E ma-
 rauellas de la quantitat e figura de la
 color de les flors 7 en cara se marauel-
 la de la diuersitat de les sements de les
 fruyts: de les sabors e figures de aquells

fins que vee la causa. E marauellas p
 que los fruyts madurs se molliquen
 e les sements medures se endureixen.
 e vee per que en vn loch se engenta
 uè grans arbres e en altres xiebs: e en
 altres no gens e vee la causa p q a gñs
 no fructificauen sino vna vegada en
 .x. anys: e altres en quatre: e a tres en
 dos: altres en vn: altres en vn any dos
 vegades: e altres tostemps. e vee la
 manera del empeltar: e les tres mane
 res dela durada dels empelts: e com
 en cinch maneres vna planta se muda
 en altra: e vee per que vnes tenen spi
 nes e altres no: e com unes cren aro
 mariques altres no: unes odoríferes:
 altres medicinals: altres mortals: al
 tres laxatius: altres refractius: altres
 inextingibles: altres penetrans: e axí dels
 altres ppriatats. E vee les quatre vir
 tuts dela anima uegetable: ço es attec
 tiva: retentiva: digestiva: y expulsiva. e
 vee on se causaua lo seny del tocar: e
 com era comu atots los aials. e vee
 com alguns animals conchils no te
 nien mes de aquell sentiment. E vee
 les ppriatats de gust: e com alguns dits
 animals no tenen mes de aquests dos
 sentiments. e vee les ppriatats del to
 yr e les causes: e del odorar: e vee com
 alguns dels animals tenen los tres
 sentiments: altres quatre e que cren p
 uars dela uista. e vee com se causaua
 lo ueura. e vee secrets marauellosos en
 latt dels especies: e pspiciua. e q es la
 causa per que la uista se debilita mirat
 coses molt clares es conforta en les
 scures. E vee que era la causa per que
 les coses de prop semblen grans e de
 luny semblen xiques. e marauellas (fi
 que sabe la causa) per que una cosa
 semblaua dos. e vee la causa del seny

comu: e dela pmaginacio: e dela exte
 rior: e dela natural: e dels altres senys in
 teriors: axí com la memoria: la fantasia
 e que era la causa dels somnis uans e
 ueritaders. vee e alegras molt en saber
 que era Draculo: que metapbora: que
 pfectia: e vee secrets marauellosos so
 bre aço e loa deu per que tanta merçe
 li hania feta. e vee la causa dels moui
 ments dels animals: e de les duracions
 mortals e uides: e quina era la diferen
 cia entre spirit: anima: y enteniment
 e vee com la respiracio era causa dela
 vida dls aials. e vee tanta diuersitat
 de semblances: especies: e figures dels
 animals axí en la mar com en la ter
 ra: e son marauella aquesta maior que
 totes les altres. E vee com la natura
 hauia proueyt a tanta diuersitat de a
 nimals: y segons hauien a cercar la ui
 da. car als ocells dargua que hauien s
 nadar e anar per l'argua dona pocha
 ploma en les coes per que nols desfor
 bas de nadar e donals los peus closos
 per que nadassen: ab los colls lonchs
 per que traguessen la uianda dñall l'ar
 gua. E als que unien en la riba dela
 argua: les cames longues per calsi
 gar los fanchs. E als ocells de rapina
 (per que son mes animosos per cau
 sa de calor e sequedat) los dona vn
 gles molt forts ab que aserrassen: e lo
 bech molt fort ab que ferissen: e grans
 ales ab que volassen: e cobra gran qñs
 sostengues en l'ayre els los axí com lo
 gouern ala nau. e para esment lo ente
 niment com la natura era itada discre
 ta: e com la prouidencia de deu era
 molt gran: nis pot pensar pus mara
 uellosa: car mira com hauia donat al
 poll lo bech ab que isques del bou e
 trencas lo tel e la closqua: e aquell ma

taly li era instrument per apertir lo
 gra de la terra e veu la gran pietat de
 deu en vers los aials xichs: los quals
 no tenien forca per amentar les coses
 dures: ni virtut per a digerir les: e do
 nals la mamella de la mare que era bla
 na y spongiosa: e la llet que era nutri
 tiva e dolça: e posa affectio e pietat en
 les mares per que amassen los fills: e
 per ço feu les dones mes blanes e mi
 sericordioses: mes temeroses. mes mo
 nibles quels mascles: exceptar la On
 sa: e la loba: e molt poch dels ocells
 E maraueillas quant troba en los ani
 mals bruts sperencies: industries: edi
 ficiis e maraueillosos costumes. car veu
 entre alguns animals hauei semblança
 de regne: en los quals hi haia llc
 canallers: e lautadors. car veu entre les
 abelles hauei vn llc qui les guiana
 al qual oheren: e altres q defenen la
 mell dels vps e mosques: e veu en
 tre elles altres que mellificauen. e al
 tres que ajudauen a descarregar quant
 venien. E maraueillas quant veu
 en les grues semblança de llc que
 les guiana al qual oheren. e mes sema
 raueilla que per ço com nos hopen q
 natura los haia proueyt de vn altre
 remey: y es que metien vna que les
 vctias e tengues vna pedra en la ma
 per ques despertas si dormia. e tan bel
 maraueilla de la liberalitat de la aguila:
 com stava ab la malicia: que tant es li
 tigiosa que no comporta companyia
 neguna: encara la de los propis fills
 expelleix. e veu com lo leo era mag
 nanim: e per que ans acometia al ho
 me que ala dona e ell gran que al xich
 e veu que ab fam era fello: e ab satur
 ritat liberal e iogós E veu amistança
 natural e en amistança entra alguns a

nimals E veu com lo Canall e lo gos
 eran molt amichs del home: e quina e
 ra la causa. e veu com lo seruo e lo bou
 eran en amichs naturals: e veu com la
 Serp e la Rabosa eran tan amigues
 que ab dos abitauien ensemps en vna
 coua entre la causa de aço: E veu com
 en los animals hi haia medicina: q
 alguns dels ocells metien pedres en
 los nius per defençar los fills dels
 serps: axi com lo pupu. E altres a
 nimals mentauen certes herbes contra
 los verins axi com lo Seruo la muste
 la: e lo Ca e daltres molts. e mara
 uellas quant veu pietat entre els aials
 car veu la gna y lo corp criar los pa
 res quant creu vells. E veu la dromi
 ci entre dls: axi com en les cucules o
 gralles. E veu com les garces e los
 garcs se trayen scarn dels altres ocells
 E veu per que alguns ocells parties e
 reu en amichs del ase. E veu entre los
 animals fer se prouisiōs: axi com en
 tre les formigues. E veu altres parat la
 gos axi com les arāpes. E veu altres
 metre salada: axi com lo leo: la rabo
 sa y lo gat. E veu altres guardar deu
 te: axi coz lo camell lo qual no adu
 ltra ab la mare. E veu altres guar
 dar viuatge y castedat: axi coz la tor
 tra. E veu com lo pago mentaua los
 ous de la paga per q no crias y ell po
 gues viat mes del liurament ab ella.
 E veu altres temerosos: axi com los
 cans y les lebres. E veu com altres
 eren audaces cō lo erodi lo leopard la
 aguila lo furo la mostela y lo sparner
 E veu en los ocells vns molt malen
 conichs axi com les perdius que tam
 be son luxurioses y ladres. E veu
 altres benivolents: axi com les colo
 mes. E veu com los animals de vna
 f. ii.

Specta tots tenien vna ymaginacio/to
 tes vna industria: axi com d'els orone
 res que totes feyen lo nu en vna ma
 nera. e les altres coses axi son e sta ma
 nera. E vista tanta diuersitat de cus/
 tumes vee qual era la causa que vns
 feyen molts fillse altres poch's axi ma
 tex vee en los peixos aquestas diuer/
 sitat e rapina: car vee en los dalfins q
 naturalment se delitauen en los dol/
 gos catars e sons melodiosos: e molt
 dells amauen la companyia dels ho
 mens. E vee tantes pietats que casi un
 possible scie comptar ho. E passa a
 veure en quina manera ni com se en/
 genrauen los homens e de que: E vee
 que era la causa que vna dona no co
 sebia en bun temps e conscia en altre
 e vna tart e altra nuqua: e vee quina
 era la causa que vna dona paria mal
 cles e altra famelles. e per que vna
 paria dos o tres o quatre e altra no
 sino hu. Encara vee per que la dona
 crexia pus prest quel home e senueia
 p'ioit. E com alguna plegant ala val
 lea viuie molt. E vee com vna dona
 emprenhada de tres melos: se podia
 emprenhar altra veguada e parir en
 dos parts. E com podia parir a set/
 melos: o nou: o a deu: e vee totes les
 causes de aço. E lauors dix la natura
 leia q aquell era son ofici e la vida;
 E tots los sauis que allí stauen anaté
 ab l'enteniment: portant lo per l'ort:
 mostrant li la natura de calcuna cosa.
 E axi la rabo los aporta ala posada
 e l'enteniment pre' comiat dela natura
 leia: e partis de aquella casa donant
 gracies al molt alt Rey de gloria que
 axi l'haue illuminat.

Acabada la primera particula de
 les arts liberals e dela matematica e na
 turalis segueix se la segona part que
 es filosofia moral

Capítol .xxxvii. com lo enteniment
 entra en casa dela rabo:

Des
 quel il
 lumin
 at ent
 enuier
 ab la
 celica
 e ben
 quene
 tural

da companyia hagueren pres molt de
 lectrable: e pes en lo segnat ort dispu
 tant de les coses diuines: celestials e
 naturals: la rabo les porta ala posada
 com bun deport agradable: ah quel
 enteniment uees la abstraccio e parlas
 ab ella axi co ab les altres germanes
 baura fet e l'leuas alguns d'uptes dela
 quals haue fet mencio en la entrada
 del ort. E axi plague atots e mes al
 enteniment la entrada de la casa: en la
 qual entrats ueeren la obra dela fabri
 ca de aquella casa la qual era tota de
 fults incorruptibles e molt adorats: de
 firm e de f'edre e d'iptes: los quals eren
 cuberts de or e ab ur: p un ligament
 e pintura molt admirable. y en les qua
 tra angles dela sala stauen quatre do

elles: les formes e figures des quals
contenen mauldes costumes: e
delectables e molt vils exemples: e
molt necessaris ala vida humana. En
mig d'ella stava altra compaña d'
molt bones costumes e homens de
grandissima auctoritat. E p'tota la ca
sa anaven altres bonzells angeliques
e los gests eren molt agradables mes
q' dir se podia. Les dos testaments
(ço es la raho e la veritat) se assegurè
en lo pus alt lloch. e lo benaventurat
collegi entor sino Socrates e Senea
ques aligeren als p's. E la raho dix
al enteniment q' li repetís les rahons
della si del home: li reduís a memoria
los duxes q' tenie cerca de aquella: e
q' havia gran plaer p' q' era vengut en
lo lloch on satisfarien ab rahons: e fat
arien son desig: e impugnarien contra
aquells qui tenien les opinions vanes.

Respos lentement e dix: deu se
loat e bage. moltes gracies p' totsemp'
quem ha illuminat ab la sua lum: car
sa no s'ich ara en la disposicio q' p'met
stare: min tot en les semblances santer
lies p' la p'maginacio: ans se be que
ha deu: e que ell es hun sol glorios e
benaventurat lo qual es sabedor e pou
por de totes les coses: regidor e conser
uador de aquelles. e no resmenys se be
q' totes les coses del mon son itades
fetes b'ordenades per ell: e no passen
lorde que natura los ha posat: e son
uniformes e no mutables en les ope
racions. E uicig que sol l'home passe les
regles e drets de natura: e quels tren
que e que no ha cosa en ell ben or
denada: ni ben regida: ni ferma ni sta
ble: tot es desordonat: tot inuís:
tot variable: lo qual no neem en ne
guna de les coses creades: car les intel

ligencies o monedors dels cels: e los
cels: planetes: p' aïls sicies totes guar
den l'orde per deu a elles possat. Així
mateix los dia nents: que cascu guar
de eternament la regla q' natura los
ha posada en l'estar de los lochs: p'en
les comixtures e mouiments. Aores
menys en les species dels aïals cascu
guarda la ley imposada p' natura en
los desigs: mouiments: costumes:
idistries p' p'p'ietats p'en aquelles coses
no ha mouiments: ny alteracio:
sino exceptat en l'home. E vcent aq's
tes coses: vench me en la p'maginacio
o deu nocurar del home ne haueu lo
fet per negun fi: ho l'home no curat d'
deu: ni conixer la fi p' aq' es stat fer;

Capitol. xxxviii. com lo enteniment
dix los desordres del home particu
larment;

Des que l'enteniment
ha que expliquat la in
tencio vniuersalment:
pregal la Raho que
per quant aquells sen
yors e senyores q' allí eren sabessen la
intencio mes clarament: q' li plagues
de l'pliquat sa opíno e concepte mes
en p'icular. E lentement respos que
era content e dix. Si p' ventura orde
havia de esser en lo mō entre els homens
e seguisen ells algū orde o regla: tro
bat se bie aquest orde o regimēt en
vna de dos cases p'ncipalment: que
encara q' en lo mon se perdes la tal
regla almenys allí se deuia trobar.
Respos la Raho: quines son es
tes dos cases? Lentement dix: la
fall.

qui administra la santebat : e la qui
administra la iusticia . Car la vna des
res dos nos diu lo que speram apres
desta vida e enquina manera . ho ba
nem de atemper. L'altra nos diu com
nos deuen regir e viure en aqst mon
E cascuna d'elles dos cases es mes
desordenada que neguna de les altres

Certa cosa es que si los primers co
neguessen quey haue altra vida altre
repos : altra delectacio de aqsta : cer
carien manera com la porien haue.
axi com si hun home fos cert que per
prestar Cent florins al R. e per hun
any. quels ha meiter : e q li donas a
pres dos anys vna vila en remuneracio
de allo : noy ha dubte que aquest
home cercarie los cent florins encara
que sabes vendre o empenyorar tot
quat res p' fos cert de la pmeia. Dix
la R. abo : e quina desordenanca ve
tu en aquesta pmeia casa? R. es p'
lenteniment tantes son les desordena
nces que no se p' quals me comen
se. Empero segons lo que m' haueu
dit lo primer del home es que son en
tentinment se purga e deuen de les vilt
fantasies : e se illuminat ab la certitut
de la veritat : per que apres faga bo
bres que sien consonants al entenore
seu : que pus la voluntat segueix len
tentinment : p' les obres segueixen estes
dos : tal com sera lentinment tal sera
la voluntat e les obres E certa co
sa es que ells duntien illuminat lo mo
en estes dos maneres : lentinment
ensenrat : e ab les obres axemplificat

Donchs si demanau del seu enten
ment dubte heu trobat al mo gent mes
apartada del saber : ans semble que
acordadament ha elegit los mes por
res e mes rgnorats per ailo : que si

entre ells se troba hu home que bage
vna pocha de sciencia trobar senan
mes de tres milia ignorants : en tal
punt som venguts que ells no repa
ren esser sciencia la que no es per a
guanyar diners : entat que entre ells
hia puerbi vulgar de transescarn el
saber de la sciencia que no es E uera
tina de guanyar diners : axi co si fos
superflua o inutil : e lo saber de aquel
la fos deueniar donchs si demanau
les obres e resolucios per orde : tots
son plens de abominacions de xich fins
al gran : sino p' deman bon bia mes
itampacia : ni mes solts los frens de la
gola : bon los illicits guanys de la si
monia : bon los adulteris no corregits
ni repressos : bon los iactlegis ni les
escomunicacions : ni les coies quens
amonesten que les trenca sino elles bo
es la iactia e lo engan de la pprocre
sia : bon es p' duda la deuocio mes q
en ells : bon la pocha consciencia ni la
pocha temor de deu : cert no es en
neguna gent mes que en aquesta : ni
tat E dix la rabo : en la segona
casa quines desordenances ve? R. es
pos lentinment e dix : certes tantes
tates que no se com les digue : car
cert axi com p' l'altra mon haueu de
pendre eximpli dels que haueu dit : q
ells poden esser dits altre mo : e que
totes les ordes se deuen en ells tro
bat : sen troba menys car noy cal pe
dre exemple ni regiment dengu axi
aqst mon haueu apendre eximpli p'
regimer de aqsts : e si p' orde vols sa
ber les abominacions q be vist en a
questa segona casa : roles te dire . be
vist les plones mes altes : fer les co
ses p' opinions vances e p' tenetans e
desordenats fauors . E haueu mes

loch en ells les males informacions: e fer en ells maior empremta la crebulitat leugera e fer actes inconuenients als stats e dignitats sues. e viu q̄ tāt be dauen beneficis com los p̄mets p malificis: e daq̄st desorde cren plens del gran fins al petit. E com bagu mirat tota la casa: e tots los ofis e stats. viu allí la tracio: l'engan: la mala voluntat amagada: la amistat simulada: e la enuega defaucturada e trista. allí les lagoteries que quasi tot neta ple. allí les mentires quasi en nombre infinit. allí les falcies cubertes. allí les pots e remors tremoloses. allí les spances vanes: e folles fantasies e p̄ imaginaciōs. allí les p̄secussions maliciosas. allí deffa norts e burles. allí los desdengs: p̄ correctores excessiues e molt desonestes. allí la enuicia del diner no limitada. allí la vana gloria e lactacia presumptiua. allí lo cōtendre de p̄gualtar ab los maiors. allí la scala de honors i finides. allí tots los excessos e desordnades del mon. allí lo sustentat dels ladres e malfactors. allí lo robar e la punciō del innoçens. allí lo posar de les leys: e ells trencar p̄met aq̄lles. allí lo loch de la iusticia buyt e oda robaria ple. allí tot lo q̄ contra diu abē viure. E cert viu entre ells: q̄ tot lo dret era tenir maior poder: e tota la iniusticia era poder menys: epení q̄ les leys eren axí com les tdes de les aranyes en les quals caen les molques: e los altres ocells p̄ animals les rompen e trenquen. E puia en mon cor: que de la posada p̄mets nos enganyauen: p̄ que de quen quey haue altre mon e nocurauen de aquell: e q̄ era burlaria: e axí entenien dls que era burla car en altra manera reballariē

p̄ bauer lo. E dels de la casa segona pensí ques sabien ferir e complir les leys e obeir sos manaments p̄ temor: e que noy haue altra casa sino naxer e morir, e cōfirmas en aquesta opiniō la msa anima coz bagu vist l'estat de tot lo mon. E viu que lo que huns loquen altres vitupanen. E lo que los huns tenien p̄ sanctatats altres ho tenien p̄ p̄olatia. e aq̄ q̄ huns asermauen p̄ veritat altres ho impuauen en cōtradien p̄ mentida e lo q̄ p̄ los vns era loat per los altres era vituperat. e lo q̄ p̄ huns era licit e honest per altres era p̄hibit e abominable. E viu que tot eren opniōs: tot persecuciōs: tot engēs: tot maluestats: tot abominacions: tot se rompuia: tot amor s̄ diuers: tot desordes e vicijs e sensabōs innumerables de dir. No viu en la mar tates mañres de peix: ni en la terra se trobaria tāt diuersitat de aials ni en lo cel tāt nōbre de fides quates species e mañres de viure viu sol en los boniens. E aq̄ ma cōfirmat era dicat en lo cor los homes no esser fets per si neguna: car siy hania algū si p̄ que fossen fets: farien les obres dignes en aquella si: axí coz fa lo mercha de al guany. E aq̄ es lo que ma a portat en aquesta opniō axí com vos digui altra vegada en l'entrada del or.

En aq̄ respos la zaho e dix grā plet he de baner vñ sa uenciō tāt sp̄ificada. car tal manera deu hom tenir en lo gorir de les opniōs com lo metge te en lo guorir de les malalties: e lo cirurgiā en lo curar de les nafres: car coneguda la causa de la malaltia o la p̄fudat de la plaga: posa la mediciā necessaria e saindable: leuant los impediments e cercant les coses conuenients;

f. lili.

Capitol. xxxviii. com la rabo ditz
al enteniment lo engan dels homens
e on se pren la flaqueza y fallacia ol
seu arguyt ;

Essant lentament p
la la rabo e comença
en aquesta manera ;
Deu e natura no fan
james ni han fet negu
na cosa supflua : ni es nada cosa en
natura oda qual no bage pcebit causa
legitima e bona . Dóchs cō lo home
entre les coses engentables e corrupti-
bles tingua principa. dignitat e senyo-
ria : abúsio seria e gran varietat que
confessassem les coses menors emenys
dignes esser fetes per algun fi : e que
les majors e mes excellents fossen pri-
uades de aquell . E p tant nom par-
tabonable opinio del que om que lo
bon o lo canall sien per si sabuda e li-
mitada fets : E quel home sie fet per
cas o ventura . Empero fo be se que
sa als homens venir en aquesta opi-
nio malnada e abominable : ço es : q̃
ells no entenien queyba altres bens si
no los que ells coneixen . E son axi cō
lo terçanari que iutge les coses dolces
esser totes amargues : E axi com lo
que te mal de otolmia en los ulls q̃
iutge totes les coses esser blāqs . E
axi pren a's homens : per causa del
apetit corrupte . mas de ço for parlar
te mes larguament per auant . Empe-
lo pmet sonament q̃ vull que cregues :
quels homens son fets per alguna fi e
que no se n fets per neguna deles coses
p'z ell coneegudes . E mes vull q̃ sapies
que negū mal home no pot rebre be-
nifici ne cosa bona encara q̃t aparege
lo contrari . E mes te dich que la fi de

tots los homens es vna dētzament
encara que les intencions entremedies
sien moltes : axi com lart defet los
frens celles cubertes de caualls : e tan-
be lart de fer amcosos : encara que tin-
guen moltes intencions e les fins entre-
uengudes sien diuices totes estes artes
son subordinades al orde militar : e a
quella ala batalla : e la batalla ala vic-
toria : E la victoria es causa de apar-
tat e induyt los enemichs ala pau : e
aquesta es la dēzera si entesa dela co-
sa publica . Aixi mateix te dich : q̃ de's
homens encara quels actes sien a diu-
sos fins itremedies : ala dēzaria tots se
reconcixen a vna fi que es ben viure e
ben obrar . e tots vien que aquesta es
la benauenturança . que diuen ells : (e es
veritat) q̃ lo be es aquell que totes les
coses desigen . E certa cosa es que tots
los homens desigen haure be e fugir
al mal : ni es cobrada neguna cosa
per ells que no sie bona : o que no tin-
gue alguna specia de bondat aparent
o existent . E per haure aquest be : di-
uersament treballen los homens : los
buns per mar marchadent : robant
o pescant : altres per terra lauant : o
en altres oficis : o en altres maneres de
viure : e s'ls demanau per q̃ treballen
dihen que per haure be . Car axi com
lentament no es content sino ab la
veritat : axi la voluntat nūques farta
sino ab la bondat . E son axi aquei-
ts dos cō lo oir que no pren sino les ve-
e la vista que no pren sino les colors .
Empero aquei-ts homens que treballen
tots per haure be : no entenien aquell
be redubint al particular que sie en
vna manera . Car buns entenien que
noy ha altre be sino menjar beure e
dormir : e aquei-ts tal- cerquen maner-
bi artificis com menjaran e beuran : e

molts de aquests se fan alberdans p
podet ben mûar en les cases dels grâs
senyors : altres se fan cupners : altres
pestifers : altres tanerres : altres cari
nicers : e tot aço p hauez occasio de
menjar e de beure . e molts dels grâs
e dels rics acompanyen a aquests en
los deligs p en les obres p aqsts tals
son inferios e mes baixos en les fins e
no mereten esser comptats en lo grâ
dels altres homens : e son aquells dels
quals parla la Sancha : que son de u
es lur ventre . Hay altres que entenen
que tot son be e la perfeccio es aduite
rar p fer dissolucions carnales : p aquests
tals tot son studi e la benaventurança
e sahi es com complautan a les dones
com los parzan be : e coz potan hauez
diners per dar los : e aquests molt poch
se aparten dels primers . Hay altres q
entenent que sic tota lur fi e benaventura
ça en tenir gran quantitat de moneda
e multiplicar aquella en infinit : e molts
dels tals no despenen de aquells di
ners mes que si fossen daltresans se pã
ten de les necessitats de la vida e sufiren
fuites : vituperis : e deshonors : tencu
taments e cometen crueltats infinit
des : tot per lo negre diner . e aqsts môt
son pïors quels segons : ni son meys
de gran en viltat quels primers . altres
niba q tota la vida treballen p causar
en la gent opinio que son sauts : forts :
sants : e bons . e no enten que aquelles
coses sien en ells veraderament : sino
solament que bagen la fama : e per aqst
delig molts son perits en lo mon o p
multiplicar la tal fama en sos dies o p
dexar la apres lur mort : e aquests son
molt millors quels altres : ab tot que
lo lur delig sic va . Altres treballen p
q les gês los tignê p bôrats p en grâ
stat : q pên q la millor cosa q pugue

hauez en ' aqst môt es la honra : e quâst
son p mort p hauezla . e encara que
aqst delig sic va es millor q neugu dls
altres pïers . E vet asi que iahie q tots
cobegen lo be : quâtes son les intencios
en aço . Encara ni ha daltres que pen
sen : q esser grâs de linages es la millor
cosa q hauez puen . altres se alegren
en esser graciosos en parlar . Altres
en cantar : e axi de les altres gracies .
E aqsts son en suma los bens que son
coneguts p cercats per los homens :
e per que aquests sols son bens segon
la opinio : comunament se conen a
homens viciosos de aqui naixen p ve
nen totes les errors que tenen : e aço
es stat la causa de la tua pïmaginacio e
opinio damnada . Pero per que no
proferiscam sens orde po posare algũ
preambois que sien declaracio per al
subsequent axi coz feu la Sancha per
lenar te del cor les dos opinions que
toquist en suma : es a saber : com no
haia en aquest mon ni en laltre cosa
certa :

Capitol . XXXX . en lo qual la
Rabo posa . XXIII . proposicions
per prouar qual era la fi del home.

¶ Per la Rabo : dos co
ses has tengut en su
ma : ço es : la desor
donança de sta vida e
(segons ta opinio) en

lo no sperat del altre segle . E p tant
bauem a tocar dos vides en les qual
stan dos benaventuranças . Empo p
aço son necessaries pïer algunes cõ
clusions : q tota doctrina / tota art / e
tota sciencia pïer de certs principis
primer coneguts p atorgats . La
pïmera cõclusio es : q tota cosa delige
lo be o alguna cosa sots specia o be e

tota cosa anoueix lo mal o allo que li
semble mal. La declaracio dda qual
es : q tota cosa desia la sua cõseruaci
o e son semblant p la fi . p com totes
coses tinguen molt dela bõdat p poc
dela malicia (segõs pua la Sautela p
lât de la bõdat d deu) desigen la bon
dat ab la qual se conietuen p auerter
en la malicia p la qual se destrouen
E com atenyet lo be sic fi d tota volũ
tat necessari es quer bage desig de at
tenyet lo tal fi: dõchs segueixse la pro
posicio esset verdadera . En aço
reïpos lo E nteniment: ami pat lo con
trat i q molts bia q desigen farrar: ro
bar : matar: p adulterar q son coses
males/ p ques segueix q la primera p
posicio no cõte veritat . R elpos la
Rabo : tots aquests q diⁿ nos mouen
en sino sobre specia d algũ be : q lo la
dre o robador no enten la força e li la
enten daptala : mas enten en fer se ric
p exit d miseria : ni lo matador no en
ten la mort sil prenen : mas la vençe
o la victoria : p lo fornicador lo delec
tat . E axi totes estes coses son deïta
des sots semblança d algũ be . Dix
lo entenim entencara bia cosa q noya
algũ be ni semblança d aqll cõ lo q co
beia desesperar se p lo desig es en dila
fort fins ques priua dela vida: p quer
segueix esset falsa la proposicio . R el
pos ia Rabo : quant son dos mals
la vn gran p laltre poch/ lo menor a
pat be en respecte del maior : al quis
desespera li pat gran mal la tristot de
tots dies car ven q ell no pot exit de
aqlla: p p tât li sembla q es millor pa
ssar aqlla tristot en hũ die q en tãts . e
axi sots specia de be elegit la mort: p
preposa passar aqlla vna vegada ans
q morir tantes vegades . E vlt aci coz
la primera pposicio infalliblement en

verdadera . La segona pposicio es
q tota cosa ques desig/ o es desuada
p simateixa/ o es desuada p altra : axi
com la medecina amarga q es desua
da p conseruar la sanitat p adquirir a
qlla: p com la toba q es p defençar lo
fret p com lo mentar qui es p causa d
la vida . La terça pposicio es: que
tota cosa ques desia p altra es pitior q
aqlla p q es desuada p la final p derre
ra es millor : com en lo reloge q lo so
nar de les hores es millor q lo rodar d
les robes: p com la salud q es millor
q la medecina : p en estes pposicions
nop ha duple . La quarta cõclusio
es : que dels bens vns son bens en si
mateixs com la sautela p la salut . E al
tres son bens segõs la volũtat p stima
cio dels homens/ com los diners p al
tres semblants coses . E cert es q tota
cola q es bona en simateixa es millor
q aqlla q es bona segõs la extunacio
dela volũtat dela gent . E aqsta clara
es q lo qui sta malalt voltria mes la sa
lut q tots los diners del mō : ne lo q
sta la voldria q li tallas malaltia gran
p tota la riqueza del mō . E axi es dcl
saber en respecte dela ignorãcia : car
no elegiria hũ sant p tot lo mō tornar
se foll orat o ignotat . La quinta es
q nop ha altra cosa bona sino la q es
honest . La pua es aqsta : cert es q a
qll es be q es verdader dretet p cõue
nible : e com lo honest no puixa star
en altra manera . segueix se q nop ha
altra cosa bona sino la q es honesta : q
digam sos tesonesta/ pa no seria spedi
cut dretet verdadera ni cõuenible .

La siçna es : q lo desig dcl home
te terne on reposa . La pua es : q tota
cosa te la fi on reposa naturalmēt e fora
de aqlla sta en violẽcia e tristot: cõ la
pedra q sta en layre violẽmēt e reposa

naturalment en la terra . axi es dels animals / e dells los quals son fets per acomplir los desigs prop la olectacio dels corporals sentits: e adquirides les concupiscencies reposen naturalment. donchs cert es quel desig del home no te infinit proces: car lanors seria en va: e deu ni natura nunca fan cosa que sia en va: perques sega necessariament que ha alguna fi e terme on lo apert e desig del home reposa naturalment: e fora de aqui no ha comp. si repos. La setena es: q la coneixença deia sua fi es necessaria al home: la declaracio dela qual es: que si lo cecb no tengues guia per uenuta a naria ala iglesia o a casa o acaute en vn pou. axi mateix lo bailet sinoves lo senyal axi porta donat luy cō prop axi lhome sino coneixia la fi: p cas ni ventura ni hauria repos ni be en la vida. La vuptena q la adquisicio del be final se nomena benauenturança. la declaracio de aço es: que benauenturança vol dir atenyet les coses e lo be final per rao del qual foren les coses creades: e sino que aquest vocable no es comu ales coses naturals e artificials exceptat al home e creatures intel. lecnals diuen benauenturada la cala quāt itā en aqlla: e lo moli quāt moli e la herba quant va en laigua: car aquestes son les fins principals. axi mateix lhome quant son desig reposa p ha atesa la fi: dien li benauenturat

La nouena es: q la benauenturançano es mudable. la declaracio dela qual es: que si fos mudable no reposaria la voluntat e apert del home en ella: que hauria por de perdra la: e a questa por sens seguretat lo mouria a cerquar altra cosa que fos mes fiable

e segura que es contra la sisena conclusio a bon digne: quel desig huma te si limitat on naturalment reposa. La deena conclusio es: que la benauenturança apres que ve al home lo fa abndos: e no ha mester altra cosa ninguna. la declaracio dela qual es: que si altra cosa agues mester sens la qual no fos benauenturat: seria be suborinatar a altra cosa la quā il seria millor que el la per la terça conclusio. e lanors no seria ella cania final: ni la adquisicio el derrer be que es contra la vuptena conclusio: ni reposaria en ella lo desig del home: que es contra la sisena conclusio. perques concloi manifestamēt q al benauenturat no li fall res. La onzena es: que en la benauenturança hya alegria e delectacio ala qual nos compate altra. la declaracio es: que totes coses ques mouen p alguna fi ha gida a quell aban grā delectacio egoig axi com lo ques mou per haure bontat o salut o altra cosa se nblant. aquell mateix adquiridela cosa desitjada i e l' altra cosa auiatada hies cania de delectacio. axi mateix la benauenturança no ha mester altra cosa per alegrar se: y lo que la te: es axi com lo qui te lo sucre que no ha mester la mel per fer les coses sebotoses e dolces. La dotzena es: que sol lo benauenturat es poderos. la declaracio d' aço es: q no saltres ntem poderos aqll que fa lo q vol e p lo cōtrari es dit no poderos. donchs com lo benauenturat no vul la altra cosa sino lo que te: segucixie aquell sol effer poderos entres altres e no lo que desiga haure lo que no pot. La .xiii. es q la benauentura es honorable p limatexa: e no ha mester altra cosa per effer honorada la decia

no farten l'apetit del home: car si en elles fos la benauenturança fartarien l'apetit p la .x. c.vi. conclusio Item q si en elles fos la benauenturança no seria la si del home apertat de aquell de les besties com elles segueixen les concupiscencies: e encara mes soltament q' homens: qu: seria cōtra la quinzena conclusio. Item que si en elles s'iguera la benauenturança: seien honestes e bones per la cinquena conclusio: e veem lo contrari: car moltes d'elles son desonestes e males. Item: que si en elles fos la deuera si del home seria lo qui les ateny molt bonrat amat e loat dels altres: per la ppō tretzena e veem tot lo contrari: que lo qui les segueix veem quel desonren: vitupen increpen: e anorixen. e si dien porch e saluatge entra la gent politica e Civil. per ques pua necessariament que la benauenturança no sia en les concupiscencies carmals. La .xviii. es que no sia en fortalea: ni en balles de cors la declaracio es: car si en estes coses s'iguera la benauenturança: bagudes vna vegada nunques peroxien per la .viii. conclusio: e veem vns qui eran en vn temps molt forts e tabulls de cors e forces corporals esset ara molt flach e debils: e altres que eran molt bels esset ara molt difformes. Item si en estes coses s'iguera la benauenturança seria la si del home menor que la dels altres animals que es contra la .xv. conclusio que veem que pus luyers e mes forts son infinitat de animals q' home per que necessariamēt se segueix que la benauenturança no sia en semblants coses. La .xviii. es: q la benauenturança no sia en multitud de riqses. la declaracio dela qual es: que les

riqueses son en dos maneres: les vnes son naturals axi com pa vi fruytes e bestiat que suplexen ala indigencia corporal e necessitat del home: les altres son riqueses segons la voluntat e impositio dels homens: axi com or: argent: vestidures de brocat: e de seda brocades: e cases pintades: les quals no suplexen ala necessitat de natura: mas segueixen lo desordenat appetit dels homens. La pua q no sia la beartudo en les riqueses dela pmera manera es que son subordinades ala uirtut axi com la medicina amargua ala salut: e la vida a ben viure: e nosaltres haem posat que tott los bens que e tan bons p' si mateixs eran millors que aquells qui eran a si de altres en la conclusio tercera: e dignem que en la adquisicio del tal be stana la beartudo en la conclusio vuytena pua que en les legenes riqueses no sia la beartudo es aquista. que si en aquelles s'iguera fartaren al home e farien li pora lo desig de les altres coses per la conclusio deua: e nosaltres veem que molt que atengren les tals riqueses no son contents per que no son de bon linatge o per que tuuen malaltia: o per que cobrien mes. Item si en elles s'iguera la benauenturança los que les tenen farien tot temps alegres per la conclusio onena: e veem molts de aquells star trists e solictis tement de perdre lo que tenen e cobriant de guanyarne mes Item que no serien mudables: E veem molts qui eran rics e ara son pobres e mendicants. Item la beartudo es de ueritader: e aquells son bens opinables. la prona de aço es: q lo q es de ueritader tant es mes preat e ual mes quant mes nia en lo men: e aço

es lo contrari: car si bagues tant ot
com ferro: e tantes peores precioses
com deles altres comunes: del ot farien
calderes e paelles e altres tals coses
e deles pedres precioses farien les pa
ters dles cases: p al quin tingues no li
dirien rich: mas al qui tingues les pe
dres del tin o lo ferro: p es lo contrari
oda sanieia bi oda virtut: que tāt quāt
mee ne bagues en lo mon: tant mee
se amarien es honrarien / los homens
vns als altres: En aço respos lente
niment: amī per lo contrari: car si totes
fossen saues e virtuosos la sanieia e vir
tut serien en menys preu per esser co
munes: Respos la taboço te yma
gines tu p los xstibisquet ban resiat
de la ignorancia: car tu sies cert que no
pot baner peu: concordia: ni amistat
verdadera si no entreis homens saues
e virtuosos: que les altres amistats no
tenen sino lo nom. E aquells se ama
rien e se honra rien p que conixerien a
quis den tenir amor verdadera e dar li
hōra verdadera e aqui abominacio. al
tra pua que en les tals riqueses no sta
la beatitudo es: quel semblant be axi cō
es la beatitudo no pot venir als homi
ens mais per la conclusio. xvi. E ve
em ne molts de s tals nomenats richs:
no solament esser mais mas pessims: E
los mcs deis tals adquiren les semblāts
riqueses traçant: ingant: enganant
prestant a busura ab mentides: ab ba
rats: ab fallacies: ab stucies luytes de
sondies p abominables: e ab daltres
barataries. Item si en elles frigues la
beatitudo farien atots los homens que
les tenen esser per si mateys bonrats
e loats p la conclusio. xvi. E ve hem
molts deis tals rebre grans desonors
injurias e vituperis: bi esser difamats

per scallors arats e melquins: e comu
nament aquestes obpbis p desonors
sufficien aqsta gent mes q altra en lo
mon: per ques segux la conclusio esser
verdadera que la beatitudo no sta en
les riqueses mūdances. Encara bia al
tra proua: per ço com aquestes coses
dites riqueses: no solament no farien
ni farten lo appetit. Mas encara no
tenen les indigencies corporals. car a
cabat q hom tingues totes les pedres
precioses e thdor del mon: encara hau
rie hom fam: set: fret: calor: e sofertien
tots los humans defectes. lig se q bū
demana a deu q tot lo q toquas se tor
nas ot: e deu lor atorga en tant q cō
to: ana pa. carn. e altres coses tot se tor
nana ot: e axi mori de fam. La. xx.
es: que la beatitudo no sta en esser bo
me de gran lliage. la declaracio es. q
los bens dela anima en infinit son mil
lors que los del cors. E cert es: que la
anima del home nos engendra dela sia
de son pare. mas deu la infundex e la
crea apres del pare: per que segōs aço
del pare no poden baner sino bens cor
porals. Item certa cosa es. que les o
bres mcs si son males no son loades p
que mon pare era virtuos. ans son in
crepades per los homens. car vien que
nūqua medre aquell qui es fill de bon
pare bi ell es toyn e anol: E aquest
tal allegar de son pare mes carregos
li es que honorable. Item les virtuts
son principis dels linages / que no lo
linage dels virtuts: mas apar aço cō
si los polls renyen qui era fill de gall
fort o de gran gallina e que hauen fa
gut en grans o e molt blanches: e los
altres per lo contrari. Que sabut es
com se conceben p engenten tots
los homens: p de que. e com no

xen. Item lo pare pncipal de tots es
 bu : e les animes totes venen de ell.
 Item si la beatitud stigues en lo linat
 ge: lo qui serie noble home serie com
 plt de totes les coies del mon p la cō
 clusio . x . E vebem molts dels tals
 haueu maiors necessitats e passaz ste
 tures miseres e fams: mes q altres: per
 ques segueix q no sta la beatitud en li
 natges. La . xxi . es q la beatitud no
 sta en effect lome bonrat : la pua es :
 que la honra es be suborinat a altra
 cosa que es exhibicio de reuerencia en
 senyal de virtut: E per ço los homens
 volen esser honrats p mostrar se saufs
 e virtuosos: voleu q allo penien les
 gentes de ells . e ptant no curen esser
 honrats dels factors ne dels ignoras
 mas dels grans e saufs: p cansar a's
 altres opinio q son ella de grans vir
 tuts e honor: e ia haueu dit en la . ii .
 . li . e . viii . conclusio com la beatitud no
 es per altra cosa sino p si mateixa. Item
 que la honra es be q es mes en al
 tre q en la mateixa psona : car mes es
 en lo q honra q no es en lo q es hō
 zar: e axi lo be no seria en hom mateix
 mas en altre: Item la honra es tambe
 als homens bons aparents com als
 bons veraderament existents: car mol
 tes veguades honram homens per
 mostrar se bons: no conexent los: que
 sils conexien los desonrarien . Item
 molts donen la honra p temor: E mol
 tes veguades lo poble mes monible q
 la mat: ponte alsq volrien veura moti
 e de la beatitud tot es per lo contrari.
 Item molts son honrats en vana na
 cio q si passassen en altra nols honra
 xen poch ni molt: per ques mostre que
 no eran benauenturats: los homens
 en tal manera honrats : car la virtut

tot temps es bontada / en si mateixa
 santa e bona: per bon se mostre mani
 festa: nen: la beatitud no esser en la hō
 ra La . xxii . conclusio es: q no sta en la
 fama, la pua es q la fama no es cau
 sa de la nostra bonrat: ans es una di
 nulgacio / de aquella : p ella no es la
 bonrat ne la virtut : e com la moltes
 uegades batam dir: la beatitud esser la
 bonrat e la cosa millor que's puxc fi
 mar : segueix se donchs que aquella
 no es aquella Item la fama es mole
 enganosa: car moltes uegades diu be
 dels mais e mal dels bons . Quants
 ppoctis simulats enganadors del mō
 ction manifesten e tenen les gentes p
 sants. Item en quants bestias grossers
 p diotes son tenguts entre los homes
 per saufs . Item quants homens bia
 de bona consciencia q son diuulgats
 per mais . Item quants homens bia
 aleuats de teniments com angels : e
 les gentes se tracn scarn de ells: ma
 nifesten per ignorantse si en allo no
 es consentit loch en altres coses sem
 blants los difame dient q son creges.
 E aço tostemps es stat per q's segueix
 la beatitud no esser en la fama: car la
 fama pus prest diuulga les falses que
 la veritat: E tostemps lo poble son in
 clinat a creure falses e tradures cafer
 mar les e morir / per aquelles mes q
 p la veritat. La . xxiii . q es no sta
 en la potencia ciuill: la prona es: que
 la beatitud es be veradax e no ve si
 no als bons per la conclusio . xvi . o
 al que vesi es mal fal bo d'astoint . en
 aquell la malicia per la mateixa conclu
 sio: E vebem quel poder ni les digni
 tats no tenen negana destes dos con
 dicions. La primera q iud: fer e menar
 ve axials bōs com als mals: e cucara

comunament mes vegades als mal
 e la rabo es q los mals pensant q sō
 grās bens pcuten les se mes pñt ab stu
 cies. Item no tenen la segona cōdicio
 ans es p lo contrari q moltes vegua
 des del q es mig mal fan lo mal ente
 gre: quants han vists ans ocies dig
 nitats e poders semblar bons homens
 e plans: e apres de haner hagut lo
 poder o dignitat. esset alq iactans: pre
 sumptuosos: supos: e male. p ques se
 guex no esset en aquella la beatitudo
 car sin fcs aguctels fcs tōs e nols ha
 guera pilorats. Item la benaventurāça
 es cosa immutable e ferma p la conclu
 sio neuena: la potencie e dignitat
 quasi en los homens noy ha cosa tāt
 mutable ni mēps segura: q calsun die
 veem mndar se com a lla o da los tal
 lats: quants veem exalts p alluats
 en dignitats q fcs en tremolar lo mon:
 ara son abaxats p oppresos de altres
 e de aço no cal posar exmplies q quasi
 nos vñ altra cosa en telos homens.
 Item la beatitut es alegte p la conclusio
 .xi. e veem de quels tals viuen trists
 p q tenen moltes molesties: car son
 molts quels han enucia els psegue
 ren: e per tant los sequen la mort o
 lo perdre o des dignitats: car no son
 pochos los qui cobegen lo que ells te
 nen: E axi tenen molts enemichs en
 uiosos de lur be: e p tant viuen en
 tristicia e terror. ara han pot de perdre
 l'estat: ara q nols maten atraycio: o ab
 met: incs o en altra manera. e per tāt la
 beatitudo no sta en lo poder. La .xxiii.
 conclusio es: que no sta en fills ni en
 nullet. a pus es: q si la muller o los
 fills son mals quina desonor delor e
 plaga es maior al mēre si sen bene
 no pot esset que no sien malats algu

nes vegades: o q non mnyre algu:
 car aquesta condicio de no morir no
 la volgue donat deu als mortals: e si
 aço es axi com veem calsun die que
 algun pare tindra. v. o sis bo. xii. fills:
 e tots los veu morir denant los vills
 pot demā si ha al mon tagran testesa
 al pare e ala mare com aquesta. certes
 no. Item que ara tendra de ca
 sar vna filla e per ventura no tendra
 per dar li: d'altra part lo congoxen los
 seruidors p les soldades. lo vestit. la p
 usio dela casa e l'estat dela muller: q
 no pot esset que no pas moltes e diu
 ses tribulacions p amargures quants
 ans ques casalen viuen alegtes que a
 pres viuen atribulats e trists. E vet
 alí donchs breument: com la beati
 tud no sta en neguna de les coses de
 mūt dices. E añors parla lentament
 e dix: rabo es q no parle p no torbar
 vos: pero vull vos dir ma intencio.
 sapiau que de vna part me mouen les
 vostres intencions o rabons les qua's
 son molt rabonables e verdaeres
 que jo no les puch negar en neguna
 mañra. d'altra part me mou la opinio
 de tots los homens: la quals es en lo
 contrari. Item q jo no veig altres
 bens sino aqlls entreis homens: En
 aço respos la rabo p la opinio deis ho
 mens ni p son pensament no s segueix
 lo contrari del meu dir e be sabras
 quāt val lo pensat / o pmaginar dels
 homens en lo que auant dixim. Em
 pero per q mes bordenat proseyquā
 e parlem vull posar orde en lo que se
 ha de dir.

Capítol .xxxvi. com la rabo de cla
 ra al mētemen les tres maneres de

viure que eren en l'home ço es segons
angel segons home y segons animal
irrational.

P Et que entengues q's
bens de que hauem p
lat no son del tot bōf
ne dā tot mals : has
de notar que tres maneres ha de
viure e son considerades en l'ome . E
aço es segons que el es comparat a
les substancies seperades e angels be
nauenturats : y es semblant a deu glo
rios : e aço es segons l'enteniment . los
que vaguen en la speculacio de les sci
encies altissibls en la conaxença dels
primers principis , e viuen en la con
templacio de deu glorios y de ses obres
e maravelles : aq'ssals son nomenats
per los gentils Semideus y eropchs
qui vol dir diuins celestials e mls an
gels : e la tal vida se diu angelica / e cō
templatiua . car aquests no viuen se
gons les passions : ni encara solamēt
segons les virtuts morals : mas segōs
les virtuts intellectualls . La segona
manera de vida es segōs quel home
es animal : e segons aquesta li coue se
guir les concupiscencies e passions q
seguexen los altres animals bruts e
irracionals e aquests nos denonme
nat homens car axí com l'home per la
raça es dit home e per l'enteniment el
comperat als angels . axí mateix deya
da la raça deya de esser home e sots
l'home noy ha sino les besties : donch
necessari es que reba la denominacio
de quís conferma per les hōbres . e a
questa vida es dita volupiuosa e l'cāli

al ; La tercera manera de vida es
segons quel home es home : e se
gons esta li coue usar e conuerçar ab
los altres homens : e son li mesier les
virtuts morals per ordenar a si mateix
y la sua casa : y per ordenar l'estat que
ha de tenir en lo loch on viu : e aq'ssa
tal vida es dita vida politica : e de a
questes tres nomenaren los homens
esser la primera diuina e contemplati
ua e no coue sino als perfectissims : e
no en quāt son homens mas en quāt
son mes que homens . Delsa segona
vida no curaren : per que no coue si
no als besties . delsa terça feren men
cio e nomenaren la vida humana . E
nosaltres dexada la segona fātz trac
tat delsa primera e tercera . e p'mer de
la humana : e segons aquestes dos
los homens han passat dos beatituds
la vna es imperfecta pero molt prop
delsa perfeccio . La altra es perfectissi
ma e molt mes que perfecta . Ara cō
mensem lo proces del que se ha a fer
mencio .

Capitol . xxxix . com la raça se apa
rella en dir al enteniment en quina ma
nera l'home deu regir a si mateix y cō
uenir a moderar les passions .

A hauem dit com sō
dos vides : ço es : la
diuina e humana : e
coz p'mer hauem adit
delsa humana la cōfide
g . l .

ració de la qual es: que el home no pot
vedar ni sentir se de participar ab altri
com pus largament dicem auant. E co
ue que axí com home es mig / entre
l'angel e la bestia: que axí tingua vna
vida mitana: e conegues que cascu sia lí
mitat en aquest mig lo qual es mig d
la virtut: lo qual mig nos pot aten
per sens subingar e domar les passió
e conegues qual es aquell mig elegible
e operació mitana: e per ço es be d
notar lo nombre de les passions: e quals
son loables e quals vituperables: quals
naturals e quals no naturals:

Capítol. xxxiii. on es lo compte
de les passions naturals.

En ha donat a tot a
nimal desluc de ape
tit e conegença per a
coneguer lo be conue
nible: e auerir lo mal
e fugir li. ha donat ala ouella conegē
ça de son fill: e de la crba que li es pro
fita: e li ha donat noticia de fugir al
lop: e ha donat ala gallina conegença
del gra axí mateix fugir al mla: e q
fuita al damnos e cerch lo profitos. e
aquestes passions de amar lo conueni
ent e auerir lo desconuenient tan be
son en los homens com en los altres
animals e pus perfectament: car en lo

brut no stan sino en la petita sensació
en home en lo intellectiu. La conue
niencia de les passions: e lo nombre
e diferencia de elles se pot pendre en
aquesta manera. lo appetit se partix en
iracible e concupiscible. les passions
del concupiscible son sis: la declaracio
es: que appetit concupiscible mou lo
animal atenper alguna cosa la qual
sia bona o sembla bona: pero aquella
cosa no sia ardua o gran: e aço es en
tres maneres que aquell be pueramet
nos pla: segonament lo cobiam en
mouem per haure lo: ol haurem ens re
posam en aquell. La primer ha nom
amet e complacencia: lo segon desig
o concupiscencia: lo tercer se diuolg
o delectacio. E p uentura aquell ape
tit concupiscible es auerir lo mal e fo
gir li. ab que aquell mal no sia arduu
ni fort: e aquest tanbes mou en tres
maneres. o que per uentura la cosa
visia preia per mala nos mou a fugir
li: lo qual mal considerat com nos
despau ha nom or: e considerat com
li fogim ha nom abominacio: e consi
derat quant aquell mal nos ve a dolor
ou se tristor e dolor. Posem exemple
de les tres primeres. Un home ha
vist vna cosa o vn cauall e al preu fort
specia de be e de cosa conuenible e al
tassen: aquella se diu complacencia: e
traballa per comprar lo: aquella se diu
desig: atenper lo que desia: aquella se
diu delectacio. posem vn altre exemple
de les altres tres: vn home deu certis
uiners a vn altre e laltre lo congoya
per aquells: lo qual uerit uenit lo cre
dutor auerit lo p q l pren sots specia
de mal: aquest se nomina cy. e apar
tes p altre camí p no pagarlo auerit
aq la paga: e diu abominacio e per

ventura encontrels e hali de pagar lo deute : allo se viu tristor . per ques se guex quel apert concupiscible ha sis passions : es alabet : amor / desig / delectacio / dela part del be : e op / abominacio / tristor : de part del mal . les del a pert irascible son altre sis les quals se pñen en esta manera : q̄l apert irascible se mou en algun be arduu e gran : o algun mal arduu e gran . Sis mou en respecte de algun gran be q̄ e per venir e fins mouen per haure lo ha nom sperança : e si pensam que a quell tan gran be nons pot venir diu se desesperacio . E si es en respecte del mal arduu e gran : os mou p a cosa per venir o com a cosa present . sis mou per cosa per venir ens aparella per a resistir li ha nom audacia : si falli ex fogim diu se temor . Si p ventura aquest mal se mou com a present a ço es en dos maneres : si per ventura no leuam de aquell mal hi entenem en uñança ha nom ira : si fallim ha nom poquesa de cor e mansuetut . Posem exemple deles dos coses primeres : Una dona sperana de casar se ab vn home de gran linatge e molt rich : dela qual cosa ella vepa alguns senyals e coniectures : per q̄ li volia be e vera que era possible de fer se : e tenia confiança ques faria : a ço a nom sperança . e veu que ell se cala ab vna altra a ço se viu desesperacio e axi com diem de la dona portem dir od home : e axi od diem de la amor del matrimoni portem dir de alguna dignitat o senyoria o de algun altre gran guany . Posem exemple deles altres dos : Un home porta tñers e va per camí desert de en li quey ha dos ladres qui roben p maten quantes passen per allí : aquell

fabut a ço no dera son camí ans se p uex de armes conuenibles : e ab bon cor se atreueix de passar per lo camí a ço ha no n audacia e si per ventura per dis dera lo comentat camí e sen torna viu se temor . Exemple deles altres dos : a vn home fan vna gran i suria en vna gran plaça : si per ventura se llosta e de fet sen venga ha nom ira : e si la susir ha no n pusilla miniat o coardia . axi q̄ son ptotes dotze passios sis en lo apert concupiscible e sis en lo apert irascible : enpa encara ha altres passios q̄ son sots loy e la temor : axi coz la enueia : la vergonya la admiracio / la pigricia e daltres que no tenen vocable en vulgar : e tambe son en aquest nombre lo zel e la misericordia no obstant que segon les passions no son bñs ni mals : Empero algunes dtes passions son laudables e bones : altres vituperables e males . e aquestes passions iustia sien moltes empero finalment son reduydes a quatreço es Sperança : Temor : Oig : e Tristor . E tot leitudi es testenar aquestes passions ab les virtuts morales e intellectualls . e axi fan los homens bons e virtuosos . Empero fora dertes passions les quals son mes naturals ni ha daltres deles quals parlarem auat que venen ab les edats / fortunes / linatges / y stats : les quals no son menys prohibides dela vida virtuosa que les altres e axi be en aquelles es necessari tenir fre e medi com en aquelles cat en altra manera sames porten los homens viure benauenturats ni alegres .

g.ii.

Capítol .xxxiii. qñ tracte de les
passions que porten ab si les edats:
dignitat: p stas ;

S Ran stúol es de rent
(dir la rabo) no so
lament en les passions
naturals mas encara
ab les que ab si portē

les edats p stas: car primerament la
tenentut porta ab si dissolucio cerca d
les carnalitats e corporals concupiscen
cies: per causa dela calor e grans mo
uiments quels tals naturalment tenen

E son notefimenys facilmente moui
bles: car axi com en los homens la cō
plexio se mou moltes vegades: axi la
voluntat no es ferma en proposit ne
gu: ans es gitable e veritable a tota
part. axi mateix que creen massa tolt:
e aço es per la poca speriencia que
han hagut: e per ço son promtes a mi
sericordia: e magnanims en lespetar:
e larchs en lo despendre: e aço fa la
poca speriencia com haueu dit: tan be
son facilmente fallons e contumeliosos
que cobeien esser maiors quels altres:
pensant que valen mes que no fan.
axi mateix son molt positiuosos: q a
xi com creen moltes coses axi les afer
men ab pertinacia: e per afermar lo q
no es cert soeuenls mentir moltes vega
des. encara tots los fets son excessius
car si amen/amen molt e si auoreixen
aximateix auoreixen molt: e tots los
fets son fora d mesura. empero comu
nament son magnanims benivolents
e vergonyosos. e algunes dells cosu
mes son loables altres vitupables.

La edat dela vellesa porta ab si altre
passions: de les quals algunes son cō
traries ala vida virtuosa. primerament q

son siñeredules: aço com moltes vega
des son stas enganats. segonament
son molt sospitosos: e totes les coses
interpreten ala mala part: e açols ve
per que en lo molt temps que han uif
cut feren moltes errors e vaten ehop
ren molts mals: e mesuren los altres
segons ells son stas. Tercament son
pusillanims e temerosos: e aço p cau
sa dela lreoot: la qual es causa de te
mor: e per tal los animals fets comu
nament son mes temerosos que altres
e los calents per lo contrari son mes
animosos per causa dela calor e aços
prone per los ocells d'aygua e de rapl
na e per los peixs e animals terrestres
Quartament son auars: car no viuen
per speransa de algun be del fœuent
dor: ans viuen en la memoria dels
mals passats: e veen quel mon los fall
eis auoreix epensē se conseruar per a
qsta manera. encara son desuergoyus
per que mes cupiscien lo vull quel ho
nest. pero tenen altres costumes bones
e son: ques reitnen de algunes concu
piscencies e viuen tempradament e no
afernen les coses d'uptoses: e son mise
ricordiols. Hay altres costumes q
aporten ab si los linatges: axi com
los fills dels grans homens q descom
pradament aumen les bonors: per la
qual cosa moltes vegades auoreixen
pate e mare per pnat en aquelles.
empero tenen altres bones propietats
ço es que son magnifics magnanis
liberals ingeniosos: cortesos e amiga
bles. e açols ve per bona complexio
e naturalesa e nodriment. Hay altres
costumes que tenen los richs: es asa
ber: que son superbiolos: cōtumelio
sos: vanagloriosos e despecti e aço el p
ques pensen tenir los bens de mon

e que son mes excellents quels altres e pertant menyspreen en son cor los qui no son tant rics com ells : no obstant que sien mes virtuosos y mes nobles que ells : e pensen que nols an de fer neguna iniuria ni menyspreu : e fets nefan enfeñoneixen se molt prest . Axi mateix son molt intempats comunament : en despendre : en menjar : en vestir : e no en altra virtut ni be : e a ço se enten deis rics que no eran de noble linatge ni de bones costumes e son se fets rics per accident : e no de aquells qui ab linatge e virtuts les an bagudes . Hay altres costumes que comunament son en les dones : e dells son laudables e dells vituperables . la primera que en elles es laudable : es q son molt vergonyoses la qual virtut fa en elles molt be : e per lo contrari quant la perden : e com la vergonya sia linatge o specia de temor : per la fredor son molt temoroses e flaques d cor la qual cosa les fa vergonyoses : e per causa dela imperfeccio han gra delig deller loades : car tot home que no sap perfectament : o te art imperfecta vol esser molt loat : e mes que aquell que perfectament la poseuix : e ab gra delig que han dela laor : e apert de l'ordrat dela bonor : tenen gran respect en les coses particulars e mandes : e han vergonya de cascuna cosa pensant e temet la perdua dela bonra e labor : car comunament no tenen si no alguns bens corporals axi com be lea o semblants coses : e si atenyen los bens del enteniment pratiquen los imperfectament : e molt son luy de la p feccio dels homens perfects : pero ha en elles algunes mes perfectes que multitud de homens imperfects : e com se

vulla que sia es loable en elles la vergonya : e tantament y prouabí la natura en donar lals : car p aquella son apartades de molts inconvenients e les fa dignes de laor . axi mateix es loable en elles que son molt misericordioses e piadoses axi com los ionens e vells que hauem dit demunt . pero tots non son per vna causa : car la dona es misericordiosa : que per la mollesa del cor facilmente plora : car en la cosa mollesa facilmente si empremta lo que si posa e los ionens son misericordiosos per q pensen que iniustament e indigne passen mal tots los q passen . los vells son misericordiosos per que fan lo que volien quels fessen Tornant al oler dones altres costumes ha q en elles son vituperables . Primerament q son molt enuiesos y menyspreadores de les petites bones : y per ço totes coses que son en elles son en exces y fermita : car si on misericordiosos son bo en extrem : y quant cruchs y sens vergonya son bo molt : y quant largues son bo sens limit algu natia que totes naturalment sien anares mes que's bo niens : Axi mateix son molt mouibles / litigiosos / y molt contumchosos La causa es perque lo luy fre no es la raho mas la vergonya . Empero elles costumes que hauem dites no poscu necessitat en los homens ni en les dones : mas son comunament axi y se deu en los mes , e p ço aprofiten les virtuts : es asaber : per refrenar les concupiscencies passions y stimols d les naturals propietats . E laior la veritat rague lo spill e mostra mes largament al Enteniment lo nombre dels passions e a bon se fundauen : ne quina cosa era causa de aquelles .

g.iii.

Item li mostra la causa e la raho de la diuersitat de les costumes. Item li demostra com en la anima del home hauija potencies naturals: e potencies sensatiues. e quina cosa era appetit sensatiu e appetit intellectiu. E vee leneniment com cerqua de les potencies naturals noy hania laot ne vituperi per consequent ni vici ni virtut: car no es loat nequ per tenir gran digestiua ne tan poch vituperat. e vee que en les potencies sensatiues noy podia haure virtut per les causes ja dites. e vee co les virtutes eran en lo appetit sensatiu e intellectum.

Capitol .xxxv. on tota vna qstio marauellosa per que tots los homens no son bons: si es per que non volen o per que non poden.

a **Questes coses vistes per orde: leneniment demana. E veiam que es la causa per que tot los homes no son bors**

si es per que ells non volen o non poden fer: si es per que non volen es contra lo que haurem dit que totes les coses desigen lo be: si es per que no poden laors no son de inculpar los homens pusque ells no porien eustar la malicia: axi com no dona hom culpa a negu per esser vell pus no pot escurar la vellesa; En aço respos la raho e dix: certament lhome es bo per queu vol e mal aximatre: e la malicia e la bondat yguament son voluntaries y elegibles: e no es neguna de elles

per forca; **Dix leneniment: veiam nom haurem dit nos que la bondat es be desitabile y elagible e lo mal e auortit e abominable** Dix la Raho si

Dix leneniment bonchs per que tornau dix ara que tambe es la malicia elegible e voluntaria com la bondat: car par me contra lo demunt dit

Dix la Raho iat digui com lo be era desitiat per si mateix e lo mal, no era desitiat sino en quant semblant o tenia color de be: e com los homens desien la malicia no la desien sino sots forma de algun be; Dix leneniment si aço es veritat tots los homes

perquen p no concixer aquell: ço es qual es be aparent o existent: e segons aço totes les errors seran per ignorancia e no sera lome culpable per peccar pus no coneix en que pecca: axi com no es de culpar lo leuador per no conixer lo cos de les sietes: ne haurem a error que vn simple home vigne la luna esser tan gran com la roda o vn moli: car iutge segons son parer. e axi seria dels vicijs dels homens q iutgen esser bona cosa guardar los diners e mala dar los per amor de deu: e aço ne per la falta dela concixerensa.

La raho dix: l'ignorancia grans errors porta. pero en lo nics e nictus que comunament son bons ho mals nolite senyor teu ha, donat tal conaxença al home que pus es uegut en estat de discreciola raho lo conuida al be: li mostra com mala cosa es e cru el lo matar: e mli e desonestat lo fuzar el fornicar: e aço li mostra naturalmet E per aço la natura lo mou a vergonya de aquelles coses que no son lictes e mou lo a cobrir certs membres que son per algun acte vergeros

baltra part los mostra la rabo: que es
 bo doltes del proïsma afeigít. e la na
 tura los dona força per ques moguen
 a compacio vecnt les tals afeccions :
 e la rabo los conuida ales paraules
 honestes e de curiaz les desonestes: no
 relimenys los porta ala conexença de
 deu: ala amor e remor sua: els dona pe
 nadiment dels mals naturalment en
 cara que alguns dells fagen per la pa
 ssio dela ira alguna iniuria: o per passi
 o dela gola fassen algun exces: o per la
 carnalitat fassen o complequen algu
 na concupiscencia: certa cosa es que a
 cabades les tals passions los ve cona
 xença del mal: e vn penadiment natu
 ral: e vns stimols deles virtuts incre
 pant als matex p los excessos passats
 axi com sils açotas la rabo per lo pas
 sat: propoñant e guardant se deles tals
 coses. po pren ne a dls com al corxo q
 propoñe de anar dretament vn camí e
 per la flaquea dela cama cau e faalgñ
 desuamens: pero pesa li per que es
 caygut e han vergonya: e propoñe de
 no caure. E vet als com la ignoràcia
 no es en los homens tanta qu'ls se
 gua la conexença del be: ans vnuer
 salment pus los homens son en edat
 de discrecio (per la maior part) saben
 elegit e apartar lo be del mal: sino q
 erran en los particulars per causa de
 les passions: e fan mes errors o menys
 segons esser mes o menys apassionat

E vet com tots volen lo be natural
 ment: al qual los conuida la rabo. po
 al elegit del particular no basta la dis
 crecio de tots: cat dells volen mes lo
 vñ quel honest: cat per ventura stan
 en necessitat: E altres volen mes lo
 delectable quel profitos per quels con
 goixa alguna passio: e aço es segons

mes o menys;

Capítol .xxxvi. on toca altra qñ
 tio p que son tants homens viciosos
 e tan pochi los virtuosos.

Otra qñestio: pa be
 vist que les virtus e
 vicijs pqualment son e
 legibles e voluntaris:
 que negu de dls no es

per força: e la bondat es elegible per
 si e la malicia no. veiam que es la cau
 sa quey ha mes homens viciosos e p
 corruptes: que bons: ni honests e
 iusts? Com segons rabo pus la vir
 tutes mes alegible e pus natural deu
 tia esser lo contrari: ço es que a vn
 vicijs que ni bagues mil de bons e
 iusts: e es per lo contrari: que a vn
 virtuos y ha mil viciosos; Respoñ
 la rabo coix: lo be es mig p es la co
 sa iusta y es axi com la melara: e no
 es sino en una manera: e per tant es
 molt difícil de coneyxer aquell: e lo
 mal es en moltes maneres com no sic
 sino error: e per ço es pus facil de de
 gir e de obrar: e daço darenne exem
 ple. Certa cosa es que los ballesters
 mes facil tenen apartar y desuiaz se
 del senyal que no acertas en aquell. p
 que lo acertar no es sino en una ma
 nera. ço es enuiaz la uita dreta e no
 sent desuiazment nengu. e lo tirar des
 niat se segueix en deu mil maneres o i
 finides. per alt o bany squerta o dreta
 part. e axi de les altres. Altre exem
 ple una linea dreta en un paper o en v
 na parer que no sia gens torta no la
 fara sino lo Geometrico o aquell qui
 es molt exercitat en tal art: mas

G. lili.

la tortia fara qualseuella home: per q̄ lo acertat se focue en vna manra e lo desuial en moltes: axi es de les virtuts e de's viciis: car les virtuts son mes naturals: mas com sien obres regulades per rabo en que no ha defecte: no la poden elegir ni obrar sino lo queu saben. E de's viciis es lo contrari que com no sien sino errors e desuiments dela rectitut: son facils a tot hom: e pertant ha molts homens viciosos y poch's virtuosos: no per esser los viciis mes naturals mas per esser mes facils: e aço es contra la opino d' molts que pensen e dien lo contrari.

Capitol . xxxviii . on declara per que deu no feu l'home que no peccas.

6

It lenentimẽt: ro veg be clarament quel home no es per força boni mal: e veig que los viciis no son mes naturals que les virtuts ans son mes contra natura. empero vna cosa voldria saber de vos y es aquesta. Per q̄ deu no feu l'ome tal q̄ no pegues peccar: car parme que fora stat millor specialment que dien q̄ deu vol q̄ tots los homens sien bons: donchs siu vol que li cala nar ab los homens en tantes fallacies ni tantes xaquies: si volgues agucials fets bons e nols donata passions: ans

los aguera bonat tal confrença e confirmacio que no pogueren peccar: mas feu los apassionats e ignorants: per q̄ apar que no volia que fossen bones: si no aguerals dat aquelles coses ab que focen perfectament bons: e lauarels los impediments queis fan esser mals. E açi no poden dir sino vna de dues coses: o q̄ deu o pogue fer e neu volgne o queu volgne e no pogue. lo pmer posa endeu enueia. lo segon posa en ell impotencia. Respos la rabo e dix confus sia lo cor e absurda la bocha que presumex o paulen en deu gloriolbauer impotencia ni desfalliment algu. E si bet recorda aquesta questio ia la determina la sancta plant del poder de deu e bon dat l'ia: on dix que deu podia fer totes coses que eran possibles de esser: e no era impotencia a deu fer de lana spasa e de ferro sucras: per q̄ aço era que les semblants coses no podien rebre vna forma pus perfecta q̄ tenien. sens esser primades dela imperfecta que tenien. e aço no es falta de deu mas de les coses q̄ nou podien rebre. car impossible natural es la lana stant lana esser feta de clia spasa sens q̄ pmer no fos ferro: e deu nuquau volgue niu uoltra. En altra manra tambe dix perlant dela bondat d' deu, e de les coses que reben la bondat segons q̄ a elles es possible de rebre. encara meix te dich: que si la materia de ques fan o sengenzan les formigues o les mosques foissen disposites per a rebre la forma humana: nostre senyor deu es tant larch e tant bo q̄ en vn pũt daria la tal forma e p tant te dic q̄ l'ome son lo millor q̄ pogues esser: e deu nol volia fer millor del quel feu: p que veu que l'ho

me esset de materia corruptible no po
die rebre mes pfectio de aquella : no
p que deu no la pogues dar mas p
ço com lome no la poguera rebre ;

Dix lentement vos me seu mara
nellar : com no poguera fet deu lome
tal com langel que may peccas ?

Dix la rabo si : mas baguere fet
que no fos de materia e laors no fo/
ra home ; Dix lentement com
no pot deu sanctificar lome en lo ve/
tre de sa mate axi com haueu exim/
pli de alguns e donchs axi com ho
feu en hu per que nou fara en tots ?

Dix la rabo m argueix de pposit
lo qual no entens : car p ventura asi
sta hu pas dels secrets marauellosos
que sien en tot lo mon : lo qual vo/
not declarate pço com no sie rat de tu
Pero dar te alguns exemples o in di
cis p los quals li dons te fa gracia/
causas en la psona dels secrets e so
aquests Grans errors stan en los cap/
dels homens per no entendre les sagra
des scriptures : la hu p que pensauen
quels plats e les visions prophetiques
son stades locucions e visions corpo/
rals . E quant se fa menso de alguna
obra de deu : apparten de alli la subie
cio e obediencia que natura li fa : e
los migs pbon se ha defer aqlla obra :
e apparten la hu del altre pensant que
fan be : e curden se que nos apparten
deles tals obres manades p deu e ord/
nades eternalment e complides per na
tura en los temporals migs . E li be
sabies les pimaginacions e solucions
que donen aiestals questions : posar
la pura voluntat de deu tu ten tantes
que ells pensen que la voluntat de deu
es axi com la de pere o Joban : e sab

deu si acerten o si van fora camí : e
quants errors tracn destos falcos presu
posits car pensen se que si deu vol fer
hu pfecta que indiferentment trata a/
quest o aquell : e curden que noy ha
diferencia en esser beo mal compen
onat : o en esser sant o foll : o de bones
costumes o males . E pensen que la
predestinacio de deu sobre lo tal no sie
stada eterna : sino ordenada de au .
E pensen que deu no puax eternal/
ment los medis p los quals la tal gra/
cia o pfecta haui de venir : hi en aço
molt son aptats de ma intensio e gra
vel deignorancia e gran caracte de se
guedat sta sobre sos bulls : Basta
(tornant al pposit dela questio) que
deu sen lhome en la maior pfectio q
lhome pogue rebre : e no son per falta
de de i ni per la impotencia : mas per
falta oda materia e immundicia de a/
quella ; Dix lentement bagues
fet deu la materia que fos pfecta e que
no prengues defecte nengu : car aço
no mo poden vos negar q deu be po
guera fer que fos tal com lor : o robi
o balay o altra pedra preciosa : de la
qual materia baguera fet lome ; La
rabo dix : no potia esser per que lo/
me ha bestiar animal : lo qual no pot
viure sens ale : ni sens sanch : vens
nirius : e ossos . per ço com en aquel
la dedicadura de annunia sta la aia
vegetanna : sensatina : e intellectu
e sens estes tres no poden esser los ho
mens . Car per la vegetanna se aug/
menten es nodrexen : per la sensiuua
senten e son maguts : per la intellectu
na entenen e son rasonables : hi si fo
com vos haueu dit nobaguere fet ho
me : car en lor no pot siar sanch : ve

nes : ni semblants coses . Item que de la materia nos engèraria nis corrompria nenguna cosa : com sien matèries molt acostades ala pfecció . E axí concloent acabem aquesta qüestió dient q' deu ho ha fet lo millor q' pargue esser ;

Capitol . XXXviii . on declara q' les còplexions p' reuolució dels cels podè donar moltes inclinació al home pero que nol poden forçar ans restè al home la voluntat de fer lo q' li plau

¶ Hebe entes lo que haueu dit . totes les coses impfetes del home venen de part dela materia : e aquella si es

mal o ben disposita fa esser los homes millors o pitjors : donchs com la materia sie disposita segons les reuolució celestials e segons lo cos deles sicles : signes : e planetes : seguir sie esser verdadera la opínió que diu : q' segós lo signe planeta o constellació que tal sera l'home que allí naxera : o que sera tot forissies al cas . E p' amor de deu declarau me açó ; Dix la raho si be recorda esta castio pa es solta per lo que la Sanieta determina parlant dela prouidencia de deu : e certa cosa es quels signes : planetes . e constellacions tenen poder com tu dius p' a disposdre la materia : entant q' sen genor : hñ home en tal constellació q' haura tant apètit deles coses agres is ques menara los lurs abolins e beura lo vinagre . p' engentar sen ha hñ

altre q' tendra semblat apètit deles coses dolces . E altre q' tant desliara les coses seques fins ques menara la terra e catbo . E altre que tindratanta inclinació als actes venereos : fins q' cercara mil maneres de peccar . E aquestes inclinació poden esser molt fortes : q' hñs naturalment son idinats a ladronici : altres a soterrar los morts : e açó ve depart dela còplexió la qual se redubetx ala reuolució dels cels . Empo aquestes passió no poden cōstrenyer ni forçar la aia del home . per ço com la virtut corporal no te poder lino lobre altre cors : e resta la voluntat al home de fer lo que li plau . E per que les siues obres sien dretes e a reglar es ha mlier de conexer la mesura o lo pes ab ques pesen o mesuren les tals obres . E açó es lo mig ó la virtut ques apella Prudencia : la qual es necessaria per a guia o endreçament de totes les humanes obres ;

Capitol . XXXviii . com la Raho declara esser quatre virtuts molt necessaries al home ço es : Prudencia Justícia : Fortalesa p' Temprança

¶ Et amoderat estes passions hi dirigir les opaciós : son necessaries dotze virtuts . Empeto entre aquelles : quatre

son pus pncipals e mes necessaries e quasi en estes se reduexen totes les altres . les quals son : prudencia : fortaleza : iusticia : e temprança . La raho es que tota error es per mal cōseil

e mala electio : o es ples opacions
o per les passios . Donchs tota vir-
tut ons endressa e guia en lo consell
p electio al qual diem racionar : e axi
es la prudencia : ons iustifica cerca
les opacios ens guie en aquelles ens
fguala e endressa : e axi es iusticia :
o modifica les passios que nons retra-
guen de fer lo que la raho mana . e
axi es tempransa ons refrena p que
nons torbem ne retraguam del q ma-
na la raho : e axi es la fortaleza . En
aquesta manera esta la prudencia pnci-
pal virtut en l'enteniment practich . la
iusticia principalment entre les virtuts
adquiribles en la voluntat . La fortale-
za pncipalment en lo appetit irascible .
La tempransa en lo appetit concupis-
cible . E aquestes : pa veus cõstan als
angels de la casa casi com a pncipals
e senyors de les altres . E mana la
raho a les dites quatre virtuts ques a-
costassen e q plassen ab l'enteniment : e
totes foren contentes ;

Capitol . I . com la prudencia par-
la ab lo enteniment ;

e
 La vestida la pruden-
cia del drap e del tall
de les altres hermanes
 Per ço com si sobre
excellis carregara en-
 or de les altres : ni portaua negu agra-
ment menor p no venia en menys preu-
tal era la visidura qual pertanyia a
la ebat e al stat e al temps . Tenie
molt acurissim enteniment e gran apli-
cacio al particular . no resmenys tenia

gran memoria del passat : e gran pro-
uidencia en lo esdeuenidor . E haura
vist moltes sperientes en lo mon : e
haura feta conclusio als contingens cas-
sos . e l'enteniment la pregua q p cor-
tesia pur ella era la pncipal que les
passions moderaua que li plagues do-
nar algunes informacions de la vida ;

I R dpos la prudencia : qual se vul-
le que volta moderar les passios p esser
mon amic te asegura les següents re-
gles . La pmera q ha de exherminar
per consell lo que ha de fer : bi el be en-
teniment no perdra p de manar consell
als altres : car moltes veguades acor-
ze a bñ simple lo que no acorte a bñ
sant : e quant mes ha mester consell
lo qui no sab . La segona es no
mourer p informacio d'uptosa ni p cre-
dibilitat leugera : que molts fan p les
semblants coses que apren sen pmeor .

La terça es q les coses de la fortuna
sis vol alegrar de aquelles que no les
tingue com a lues : e que se guaa pallat
de perdre aquelles . pero com les ten-
dra no les perdra per negligencia axi co-
a stranyes . La quarta es q aquell
qui vol esser prudent ha mester q no
sic solitari : mas conforme ala gent e
al temps : car en altra manera vendrie
en mutacio : bia p legir e anotar
riti lo los homens del mon . E si nos
pot ab tot hom conformar ab lo cor
conformes ab la cara e la pratica si
es necessaria . La cinquena no di-
finit ni de termenar en mala part les
cose d'uptoles . La sisena no aser-
mar massa lo cosa no expimentada :
car tota cosa ver semblant no es ver-
dadera axi com tota cosa ques molt pre-
ciosa non es . La setena
tenit memoria de les coses p sperientes

passades: que en les coses contingent
 p electiues poch diferenc les coses pas
 sades p les p venir: p les vnes sem
 blen a les altres: e ho es pendre castich
 en lo cap del lop; La vintena te
 nix prudencia en les coses que han de
 venir: totes les que son possibles p/
 imaginaz que seran. Lo qui te estar
 riquetes /fills / gracia de senyor e ho
 nora pensen quen poden perdre: car
 orat es lo que entre en la mar e pense
 que no te apassaz alguna fortuna: p
 en esta manera no vendra al home co
 sa sobrada quel faça mala venturat: car
 los darts que vchem venir poch peyll
 ha en aquells: quat trobera los pnci
 pis ymagine les fins; La noue
 na no comensar / les coses que nos
 poden acabar sino ab gran dan e disti
 cultat: si fa la valor de aquelles
 no exceder en infinit los tals tro
 balls: empero en algunes coses ha o
 pscutar pors les ha comencades p q
 no paregne mudable: e altres no co
 mençar en les quals lo pscutar es tã
 nos; La decena que ses opinions
 sien iudicis en les quals conuenguen
 los mes dels homens rasonables:
 car imprudencia es asermar opinio en
 la qual poch couinguen dels que autã
 rabo; La onzena: que los penia
 ments vans dificultosos o quasi im
 posibles quels aparte de si: car oradu
 ra serie ymaginat la bon que volae:
 e tan gran seria que pensas la gallina
 que pugues laurar o portar lo carro.
 lo pensament ha o conuenir ab la po
 sibilitat e conueniencia dela psona: lai
 dre es ca stell en lapte sens fonament e
 arbes que no han rals. Deu se hom
 pensar segons lo temps lo cas e la ma
 nira: eno segons son somni: car lo dit

no es tangtos com semostre en lespit
 de aser: p p tant bla bu spill que es
 dela rabo e altre dela ymaginacio fan
 tastica e enguanosa: e prant tries e
 limites la vida rasonable possible e fa
 cil cerca dela qual se endressen les acci
 ons e les ymaginacions; La .xii.
 la paula del prudent: o amonestia o en
 senya o alegre en tal manera que no
 sic vana; La tretzena: temprada
 ment loat e no tomes a vituperar lo
 que molt bas loat: p que verifiquaz
 sic en tu la mala conexença: al principi
 lo prudent qui enguanar no vol enga
 nat no pot esser. Empero vituperaz
 molt mes tempradament: car ab la
 bu se sol mesclar la legoteria: e ab
 la altre la enuege; La quatorzena:
 lo testimoni sic donat ala veritat e no
 ala amistat; La quinzena en lo
 pmetre la consideracio e donar mes q
 bom no pmet; La setzena no ser
 quat vida q sic plena de negolis strars:
 mas serquat vida en la qual bage bom
 temps de veura en simateix: e tal o
 ci sic ple de pensaments de saber (si
 es possible) e de bones cogitacions;

La osetzena: not magne la aucto
 ritat del que parle: ni guards qui es
 mas q es lo que diu: car no val mes
 la dobla del bon or en ma del lk cy
 que del pages; La deuuytena:
 no guards aquants pla mas aquin:
 que desplante p saber als ignorans e
 per virtuts als viciosos laor es: not
 placic mes loarte los vils que sic loar
 nen de cosa vil que baguisses feta;

La de nouena: cerqua lo q pora
 trobar. apren lo que pugues saber.
 Comença lo que poras acabar. Pon
 ge bon no sic pillos lestar. Entre en
 loch de on pugues exir. E lo que de

ren als virtuoses e als bōs? **D**ix
lentenent . tota la virtut e tot lo be
ses conuertit en tant diners e aquells
lo en amen e bōren e segueix; **D**ix
la iusticia . **D**els trists q donen be
nificis p malificis : los diners no son
mals ni bons mas son conuertits en lo
rs : car si lo verseta mal ells serā mals
si el sea bo seran bons . Mas per
que bonren als richs desauenturats
qui tenen les riqueses no benauentura
des per neguna li? **E** dix mes axi
com la prudencia es directiua del ente
niment axi lo po vniuersaliua dda vo
luntat : car no apficia res entendre
lo que coneix la voluntat no a mas a
aquella matexa cosa : caquella amor
dela cosa iusta e veradicta es dita ius
ticia . **E** molts fan les obres de bo
mes iusts e no son iusts per quels fall
aquella amor e conformitat dela volū
tat . **E** com que es iusticia sino vna
tacita e occulta conuencio e ligament
de natura trobada en adutori d molt
e hū vincle dela humana amicitat e cō
pania : e totes les coses que aquella
mana son specients . **E** mpero lo prin
cipi de esser iusticia hū home e hū fa
miliar e la amor de deu : car si ama
ras semblar li as en aço : que aptofita
ras a tots los que potas e no emper
xaras anegui . **E** los que no en e empa
dexen emparxar los bas en quant po
ras . **E** no sta la iusticia en les pa
raules dela ley : car los actes dels
homens infinis son e nos poden com
pendre sots vna certa regla . **P**ero
po abite en la voluntat cōsonant e cō
forme ala breta **R**abo . **A**lgunes co
ses castigadas per que en si son males
e altres per que donen mal exemple
hi causa de maldar . **I**tem deus penlat

que on se vulle que tracten dela veritat
que has fet intrament per desengat
aquella : car aquesta es la ley dela vir
tut . **N**o faças mencio mes de haue
set intrament exptes que deno hū lo
set : car a de totes les coses li son ma
nifestes ni pot esser q nosie dōis coses
testimoni . **E** li alguna veguada te
stificará de dir mentida dignes la :
no p asermitat la mentida mas p defen
cio dela veritat . **E** sit soene que la fi
delitat se rema ab la mentida lanors
no es mentida . **L**os iusts son ven
cus dels mals e los mals son vencuts
dels iusts . **L**o que vol esser iust no
ha esser inclinat p la reuerencia dela p
sona : ni p la multitud dels donatius
ni per la beniuolencia dels amichs :
ni per la temor dels potents . **E**mpo
lo iust no deu esser tan aspre q sembla
cruci que atois a terre : ni sembla tan
fer ques despulle la humana condicio
Ni deu esser tan moll que nol teme
nengui : car entre aquests dos strems
e vicijs sta lo mig de la virtut . **L**o q
es iust el matex es regle e balança e
mida bon se coneix e aquí coneix . **E** de
les honors pren lo que es conuenible
al seu stat : e menys p por dela error
Dels riqueses mes ne amc poques
bonestament adquirides e iustes : que
moltes adquirides p lo cōtrari . **U**n
uersalment en totes les coses lo iust
guarda lo mig . **E** quer penscs tu que
son regnes si no ja iusticia : sino tira
nies : **L**adronicis : **R**obarias : **H**o
micidis : **D**e dix aquell colfari qui sō
portat deuant **A**lexandre : al qual ala
xandre demana p que atribulane e ro
bana la mar . **L**o qual respōs : e tu p
que atribules e robes tota la terra?
Aixi que robe ab vna iusta vien me

ladre: e así p qu'en tens moltes te di
en Emperador. Així que no diferex
la bu del altre sino per tenir poch e
molt poder. Dix mes la Justicia.
Retort te sempre que lo men princip
es amor e temor de deu, que no sola
ment deu dona ainsa als qui ainen
el creen veraderament: mas encara
ainsa als qui truen la paraula: en
la regio de les pdoles. E plò còrari
destroba los qui contra los tals se se
pen tirans. E penles tu p aventura
que si yo fos stada en lo mon q Ju
piter bagues expellit son pare Saturn
nus del regne? Als fora leguira la
gran batalla de Creta? E penles
que la cupidita dels dos germans ba
gues destruya la ciutat de atebes?
No creas que fos stadi contradicada
la nobleza de Troia? O cre q Ala
xandre bagues damnificades les vltre
marines terres? e q Anibal tan cruel
ment bagues destruyit Adome de la
nois nomenat Segundina? O q Er
cules q son molt primer de aquest ba
gues robats los bestiers de peronin?
O q Eneas bagueta presa la sposa
d'Amor? O q los Ro nàs bagueta
la biugar tan injustament les nacions?
ni començades les primeres africa
nes batalles? o que bagueta Scipio
apres de Tunis destruyia ala final
destruccio de Samora lanors nome
nada Lucena? o queu fossen segun
tes les batalles o discodies entre Po
pen e Cesar? Prop bagueta mai vul
neral ni particular en lo mon: car si lo
homens fossen instis farien ço q volrie
los fos fer: e totes coses prohibides cel
farien. E axí acaba de parlar la justicia
e sen fi;

Capítol .lxxi. com lo fortalea per la al enreniment;

Comença de parlar la
fortalea als pe' deia
qual sabia hun Leo
molt gran e d'a l'ar
de cors fos molt delf
cada tenle pero lo cor molt fort e ro
bust: e omana al ententiment. Com
va en lo mon de fortalea? e de pug
nat per la vida e morir per aquella?
e pugnat per la vida de les coses bo
nestes e destruyit les d'onestes e ma
les? Dix l'ententiment. En lo mon
se troben homens forts en vna de sis
maneres. Huns son forts cims, que
pugnen p la honra o p la vergonya
entre aquells qui son coneguts: car
vehen que los forts son honrats e lo
temorosos increpats. Altres son forts
per temor: axí com los qui fan palcat
en lamar per força; Altres ten
nen fortalea militar: ço es que la te
nen lart del batallar axí com los qui
entren en l'argua confiant del art del na
uar. La quarta fortalea es q son fu
giosos q molts ab fallonia fan coses q
son iurgats per forts; Altres son
forts per p'itiqua: car per ventura se
son trobats en moltes batalles en les
quals se son baguts molt be: e ab a
quella confiança cometen les coses
arques; Altres tenen fortalea be
stial no sabent la força de son abuer,
fari: axí com fan los mercurians qui sò
flacs e tempten los septentrionals
fortment de batalles: los quals son

audaces e vigorosos : e palcan los mericionals fortment ignorant la fortaleza de los aduersaris . En estes maneres trobaras vuy los homens forts en lo mon ; Respos la fortaleza los primers que dir que palecn p la honor e p la vergonya sō semblat als virtuosos : empero ells non son : car molta dels tals son forts a bon los coneyen que setien temerosos bon no fossen coneguts . Los segons qui per temor son forts pios sō q aquells car la virtut ha de esser libre e ab amor : e no consista ni temerosa . La tercera que es del art militar : no es ppiā fortaleza : car comunament tals son los canallers stipendiats : e aquestes quant veen los grā perills moltes vegades fugen : e ja hanem vist los ciutls aturar mes que no aqsts en los tals perills . Los quarts de la furia no son veraderament forts : ans son audaces e comunamet los tals son cō la stopa q tost se ensen e tost es apagada : aquestes son quasi violentats p la furia : e cessant l'impetitud dela furia han de cessar de esser forts . Los cinquens dela spencia no son veraders forts : car la fortaleza es ferma en lo cor e no es acomanada al cas ne ala fortuna . Los sisens no son forts ans sō com abessies : per que no preuen ab qui han acontendre . Donchs la fortaleza verdadera es hun mīa entre la audacia e la temor : e la maior fortaleza e tranquillitat que pot esser en lo home e seguretat per a vintre benaventuradament es vengre si matex e subingar les passions : car que apfite al home haueu subingat los indians e los mediterrans : ni lepeccionals : hi esser vengut de la ira e de les altres

passions . Donchs la primera fortaleza es subpeditat e senyoreiat les passions ppies . E gran virtut es no cesser bon vengut de les coses tristes : ni esser mudat p los infurtunis e aduercitats . Empero maior fortaleza es e virtut tenir la regna e lo fre de no poder se alterar en les pspitats : car mes facilmente altera al home la bona fortuna que la mala . E pensen algus que la fortaleza e magnanimitat sta en lo sig deels honres e riqueses e aço no es veritat : ans la virtut dda fortaleza sta en n enysprecar e tenir aquells en poch e per lo contrari los : pusillanims e de poch cor segueyen aquelles desmesuradament : e lo magnanim menyspreca les no atutables fauors e les xiques honors mis exposa a tot perill sino al qui es honest e iust . Lo magnanim elegex morir p la virtut : car mes ama la honesta mort que la desonest e vituperable vida al qual si viu lin segueix honor e fama que son premis de la virtut : e no causes . E si mor ha repos en l'altra vida e fama en aquest mon : e segueix se per ell bon renom als seus . En aquesta manera viu lo home alegre : per que no empran de fer si no aquelles coses que la prudencia mana e cōsella . E les que la iusticia endreça . E les que la grācia del cor e virtut de fortaleza vol . E aquesta es gran part dela benaventurança del home . E axi sen si la fortaleza a son parlar e comensa a parlar la templança .

Capitol . llii . com la Templança parla ab lo enteniment ;

Cabat de parlar les tres donzelles ja dits mogues ha parlat la temprança. lo gest dela qual era duna manera mltana: axi en los arraments: com en lo parlar mouiment: p en tots los gests: e dix. Com va en lo mon cerca de les concupiscencies carnales: e en los actes de es comissions ni si es guarda da la fe en los matrimonis e la castedat en los diputats a religio: ni obstinencia de les coses illicites en tota altra gent: ni si es refrenada la gola qui es causa e mare de tots los ma's ni les dones si son abstinents del vi. En a ço respes lenteniment. La fe de's matrimonis conuertida es en abusio per la maior part: e en infinites se ttenca es romp. Dela castedat q' diu de aquei xa gent religiosa: no ha testat en lo mon sino sol lo nom de religiosos: ans comunament p' esser mes desastrenats en la gola son mes dissoluts (e encara en tots los altres viciis) q' tota a' tra gent no pot star atorgada la causa q' se impedit son effecte. e mostres a ço es ser veritat p' q' los q' mes tenda tenen entre dls mes grossos se fan en la maior part. Del que diu dela altra gent vos dich q' vengut es lo rey dels curners en lo mon: quant q' molts se lo en bauer memar tal e tal vianda a p' allada en tal o en tal manira. e molts dels tals menen e beuen en manera q' sacrisen la vida p' encorten en grã malalties esguasten los iurs e sengrossen en lenteniment q' es lo regne e senpori a dela racional creatura. E tants nombria de diuersitat de vins e de porages que no basta memoria per ha retenir los. A tal intemperança son venguts que no solement volen facer la gola

mas encara fan potatges de diuerses colors per azredar ala vista: e olors p' confortar los altres sentus. Ja los viciis tant son acostumats: que mes son loats que vituperats per que los quals beuen repenre e increpar son mes viciosos quida altres. L'auors parla la temprança e ab vn gran sospir e vn profunde gemench diu cor dix. A micquina quãt po era en lo mon no haia artifici de cnyner sino lo q' tot hom sabia fer: solament menauen los homens per viura: e ara volrien viure per meniar: e no sabien luz deu o la gola ney tenien tan gran speranza com ara: e menauen per la necessitat e no p' la superfluitat e delectacio d' gust. Les dones totes eren mes germanes e moltes no menauen carn ans la forrien com a veu e lo vs del vi per semblant. L'auors eren los matrimonis guardats. e la successio e naxença dels fills certa e no incorien les gentes tantes especies de perills de malalties: ne hauien mestet tantes maneres de medicines. En les religions guardauense les obstinencies e deuins: per la qual cosa ateni en lo thesor precios e p' durable dela castedat e axi eran disposits per bona doctrina p' en exemples: e a ra tot es per lo contrari pus po no lo entre dls. Des de mania la temprança com se bantien en les vestidures les ges

Respos lenteniment dls molt mal e dles prior. Ja no es la gent contenta en vestir drap de lana boncl per bell o formos que sia: ans anulen p' diuerses parts del mon p' cercar draps de sedes de diuerses maneres artificis e colors. e no contentes de aço ser quen solatures de animals los quals sien no coneguts ne acostumats o naixer en les itres encara mal contents de

b.l.

aço molts de aquells cobren les vesti-
 dures de or e de argent: e moltes del-
 les encara ab perles e pedres precioses.
 E per ço los queu poden destrueixen
 se: los que no poden: batateien: trafe-
 guen: roben e maten per pleguar bi.
 E moltes d'elles fan coses contraries a
 la honestat ppia per aquesta sola cau-
 sa; Demana la tempraça. veiam
 en l'ornament dels cases e edificis de
 aquelles: e hornaments delits e altres
 abillaments de casa ço; se han. Res-
 pos lenteniment molt mal q' uns no
 son còtents de aço que rasonablement
 los bastaria: e fan cases altes fins al
 cel que par que sien la torra dels gi-
 gants. Altres no son contents fer les
 defusta sino son pintades e dentades
 e semblants supfluytats. los lites: nos
 contenten sien d'or de coto ne de lana
 mas fan ho axi com de les vestidures:
 semblants son lo mes que poden al-
 grans pa'aus que acustumen os rers
 de tenit. Aximateix gran varçla dor-
 o d'argent e coses inutils ala necessi-
 tat dela vida humana. E per que no
 atenyen per complir a les tals supfluy-
 bitats: acusen a deu: dient que no es
 ygal: e al signe: dient que han ha-
 gut mal fat e mala ventura. Res-
 pos la tempraça. amich folla es açixa
 gent del mon: los desaventurats cer-
 quen lo be alla hon no sia: car pen-
 sen que la sua benaventurança e per
 feccio sigue fora de si mateixs: e es a-
 xi com lo qui va a pescar peixos en la
 muntanya, o lo que va a cercar lebres
 en la mar: e per ço los dolents tosteçs
 viuran tristes e solictis: q' nūqua serā
 contents. e qui pota atenyet copia de
 tantes coses: fo viu temps que en lo
 mon nos practicaven tals coles. ni sa-

bien ques era lo adobar de vi: ni cur-
 nar tantes viandes: e supfluytats de
 vestidures: ni armes ofensives p' mal-
 fer. mas eran donats al sicut e saber
 dela virtut: e donaven a natura lo q'
 era necessari e no curaven de supfluy-
 ytats. e viuen alegres e en pau e en
 concordia. e aquest setgle son de or en
 respecte dels altres setgles: los quals
 foren piores desde que los homens
 cauaren del terra e trobaren los pills
 amagats per ells nomenats riqueses. La
 uors se segui la se rompuda: e delia
 lo fill la mort del pare: e hisque la ve-
 ritat e la sancha e totes nosaltres de
 la terra: E leuors se seguiran homici-
 dis: batalles: forçes: e robatoris: e
 totes los desordes dela gent. lonch se-
 ria per manut proseguir ies errors: e cas-
 tigar los leria demestiat empero au-
 deu ta aportat en aquesta casa ditz te
 algunes coses ab les quals nūcas cō-
 tent calege. Primerament q' mi-
 res de quant poch se contenta natura
 encara q' vulla molt lapetit tan poch
 com li basta: tu mira que ben Res-
 menia una gallina e un pa: e nist. x.
 aines de orap e caualca una bestia e
 bastant a natura aslo e encara que ell
 cupidia multitud destes coses aço li
 basta naturalment. Donchs si vols
 viure vida benaventurada refrena les
 tals apertes. Respos lenteniment
 Ja si deu maiut per mi mateix sens
 dir mo vera que era oradura desi-
 rar les tals supfluytats. mas que fa-
 rem que la prudencia ha dit q' es savi-
 da conformar se hom ab lo que les
 gentes asenmen esser be fet: e veiam
 que les gentes posen los bens en aço
 e los que aço vien valen e son bōrats

Respos la temprança. e com e si tu veus que los minyons han per bo calfigat lo fanch e fer caseres de aóll e semblats follies seguir los bas. **D**ix lenteniment no. **D**ix la temprança donchs en ara son mes orats aquells q los infants: car aquests mon los natura e aquells los desordenats apetits certacosa es que per dir vn pastor q lo vidre es pedra preciosa ni lo leuto or nos segueix que sia veritat: ans es lo contrari. po dir te la veritat tu segueix lo que vulles. lo que dius dela gent que per son dir sa bona moure for donare vn exemple. En lani era vna vegada ab vn **R**ey lo qual dix: senyor ara te de ploure ea quats toca ta aquesta argua o ab ma o ab peu / o com se vulla que sie tots tornaran folls: e per ço dix li ques possagen ell en loch on no s tocas aquella argua.

Seguis lo cas que tota la gent fa pia oradures sino lo **R**ey clo lani. E los altres los volien laniar coz asolls e burluen se dells: dignes qual' errauē.

Dix lenteniment clar es: mas de usen bo desumular. **D**ix mes la temprança si s'eres content e temprat tu vendras acontentar te de tu marçix: e tendras te en vergonya: car no deu hom haure mes vergonya que de si. **A**denia quāt bauras faze moguer la fam e no la delectacio. menia: mas no fins ala abominacio. **B**iu ab set: mas no fins ala embriaguesa. via dds mē lats presents e no desigs los absents. no sies diligent inquisidor de les vian des que has de meniar. ni gran visita dor de la cunya. al meniar no vingues feruent com a lop: ne al beure not me tes com a bestia ni cures mes del men iat sino quant es necessari per viure: la guordura lexela tu als cavalls e als

porchs: car quant par be en ells tant par mal als homens. **N**o cures que lo senyor sic conegut per la casa mas la casa per lo senyor. Los que en tratan en ta casa prenguen mes conso lacio ab tu: e marauellen se mes dela oroa de tu e composicio tua que dela oroa p bellea de ta casa. **P**reter mes de amolstrar los edificis de bons exem ples e castumes que sien en tu q dels arreaments p edificis domesticas.

No atribuescas a tu lo que no es ni negues lo qui est. Treballa q si tes coies son poques e riques almanco no sien streies. Tes vestidures no si en resplandents ny precioses: empero no sien suties ne vils: car la vilea a hominable es en natura. **N**o trebal les com aplegaras riqueses superflues que son causa de tristot p treballs in finits: empero treballa que no lies po bre ni posat en gran necessitat: Car la sitema pobre a auorita es dela cō dicio humana. E axi sit tens per cō tent del teu no bauras enueia del dal tre. **N**o fuges a totes les delectaciōs com a insensibile e insich: **N**i les perseguesques com a intemprat. De les paraules in honestes te obtendras car ion vs imprudencia engente. **A**l mames les paraules verdaeres e ho nestes que gentils. **A**ds mira lo q dius que la manera del dir. Lo que saps amostren sens iactancia. Lo q no saps confesca sens vergonya. Lo molt riure leua la teneçencia p engen ra valica. **N**o sia lo teu riure ab crit com de aguila car es senyal d su perbia p engendra odi. Item no sia furtiu com de malicios: ni puocat p lo mal dels altres. **A**das sie temprat onest: e en oras dguēs. Lo' iochs sie ials q no portē ab si vilea. Lo' paços

b.ii.

sien sens temer. La vent eprada sens
 cridar. Lo teu oci sia sanctes e bones
 cogitacions. E guardet dels legoters
 e no vuller per lagotaries mareixer la
 amistat de negu. e guardet dela com
 pãria dels vils. Alegret com despla
 als mals : e pensa que es en mal loat
 te los mals com si loauen fosses de
 casa mala. Almonesta de grat. resen
 diras ab passiencia. No lies audax ni p
 sumptuos. Si algut repren iustament
 pensa que aprofites: si iniusta pensa q
 tal pot esser que to pensa dir per pro
 fit: fug tu al vici. E no lies curios in
 quiridor del mal dels altres : ni aspre
 reprehendor dels strans. E al q crida
 p dona de grat. No exalces sobre me
 sura a negu nel abaxes. en de grat: e
 reb lo que ofras. respon al quet se me
 nestet. al quet crida ou lo e respon li
 de grat. al profidios leial stat tantost.
 No lies molest p les places: ni interin
 pat p to cap. lies mouible e no leuger.
 costat e no primax o profidios. a tot
 hom lies ygal. lino menysprearas als
 menors ab iuperbia: no tembras als
 maiors ab la rectitudo de a vida. en lo
 offici q tens no lies negligent ni altiu
 atois lies benigne. als pochs semina
 no ab negu blan. lies mes pfunda en
 lo iudici que aparent en la paraula. e
 millor en la vida que en la cara. lies
 amador dela clemencia: e perseguidor
 dela crueltat. no lies sembrador de la
 fama: ni detractor dela stranyia. no
 cregues les suspites ni les noues mald
 e vane: si es tant ala ira. e facil ala
 misericordia. e en les aduersitats ferm
 cu les prosperitats caut e humil. lies
 hõrador de les virtuts: sien los altres
 dels vici. ama la saueia quis vulla
 ama la ignorancia. si es menyspreador

dels bens dela fortuna. cerca los bens
 durables que son les virtuts: no curat
 dela ignorancia dela gent nit moguen
 los vane appetits. en lo gran que tens
 lo meniar has e tenir fic a tots los al
 tres vici. si algut menysprea pensa q
 not coneix. e deus menysprea lo tal
 preu. e vet aci com viuras alegre e be
 nauenturat. E axi seu si la tempraça

Capítol .lviij. com se deu regir ca
 sa: poblacio: ciutat: o Regne

Estadet la les quatre
 virtuts de parlar: vo
 li en parlar les vuyt
 que resten ço es la

Magnanimitat: la mansuetudo o sa
 prostada: la magnificencia: la libertat
 La Eutropia la amistat: la plaça:
 e la croyca. Empero la veritat tragie
 lespill: e mostra al enteniment largu
 ment la intencio de cascuna de aqste
 e quals eran los contraris vici. E
 apres dix la raho. p has bagut exem
 ple com deus regir au mateix: necessa
 ri es de dir te com se deu regir la casa
 poblacio: ciutat. o regne. E mostrat
 tem com cascuna d'elles comunitats:
 es necessaria e natural ala vida huma
 na. E per ço has de notar que la na
 turala mou. l'home principalment a
 tres coses: es assader: ala conserva
 cio del mateix: e dela spectia: e dela
 comunicacio del parlar. La conserva
 cio de sumateix no la pot bauer sol ho
 me: car la natura puchet atois los

altres animals de victu bon se vulla nasquer : e lome com sia animal p^o delicat ha mester la refaccio corporal que sia puia dedicada . per ques cone ques treque la sament es molgue es pasta e ques faça pa. E comunament la sament mes conforme ala humana cōdicio e complexio es la del forment lo qual no naxaria sens proceyr latu fia de lauro. donchs per aço no bastia vn home sol mas ha mester ser uent en vna de quatre maneres que p auat te oitem. Per conseruacio dela specia la natural mou ha engendrat naturalment : per aquell acte ha mester dona necessariament la qual es instrument dela generacio: e ainda en les necessitats dela vida: e segueix se bauer paraula e companyia agradable : e a queis son molt amichs per aquestes coses : p encara per la generacio dels fills los quals amen ab dos de cor : e multiplicas ab ells la amor p la succio dela tercera cosa . donchs segueix se q aqstes quatre perçones han mester vn loch on sitguen: en lo qual tinguen almenys pa loch/ e argua : en q prenguen refaccio e sustentacio dela natura lo qual loch sia tal ques puxe defenore deles pluges/ e deles neus / deles freys deles calors e altres inconuenients e tempestats. lo qual loch es nomenat casa . la qual es constituida de quatre linatges de persones almay cho: ço es Marit/ Muller/ fill/ e ser uent. Ara digam dela generacio del carter la qual es necessaria e natural ala vida axi com la casa. e aço es per tres rahons. La p^{ma} era per la amor q tenen los pares als fills : que tant los amen queis volen tenir prop: e los fills nos volen apartar de los pares ni el

loch bon son nats : lo qual loch tam be los es pate naturalment. car de vn pate rebboz la generacio e nodriment del altre la influencia e complexio . donchs naturalment los fills que naxen faran coses pp de los pares . e los fills de aquells altres fins que sien moltes cases iuntes en vna . la qual cosa es dita carter : e los que alli habiten se anomenen uehins. encara es necessari aquesta tal congregacio e habitacio per la necessitat dela vida : car a pres deles necessitats q dtes hanem ha mester lhome necessariament cubertura bo vestit ab q visca e instrument ab que iure : car pa veem com natura prouax als ocells de ploma ab q cobren la qual per semblant es instrument de moures per layre : e prouabl los de bech p vngles ab ques seccassen lo menjar. E los altres animals prouabl de fortalca de dents p a mordre p de pells per ques vestissen. E lome sol natx fraturat de tot aço . Pero natura li done la ma la qual es orga dels orguens e instrument dels instruments. donchs necessariament lome ha mester qui faça la axada/ la redla o lo coltell ab q laure. E ha mester qui tixe la lana o lo li per a vestir: p totes estes coses no les pot fer bun home : nis poden be fer en vna casa on noy bage multitud de perçones. E a questa es la segona raho per que son necessaria la tal multitud e congregacio

La terça causa es de part dela iusticia per punicio dels delictes : car axi com en la casa lo senyor principal es iurge e castiga p regeix la muller en vna manera : e lo fill e lo seruent en altra quant ve que erren : axi mateix en los carres polzen p iurge lo mes

b.ii).

veu. e la necessitat que's costerria fer
 la tal ordinacio : son que veyen que
 quant vn home tenia dos fills e la vn
 matana laltre: amauet mes lo pare del
 simulat lo mort e lertat lo viu sens pu
 nicio : que si peria los dos: e per tat
 los fills no temen les punicions dels
 pares moltes vegades ab sia o per en
 uia matauen los germans. e per ço los
 bõs homens del carrer o bari posaren
 vn iutge comu: lo qual punia los tals
 delictes. e vet als la creacio natural e
 principi dela casa e del carrer. Ara
 parlem dela poblacio dela ciutat e
 com es stata natural. Cert es quel ho
 me es ordenat a viure: e sofisticment
 viure: e virtuosament viure. e per cas
 cuna d'elles tres fins son necessaria la
 congregacio dela ciutat. apres dels
 dos vides la dics veren los homens
 que inoculta era la vida e molt rebal
 losa dela casa solas: e del carrer: que qua
 si no podia bastar ales necessitats hu
 manes. e veent aço: elegiren terra que
 fos fertil e abundosa en la qual pobla
 ren multitud de carzers : e quer ha
 gues distincio dels officis necessaris
 e fessen vendre les coses necessaries
 que son pa: vi: carn: e peix e posaren
 preus rasonables en les tals coses. E
 veren que barbarica era la vida bare
 tat forment per vi: e lana per ferro:
 axi com seyen en los bars o carzers
 per q' hauien a esser cascun dia en no
 ues aumençes e anauen souint a's iut
 ges e auenides: e per tant los dela ciu
 tat feren moneda e posaren li pren: e
 quasi aquella era mesura de totes les
 coses vnals e commutables: e posat
 preu a les coses iust e rasonable: nols
 calia anar al iutge: E son aquesta molt
 millor consideracio que la primera: q

que cascun sabia lo que hauria a donar e
 rebre. e veeren les gentes que era molt
 mal al home queden bania dat raho
 p parlar e saber: q' fos ydiota o bar
 barus del tot: constituiren scola de leis
 en laqual posaren mestres qui mostrai
 sen a sos fills: legir p' scriure: e parlar
 e altra doctrina segons la copia d'els
 fortunes e disposicions venteniments
 e perque veeren que la natura del ho
 me era inclinada al saber per natural
 inclinacio: dexaren als fills ods mes
 nobles ciutadans per que inuestigassen
 e enquirissen profundament deles scien
 cias. E hague ni alguns entre aquells q'
 foren molt sants: los quals atribuiren
 e constipren entre ells tres coses alen
 palades. la primera son la medicina:
 car veyen que naturalment lhome era
 compost de coses contraries: e per la
 dominacio: h' exces e superfluitat de
 algunes humors encorien los homens
 en grans malalties. E hague ni algun
 que prouauit alguns erbes p' moltes
 veeren molts remey e axi trobaren al
 gunes speriencias certes contra la oul
 litat deles malalties. E haguey altres
 pus enginyosos qui enuestigaren e en
 quiren les causes deles tals sperien
 cies e raupren les a artificial hi scriptura
 E gran sperimentador son de aquest
 lo il·l·ey mercurius. los grans enuesti
 gadors foren Esculapio e mercuri terç
 qui feren les tals medicines star en v
 na casa e vendren publicament: e que
 ni hagues hu o mes o los q' cõplis en
 la ciutat: e que fossen profundos en tal
 saber dela naturalia: qui sabessen les
 eorts e les complexions e les qualitats
 odes persones: e que fossen molt pra
 ctics en lo cos dels lleis p' saber lo tps
 del administrat deles medicines e que

fossen molt discrets e molt practics
 en lo conèixer de les coses naturals : e
 aquests tals baguessen carterb en lo
 dominar de les medicines hi en lo
 guarir de les malalties. E foren princí-
 pals inventors de aço : *quels Grechs*
Apollon : e *Scolapi* son fill. Pero p
 quant *Scolapi* morí de bun lamp fò
 perduda aquella art p spay de *Linch*
cents anys : en los quals nor bague
 merge fins *Arxistis* *Rex* dels peí-
 as al qual succeberen *Aclepio* e *Ppor*
cras son fill. Los quals ampliaren e
 la formaren en l'um. E fón la medici-
 na en lo mon en tres maneres. La
 primera se nomena *Methodica* : la
 qual son atrobada p *Apolline* deifi-
 co : quel sabie en certes paraules e cà-
 tars. La segona impica : e aquesta
 era de soles spiciences sens causes : la
 qual son ampliada p *Scolapi*. La
 tercera es racional o logica : la qual
 son ampliada p *Pporcras*. E aquell
 son lo primer be que porta lo saber
 en les Ciutats e cògregaciós ; La
 segona cosa que entre ells stabiren lo
 fants foren les leys : per que veren es-
 ser rasonable que vltre del dret natu-
 ral que era comu ators los animals :
 hauer entre els homens dret ques no-
 menas dret civil en lo qual quasi tota
 la gent concordas o la mes de aquella :
 en lo qual se contengues les diuisions
 de les heretats ; e seguretat e possessio
 de les coses ppes : e fabriques de mur
 e de edificis : e de armes defensives e
 ofensives : batalles : captivitats : ser-
 niments : iuraments : paus : trences :
 casaments : e altres coses semblants
 Hi en aquesta consideracio los porta
 lo dret de les coses que veren q no
 era bo que nengu levas la millor tota

hora que volgues car abominable co-
 sa era la dona conèixer a altre sino
 son marit : per que la generacio no se-
 rie certa en la successio de la heretat e
 se ne inuast. E los plets : bregues :
 e penills serien molt grans per esta
 causa. E p tant feren leys còuenibles
 ala raho : que tractassen la forma d'
 tals matrimonis. Item veren que ra-
 bonable era al home hordenar de les
 coses ppes en hora de la mort : e feren
 ordinations e regles dels Testaments
 art del tornar de la cosa prestada com
 lo restituir de la cosa deguda. P sta-
 biren entre si : de bontat e remunerar
 los homens p les virtuts e bonrats
 e punir e auar los malificis ppetrats
 E com tenien la Ciutat que fos abun-
 dosa fèrtil e sana : cerquaren manera
 en que la tinguessen pacifica e vinda.
 E per ço feren leys que ordenauen p
 manauen les coses lites e honestes
 e vedauen e phibien les inhonestes e
 males : e punien les coses lites e in-
 diferents empero cercaren causes de
 punyences pms e donau als ben vi-
 nents : e manages de penes p turments
 als trasgressors. Item mes hordenaren
 que bagues entre els homens veter-
 fors e pugnaders per la cosa publica
 E aço per que vehien que alguns ple-
 ra lo senyoreiat e destrouir los altres
 E foren los q primerament tals leys
 compongueren e donaren a les gent
 en regles scrites de viure : *Adorles* a
 la gent iudayca. Lo rey *Sotonon*
 als Grechs. *Adicuri* iunagis-
 to als Egipcians. *Solon* als de A-
 tenes. *Ligurgo* als lacedonis : E p
 que les leys baguessen maior auctorit-
 tat fingi q les li haue donades lo rey
Apollon : *Pluma* populo dona les leys

als Romans : e apres cils enclazaren per les lèys de Solon a Grecia : les quals scriutren en dotze taules. E axi foren totes les gentz regides per lèys exceptades les barbariques nacions .

Establiren que en les tals Ciutats bagues homens que amostressen les tals lèys ; La tercera cosa que a quests ordenaren son la religio : ço es la santedat : e feren aquestes gens tres consideracions . los huns se mogueren per subingar e millor senyorietat lo poble : e vchien que era impossible la ley humana bastar apunir tots los malificis amagats : per tant posaren entre les gentz terror : dient que hauien de^u : los quals vchien totes les coses amagades e manifestes : e que si loy me stane en casa : quey haue deu al qual nomenauen Penates . E si en la *Adiutaya* : quey hania deu al qual nomenauen Fannos e Sattres . E si stanen en lort : que n'haue altres als quals nomenauen *Diades* hi deesses q' nomenauen *Diades* . E si stanen en la font do en lo riu : quey haue deesses ques nomenauen *Muses* e *Pimphes* . E si stanen en qual se vulle loch dela terra : quey vchie *Juno* . Si en la mar *Neptunus* o *Doris* o *Tetis* . Si en torra o en Arbre o en layre : *Jupiter* y stant al foc quey vchia *Vulcan* o dos deus als quals debien *Lares* . Si stanen al Sol : debien quen vchie *Genis* . En manera q' debien q' noy haue cosa per segrera q' fos q' als de^u se pogues amaguar . Era aquesta cosa gran veritat e poch seny : car ells grã veritat debien q' a deu totes les coses li son manifestes : mas no com ells debien . De aqueste tals son *Remulo* e so succe

for *Emilio* quen cõforma *Empo* aço non feren p'altra intencio de sanctedat sino per phibir los malificis amagats hi esset senyors del poble : car en altra manera era impossible . Els posaren mes terror : dient quels q' peccaren eren punits en laltre mō sots bñ re^y al qual nomenauen *Pluto* : qui tenie vna grã Ciutat baix en lo pregō dela terra tota murada de foch : ala porta dela qual debien quey haue bñ La lo qual era molt fort ab tres caps E quey haue grã multitud de hñs animals nomenats *Erpites* molt diformes : y furies spantables les quals punien e turmentanen fortment e crudios q' allí stanen . E p' quels pogueren argubar p' q' no tornauen los qui morien : digueren q' lo Cami era ample al entrar empero q' era molt scut hi s'irret al exir calpre . E mes digueren que dalla exle bun rin al qual debien *Lectio* : laygua del qual era de tal virtut q' tots los quen beuen se oblidauē de aquest mō . E q' aquia lera la causa per q' nūqua venien los q' allí anauen . e mes debien q' dalla lo riu anauen les aies dels bñs p' hñs caps molt verts cātans e saltans e solacāt . En aquesta manera la gent se mogue part per la por dela ley humana : part per la temor del altre mon a guardar se de peccar amagada ni manifestament E tot lo mon son inclināt en aço . E bague entre ells homens sants ques a cordaren e sagutren la opinyo del poble : e cõponeren libres d' cātans e sacrificis : e amustren ficciōs a ficciōs . E per dar color ala tal creença (pus p' aço vchien baner maior eficacia les lèys) fingueren que en l'infem stanen ceris homens e dones los quals la gent hauien

visit visat mal : e q' allí passaven grans penes : entre los quals nomenat : *Tantalus* : *Thescus* : *Thisio* : e *Thiliso* : e deles bones que hauien mortis los marits axi del rey *Adino* de creta : hi de *Lac* : hi *Radamâr* e daltres molts los quals foren cruels : axi com *Adinos* . E altres anars : axi com *Catalo* . E vet así la primera manera de introduir deus en lo món .

La segona manera foren altres gentes les quals veren que les *Deïtes* tenien influencies sobre les coses del món : e pensant que eran aïdes e q' haurien fet lo cel digueren a les gentes q' les adorassen entrats quals hi bagne stants *Idolatrias* : e dinterles regions de molt grans abusions : car huns eran sacerdots del sol : altres de la luna : e axi deles altres *Deïtes* . E predicauen a les gentes que tots los bens venien deles *Deïtes* : e que la voluntat dels deus era lautar la terra : hi feren sacrificis de animals dinterlos per que ells los se menassen . E après de aço lançaren a les gentes certa imposicio del que laurauen per adonar als sacerdots . E aquells en part se mogueren abon zel : e part per haner vida bonzada en lo poble . De aquesta materia mes larguament se parla la sancta quât se dix dels sants . La tercera manera de introduir vera religio en lo món : son que venit deu nostre senyor lo món ple de oradures e de *Idolatrias* : volgue haner pietat de les gentes e parla ab son seruent *Adofes* n visio de pfectia : e donali p' la maldaditat verdadera e cerra : com era bun : e com ell lo era senyor e creador de totes les coses : e totes les altres coses eren creatures subiectes a ell . La

qual ley fahie los santa e beneyta e q' no podie esser millor segons aquell temps . Empero ella contena en sí algunes coses les quals no s'õ licites ara axi com lo sacrificat dels animals lo qual era p' lenar la *Idolatria* . Empero leix la ley per que hagues total perfeccio e compliment en lo temps del venidor *Adas* : lo qual hauria a esser declarador dela ley . E aquest son *Isaïas* glorios e beneyt lo qual tota la ley reduy al verdader enteniment spiritual . E vet así quals foren les intencions de posar religio en lo món .

E tornant al deus dit : be pots veure com les leys : la medicina . la religio : foren trobades p' los sants .

Moremenys veheren que si noy bagues p' sones santes e iustes que fessen guardar les leys ardenades : q' cascu les trencaria : e per ço bagueren tres maneres de principat . La primera son que alegiren los mes sants e pus virtuosos : e aquests eran los iustes e senyors : e bague nom aquest principat *Aristocracia* . Altres allegaren los mes rics : e nomenas aquest principat *Oligarquia* . Altres allegaren bun princip sol e virtuosos : e aquest se nomenava *Monarchia* . E veu la gent quel princip de bun era mes conuenient . E feren primer eleccio del q' morie bun rey de altre virtuos e sants : e no curauen de qui era fill . Empero a paraguels esser millor lo regne esser regit p' successio que per eleccio . En aço respon lenchiment . A mi apart q' era millor la eleccio del virtuos que la successio del indifrent : per que moltes vegades vehem los tals reys per no esser virtuosos conuertir se en tirans . E altres p' falta de prudencia destituir

lo regne ; Respos la rabo .ert e^r
que si noy hagues altre pill qud que
tu dius veritat digneres ; Dix len
tament quin perill seria ? Respos
la rabo .pot dire lo primer que mol
tes veguades son stats dos virtuosos
e sanis pguahment : e los huns tenien
ab la hun fauoriant lo : e los altres ab
laltre . p la qual cosa se seguien gran
bregues e discencions . Ara vchem
que sobre hun Ofici de no res los
homens han grans concies : quant
mes lauors per vna cosa tan ardua .
Item les leys (posat que eren millor
entees) no eran tan be guardades car
al rey qui era fill de hu home o poch
stat nol bobebien de grat : special
los grans homens . Per ço son mil
lor que regnas lo fill del rey : e ab tot
aço no restaue que de fadrinesa no li
mostrassen letres hi fancia : el aculta
massen a les virtuts ; E vet ali cō
en la policia hi hague aqsts hordens
Lo primer principat . Lo segon sacer
dot . Lo terçer Adicia . Quart
ment ensenyadors de les leys e sciencies
e viadors de aquelles . Quinta Me
dicina . Sexta art macanica . Septi
ma agricultura . E foren nomenats a
quests . Reys . Sacerdots . Caua
lers . Sanis . Adiges . Adencistrals
E larradors . E totes aquelles con
uenien al plure : a suficientment viure
e virtuosament viure : ab tot que lo la
cerdot apocres no fos en la policia cō
apart necessaria ala vida : sino per les
causes que digui . E sino que pot de
tendra dia dia de moltes stucies patu
lars que molts reys e sauts tengueren
entre los pobles p conituar aço . E
vet aci breument la institucio dela po
licia en lo mon : de son principi : e de

la ordenança ;

Capitol .lv .com vee l'enteniment
tot lo regimient dela vida politica en
lo spill dela veritat ;

Questes coses acaba
des de dir para liment
lo entenimen en lespill
que la veritat tenie en
la ma : en lo qual vee
com segons orde natural millor era te
nir vna mulier que moltes . E vee q
mala era la policia o Socrates e Pla
to en la qual hauen ordenat hu hom
tenir moltes muliers e vee les causes
per que e los inconuenients ques se
guen segons ells . E vee mes com
deuen guardar los homens e molt a
uertir en la mulier que han de pendre
que sie de linatge en quey bage hagu
bones tones . E vee que molt mira
uen les dones en aço : e q ptal causa
se squitanen de molts malificis . Itz
vee com los homens deuen molt in
tar en les muliers que fossen ornades
mes o virtuts e ben interior q exterior
ni de fortuna . E vee coz los homes
tanen cerca de aço : e quias dās sele
gui n per elegir muliers carregades o
bens de fortuna e fratuoses o virtuts
E vee com poques virtuts stan en les
dones exceptat la temprança : Empo
vee q aquella feya gran be en aquelles
per que en la cosa defectiua e apartada
del compliment de natura pocha vir
tut es molt gran be . Mes vee lo
enteniment com deu lhome regir a la
mulier p altre regimient de lo fill ni del

sement: e cō la dona es liberta en respecte de aquells . E vee que era bo fet diferencia dela mullet prudent ala imprudent . E que era bo ala prudent comanar lo regiment dela casa e vlar del consell de aqlla en molts cassos special en los sotsats . E vee com los homens deuien studiar que no fossen molt celosos : e vee los perills p mal que p esta causa se seguien . E vee cō se deuien hauct los homens en lo vestit e altres arreaments deles mullets : e com en aço se deuie considerat lestat: la fortuna : e lo temps . E vee com la re publica de Atenes sera peronda p que les dones portauen los brocs e altres fins draps restrand per terra . E vee com era gran incōuenient la mullet semblar mula de Arcabill be e lo marit parer ase de carboner . E vee allí la comunicaciō del hom ab la mullet com. ne quant deute esser . E vee allí com lo me deua comanar totes les coses aia mullet prudent : e vee la causa per que . e semblantment vee com los homens no deuen frequentar lo vs ab la mullet : ni tan poch apartar sen molt : e vee les causes dela bu e del altre . E buniversalment vee lo que conuenia a ben viure e bon regiment dels dos . D'altra part vee que era la causa dela amor tan intensa dels pares als fills : e per lo contrari e com la mare amaue mes lo fill que no lo pare : e quals eran les causes de aço . E vee cō los pares deuien esser molt prudentes e cautelosos en lo nodir dels fills : e com al pncipi o començament los fills e les filles no deuien boyt ni veure totes coies: e com en special los deuien aptar de males compāries delō la puericia . E com los fills dels bo-

mens pobres era bo en la fadrinesa e iouentut apendre ofici e arts mecaniques . E los fills dels lanredors en la agricultura e mecanica . E los fills dels nobles en les arts liberals e morales sciencies . E los fills dels Ciutadans les lers . Medicina : e lo Sacerdoti : e semblants coses . E vee cō era molt necessari apartar los fills e molt mes les filles del vi e del mentir . E vee que era bo en la iouentut no tocar diners . E vee com se ha de tenir medi que los pares cerca dels fills no demostrassen molt blans ni molt cruells o tirās . D'altra part vee quā eren los linatges dela seruitut . E com la primera era deles besties : e com naturalment eren subiectes al home per esser irracionals . La segona manera de seruitut era dels homens habitants en les climes p regions mal complexionades a bon fallen molt dela rabo e ion molt defallits denterminement : e aqueits naturalment son seruentis dels q abiten en les climes e regions be complexionades e son de millors ententiments e custumes : E com los bñs se saluen p los altres : e com aquesta seruitud es rabonable e natural : e quantes e quines eran les causes de tot aço . E vee que la tercera manera era p lo dret deles gentes: e nomenes seruitud legal . E aço es que los bñs subinguen los altres vèren los en batalla: e los preios que sien carius . E vee que aquesta seruitud no es axi com les altres del empero es licita be que no sic natural : que millor es captuar los que matar los . E vee que la quarta : manera de seruitut era necessaria e no natural ni legal : ço es queis pobres se legal

sen per día' mes o any per causa del
 adquirir : e vee com ista seruitut era
 conuenible e rasonable . E vee com
 lo regiment era diuerç en aqñes tres
 maneres de seruentis dextada la prime
 ra . E vee quina manera deuen tenir
 los homens en lo edificat de les cases
 ni quants dans o profits se seguien p
 edificis immoderats hi supflus . E vee
 com lo tenir de les possesiõs ppias era
 bo . E q los que no tenien ppi erant
 millors q homens o piores . E vee
 quina cautela se haue de tenir en la ma
 nera del guanyar de a pecunia :
 com en vna manera era licit e honest
 e en altra illicit e inhonest . E vee cõ
 deue hom elegir lo poch el honest an
 quel molt e desonest . E vee com la
 cosa mes salutable p ala benauentura
 ça era cobciar coses spirituais e santes
 e axi matex deliciar les mūdēnals so
 lament ala suficiencia e no supfluer
 Dela altra part vee la ordinacio e re
 giment dela Ciutat esset diuerç en lo
 temps dela pau : e dela guerra dela
 Paullencia : dela Sanitat : dela fer
 telitat : e necessitat . E vee quins ho
 mens deue haue en casus dels oficis
 E ques deue guardar en los prínceps
 E que en los Sacerdots . E com a
 questa gent deue esset p' laua e me
 en virtut e qñtumes bones quels altres
 e los dans ques seguien si axi no era
 en la re publica . E vee largament
 com se deue ordenar la Cauallaria e
 quins senpals deuen tenir los magna
 nims e forts : e en quina edat haueu
 de buffar les armes los Cauallers :
 E com l'exercici de les armes en la ior
 uentut ere necessari . E com lo delig
 ncia hõra vencia les batalles . E vee
 los drets : constituciõs : e obseruaciõs

de les batalles : e les maneres de va
 tallar : e lo artifici dels enginys : e
 la diuersitat de les armes : e la pruden
 cia dels Capitans en l'ordenar de les
 squadres : e la Cautela e flucia de les
 celades p assalts e inuacions deis ena
 mics . E vniuersalment vee com
 en la Ciutat noy deua haue diuersi
 tat de leys ni obseruancies : ni de cre
 ences . E quins mals se seguien per
 aço . E vee com les leys se mudauen
 segons lo temps : los cassos : e les ge
 E vee com los homens seguien mes
 les sciencies que no les leys positiues .
 E com era necessari que los donadors
 de les leys fessen mencio dela creença
 verdadera : e treballassen segons son
 poder en destituir la idolatria en la
 qual se comet inuria contra la essen
 cia diuina . Vniuersalment vee q no
 deue viure en la Ciutat home iuga
 dor : alcauor : ni vagabunt : e quāt
 mal se segue si era lo contrari . E vee
 com era bo haue en la Ciutat Spi
 tal p los pobres p fecturosos de enten
 timent . E de haue hi bun Tribut en
 la Ciutat per lo qual se sostengues lo
 Rey e los administradors de la iusticia
 e los Sacerdots : e de on prouapen
 al orde militar e ales coses necessaries
 per aquella ;

Capítol .lvi . com declara la san
 ta se catholica e verdadera per q era
 necessaria ala nostra salut ;

Dix la veritat. Ja ha
 vist en casa dela Sa
 niesa la pua dela cre
 dibilitat verdadera de
 nostre senyor deu glo
 rios : exceptat que al poder : saniesa :
 e bondat sua dien alguns trinitat de
 psones lathe la essencia se vna : hi en
 aço veritat dien . E esta crebença ne
 cessaria es alustat se ala altra que bas
 baguda ; Dix lentement no se
 que' dibeu : e la Rabo giraua la ca
 ra ; Dix la veritat . Aixi com len
 temment es sobre lo sentinment axi la
 propheta es sobre lo enteniment : e
 moites coses ha en lo mon sensibles
 les quals si fossen comprades en altra
 terra que no ni hagues les haurien p
 vna gran mentida . Digam per cas
 que en vna terra no hagues focb : e
 que hagues algu qui digues que en
 la terra don ell era hi hauria vna cosa
 ala qual diren focb : lo qual tenie tres
 virtuts principals . La primera illumi
 nar les coses fures : la segona q' scal
 fana les coses freds : la terça que cre
 maue e consumia lo q' a ell se acostana
 Ett es que aquells nou creutien ans
 sen traurien scarn . Donchs axi es o
 deu : q' lathe se bu en esset : es Tri
 nus en psones . Si aço es en les co
 les sensibles quant mes en les diuines
 Dix lentement fo axo beu veg
 mes lo entenore huma molt es flach
 en atenyet . E vos me digues en ca
 sa dela saniesa que veritat era lo que
 ella me haurie dit ; Si : mas perço
 not negui lo que aret dich : ans te di
 guí que volie plat ab tu de secret : ca
 ço es lo que volia dir . E mes volie
 dir te : com p' salut del humanal linage
 la saniesa o paraula o fill de deu haurie
 pres carn humana en lo ventre virgi
 nal de vna molt gloriosa donzella :

en lo qual steb .viii. mesos : apres
 dels quals isque ver deu e ver home
 tot ensempe : e resta ella verge ans el
 part : en lo part : e apres del part ;

Dix lentement ara steb mes co
 fus que dabans ; Dix la Rabo
 nous deringuan mes en estes noues

Respos la veritat axi com no
 crentia hu home que nou hagues vist
 ni hoyt : que haurie una cosa la qual
 regalauet lor vns la bossa sens iessio o
 aquella : e cremaue los ossos el home
 sens lesio oda carn : la qual cosa fa lo
 lamp : axi pren auosaltres . Donchs
 be has vist com aços fa naturalment
 e be has vist com seca lo gra dins la
 audiana sens corrompre la closqua :
 e altres marauelles semblants quey ha
 en natura les quals no ateny lentem
 ment : ni les pot sabre sino als qui bu
 ne fa gracia . Donchs mes vos dich
 com aquest deu e home del qual haurie
 parlat mori a mort molt viuuperosa :
 e la mes opbriosa e vergonyosa que es
 se pogues . E resta lo cors peniat en
 la creu e deualla la anima ab la diu
 nitat als inferns : empero la diuinitat
 sames se lepara del cors : e trague del
 lim los Patriarques e p'eres : e tots
 los sants pares que alli eran p' la ma
 çana o fruct vedat q' Adam son pare
 haurie meniat : e tragues del poder el
 diable maluat . Lo qual enamich era
 cargut del cel (per presumit ygotat
 se ab deu) ell ab tota la sequela . E
 resuscita aquest glorios deu e home al
 terc dia : lo qual nos volgue mostrar
 publicament sino a certes testimoniis or
 denats per deu . E menia ab los dexe
 bles . E miltassen al cel apres .xxx.
 dies que son resussitat . E apres deu
 dies dela assensio trames lo sant spi
 rit als Apostols que prebicaassen e
 diuinicassen ales gents del mon la re
 l.

surecció dels morts . E q̄ lesuerist glo-
rios hania d̄ intgar los vi'e los mort'

Aquestes son les veritats en que
has de creure als pescadors e no als
dialectics. axí son los simples en aq̄sta
sciencia e creença en respecte d̄l' scier
com foren los fills de israel en passar
la mar: los quals passaren peu a terra
e los Egipcians q̄ passaren a caual:
se ofegaten. los simples crebents son
com los fills de ysraell: e los sciens
son com los Egipcians. p̄ aquesta cre-
bença verdadera es en la quarta o en
la quinta part dela gent del mon: e
aquests sols se saluen: e los altres se
damnen. Dix lentement nou veg

L' anors la veritat mostra l' spill e
tāt son clar e resplendent q̄ leua la lum
a la raho e al enteniment: que quali no
veren res. e la veritat los dix que ten-
guessen esment al spill. E mostra los coz
deu lo pat e p̄ouia p̄ engendraua eter-
nalment de si mateix deu lo fill. e de
aquests dos era spirat l' spirit sanct: bi
eran tres persones e vn deu sol e ver-
dader. Lentement e la raho ab la
seguedat q̄ tenien dela gran lum que
staue en lo spill non veren res. e mos-
trals mes los ordens dels angels coz
staue distincts e ordenats: e com lo
auen e benayen deu verdader e glori-
os: e cegals la lum e la excellencia e
la natura e balia dels angels e orde-
de aquells. e la veritat los mostra la
incarnació: la natiuitat: la mort: lo de-
uallat als inferns: la resurrecció: la asse-
cció als cels. la emissió del spirit sanct:
e la claretat cresque en l' spill en mane-
ra q̄ noy ueren mes que primer. item
mes los mostra com staue la verge
maria pp del seu fill precios: lo qual
era vna cosa ab lo pate e ab lo spirit
sant ab la essencia: iardia les prisiones

fossen distinctes. e tanta son la clara-
tat que no veren res. e mes los mos-
tra com staue apres la verge maria:
los patriarches: e profetes: e apres los
apostols: los euangelistes: e martiris
confessors: e vergens en graus de glo-
ria discrets e premis e merits diuersos
e la rao e lo enteniment per la gran se-
guedat lut e p̄ la grandissima claredat
dela gloria dels benauenturats no ve-
ren res d̄ aq̄o. apres lo' mostra l' infern
en lo pregon dels abissos: on stanen
los spirits malignes qui primer foren
angels benauenturats: qui apres foren
percuts e damnats per la culpa: e cō-
cremauen ab tant cremant e pudent
focq̄ que no es en dir e staue ab ells
les animes d̄els q̄ no cregueren en iesu
crist: e tan be eran turmentades ab
focq̄ e ab betiments: ab tenebre e tri-
bulació: e ab tristesa emper tot temps
e tornas l' spill tan senz que no pogue-
ren uerir res. que quasi la ueritat ha-
nia terror deics tals penes e dix los
com aquell era lo cami dela saluació
e la creença verdadera: manals ques
humiliassen a creure aquestes coses p̄
ells tant stanen aterrats per les muer-
cions del spill ques conuertiren a creu-
re lo que deya la veritat: empero no
entenien com aquestes coses poguessen
esser mas concixien son defecte:

Capitol. lviij. qm tracte d̄da fidei
home segons la op̄nio dela raho p̄
que abastaren los p̄fetes dela antigue
lp̄ p̄ los sauls veritabers a conduxer d̄
aquella.

b IX la raho al entent
 ment. Tu entrist, así
 per saber qual era la
 vitimada si del home
 e la veritat ia ba dit.

en aço la intencio la qual nūqua men
 ti ni mentira. Empero nosaltres no ate
 nem lo que ella ha dit: e ia has vist
 com no es defecte seu: sino per lo nos
 tre e per no ateny per mes. E po crech
 verdaerament lo q̄ ella ha dit: e no
 ha duple. empero pot dire ma inten
 cio en aço segons la opinio dels sauis
 que son stats en lo mon. e pens (po
 nou aferm) que la mia intencio deluia
 ra molt poch dela dls pferes e es molt
 semblant a aquella. empero si aço no
 es veritat: puch te afermar certament
 que es itada la opinio de tots los phi
 losofs e sauis deles gentes. en special
 son stats dels sauis dels gentils: e dls
 iube: dels moros: e alguns dels xp̄iās
 en los gentils. Anaxagoras. plato. A
 ristotil. en los iue. rabi Aquiba. rabi
 Abraam e beriazia: e mestre Adoy
 ses de Egipte. en los moros. Alpha
 rabi. Anicenna. e algafel. en los xp̄iās
 son stats segōspen. Albert gran. Gil
 berrita. e altres molts. E aquesta es
 la veritat q̄ per lhome esser benauen
 turat ha mestre dues coies. La p̄me
 ra quel enteniment sia purgat p̄ nate
 rat deles turpes fantasiques e falses
 ymaginacions: e que sia plentada en
 ell e ferimada la veritat: ab fermetat
 molt fort: e que no hage por esser lo cō
 trari. dela qual certitut ia has hagut
 compliment en casa dela saniesa: e dela
 naturalesa segons es: q̄ es necessari a
 la benauenturanisa: que axi com lente
 niment del home es veritader en lo cō
 pendre dela veritat q̄ axi sia la volū
 tat purgada deles males afecions e a

petits deles vils concupiscencies: e ap
 tada de totes les viciofes costumes. e
 no solament nera deles males bobres
 mas encara q̄ sia molt aptada d̄ tots
 los viciofos e grossers desigs: e aços
 fa per los habits deles virtuts: deles
 quals fem mencio en lo sobre dit. E
 aquest home apres que el es fet intell
 gent en acte: e apres que ateny la per
 feccio humana ab los abits deles vir
 tuts intellectuals e morals: es dit ba
 ro crech que vol dir diu. E aquestes
 tals son mes perfects que homens: eson
 semblants als angels: e los tals auor
 texen les maldats deles gentes. e per
 tant fugen deles cōuersacions vulgars
 e refusen tots los oficis de qualsenal
 le dignitat: e retrahen se del mon. e lo
 mon los lāça de si axi com la mar als
 corsos morts. Mas ells auorixen lo mō
 e les coies que son en aqll: axi com a
 coies corruptibles e males. E van a
 cercar ocis e lochs solitaris a bon pu
 guen vagar ala cōtemplacio de nostre
 senyor deu. Empero los corsos en
 qui stan les tals animes hi entenimēts
 benauenturats: no cessen de ipeor los
 d̄ tai conuicio e adherencia ab d̄u glo
 rios fins ques partexen deles lochs da
 quest mon. E leuat lo cors es leuat lo
 impediment: e leues lentement axi cō
 quant ve boz ho bix d̄ vn pou o loc
 sent en vn camp o en vna terra bon
 clarament mira hom lo sol axi conc
 xen aquelles animes la gracia de deu
 la qual los ha feta en esser deliures dls
 corsos en los quals cren axi com a p̄
 so e cadenes al coll: o axi cōz a carate
 o tel deuāt los vils. e reben lauors la
 beatitud inestimable e goig sens com
 peracio. per ques acoiten a deu e lē
 templen el loen: e no a obstacul ni em
 pediment negu q̄ls ho desorbe empo
 r q̄ conegues que en la visio de deu

i. li.

sta la benaventurança eno en alguna altra cosa : hanem mester certes pposicions les quals prouarem de nou ésser veritables per demostracions absolutes : e remembrarem algunes de les pposicions passades : p les quals se pvara no ésser la beatitud sino en la visió d nostre senyor deu veritader e glorios en per totiscmps :

Capitol . l viii . on demostra p conclusions necessaries com la beatitud sta en la visió de nostre senyor deu :

PARLA la Raho e dix La primera cosa que has de entendre per saber que noy ha altra felicitat sino la pa dlla : es aço : que tota virtut animal te delectacio o be que li es prop o tristot que li es cottana e mala . La declaracio es : que la vista te per delectacio propria veure coses belles : axí com es gent darmes/dones ben ornades/naus/arbres vens/e altres coses semblants . Lo nas les bones o dors . La boca les bones labors . La pra la victoria . La memoria lo recordar les coses passades : e axí de les altres potencies . Los dans e nocumets de aquestes son los contraris a elles . Deia vista les coses disformes . del nas les males odors : dela memoria la oblidança : del gust les males labors . e axí de les altres coses . e aquest es lo pmer presuposit o conclusio . Lo segon fonament es que la potencia la virtut dela qual es mes perfecta e mes disposa e lo seu inbiecte es millor : sera mil

lor la sua delectacio en lo compendre dela cosa a dlla appiada : e maior e pputa e mes perfecta : per q los dos son mes perfectes e per lo contrari : e aqsis es altra rad . La terça q satisfa lo me no intellectual no puxa atenyet la perfecta delectacio del enteniment en lo compendre de nostre senyor deu : q per tant nos seguex que ell dega negar q no sia axí : com lo qui es molt malconich o nafalment fret : si li vien quey ha delectacio en lo viat de les dones : nos seguex que no li diguen veritat satisfa ell may sentis la tal delectacio : o al qui nasque cec si li deyen la delectacio que es en veure les coses fermoses : acobat que ell nou pugue veure non deu negar : ne per semblat lo lort no vuptara que hage delectacio en los sons : ni lo mit en les paralles quant veure parlat a molts : e or q q sona pmaginara que deliten los altres : be q ells no sapien q tal es a qlla delectacio : per ésser puats de tal potencia : e p ço los homens que han iudici deuen entendre que los qui treballen tota la vida en atenyet la veritat de les sciences : e coneyx nostre senyor deu : ques deuen delectar pua los vben deyar les delectacions sensibles per aquelles tals . E no deuen los homens presumir que totes les delectacions sien iguals a les dels asens p q es gran grossicia : ans deuen pensar quey ha maior dela delectacio brutal q ells pensen e entenē . Lo quart presuposit es : q la potencia satisfa tingue la cosa couinent afortir la e desigara son contrari si per ventura algun obstacle o impediment hi es . axí com lo malat q anorrex les bones labors e delectat sea en les amargues . o axí cos

lo qnt' sia d'uptos o temeros sia venia
ra de son enamic: e ab la remor que
te nos delectata en la victoria e aqlla
es altra e quarta zel. Lo quint so
nament es: que alguna vegada la po
tencia e delectacio conuenients son pre
sents ala tal virtut: e la potencia sia in
fecta del nociment contrari: E per tal
no sent aquella delectacio. axi com a
quell qui ha hagut fret molt gran hi
sta gelat. no sent la delectacio dia calor
del foc: per la impressio que en ell a
fet la fredor. E quant se aparta l'empe
diment torne la virtut a la naturalcia
axi com lo qui tasta alguna cosa amar
ga quell se amargar vna stena tot lo
que menja: fins tant q' l'empeidiment
nes fora. Lo sise q' la aia del home
tant es pus perfecta quel cors quat lo
me es millor hi mes perfect q' la pecora
que axi com vn home val mes en per
fectio natural que totes les p'dres di
mon: axi mateix la aia de vn home
val mes que tots los corsos del mon
sens animes; Lo sise es. q' tant val
mes l'enteniment q' la voluntat e me
mor: a quant val mes vn hom sant e
de bon enteniment: q' vn foll ita pe
ores lo qual baura gran delig de por
tat ossos en lo si: o de fer altra beuia
litat: o que vn ase q' tendra gran me
mor. Lo vuyte es q' l'enteniment
del home es impossible de corrompre
E p' aco basten les p'ces q' feu la natu
ralcia sobra la tal materia. Lo nou
ue es: q' venint la aia racional la sen
latina se fa potencia sua: e que no po
den star en vn home moltes animes:
mas vna tan solament. La decena
e dertera es: q' la beatitut p'cia no pot
sta: (segons les conclusions que pro
uam lo primer dela Etica) sino en len
teniment: e en nos. lo pot. deu glo

rios. e la bu sera com a potencia e la
tra sera com a p'fectio sua. E aqste
bagudes p' sonaments verdaders e i
possibles ser altament: per d'ic les p
ues molt manifestes: podem dir que
deu glorios p' beneyt es p'fectio e bon
dat absolutament: en lo qual es com
pliment de tots bens/delectacions. e
goigs: q' la lengua nou potia splica i
p' roent vocables apartats de les co
ses comunes: per ques seguen necessa
riament q' les coses mes acollats e mel
ppinques ala tal perfectio e bondat i
mensa: seran mes glorioses e perfectes
e mes benauenturades: axi com di
em que los qui son parents al R'ey e
molt acostats y semblants a ell: li itan
de pp bis deliten en la felicitat del rey
lo qual los fa molta hono: de dona
grans stats e riqueses: diem quds tals
son los benauenturats de aqlla cort:
be q' la tal nos deu dir benauentura
axi com acerca a deu glorios R'ey d'ic
segles inuisible e immortal stan los an
gels beneyts y benauenturats: los quals
se deiten en la sua bella. sancta: e bo
dat E per que deu nunq' defallni los
angels aximateix: es aqsta beatitut e
ternal e segura: e incorruptible. e per
quant no tenen cors ques anngen ne
stan en temps: hi es tal aquella delec
tacio a cap de deu mil comptes de
anys com si comencana en lo istant o
ara. E p' quant de part de nostre sen
yor deu p'ceix la bondat e gloria sens
mesura ninguna: e los angels benauen
turats no tenenq'biacle ni impediments
q'ls empag de rebre la hi es en aquella
cognicio la delectacio tan gran q' seria
verg'ya copar la a delectacio negua
p' quat en infinit es maior q' qual secol
delectacio y imaginada per los homes:
maior que la de un bon. e quant lo

l.iii.

san l'le / comparada ala delectacio de hun poll quāt pren los grans que li serca la mare : e sens cōparacio es maior la diferencia de aquella que de aquesta. Los segōs que participen aquest be apres les creafes angeliques son les animas dels homens racionals les quals sō en tres diferencies o gra? E loat sic deu pūys ro me atrauech en dit los secrets amagats los quals exceden tot preu amagat e conegut.

Lo primer grau es les animas dels prophetes benauenturats e enteniments de aquells: en la generacio dels quals concorre la voluntat de deu : e la obra dela natura seuenta sia: car ells foren primerament complits de quatre coses: les quals son necessaries de procehir en tot hom qui ha esser propheta. La primera que foren de marauello la compleccio e composicio natural: e molt pgnal dela qualitat. La segona que foren complits dela virtut dela p'maginacio. Tercerament que foren sauis e complits de enteniment. Quertament que foren molt iustificats e molt habituats en les virtuts intellectuales e morals. E q̄ aquelles quatre coses hagen hagudes: mostres manifestament per los testimonis dels sauis e per les tabons naturals. Que sien stats de marauellosa complexio: mostres per les vides molt largues que agueren: car Abraam visque. Lxxv. anys. Jacob. Lxxvii. Moyses. Lxx. anys: e axi dels altres p'fets los quals sino moriren p' causa accidental alguna quels matas lo poble o quels dauoraa alguna bestia: o altres maneres semblants: e exceptat los tals celsos tots foren de molt longa vida. Que sien stats de molt bona p'maginacio: mostres per los sompnis q̄ foren en la vir-

tut p'maginativa: q̄ tots eren verdaers que foren sauis: mostres p' Abraam lo qual era molt gran filosof naal e molt grandissim strolech: p' tant era son saber: q̄ naturalment enconexença de vn p'met pncipi: de vna causa p'mera: de vn sol deu veritader: vingue a conixer que fos veritat que hagues la tal sciencia ans dela p'ficia: mostres manifestament per ço com ell mostra als egiphtans stologia e naturalia de aiustar lo actiu e lo passiu e dela virtut d'aquells: e començals de mostrar com hi hauria vn sol deu veritader: els comença apreyar la destruccio deles ydols: dels quals tota la terra era infecta en aquell temps. E tambe de Moyses haug q̄ era vn grandissim strolech: e molt grandissim natural: e rā son sau en la virtut deles naes: e rā practico en la sciencia deles fides: que quāt se casa en la Egiptia ans q̄s casas ab la filla d'etro: seu do' anells cauats hi sculpts en lo signe de Geminis: la bu de amor clarte de obliuança. Que sien stats iusts en les obres: manifestament se mostra p' la pietat q̄ hantien dels estiers: e p' les almofnes q̄ donau n als pobres: e totels lms pobres eren vniuersalment iustificades: e mitansant l'entiment obrāt ab lo qual eren amichs de deu e molt acostats e semblats als angels. nostre senyor deu parlaua ab ells no ab boca e ab dents axi com la gent enten ni prenent cors del ayre axicoz penien altres: mas representāt en l'entiment clarament les coses q̄ daniel de esser axi com l'home q̄ te bons vlla ven les formes q̄ son en l'espill representades p' q̄ illi es molt semblāt en la claretat al spili e la forma representada en vn p'picio es representada altra vegada

en altre semblant. E talle l'espill sic ple
de formes belles si posen deuant hun
cech nō veura res. Aixi era tō Adop
les : que parlaua ab deu el veyr ca
ra acara : no ab los bulls corporals
com alguns grossers pensen : ni ab
paraules tō vocacio de boca com pen
sen los mes ignorants : mas veyr ab
los bulls del Enteniment. E presen
tant le a ell les paraules en loga dela
virtut ymaginativa : eran allí emprem
tades les formes dela voluntat de deu
e de los secrets e maravelles : aixi cō
diguem del Spill en lull quant no sta
en lo vll algun impediment. Baguer
de aquells pñeres e pñeres grans dif
ferents de enteniments e mes baixos.
Que bague ni de ells quel seu enten
ment son tan alt e la ymaginativa tã
bona e les obres tant dretes : que ver
lant : eran atapats en la visio dela p
fecta : e veyien los angels transfigu
rats aixi com si parlassen ab ells o ab
nostre senyor deu. En aquesta mane
ra vey Aba la destruccio del mon.
Abraam los tres Angels e la destruc
cio de Sodoma e Gomorra. Hi en
aquesta manera vey Adorles lo pas
sar present bi ldeuenidor. E Yhesue la
destruccio de Jerico : e dix Samuel
lo mal acort dels iubeus en demanar
rep. Hi en semblant visio vey Ali
seu purat Elias en lo Llarro del foc.
E veren Plaves e Cereintes les cap
tinitats del poble tō Ysaac : e la destruc
cio de abduys les cases. E aixi foren
molts els pñeres los quals foren molt
alts en la pñeria : per la gran claredat
e alçada de enteniment. e aquells pñer
zauen cōtinuament. Altres ni bague
lenteniment dels quals no son tan pur
gat ni tant alt : empo la sua virtut y

maginativa era molt bona : e les seues
obres iustificades : e cōtinuament la
sua pñeria cre en sompnis : e tal era la
pñeria dels vells de Ysaac. E si fos
licit o cōuenient de descobrir : pot de
clarerla com hi podia hauer pñeria mal
o bo : e la pñeria del mal quant podia
bastar. E quina pñeria bagueren los
pñerats. E per quines causes los
pñeres feyen miracles. E per que bñs
resistauen los morts. E per que bñs
los fadrins e no los vells. E per que
altres los resistauen tots. E p q bñs
en presencia e altres en absencia. E
mes te descobrira la multitud dela
pasta tendra del pa e la multiplicacio
de Oli e dela mel e de totes les coses
tendres : com poden esser ab pñeria
e com sens pñeria. E de ali te desco
brira les causes dels malicis e fanla
ries com poden destrubir les coses bla
nes e tendres : e com poden dissol
les medulles dels ossos dins los aials
Empero no son coses lictes dedit :
per que crech que deu o haunia a mal.
Tornat al pñer : baster com entre
tots los homens los pñeres tenen lo pa
mer grau de pñeria : e son senyors e
Reys dels altres homens naturals per
esser mes acostats al primer principi :
car qui mes al forch se acostia mes se
scale. E aquesta en la vida han la vi
sio de deu e instruccio : en la qual es
goig alegria e tan gran : que exceptat
aquella rotes les coses del mon los sem
blen hñ poch de fanch. En manera
que apres que han gustat aquella de
lectacio : en menys tenen lo mon : lo
fill : la muller : e les riqueses : e que
aquells se mueren os perden : que hñ
home lo tencat de vna cassia de vi
ore o la mort de hun poll. E ben

mostra per Abraam : que apres que la bague gustada volie deguollar son ppi fill per complir la voluntat de deu. Aqst es hñ gran goig e hñ gran contentament e vna amor tan fort : q'axi prest q' los tals homens sñ aptats dels corsos sens impediment negu e trigua volen alt aiustant se ab nostre senyor e es la amor crescuda e lo goig multiplicat en infinit ; La segona manera dels homens apres los sancts pfectes : es q' aquells que atenyen bons enteniments e penetrants : e han hagut principi en les arts liberals : en les quals han ates molt grã sciencia e encara los secrets de natura : e ab aço han puayt ala conexença verdadera de nostre senyor deu e de sos angles : e han hagut compliment de saber la natura deles causes e dels causats : hi estes coses stan plantades en les aies per multitud de scientifices demostracions de deu : e son purgades les suef fantasies deles fantasitiques p'imaginacions : e son purgats los enteniments de grolleres creouitats p'falçes opinions : e ab tot aço la sua voluntat es molt cõforme al seu enteniment : e molt obedient : e p'ço son molt virtuosos e molt prarichs : e tots los images q' es virtuts son en ells : e no es m'ays q' algunes vegades passen p' los enteniments algunes claredats de altra vida axi com a rellamp : mpero no atura : per que los enteniments ni p'imaginacions no son en tal grau com los d'la pfectes q' haem dit. E mpero ells fugen e auorrexen les maldats del mon : e cerquen lechs solitaris com dñt hanes e amen los virtuosos e auorrexen los viciosos : e subinguen les passions. E mpero en esta vida iustic la sua delectacio

sic en infinit maior e millor que de tots los altres homens : no es en esta pfecta per causa del impediment del cors. Lo qual impediment apartat : sera la tal anima cõiuncta al rey de gloria : e sera la delectacio tan grã que seria grollera acompanyar la a delectacio bestial ni corporal ninguna. Com veia quela delectacio que es en laia del home mal : e aprensiõ de alguna cosa cõuenient ; iustic mala : es molt maior queles delectacions corporal. E donem ne hun exemple per declaracio de aço. Cert es que hun home molt prar que tingues hñ gran enemich : dient li q' volria mes : menjar vna preciosa viande o venia se de son enemich : manifesta cosa es q' elegina la venia de son enemich. Ja vehem manifestament que hñ home ellexer reballs e auorrex delectacions corporals infinites : per haure honor : fama : o vices. E si aquestes delectacions imitfices : son en la anima imperfecta en lo appetit concupible e prarible : noy ha d'apte que no sien en infinit majors les delectacions del enteniment en la aprensiõ d'nostre senyor deu : lo qual es be immense e infinit p' lo primer p'suposit e segon. Mas los tals dels homens per star en aquest mon embolcats en les delectacions dels altres aials : tenen los enteniments girats al reues : e no solament no deligen les rasonables perfectiõs nostres : mas encara auorrit les q' desuar les contries : axi com debie lo quart p'suposit del malalt q' auorrex les coses dolces es a delite en les amargues. E pensen los tristes dels homens quey ha altra cosa en ells millor del emparantur curden que lo qui enten

mes no es mes prop de deu ni es p^a semblant. E p ventura pensen q semblen los homens a deu en algu d's accioes corporals e es grã falcia e error q no porta poc dan en li. La iça manera de gens son aqlls q no pogueren esser sauis : ni ateneren lo grau d' pfectio dela pfecta : ni son complit en ells l'entiment p a penetrar ni entenore la sententia dela veritat axi cõtra peto dls tenen obedient l'entiment p a creure lo quels hã dit los pfectes : dls declaren los sauis dela essencia pfectio : poder sanctia : e bondat de deu e de la gloria : e de ses maravelles. Ixi es la creença verdadera d'aquestes coses plãrada en ses aies que no oupten en res . per la qual cosa rectifiquen la voluntat : e intifiquen sos actes : e bonifiquen sos obres : e fan que sien rectes e concordants en aquella fi.

E aquestes tres maneres de gent es asaber los pfectes seients e amichs de deu : e los sauis : quant dich sauis no dich de aquells qui no saben sino les lers humanes e les constitucions ordenades per los homens : ni de aqlls qui saben molt en les sciencas e maliciat del mon : car los tais ans son ignorat mas dich de aqlls qui saben la veritat cõforma a tot entement rasonable e impossible de esser en altra manera. Ixi los creents : no dich aquells qui creen vanitats : ni dels qui fan p'dolatria : ni dels qui speren goige corporal en altra vida : mas dich de aqlls qui les coses la dret creen iustia no les puguen entendre : car la gloria del cel nos pot entendre sino p lo profeta o per lo sant en esta vida : los quals guiten part de aquella. Empero quant ve que de aquestes gens que hanem dit

se partex la aia dela carn : es manifest lo que stava amagat : e bix lo gra dela palla e la lum dela tenebre. E pugen aquelles animas al repos de les intelligencies : e reben aquella g. c. e lum e be lo qual totes les coses desgen per la primera conclusio dela Eritica : e aquell es lo decret be p lo qual son tots los altres bens : hi es millor istintivament que tots los altres per la segona e tercera conclusio . hi es lo be que segons la natura es perfectissim : e totes les perfeccions orinen de aqll. E aquest es lo be lo qual es vtil. delectable : e honest p les conclusions quarta e quinta . E aquest es lo be en lo qual reposa lo desig del home : e l'essa de cobiar altra cosa : hi es la victima si quens mou en adquerir lo iustia siam cechs en cerquar e conaxer lo per les conclusions sexta e setena . E aqstia es dita benaueurança per la conclusio octava. la qual nunques mudara n s seperara n s corrompra per la conclusio nonena. en la qual ha abundancia de tots los bens per la conclusio d'ena. hi en aquesta felicitat perortable ha una insimable alegria la qual nos pot explicar per la conclusio onzena . E seran tots los benaueurats poderosos iustes per fer tot lo que volran per la conclusio dotzena. Allí sera la honor verdadera e l'estat complit e de tots los bens per la tretzena y quatorzena . Los quals no poden atre per los mals ni los q bestialmet viuen per les conclusions setzena e desetena. Aquesta fi es aptada de les altres fins per la conclusio quinzena. Ixi sta en la flaquea ni corruptible bellea : ni fortalea de cors per la conclusio deuytzena. Ixi en la multitud de les riqueses per la

denouena : **M**ai en la flaca noblesa del
linatge per la vintena . **M**ai en les bo
nors temeraries : ni en la vanitat de la
flama : ni en la potencia **C**uñ moltes
vegades adquirida ab tirannia : ni en
ninguna vanitat de aquest mon cor/
ruptible ? transitori per les conclusions
vintuna / vintidosenar e vintitresena .
Alas aquesta beatitud de delectacio
sera en la millor potencia e virtut que
es en lome per lo segon fonament . **E**
sera entenimēt en deu glorios p lo dec
Lo qual es incorruptible per lo vuyte
Itali es sens compacio millor que totes
les coses del mon per los p̄suposits
sise e sete . Lo qual nos desbarbaza
que no sie : iatse que los homes mal
nats inichs hi heretges ab ignorancia
non entenguen e nou neguen p lo terç .
E no basta la infeccio dels vicijs de a
quest mon e la ignorancia ainstada a
daquells : los quals no facen cō apa/
relitichs o malalts : per que ignorem
lo nostre be e p̄faccio e salut e deligem
les coses contraries per lo quart e quit
p̄suposit . **E**mpo en la hora dela mort
ventā los heñies e p̄lotes la fi e la be
nauenturāça per la qual eren creats : e
veuran que es a ellis imposible d̄ haue
la : e sera aqui p la p̄uacio vna gran
tristor e dol infinit : semblant ala filla
de hū **R**ey la qual vey a totes les ier
manes esset reynes honrades : e ella
era p̄uada de allo per haue adulter/
rat ab hū negre : per la qual cosa son
pare la banya mela en preso molt scura
e ferra li donar caicū die certa cātra d̄
açots hi spant aq̄sta vida axi penosa
en p̄ostemps : **A**xi sera de les anime
tristes quāt veuran que totes eran fil
les del rey de gloria : e podien haue
aquell regne e aquella heretat : e per
la culpa haue la perduda : e veuran

les germanes posseir aquella . **E** sera
la tristor infinitament maior p aquesta
p̄uacio sola : que no es lo gelament
del fret : ni lo cremament del foc .
Pero ia hi haure algunes que la sus
tancia de sos enteniments sera cōpli
da per p̄ficia o per se : empero la vo/
luntat sua sera itada enfeccionada de
alguns vicijs : e aquests abits de les in
feccions iran ab aquella aia : e no la
seran acostat a deu glorios fins q̄
aquelles disposicions sien destruydes :
e no sera aquesta pena emptosimpe
per que aquell es excellent e la sua sus
tancia es p̄feta e complida . **E** sera
com hū fill de hū rey qui amaue molt
vna dona de poch stat : e lo dia dela
sua coronacio li diran que es morta
per la qual cosa haue gran tristor fins
que li vage oblidant . **A**xi sera del en
teniment lo qual era p̄fet : iatse fos in
feccionat e anemorat de les obres dela
carn ; **E** vet así dix la **R**abo la
benauenturāça beatitud e felicitat d̄
homens o la sua malauenturāça : les
quals cōsisten en acostarse a nostre sen
por deu o luyat se vell : en aquest mō
o en laltre . **E** aquesta es itada la in
tencio de tots los p̄phetes e sants del
mon . **I**atse fins a vuy nūqua nengu
tan clarament o dix . **E**at los p̄phetes
o declararen per mathaphores . **E** los
sants o declararen p competacions . **E** a
ço era per que poguessen entenore :
e son necessari de posar e dir quey ha
ua goig e penes corporals per que lo
poble no enten altre goig ni altre pe
na sino la pena sensible e brutal . **E** a
questa gloria e pena que hauem dit :
son tāt majors que les altres : quant
deu omnipotent excedex p es mes per
fet q̄ totes les altres coses . **E** aço aca
bat la **R**abo seu si e parla la veritat ;

Capítol . lviij . com la veritat parla al enteniment ;

Molt contenta so dela solutable sentència en la qual per moltes p fundes e forts rahons eres collocada. E sapies que est acordant en aquesta sentència ab mi. Car iehus glorios qui es la primera veritat dix . E sia es la vida poutable que coneguen los homens a deu pare verdaire : e alon fill glorios Iesu crist : el sant spirit : tres persones en hun sol deu verdaire. E se guex se segons ell q la benauenturaca. fligua en la conexença de nostre senyor deu : e tu has còcios en aço. Jitz di que no pot hom venir en aquesta beatitudo sens la recitit de les obres : bi en aço concordas ab l'apostol que dix . La fe sens obres morta es. Jitz di que deus pfectes e los sauis : q los bñs veben la benauenturaca e altres la fa ben per demostracio scientifica que a aquestes tals no tenen fclmo visio o sciencia : e que lo poble que no enten la bu ni la fcl se salue en la se verdaireza : bi en aço di veritat e concordas ab l'apostol en molts lochs. Empero fo vull que sapies que en la fe de iehus crist bñs coses que nos poden atenyer per enteniment natural : e aço per la sua flaqueza e p l'excellencia d'aquelles coses. E per ço es mester que deu done gracia al home e se ab que cregue en deu verdaire e son fill iehus crist : e complezca lo tal enteniment en lo que fall. E ab Caritat complezca la voluntat ab la qual ame. E ab sperança la memoria ab la qual remembre. E ab aquestes coses no discreparet tu ne fo en neguna cosa. L'avors l'enten

ment dix . Loat e beneyt sie deu glorios per tot temps : que ma aportat en loch bon he vist la concordia e amicitat del que la trista gent pense que es discordia. E ara se lo quis pot atenyer per naturalment e lo que nos pot atenyer sino per aquelles aqui deu dona gracia. Bi he vist los secrets amagats de deu bi o natura : bi so anat los passos que pochi homens han calligat. E nūqua pus deu me torn ama terra. Sapiau que aī vull vintre ab vosaltres. Jitz la qual cosa sien fetes al Rey de gloria gracies immenses e labors infinits p tots los segles amen;

Capítol . lx . com lo actor son excitat dela visio e se l'escia dela impeccio dela obra ;

Enyor aquella visio iapalada : fo que primerament flana molt solicit per sciencia lo q per vos era cobeiat saber : pus fuy despetit ab la ajuda oda visio acordi de posar per memoria a aquestes coses en les quals me par q's toca la resposta dela q'elito principal es a saber : dela fi del home segons q's sauis pogueren atenyer per raho. No refinens se cōte la itencia sumaria de cascuna sciencia. Les ymaginacions de les quals figures : diuines : o senyals signifiquē moltes veguades lo q tractē. Veritat es q fo vñ infinitamēt mcs coses : empero he posat aquestes per memoria e sos cauia que vestre merce per aquestes me demanas les altres : e que fossen occasio de venir a parlar e altetcar vos e fo de les tales sembiant

E per tant senyor vos suplich (tant com puch) beus deman de gracia singular que aquest libre no passi en terçera persona: per que per ventura algun voluntari que no entenes mas si me increpas: e seria yo sostentidor de pena sens merita. **N**on menys seria repres p' queu he posat en paraules vulgars o que tant vbertament les coses amagades he declarat. Com fins ac negu dels qui han scrit nou bage volgut fer. E duple los tals nom arguissen de presumptuos o audace. La resposta de aço es: que yo nou he fet sino per declarar vos los duples que tenieu: e no vogni fer dela clau tan cadura. pero en alguns passos que no era licit de parlar clarament digui q's

vos cobrie/ per dar uos occasio ó de manar. E com (aptes del molt illustre senyor e Prinsip don Carles al qual deu p'sp sobre tots los uiuent) uos siau mon singular senyor: vull comunicar a vos tot lo que dins ma anima es tancat: e no vull que en aquella rest algun raco amagat lo qual vos palpablement no tingau en vostre dit. E ab tant rebeu eses primicies dels treballs d'els mies mans perdonant ala error si allí sera. E loant a deu glorios per algun be si allí sera trobat: al qual pregue que en aquest mon vos do les bens dela sua gracia e virtuts: p' en laltre la benauẽ emurança perdurable per tostomps. **A** **D** **E** **H**;

Registre del present libre

A	los sent	alabaſtre	e que
A car	p' sens	cat axi	o altra
R obrica	lentenſ	ſen: axi	B
del viure	ſolen	F	A cabat
C omença	B	cauſa	R espos
B	ni de al	teix	altes
nes ſon	home	zelles	J
la forma	e ala	loch.	D ix la V erſta
goſes	diſguí	G	D ix la R abo
que pocha	E	viure	lo qui
V	veura	ventura	

Aſigencant la diuina gracia venguda es ia h de eſſet impreſſa la viſio delectable de Alſonço deia torra Bachaller. Impreſſa en la ciutat ó Barcelona a deſpes de **M**athieu vendrell mercader ciutada dela dita ciutat. Lo diſabte ſancit de paſcua a .xviij. del mes de abril lanp dela noſtra ſalut. **A**nil e .CCCCXXXIII

SOCIETAT CATALANA DE BIBLIÒFILS

CONSELL DIRECTIU EN 1911

En Pau Font de Rubinat, *President*

- » Ignaci de Janer, *Viç President*
- » Lluís C. Viada y Lluch, *Secretari*
- » Ramon Miquel y Planas, *Tresorer*
- » Joaquim Casas y Carbó.

SOCIS DE NUMERO

1. En Isidre Bonsoms	17. En Francesch Matheu
2. » Alexandre Cortada	18. » Ignaci de Janer
3. » Ramon Miquel y Planas	19. » Josep Thomas
4. » Alexandre de Riquer	20. » Josep Sala
5. » Lluís Guarro	21. » Alfons Bonay
6. » Jaume Massó y Torrents	22. » Josep Pin y Soler
7. » Pau Font de Rubinat	23. » Josep Oriol Martí
8. » Pere Grau Maristany	24. » Lambert Mata
9. » Agustí Casas	25. » Ramón Foulché Delbosc
10. » Emili Cabot	26.
11. » Joaquim Casas y Carbó	27. » Rafel Patxot y Jubert
12. » Joan Rosell	28. » Lluís Carles Viada y Lluch
13. » Eusebi Güell y Bacigalupi	29. » Lluís Faraudo de Saint-Germain
14. » Josep M. Artigas	30. » Enrich Batlló y Batlló
15. » Josep M. Sert	31. » Salvador Vilaregut
16. » Santiago Rusiñol	32. » Manuel Henrich

SOCIS SUSCRIPTORS

33. En Lluís Domènech y Montaner	58. En Ramon d'Alòs y de Dou
34. » Alvar Verdaguer	59. » Josep Gudiol
35. Biblioteca Arús	60. » Bernardí Martorell
36. En Joan Batlle	61. Ateneu Barceloní
37. » Joaquim Guasch	62. En Manuel Berenguer
38. L'Avenç	63. » Jaume Roig Pined
39. En Josep Pella	64. » Lluís Plandiura
40. » Ferran de Querol	65. » Josep M. Cirera
41. » Claudi Planas	66. » Joan Ramon Calvet
42. » Fidel de Moragas	67. » Juli Vintró
43. » J. Freixas	68. » J. M. Perpiñá
44. » Joaquim Borrás de March	69. » Ramon de Casanovas
45. » Anton Serra	70. » Carles Jordà
46. » Cristòfol Fragonals	71. » Lluís Nicolau
47. » Antoni Castells	72. » Miquel Martí Esteve
48. » Josep Franquesa y Gomis	73. » Josep de Llano
49. » Rossend Serra y Pagès	74. » Estanislau Aguiló
50. » Ramon Picó	75. PP. Jesuïtes de Barcelona
51. Orfeó Català	76. En Ramon Arqués
52. En Josep M. Roca	77. » Adolf Bonilla
53. » Joaquim Pena	78. » Michel Ventura
54. » Joan Oliva Milà	79. » Valentí Castellà
55. » Josep Puig y Cadafalch	80. » Agustí Furriols
56. » Josep Torruella	81. » Joan Manuel Sánchez
57. » Alfons Par	

Publicacions de la
SOCIETAT CATALANA DE BIBLIÒFELS

I. **LIBRE DE SANTA MARIA**, Ordenat per M. Ramon Lull (1905).
En 4^t marquilla, de xvi + 158 pàgines, lletra gòtica.

II. **ISTORIA DE JACOB XALABIN** (1906).
En 8ª marquilla, de 58 fulles, lletra gòtica.

III. **CANÇONER DELS COMTES D'URGELL** (1906).
En 4^t marquilla, de viii + 150 pàgines, lletra gòtica.

IV. **ESTUDI HISTORICH Y LITERARI** escrit per En Gabriel
Llabrés sobre 'l CANÇONER DELS COMTES D'URGELL (1907).
En 4^t marquilla, de (8) + LXXXVI pàgines y 3 làmines.

V. **LLIBRE DELS SET SAVIS DE ROMA** (1907).
En 8ª marquilla, de xxx + 114 pàgines y una làmina.

VI. **ELOGI DE LA FOLLÍA**. Autor: Desideri Erasme. Traducció
precedida d'un comentari sobre la vida y obres d'Erasme per J. Pin y
Soler (1910).
En 8ª marquilla, de 4 + LVI + 200 pàgines, ab una làmina-frontispici.

NOTA. — De totes aquestes obres se n'es fet tiratge especial, en gran paper (4^t marca major y 8ª marca major, respectivament), a 32 exemplars destinats als senyors Socis de número.

